

PRZYGOTOWANIE WNIOSKÓW O WPISANIE NA LISTĘ ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Convention

ICCROM

ICOMOS
consejo internacional de monumentos y sitios

Tytuł oryginału: *Preparing World Heritage Nominations* (wersja druga, 2011)

Opublikowano w listopadzie 2011 przez Organizację Narodów Zjednoczonych Do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury.

Zastosowane tutaj nazewnictwo i przedstawiony materiał nie są wyrazem żadnych opinii UNESCO, ICCROM, ICOMOS i IUCN dotyczących statusu prawnego jakiegokolwiek kraju, terytorium, miasta ani obszaru czy ich władz, ani też kwestii przebiegu ich granic.

UNESCO, Centrum Światowego Dziedzictwa, ICCROM, ICOMOS, IUCN oraz inne organizacje biorące udział w inicjatywie nie ponoszą odpowiedzialności za błędy i przeoczenia powstałe w wyniku tłumaczenia niniejszego poradnika z oryginału w z języku angielskim oraz za elementarne błędy wynikające z interpretacji przetłumaczonego materiału.

Ten poradnik jest drugim wydaniem. Wersja pierwsza, *Wydanie z 2010*, bazowało na *Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa* (2008). Niniejsza wersja bazuje na *Wytycznych operacyjnych* (2011).

Rekomendowane jest nieodpłatne wykorzystywanie i powielanie niniejszego poradnika, przy czym należy pamiętać o podaniu źródła.

ICCROM

Via di San Michele 13
I-00153 Rzym
Włochy
Tel: +39 06 585-531
Faks: +39 06 585-53349
E-mail: iccrom@iccrom.org
<http://www.iccrom.org>

ICOMOS

11 Rue du Séminaire de Conflans
94220 Charenton-le-Pont
Francja
Tel: +33 (0)1 41 94 17 59
Faks: +33 (0)1 48 93 19 16
E-mail: secretariat@icomos.org
<http://www.icomos.org>

IUCN

Rue Mauverney 28
1196 Gland
Szwajcaria
Tel: +41 (22) 999-0000
Fax: +41 (22) 999-0002
E-mail: worldheritage@iucn.org
<http://www.iucn.org>

UNESCO Centrum Światowego Dziedzictwa

7, Place de Fontenoy
75352 Paryż 07 SP
Francja
Tel: +33 (0)1 45 68 43 78
<http://whc.unesco.org>

Zdjęcie na okładce: uKhahlamba / Drakensberg Park,
RPA © OUR PLACE – OUR PLACE – The World Heritage
Collection www.ourplaceworldheritage.com

Opracowanie graficzne Recto Verso

**PRZYGOTOWANIE
WNIOSKÓW
O WPISANIE NA LISTĘ
ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA**

Oryginalny tytuł: *Preparing World Heritage Nominations* (Second edition, 2011)
wydany w ramach serii: World Heritage Resource Manual

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Narodowy Instytut Dziedzictwa/ National Heritage Board of Poland

ul. Kopernika 36/40
00-924 Warszawa
Tel. + 48 22 826 02 39
Fax. + 48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.nid.pl

REDAKCJA POLSKIEJ WERSJI JĘZYKOWEJ

Anna Marconi-Betka
Barbara Furmanik

TŁUMACZENIE

Centrum Tłumaczeń i Obsługi Konferencji LIDEX

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Printomato

ISBN 978-83-63260-71-2

O serii poradników światowego dziedzictwa

Od uchwalenia Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w 1972 roku, Lista światowego dziedzictwa nieustannie ewoluuje i stale rośnie. Wraz z tym wzrostem, pojawiła się znacząca potrzeba dostarczenia wskazówek Państwom-Stronom w zakresie wdrażania Konwencji. Różne spotkania ekspertów oraz wyniki sprawozdawczości okresowej pozwoliły na identyfikację potrzeby ściślejszego szkolenia, rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej w określonych obszarach, w których Państwa-Strony oraz zarządcy miejsc światowego dziedzictwa potrzebują większego wsparcia. Opracowanie serii wydawniczej poradników dotyczących światowego dziedzictwa jest odpowiedzią na tę potrzebę.

Publikacja ta jest wspólnym przedsięwzięciem trzech Organizacji Doradczych Konwencji (ICCROM, ICOMOS i IUCN) oraz Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, pełniącego funkcję Sekretariatu Konwencji. Na swoim 30. posiedzeniu (Wilno, Litwa, lipiec 2006 r.), Komitet Światowego Dziedzictwa poparł tę inicjatywę oraz polecił Organizacjom Doradczym i Centrum Światowego Dziedzictwa przygotowanie i publikację kilku tematycznych poradników. 31. (2007) i 32. (2008) posiedzenie Komitetu przyjęło plan publikacji i ustaliło listę tytułów.

Rada wydawnicza, składająca się z członków wszystkich trzech Organizacji Doradczych i Centrum Światowego Dziedzictwa odbywa regularne spotkania, na których rozstrzyga różne aspekty swoich przygotowań i publikacji. W przypadku każdego poradnika, w zależności od jej tematu, jedna z Organizacji Doradczych lub Centrum Światowego Dziedzictwa działa w charakterze agencji wiodącej odpowiedzialnej za koordynację prac. Końcowe wydanie zapewnia Centrum Światowego Dziedzictwa.

Poradniki mają na celu zapewnienie wytycznych do wdrażania Konwencji dla Państw-Stron, służb konserwatorskich, lokalnych samorządów, zarządców miejsc i społeczności lokalnych związanych z miejscami światowego dziedzictwa, a także innym interesariuszom, na potrzeby procesu identyfikacji i ochrony dziedzictwa. Ich celem jest zapewnienie wiedzy i wsparcia w tworzeniu reprezentatywnej i wiarygodnej Listy światowego dziedzictwa, na którą składają się dobrze chronione i objęte efektywnym zarządzaniem dobra.

Poradniki mają postać intuicyjnych narzędzi rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej i podnoszenia świadomości w zakresie Konwencji światowego dziedzictwa. Można korzystać z nich niezależnie do nauki we własnym zakresie oraz w charakterze materiału szkoleniowego do warsztatów. Powinny one uzupełniać podstawowe przepisy dla zrozumienia tekstu samej Konwencji oraz *Wytycznych operacyjnych* do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa.

Tytuły w ramach niniejszej serii są wydawane w postaci dokumentów PDF, dostępnych w Internecie do bezpłatnego pobrania.

Lista pozycji:

Zarządzanie ryzykiem wystąpienia katastrof dla światowego dziedzictwa (czerwiec 2010)

Przygotowywanie wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa

Zarządzanie światowym dziedzictwem kulturowym

Zarządzanie światowym dziedzictwem przyrodniczym

Przedmowa

W świecie nieustających przemian, gdzie ochrona dziedzictwa jest wyzwaniem, zdolność adaptacyjna Konwencji światowego dziedzictwa jest jej głównym atutem. Podczas gdy zasadniczy tekst konwencji jest niezmienny, *Wytyczne operacyjne*, czyli przepisy wykonawcze dla realizacji Konwencji, umożliwiają rozwijanie i wprowadzanie nowych koncepcji i procedur. Ostatnia zmiana *Wytycznych operacyjnych* (sierpień 2011¹) nie tylko odnosi się do nowych pomysłów, ale stanowi również świadectwo naszego wspólnego i stale rosnącego doświadczenia.

Pod koniec lat 90. przeprowadzono szczegółową analizę dokumentacji wniosków wszystkich dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa. Okazało się, że ówczesny stan rzeczy podważał wiarygodność Konwencji. Niekiedy brakowało danych na temat tak istotnych kwestii jak granice dóbr wpisanych na Listę, a innym razem takie dane były niejasne. Dokumentacja wniosku składała się z zaledwie kilku stron zawierających dosyć ogólnikowe informacje. Takie ograniczenie informacji mogło w znacznym stopniu utrudnić sprawowanie ochrony nad dobrami wpisanymi na Listę i zarządzanie nimi.

Braki te uzasadniały potrzebę ulepszenia procesu aplikacyjnego. W 1999 r. wprowadzono obowiązek sprawdzania kompletności wniosków. Wcześniej wnioski automatycznie trafiały do Organizacji Doradczych bez wcześniejszego sprawdzenia ich zawartości przez Sekretariat. W rezultacie, przeważająca większość dokumentacji wniosków dotyczących dóbr wpisanych na Listę w latach 1978–1998, jest nieodpowiednia w odniesieniu do aspektu ochrony.

Gdy w 2005 r. zaczęła obowiązywać poprawiona wersja *Wytycznych operacyjnych*, proces sprawdzania kompletności oraz nowy, bardziej szczegółowy format formularza wniosku został oficjalnie wprowadzony przez Komitet Światowego Dziedzictwa. Od roku 1999 ogólna poprawa jakości i dokładności w zakresie informacji o dobrach objętych wnioskami pozytywnie wpłynęła na proces ich wpisywania na Listę światowego dziedzictwa. Co więcej, w znacznym stopniu wzmocniła wdrażanie Konwencji poprzez umożliwienie i zwiększenie nadzoru nad stanem zachowania dóbr wpisanych na Listę.

Za sprawą coraz bardziej szczegółowych wymagań przygotowanie wniosków stało się ważnym, ale zarazem niezwykle złożonym procesem, który wymaga właściwego zrozumienia poszczególnych wymogów. Zaangażowanie lokalnych społeczności w proces przygotowania wniosku ma kluczowe znaczenie poprzez współodpowiedzialność wraz z Państwem-Stroną zadziałania mające na celu utrzymanie obiektu w dobrym stanie i jest bardzo pożądane.

¹ Tu w oryginale rok 2011. Na dzień realizacji polskiego wydania tekstu ostatnie zmiany do *Wytycznych Operacyjnych* wprowadzono w roku 2015, decyzją 39.COM 11.

Komitet światowego dziedzictwa decyduje o wpisaniu danego dobra na Listę światowego dziedzictwa na podstawie dokumentacji wniosku oraz oceny Organizacji Doradczych. Wniosek można przyrównać do umowy zawartej pomiędzy zainteresowanym Państwem-Stroną i społecznością międzynarodową. Na mocy takiej umowy Państwo-Strona zobowiązuje się zapewnić określonemu dobru ochronę oraz zarządzać nim na swoim terytorium, a społeczność międzynarodowa deklaruje gotowość do udzielania pomocy i wspierania działań ochronnych. Jak każda umowa, wniosek powinien być sporządzony dokładnie, przejrzystie i wyczerpująco. Jeżeli wniosek jest pozbawiony tych cech, niezwykle trudno wyegzekwować przestrzeganie porozumienia między Państwem-Stroną oraz społecznością międzynarodową, a tym samym utrudniony zostaje skuteczny proces wdrażania Konwencji światowego dziedzictwa. Z tego względu istotne jest opracowanie instrukcji przygotowywania dokumentacji wniosków dla Państw-Stron w formie przyjaznego przewodnika, zawierającego wyjaśnienie poszczególnych etapów procesu.

Światowe dziedzictwo zyskało na znaczeniu i stało się rozpoznawalną inicjatywą. Dzięki temu wciąż rośnie zainteresowanie wpisaniem dóbr na Listę światowego dziedzictwa, a zgłaszający nowe dobra wykazują się większą motywacją. Podczas gdy wykonalność nowych procedur, jak np. „Upstream Process” jest nadal sprawdzana, wartość tego poradnika jest nieoceniona i oczywista wobec rosnącego zainteresowania Państw-Stron w zakresie przygotowywania wniosków, w nowy sposób uzasadniających wyjątkową uniwersalną wartość danego dobra oraz wobec pojawiania się nowych zagadnień towarzyszących wnioskowi. Ponad to, ze względu na rosnącą złożoność nominowanych dóbr konieczne staje się sporządzenie publikacji wyjaśniających oraz praktycznych wskazówek. Widać to wyraźnie na przykładzie wzrastającej liczby wniosków dla wielokrajowych miejsc seryjnych, w tym występujących również w skali transkontynentalnej.

Ten Poradnik stworzono z myślą o wymienionych wyżej potrzebach. Powstał dzięki nieocenionej pomocy Organizacji Doradczych oraz wielu ekspertów. Mamy nadzieję, że okaże się doskonałym materiałem uzupełniającym do *Wytucznych operacyjnych* oraz skutecznym narzędziem przygotowywania owocnych wniosków, które pomogą zapewnić ochronę światowemu dziedzictwu.

Kishore Rao
Dyrektor, UNESCO Centrum Światowego Dziedzictwa

Współautorzy

Koordinacja

Duncan Marshall

Autorzy z ramienia IUCN

Tim Badman
Bastian Bomhard
Pedro Rosabal
Paul Dingwall

Autorzy z ramienia ICOMOS

Duncan Marshall
Susan Denyer

Recenzenci/ inni współautorzy

Alessandro Balsamo
Gwenaëlle Bourdin
Kristal Buckley
Angel Cabeza
Claudine Déom
Regina Durighello
Phyllis Ellin
Nicolas Faucherre
Zhan Guo

Tilman Jaeger
Luba Janikova
Qiong Lu
Zhou Lv
Webber Nodoro
Christophe Rivet
Michael Turner
Gamini Wijesuriya

Pozostali współautorzy, którzy brali udział w przygotowaniu poprzednich poradników dotyczących nominacji dóbr przyrodniczych i kulturowych, będących podstawą niniejszej zbiorczej publikacji:

Nominacje przyrodnicze

Recenzenci

Alessandro Balsamo, Centrum Światowego Dziedzictwa
Guy Debonnet, Centrum Światowego Dziedzictwa
Marc Patry, Centrum Światowego Dziedzictwa
Kishore Rao, Centrum Światowego Dziedzictwa
Mechtild Rossler, Centrum Światowego Dziedzictwa
Peter Stott, dawniej Centrum Światowego Dziedzictwa

Joe King, ICCROM
Gamini Wijesuriya, ICCROM

Tarek Abdulhawa, UICN
Delwyn Dupuis, UICN
Elery Hamilton-Smith, UICN
Kari Lahti, UICN
Josephine Langley, UICN
Georgina Peard, UICN
Pedro Rosabal, UICN
David Sheppard, UICN
Kumiko Yoneda, UICN

Jim Barborak, WCPA
Stephanie Eissing, WCPA
Vinod Mathur, WCPA

Wnioski dotyczące dóbr kulturowych

Idea

Bénédicte Selfslagh, ICOMOS

Współautorzy

Gwenaëlle Bourdin, ICOMOS
Michel Cotte, ICOMOS
Regina Durighello, ICOMOS
Jukka Jokilehto, ICOMOS

Recenzenci

Alessandro Balsamo, Centrum Światowego Dziedzictwa
Mechtild Rossler, Centrum Światowego Dziedzictwa
Anne Lemaistre, Centrum Światowego Dziedzictwa

Kristal Buckley, ICOMOS
Alfredo Conti, ICOMOS
Susan Denyer, ICOMOS
Nobuko Inaba, ICOMOS
Jukka Jokilehto, ICOMOS
Edward Matenga, ICOMOS
Bénédicte Selfslagh, ICOMOS

Koordinacja ze strony Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO

Vesna Vujcic-Lugassy
Laura Frank

Spis treści

■	Przedmowa Kishore Rao , dyrektora Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO	2
■	Współautorzy	4
■	Wstęp przygotowany przez ICOMOS i IUCN	6
■	Wprowadzenie	8
	Kontekst i przegląd Poradnika	
	Współpraca między Państwami-Stronami	
	Dla kogo przeznaczony jest Poradnik?	
1	Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu	10
	1.1 Informacje ogólne	
	1.2 Przegląd procesu wnioskowania o wpisanie dóbr na Listę światowego dziedzictwa	
	1.3 Przykłady pojęć związanych ze światowym dziedzictwem	
2	Przygotowanie	54
	2.1 Dostępne informacje na temat dobra	
	2.2 Tworzenie zespołu	
	2.3 Zaangażowanie lokalnych społeczności i pozostałych interesariuszy	
	2.4 Dzielenie procesu sporządzania wniosku i wyodrębnianie kluczowych etapów	
3	Definiowanie i zrozumienie dobra	59
	3.1 Potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość, atrybuty i granice	
	3.2 Dodatkowe wskazówki	
4	Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku	99
	4.1 Ogólne wskazówki	
	4.2 Format wniosku	
	4.3 Dodatkowe wskazówki	
5	Proces oceny	136
	5.1 Ogólny	
	5.2 Proces oceny IUCN	
	5.3 Proces oceny ICOMOS	
	Bibliografia	141
	Informacje kontaktowe	146

Wstęp

Poradnik „Przygotowywanie wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa” powstał dzięki ICOMOS oraz IUCN i dostarcza dodatkowych wskazówek podczas przygotowywania wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa w zakresie dóbr przyrodniczych, kulturowych i mieszanych.

Poradnik bazuje na wersji *Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa* opublikowanych w sierpniu 2011 r. i ma na celu ich uzupełnienie. Osoby poważnie zainteresowane przygotowaniem wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa, powinny zaopatrzyć się w najnowszą wersję *Wytycznych operacyjnych* i zapoznać się z ich treścią.

Głównym celem poradnika jest wspieranie Państw-Stron w procesie wdrażania Konwencji światowego dziedzictwa oraz dostarczanie wskazówek i wiedzy, potrzebnej w celu zadbania o wiarygodność Listy światowego dziedzictwa, zawierającej dobrze zarządzane dobra o wyjątkowej uniwersalnej wartości. Zgodnie z wnioskiem Komitetu Światowego Dziedzictwa oraz Państw-Stron poradnik ma być próbą zapewnienia wsparcia Państwom-Stronom na dowolnie wczesnym etapie prac, przed przekazaniem wniosku do formalnej oceny – zważywszy na fakt, że Organizacje Doradcze oceniające wnioski (ICOMOS i IUCN), nie mogą brać udziału w przygotowaniu poszczególnych wniosków. Twórcy poradnika mają nadzieję, że pomoże on Państwom-Stronom uważnie przeanalizować skutki procedowania wniosków oraz podjąć kroki celem zagwarantowania, że włożony wysiłek zwróci się zarówno w odniesieniu do ochrony dobra jak i dobrobytu społeczności lokalnej i innych miejscowych interesariuszy.

Największym zagrożeniem dla powodzenia wniosku jest brak czasu na etapie przygotowania. Zbyt wiele wniosków przygotowuje się w oparciu o nierealistycznie krótkie ramy czasowe. Wypracowanie odpowiednich mechanizmów wspomagających i zebranie materiałów zajmuje co najmniej rok. Kolejny rok należy poświęcić na sporządzenie dokumentacji wniosku i skonsultowanie jej treści z interesariuszami. Jeżeli działanie wymaga przeprowadzenia badań, utworzenia form ochrony dobra oraz wprowadzenia i udokumentowania nowych systemów zarządzania, skutkuje to dodatkowym wydłużeniem się całego procesu. Należy ustanowić realistyczne ramy czasowe, gdyż tylko takie umożliwią osiągnięcie sukcesu, czyli wpisanie dobra objętego wnioskiem na Listę światowego dziedzictwa oraz jego długoterminową ochronę i właściwą prezentację. Zbyt często dochodzi do odroczenia lub odesłania wniosków z powodu braku odpowiedniego czasu na przygotowanie. Taka sytuacja może budzić frustrację zarówno Państwa-Strony, jak i Komitetu Światowego Dziedzictwa oraz Organizacji Doradczych. Czasem zobowiązania polityczne uniemożliwiają zastosowanie realistycznego harmonogramu podczas przygotowywania wniosku, czego skutkiem jest dokumentacja wniosku, która jest nieodpowiednia i nie gotowa do oceny.

Niniejszy poradnik łączy współczesną wiedzę oraz dostępne źródła w celu wsparcia Państw-Stron w procesie sporządzania wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa. Jego celem jest również wyjaśnienie tych zapisów *Wytycznych operacyjnych*, które są istotne z punktu widzenia wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa. Ponadto instrukcja dostarcza jasnych wskazówek dotyczących ogólnego postępowania w zakresie przygotowywania wniosków, działań przygotowawczych koniecznych przed podjęciem decyzji o objęciu danego dobra wnioskiem, oraz kluczowych elementów, które należy uwzględnić w dokumentacji wniosku. Instrukcja nie obejmuje wszystkich aspektów dokumentacji, ale pozwala skoncentrować się na tych, które zdaniem Organizacji Doradczych, nie są wystarczająco dopracowane w wielu wnioskach.

Publikacja instrukcji jest finansowana przez Fundusz Światowego Dziedzictwa oraz irlandzki Departament ds. Środowiska Naturalnego, Dziedzictwa i Samorządu Terytorialnego. Doceniamy wsparcie finansowe oraz pracę wolontariuszy z ICOMOS, IUCN oraz ich sieci współpracy.

Mamy nadzieję, że wskazówki zawarte w poradniku okażą się pomocne. Z chęcią dowiemy się również, nad czym warto jeszcze popracować.

ICOMOS i IUCN

Wprowadzenie

Kontekst i przegląd poradnika

Niniejszy poradnik stworzono w celu wspierania Państw-Stron w tworzeniu dopracowanych wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa.

Konwencja światowego dziedzictwa oraz *Wytyczne operacyjne do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa* (ostatnia wersja opublikowana w sierpniu 2011 r.²) to kluczowe dokumenty, które można znaleźć w witrynie internetowej Centrum Światowego Dziedzictwa. *Wytyczne operacyjne* są niezbędne do zrozumienia istoty działania Konwencji światowego dziedzictwa. Z niniejszego poradnika należy korzystać wraz z najnowszą wersją *Wytycznych operacyjnych*, okresowo aktualizowanych przez Komitet Światowego Dziedzictwa. W pierwszej kolejności należy zapoznać się z wytycznymi, a następnie wracać do nich w trakcie sporządzania wniosków o wpis.

Konkretne wskazówki dotyczące działań i wymogów wynikających z Konwencji światowego dziedzictwa znajdują się w tekście samej Konwencji oraz w *Wytycznych operacyjnych*. Poradnik w żaden sposób nie zastępuje *Wytycznych operacyjnych*, dostarcza jedynie dodatkowych wskazówek. We wszystkich przypadkach należy odnosić się przede wszystkim do treści zawartej w Konwencji oraz *Wytycznych operacyjnych*. Konwencja światowego dziedzictwa (w języku arabskim, chińskim, angielskim, francuskim, hebrajskim, portugalskim, rosyjskim oraz hiszpańskim) oraz *Wytyczne operacyjne* (w języku angielskim i francuskim) dostępne są w Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz w witrynie internetowej UNESCO (<http://whc.unesco.org/>).

Dokumentację można przygotować na wiele sposobów. Wnioski są odzwierciedleniem różnorodności istniejących struktur administracyjnych i kulturowych. Nie właściwym więc byłoby przedstawianie gotowych rozwiązań, jak i rekomendowanie preferowanych metod działania. Istnieje wiele dobrych sposobów postępowania. Jednakże, według Organizacji Doradczych prawidłowe sporządzenie wniosku powinno opierać się na kilku podstawowych zasadach. Dzięki temu nominowane zostaną właściwe dobra, dokumenty zawierające będą możliwie najbardziej reprezentatywne opisy dóbr objętych wnioskami, a sam proces ubiegania się o wpisanie na Listę przyczyni się do ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, właściwego zarządzania dziedzictwem oraz utrzymania go w dobrym stanie.

Nominacje w kontekście dziedzictwa przyrodniczego przygotowuje się podobnie jak nominacje w kontekście dziedzictwa kulturowego, jednak występują pewne znaczące różnice. Z tego względu niektóre części niniejszej instrukcji mają zastosowanie wyłącznie w przypadku dziedzictwa przyrodniczego, a inne wyłącznie w przypadku dziedzictwa kulturowego. Należy jednak zauważyć, że zniesiono podział na kryteria dotyczące wyłącznie dziedzictwa przyrodniczego lub wyłącznie dziedzictwa kulturowego.

Pojęcie wyjątkowej uniwersalnej wartości jest fundamentem Konwencji światowego dziedzictwa. To odstawowy wyznacznik wszystkich dóbr wpisanych na Listę. Wnioski przygotowuje się przede wszystkim po to, aby scharakteryzować składniki dobra, uzasadnić jego potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość i określić w jaki sposób ta wartość będzie utrzymywana, chroniona, monitorowana, w jaki sposób będzie się danym dobrem zarządzać, dbać o jego stan zachowania oraz przekazywać wiedzę o nim.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy zapoznać się z Wytycznymi operacyjnymi.

² Na dzień tłumaczenia ostatnie zmiany w *Wytycznych Operacyjnych* pochodzą z 2015 r. (przyj. red.)

Celem poradnika jest:

- podkreślenie, jak ważne jest zrozumienie istoty systemu składania wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa;
- zwrócenie uwagi na kluczowe koncepcje światowego dziedzictwa i objaśnienie ich w przystępny sposób;
- podkreślenie, jak ważna jest praca zespołowa w kontekście przygotowania wniosków;
- niesienie pomocy w zrozumieniu zakresu prac związanych z przygotowaniem wniosków;
- zapewnianie informacji i wskazówek dotyczących zrozumienia istoty danego dobra;
- dostarczanie wskazówek na temat sporządzania dokumentacji wniosku, objaśniających zapisy *Wytycznych operacyjnych*.

Instrukcja zawiera również wskazówki dotyczące wniosków o rozszerzenie obszaru wpisu dobra wpisanego na Listę światowego dziedzictwa – znaczące rozszerzenie traktuje się jako nową nominację.

Współpraca między Państwami-Stronami

Konwencja światowego dziedzictwa otwarcie zachęca do nawiązywania międzynarodowej współpracy w realizowaniu celów Konwencji. Proces przygotowywania wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa sprzyja nawiązywaniu takiej współpracy poprzez:

- wsparcie techniczne i finansowe zapewniane przez jedno z Państw-Stron drugiemu;
- sporządzanie wniosków dotyczących dóbr transgranicznych/wielokrajowych;
- badania, których celem jest opracowanie skutecznej analizy porównawczej;
- uczestniczenie w międzynarodowym procesie wzajemnej weryfikacji wniosków przed ich formalnym złożeniem.

Państwa-Strony w żadnym wypadku nie powinny rywalizować o to, które z dóbr zostanie wpisane na Listę światowego dziedzictwa, gdyż jest to niezgodne z duchem Konwencji światowego dziedzictwa.

Dla kogo przeznaczony jest Poradnik?

Niniejszy poradnik przeznaczony jest dla wszystkich osób zaangażowanych w sporządzanie wniosków o wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa. Poradnik może być również skutecznym narzędziem tworzenia krajowych List informacyjnych oraz pozostałych list związanych z dziedzictwem.

Ponadto może okazać się pomocny dla:

- Państw-Stron, w tym na szczeblu federalnym i krajowym;
- agencji zajmujących się ochroną dziedzictwa / obszarami chronionym;
- organizacji pozarządowych (NGO);
- samorządów lokalnych;
- lokalnych społeczności;
- instytucji;
- osób prowadzących szkolenia lub kursy w zakresie opracowywania wniosków dotyczących wpisania dobra na Listę światowego dziedzictwa;
- zainteresowanych osób.

Poradnik ma posłużyć jako narzędzie wykorzystywane w trakcie:

- samodzielnego uczenia się;
- warsztatów szkoleniowych;
- spotkań informacyjnych oraz zajęć edukacyjnych.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

1.1 Informacje ogólne

Wprowadzenie

Przygotowanie wniosku dotyczącego wpisania dobra na Listę światowego dziedzictwa może stanowić cenne i wyjątkowo satysfakcjonujące doświadczenie dla osób zaangażowanych w jego tworzenie. Przygotowanie wniosku to szansa na:

- zrozumienie istoty dobra i przedstawienie jego walorów międzynarodowej społeczności;
- krytyczną ocenę znanych wartości dobra i ocena ich realacji do globalnych zjawisk przyrodniczych i kulturowych w celu umiejscowienia dobra w kontekście szeroko pojętej historii naturalnej, historii ludzkości, kultury oraz rozwoju;
- porównanie dobra z innymi potencjalnie podobnymi na poziomie międzynarodowym;
- sprawdzanie, weryfikacja i zwiększanie skuteczności ochrony dobra, konserwacji i zarządzania nim, w tym ochronę jego otoczenia;
- angażowanie społeczności i interesariuszy oraz wspieranie ich działań w zakresie ochrony, konserwacji i zarządzania dobrem; i
- rozpoznanie zakresu zainteresowania dobrem, z uwzględnieniem sytuacji, w których dochodzi do konfliktu interesów, oraz szukanie rozwiązań w obliczu takiego konfliktu.

Korzyści, które mogą płynąć z otrzymania przez dobro statusu światowego dziedzictwa:

- Państwa-Strony i lokalne społeczności mają możliwość celebrować dobro, które jest jednym z miejsc o największym znaczeniu przyrodniczym i kulturowym na świecie;
- Dobro staje się wizytówką miejsca / obszaru chronionego przez państwo. Staje się też bardziej rozpoznawalne, a społeczność przywiązuje większą wagę do ochrony dziedzictwa;
- Zainteresowanie światowym dziedzictwem na arenie międzynarodowej stanowi bodziec do nawiązania międzynarodowej współpracy i potężenia sił w celu zapewnienia ochrony dobru;
- Szansa na pozyskanie środków pieniężnych i wsparcia od darczyńców oraz Funduszu światowego dziedzictwa;
- Opracowanie metod i praktyk w zakresie ochrony dobra, zachowania jego stanu i zarządzania nim, które można stosować w odniesieniu do innych krajowych i lokalnych dóbr dziedzictwa.

Sporządzenie wniosku o wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa to wymagający i czasochłonny proces. Przygotowanie wniosku zazwyczaj zajmuje co najmniej dwa lata, czasem dłużej. Odpowiednie przygotowanie i dobra organizacja pracy pozwolą zredukować czas i wysiłek włożony w sporządzenie wniosku. Zlekceważenie etapu przygotowań często wydłuża czas sporządzania wniosku i wymaga zwiększonych nakładów pracy.

Na czasochłonność i stopień trudności sporządzania wniosku wpływ może mieć również specyfika dobra. Dla przykładu: w przypadku dobrze zbadanego zabytku lub obszaru zabytkowego proces sporządzania wniosku staje się o wiele prostszy i szybszy niż np. w przypadku rozległego złożonego dobra przyrodniczego, historycznego miasta, krajozbrazu czy szlaku kulturowego. W przypadku dóbr o bardziej złożonej strukturze rośnie liczba interesariuszy, co wymaga o wiele bardziej skomplikowanego systemu lub planu zarządzania. W innych przypadkach potrzeba czasu na uzyskanie odpowiedniego kontekstu tematycznego dla wpisu, jeżeli nie ma jeszcze odnośnego studium tematycznego.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Sporządzenie wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa wymaga przygotowania i dobrej organizacji.

Czas na przygotowanie wniosku**Canal du Midi (France)**

Dobro zostało wpisane na Listę w 1996 r., a proces przygotowania wniosku trwał dwa lata. Jest to dosyć imponujący wynik, wzięwszy pod uwagę dużą długość dobra (360 km) oraz liczbę zaangażowanych społeczności. Elementy, składające się na tak szybkie przygotowanie wniosku to:

- szybkie ustanowienie skutecznie działającego komitetu sterującego i naukowego;
- członkowie komitetu posiadali odpowiednią wiedzę teoretyczną i praktyczną potrzebną do sporządzenia wniosku;
- wszystkie społeczności wyraziły poparcie dla wniosku;
- szybkie pozyskanie funduszy dla działań związanych z przygotowaniem wniosku;
- pełne zaangażowanie i skuteczną pomoc ze strony lokalnych przedstawicieli krajowych ministerstw;
- wyznaczenie operatywnego koordynatora, zaakceptowanego przez interesariuszy;
- już na początku procesu wnioskodawcy mieli dostęp do rzetelnych informacji podstawowych;
- sporządzanie projektu wniosku pojmowano w kategoriach wyzwania intelektualnego, którego celem było dojście do perfekcji, zamiast w kategorii standardowego wypełniania formularza na potrzeby maszyny biurowej;
- różne agencje rządowe wspólnie i skutecznie pracowały na rzecz wniosku.

© UNESCO

Wnioski o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa są zasadniczo związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością dóbr. Przewidywane korzyści wynikające z możliwości rozwoju ekonomicznego nie powinny być podstawową motywacją dla starań o nominację dobra.

Wniosek o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa to początek długiej drogi prowadzącej ku poprawie ochrony dziedzictwa na wszystkich szczeblach. Pozytywne rozpatrzenie wniosku oznacza wpisanie na Listę światowego dziedzictwa, a to z kolei wymaga od Państwa-Strony sprawowania nieustannej opieki nad dobrem w celu ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości, zachowania stanu dobra oraz właściwego zarządzania nim.

Zdobywanie wiedzy o światowym dziedzictwie – ważne dokumenty

Aby dobrze przygotować wniosek, należy po pierwsze zapoznać się z informacjami na temat systemu światowego dziedzictwa oraz procedur i informacji związanych z wnioskowaniem o wpisanie dobra na Listę.

Poniżej znajduje się lista zalecanych dokumentów referencyjnych, z którymi należy się zapoznać. Wiele z dokumentów jest dostępnych w internecie lub w formie publikacji we właściwych organizacjach. Na końcu instrukcji znajdują się dane kontaktowe organizacji.

Inne równie przydatne dokumenty wymieniono w bibliografii.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Przed rozpoczęciem procesu składania wniosku należy w pełni zrozumieć zalecane dokumenty.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Ważne dokumenty referencyjne związane ze światowym dziedzictwem	Uwagi
Ogólne	
Konwencja światowego dziedzictwa (oficjalna nazwa: Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, 1972 r.)	<p>Podstawowy punkt odniesienia dla systemu światowego dziedzictwa. Zawiera wyjaśnienie kluczowych terminów, idei, struktur organizacyjnych i procesów, w tym związanych z procedurą wpisu.</p> <p>Dostępna jest w językach arabskim, chińskim, hebrajskim, portugalskim, rosyjskim i hiszpańskim.</p> <p>http://whc.unesco.org/en/conventiontext/ (angielska wersja strony) http://whc.unesco.org/fr/conventiontexte/ (francuska wersja strony)</p>
<i>Wytyczne operacyjne</i> do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa (Centrum światowego dziedzictwa WHC.11/01, sierpień 2011 r.)	<p>W <i>Wytycznych operacyjnych</i> określono najważniejsze wskazówki dotyczące realizacji Konwencji światowego dziedzictwa i szczegółowo opisano procedury w odniesieniu do szeregu kluczowych procesów dotyczących światowego dziedzictwa, w tym procedury wpisu.</p> <p>W bibliografii <i>Wytycznych operacyjnych</i> można również znaleźć listę zalecanych publikacji. Należy dokładnie przeanalizować listę, gdyż niektóre z publikacji mogą się okazać szczególnie istotne w kontekście konkretnego dobra.</p> <p>Najnowsza oraz starsze wersje <i>Wytycznych operacyjnych</i> dostępne są w witrynie:</p> <p>http://whc.unesco.org/en/guidelines/ (angielska wersja strony) http://whc.unesco.org/fr/ (francuska wersja strony)</p>
Decyzje i podsumowania posiedzeń Komitetu Światowego Dziedzictwa	<p>Decyzje i podsumowania z ostatnich posiedzeń Komitetu Światowego Dziedzictwa dostarczają wielu informacji na temat stanowiska organizacji.</p> <p>http://whc.unesco.org/en/sessions/ (angielska wersja strony) http://whc.unesco.org/fr/sessions/ (francuska wersja strony)</p>
Lista światowego dziedzictwa	<p>Zawiera dobra wpisane na Listę przez Komitet Światowego Dziedzictwa ze względu na ich wyjątkową uniwersalną wartość. Jest bardzo ważnym dokumentem źródłowym, gdyż pozwala zidentyfikować dobra spoza kraju wnioskodawcy o charakterystyce zbliżonej do dobra będącego przedmiotem wniosku, co może okazać się pomocne w kontekście oceny porównawczej będącej elementem dokumentacji wniosku.</p> <p>http://whc.unesco.org/en/list/ (angielska wersja strony) http://whc.unesco.org/fr/list/ (francuska wersja strony)</p>
Listy informacyjne innych Państw-Stron	<p>Na listach znajdują się dobra, z potencjałem do wpisania na Listę światowego dziedzictwa. Listy informacyjne są bardzo ważne, gdyż pozwalają określić dobra spoza kraju wnioskodawcy o charakterystyce zbliżonej do dobra będącego przedmiotem wniosku, co może okazać się pomocne w kontekście oceny porównawczej będącej elementem dokumentacji wniosku.</p> <p>http://whc.unesco.org/en/tentativelists/ (angielska wersja strony) http://whc.unesco.org/fr/listesindicatives/ (francuska wersja strony)</p>
Studia tematyczne	<p>O ile je przeprowadzono, dostarczają kluczowych informacji źródłowych i wspierają proces sporządzania wniosku. Badanie tematyczne związane z dobrem, którego dotyczy wniosek mogą okazać się pomocne w kontekście oceny porównawczej będącej elementem dokumentacji wniosku.</p> <p>W niektórych przypadkach Państwa-Strony przeprowadzały szczegółową analizę tematyczną w ramach procesu sporządzania dokumentacji wniosku.</p>

Ważne dokumenty referencyjne związane ze światowym dziedzictwem	Uwagi
	<p>Studia tematyczne dotyczące dóbr kulturowych dostępne są w witrynie ICOMOS pod adresem: www.icomos.org/studies/.</p> <p>Badania tematyczne dotyczące dóbr przyrodniczych dostępne są w witrynie IUCN pod adresem: www.iucn.org.</p>
<p>Raport ze spotkania ekspertów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na temat globalnej strategii światowego dziedzictwa, 25–29 marzec 1998 r., Amsterdam, Holandia (Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO / Rząd Niderlandów, 1998 r.)</p> <p>Dokumenty referencyjne w zakresie dziedzictwa przyrodniczego</p>	<p>Istnieje również wiele innych badań tematycznych i z tego względu należy przeanalizować dostępne informacje w celu wskazania badań związanych z dobrem będącym przedmiotem wniosku.</p> <p>Sprawozdanie zawiera ogólne informacje na temat wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz zalecenia i wnioski jej dotyczące.</p> <p>http://whc.unesco.org/archive/amsterdam98.pdf</p>
<p><i>Wyjątkowa uniwersalna wartość – standardy dla światowego dziedzictwa przyrodniczego, 4 Kompedium standardów dla wpisów dóbr przyrodniczych na Listę światowego dziedzictwa (IUCN, 2008b)</i></p> <p>Dokumenty referencyjne w zakresie dziedzictwa kulturowego</p>	<p>Ten raport przygotowany przez IUCN zajmuje się przeglądem decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa w zakresie wpisanych na Listę światowego dziedzictwa dóbr przyrodniczych. Publikacja stanowi zbiór odnośnych materiałów i decyzji zebranych w formie instrukcji, która dostarcza jasnych wskazówek w kwestii interpretacji i uzasadniania wyjątkowej uniwersalnej wartości podczas wnioskowania o wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa.</p> <p>http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/2008-036.pdf</p>
<p><i>Lista światowego dziedzictwa: wypełnianie luk – plan działania na przyszłość (ICOMOS, 2005a)</i></p>	<p>Ta przygotowana przez ICOMOS analiza dóbr kulturowych wpisanych na Listę światowego dziedzictwa i Listy informacyjne stanowi niezrównany wkład w rozwój globalnej strategii, której celem jest stworzenie wiarygodnej, reprezentatywnej i zrównoważonej Listy światowego dziedzictwa. Analiza nie jest dokumentem zamkniętym, a tworząc ją, ICOMOS przygląda się rodzajom i chronologii dóbr, regionom, w jakich dobra się znajdują oraz obszarom tematycznym. Głównym celem ICOMOS jest określenie, w których kategoriach znajduje się zbyt mało dóbr i które należałoby uzupełnić.</p> <p>Warto odnieść się do analizy podczas przygotowywania analizy porównawczej dobra będącego przedmiotem wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa. Ogólnie można przyjąć, że propozycje z kategorii, w których jest zbyt mało dóbr mają większe szanse na wpisanie, niż dobra z kategorii zawierającej sporo dóbr danego typu lub przepięknej dobrami danego typu.</p> <p>http://www.international.icomos.org/world_heritage/gaps.pdf (angielska wersja strony)</p> <p>http://www.international.icomos.org/world_heritage_fre/whlgaps.htm (francuska wersja strony)</p>

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Ważne dokumenty referencyjne związane ze światowym dziedzictwem	Uwagi
<i>Kompendium standardów dla wpisów dóbr kulturowych na Listę światowego dziedzictwa</i> (ICOMOS, 2008)	Ten raport przygotowany przez ICOMOS zajmuje się przeglądem decyzji Komitetu światowego dziedzictwa w zakresie wpisanych na Listę światowego dziedzictwa dóbr kulturowych. Publikacja stanowi zbiór odnośnych materiałów i decyzji zebranych w formie instrukcji, która dostarcza jasnych wskazówek w kwestii interpretacji i uzasadniania wyjątkowej uniwersalnej wartości podczas wnioskowania o wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa oraz Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu. http://whc.unesco.org/en/sessions/32COM/documents/ (zob. Centrum światowego dziedzictwa WHC.08 /32.COM /9)
Bibliografie tematyczne i regionalne przygotowane przez Ośrodek dokumentacji ICOMOS.	Wiele z bibliografii odnosi się do dóbr kulturowych, w tym np.: Modern Heritage Properties (19th and 20th Centuries) on the World Heritage List <i>World Heritage Rock Art Sites</i> <i>World Heritage Cultural Landscapes</i> <i>World Heritage Urban Sites</i> <i>World Heritage Hominid Sites</i> <i>World Heritage in Africa</i> <i>World Heritage in Asia and Pacific</i> <i>Patrimonio Mundial en America Latina y Caribe</i> <i>World Heritage in Arab States</i> <i>Industrial and Technical Heritage in the World Heritage List</i> http://www.international.icomos.org/centre_documentation/bib/index.html
Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Obszarów Zabytkowych 1964) (ICOMOS, 1965)	Karta stanowi jeden z najważniejszych dokumentów dotyczących konserwacji dóbr kulturowych. http://www.international.icomos.org/charters.htm (angielska wersja strony) http://www.international.icomos.org/chartes.htm (francuska wersja strony)

Zdobywanie wiedzy o światowym dziedzictwie – działalność Komitetu Światowego Dziedzictwa

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Przedstawiciel zespołu przygotowującego wniosek powinien uczestniczyć w posiedzeniach Komitetu Światowego Dziedzictwa.

Warto zapoznać się z działalnością Komitetu Światowego Dziedzictwa. Można to częściowo osiągnąć poprzez zrozumienie Konwencji światowego dziedzictwa i *Wytycznych operacyjnych*. Jak już wspomniano powyżej, pomocny może okazać się również przegląd decyzji i podsumowań posiedzeń Komitetu Światowego Dziedzictwa.

Warto zadbać o to, aby przedstawiciel zespołu przygotowującego wniosek został członkiem krajowej delegacji biorącej udział w posiedzeniach Komitetu Światowego Dziedzictwa. Przyglądanie się obradom Komitetu pozwala poznać jego pracę od podszewki, zwłaszcza w kontekście rozważania wniosków o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa i w kwestii stanu zachowania dóbr.

Konwencja światowego dziedzictwa w skrócie

Konwencja światowego dziedzictwa to międzynarodowy traktat zawarty pomiędzy państwami członkowskimi Organizacji Narodów Zjednoczonych. Celem Konwencji jest identyfikowanie dóbr kulturowych i przyrodniczych o wyjątkowej uniwersalnej wartości, a także ochrona i konserwacja takich dóbr, przekazywanie wiedzy o nich oraz prezentowanie ich przyszłym pokoleniom. O wpisaniu dóbr na Listę światowego dziedzictwa decydują szczegółowe kryteria i warunki określone w Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji.

Konwencja określa obowiązki Państw-Stron w zakresie rozpoznawania dóbr, które potencjalnie mogą zostać wpisane na Listę światowego dziedzictwa, oraz rolę, jaką Państwa-Strony powinny odgrywać w ich ochronie i zachowaniu w odpowiednim stanie. Ratyfikując Konwencję, państwa zobowiązują się nie tylko dbać o zachowanie dóbr światowego dziedzictwa znajdujących się na ich terytorium, ale również chronić własne dziedzictwo narodowe. Państwa-Strony zachęca się do włączania ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w regionalne programy planowania oraz do utworzenia stanowisk pracy i służb zajmujących się dobrem, zainicjowania badań naukowych i technicznych nad stanem zachowania, a także do stworzenia warunków pozwalających dobru funkcjonować w codziennym życiu lokalnych społeczności.

Konwencja wyjaśnia, w jaki sposób należy wykorzystywać Fundusz światowego dziedzictwa i jak nim zarządzać oraz określa, na jakich warunkach można udzielać międzynarodowej pomocy finansowej.

Konwencja przewiduje obowiązek regularnego sporządzania sprawozdań dotyczących stanu zachowania dobra wpisanego na Listę światowego dziedzictwa, które Państwa-Strony zobowiązane są przedkładać Komitetowi światowego dziedzictwa. Sprawozdania są kluczowe z perspektywy Komitetu, gdyż pozwalają jego członkom weryfikować warunki panujące w otoczeniu danego dobra, a także decydować w kwestii potrzeb wynikających z poszczególnych programów i rozwiązywać powracające problemy.

Konwencja zachęca również Państwa-Strony do tego, aby zaszczepiły w społeczeństwie świadomość wartości dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa oraz wzmocniły ich ochronę poprzez programy edukacyjne i informacyjne.

Podstawą Konwencji światowego dziedzictwa jest przekonanie, że dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze stanowi bezcenne, niezastąpione zasoby, wartościowe z punktu widzenia nie tylko danego państwa, ale ludzkości ogółem. Strata polegająca na degradacji lub całkowitym zniszczeniu jakiegokolwiek części tych najcenniejszych zasobów to zubożenie dziedzictwa wszystkich ludzi na świecie. Niektórym elementom takiego dziedzictwa można przypisać wyjątkową uniwersalną wartość (WUW) ze względu na ich niezwykle właściwości. Dobra o wyjątkowej uniwersalnej wartości to takie, które warto otoczyć szczególną opieką i chronić przed narastającymi zagrożeniami.

W celu zapewnienia należytej identyfikacji, ochrony, konserwacji i prezentacji światowego dziedzictwa, w największym możliwym stopniu, państwa będące członkami UNESCO przyjęły w 1972 r. Konwencję w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, znaną pod nazwą Konwencji światowego dziedzictwa. Konwencja ustanowiła Komitet Światowego Dziedzictwa oraz Fundusz światowego dziedzictwa, oba działające od 1976 r. Komitet Światowego Dziedzictwa opracował Wytyczne operacyjne do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa, zawierające formalne wskazówki w kwestii wdrażania Konwencji, których przestrzeganie Komitet uznał za konieczne. Misją Konwencji jest identyfikowanie dóbr kulturowych i przyrodniczych o wyjątkowej uniwersalnej wartości, a także ochrona i konserwacja takich dóbr, przekazywanie wiedzy o nich oraz prezentowanie ich przyszłym pokoleniom. W celu realizacji tej misji Komitet Światowego Dziedzictwa zarządza listą dóbr, które spełniły kryteria ustalone przez Konwencję i zostały wpisane na tak zwaną Listę światowego dziedzictwa.

Opracowano kryteria i warunki dokonywania wpisów na Listę światowego dziedzictwa, których celem jest weryfikowanie dóbr pod kątem prezentowanej wartości oraz dostarczanie Państwom-Stronom wskazówek w kwestii ochrony dóbr i zarządzania nimi. Aby dobro mogło zostać wpisane na Listę światowego dziedzictwa, Komitet światowego dziedzictwa musi uznać, że posiada ono wyjątkową uniwersalną wartość. Wniosek o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa stanowi podstawę, według której Komitet Światowego Dziedzictwa ocenia, czy dane dobro spełnia wymagania określone w Konwencji, a zwłaszcza czy cechuje go wyjątkowa uniwersalna wartość. W Wytycznych operacyjnych mowa jest o najważniejszych elementach oceny przeprowadzanych przez Komitet Światowego Dziedzictwa w celu zadecydowania, czy dane dobro posiada wyjątkową uniwersalną wartość:

- Według Komitetu dobro o wyjątkowej uniwersalnej wartości to dobro spełniające co najmniej jedno z kryteriów dotyczących światowego dziedzictwa (Wytyczne operacyjne, paragraf 77).
- Aby możliwe było uznanie wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra, musi ono dodatkowo spełniać kryteria integralności i/lub autentyczności oraz mieć zapewnioną odpowiednią ochronę i system zarządzania (paragraf 78).

Jeżeli dobro wpisane na Listę światowego dziedzictwa stoi w obliczu konkretnych poważnych zagrożeń, Komitet rozważa wpisanie go na Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu. Jeżeli dobro traci wyjątkową uniwersalną wartość, która była powodem wpisania go na Listę światowego dziedzictwa, Komitet rozważa skreślenie dobra z Listy światowego dziedzictwa. Bieżąca Lista światowego dziedzictwa oraz Lista światowego dziedzictwa w zagrożeniu dostępne są w witrynie światowego dziedzictwa UNESCO (whc.unesco.org).

Konwencja jest wdrażana przez Komitet Światowego Dziedzictwa, który jest odpowiedzialny za podejmowanie decyzji w kwestii wpisywania objętych wnioskiem dóbr na Listę światowego dziedzictwa. Działalność Komitetu Światowego Dziedzictwa wspierają Sekretariat – Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz trzy uznane Organizacje Doradcze – ICCROM (Międzynarodowy Ośrodek Studiów nad Ochroną i Konserwacją Dziedzictwa Kulturowego), ICOMOS (Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków) oraz IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody).

IUCN jest Organizacją Doradczą odpowiedzialną za ocenę dóbr zgłoszonych ze względu na ich wartości przyrodnicze, a ICOMOS jest odpowiedzialny za ocenę dóbr zgłoszonych ze względu na ich wartości kulturowe.

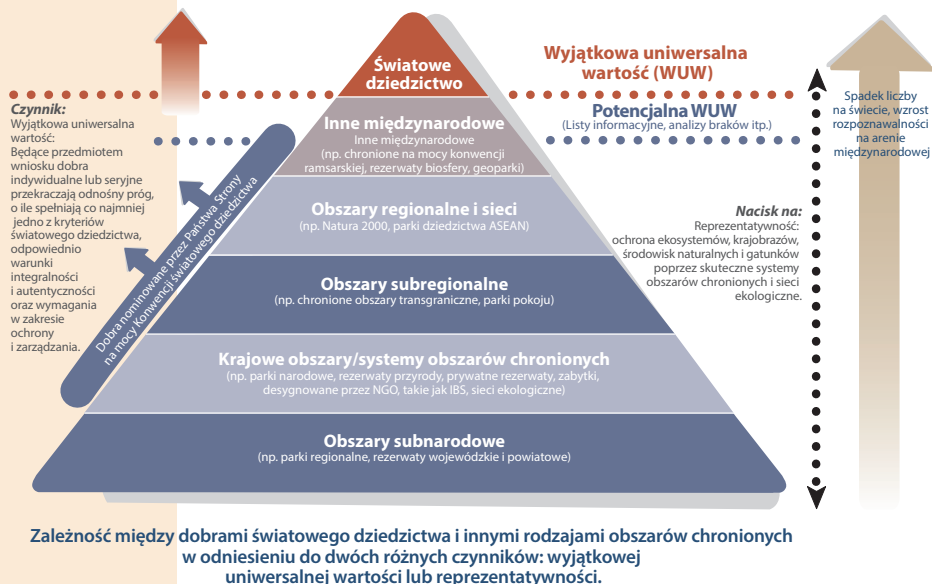
Światowe dziedzictwo i inne narzędzia ochrony

Według Wytycznych operacyjnych Konwencji Lista światowego dziedzictwa powinna być zrównoważona, reprezentatywna i wiarygodna, jednak jej celem nigdy nie było objęcie wszystkich możliwych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, ani wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego na świecie, gdyż taką rolę pełnią narodowe, regionalne lub pozostałe międzynarodowe systemy i narzędzia związane z obszarami / dobrami chronionymi.

Z tego względu niezwykle istotne jest, aby w tym kontekście uwzględnić zależność między dobrami światowego dziedzictwa, a innymi rodzajami obszarów i miejsc chronionych. Zależność, o której mowa, przedstawiono na diagramie opracowanym w kontekście dziedzictwa przyrodniczego przez UNEP-WCMC i IUCN. Diagram pokazuje zależność pomiędzy dobrami światowego dziedzictwa oraz pozostałymi rodzajami i zespołami obszarów chronionych w globalnym ujęciu liczbowym oraz w aspekcie wykorzystania wyjątkowej uniwersalnej wartości jako najważniejszego kryterium w ocenie, które z obszarów chronionych winny zostać wciągnięte na Listę światowego dziedzictwa. Diagram obrazuje również, jak ważne są wszystkie obszary chronione w odniesieniu do ochrony ekosystemów, krajobrazów i gatunków, której celem jest zapewnienie pełnej reprezentacji wszystkich elementów przyrodniczych planety.

Jak zaznaczono na diagramie istnieje szereg innych międzyrządowych i regionalnych form ochrony (obszary chronione na mocy konwencji ramsarskiej, rezerwy biosfery, geoparki), które można wykorzystać w celu wzmocnienia ochrony wielu chronionych obszarów przyrodniczych, przy czym status światowego dziedzictwa otrzymać mogą wyłącznie dobra o potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, o której mowa w Wytycznych operacyjnych. Na początkowych etapach oceny potencjału dobra pod kątem wpisania go na Listę światowego dziedzictwa Państwa-Strony powinny przede wszystkim rozważyć ewentualne alternatywy oraz opracować spójne i skoordynowane metody pozwalające w pełni korzystać z całego szeregu międzynarodowych, regionalnych i krajowych narzędzi służących definiowaniu obszarów chronionych i dziedzictwa narodowego oraz ich ochronie i konserwacji.

Wybór międzynarodowych i regionalnych narzędzi służących ochronie dóbr kulturowych może być bardziej ograniczony, jednak zasady działania narzędzi pozostają identyczne.

Źródło: zaadaptowane z Magin i Chape (2004).

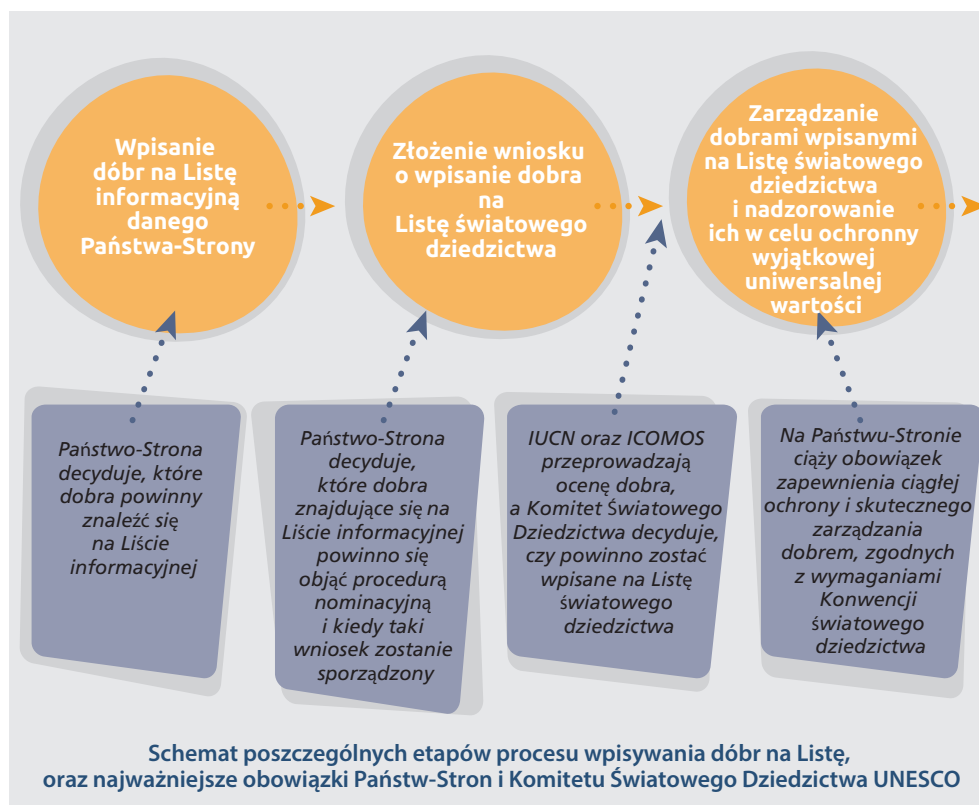
1.2 Przegląd procesu wnioskowania o wpisanie dóbr na Listę światowego dziedzictwa

Proces wnioskowania o wpisanie dóbr na Listę światowego dziedzictwa oraz sam proces umieszczania dóbr na Liście to sedno Konwencji światowego dziedzictwa oraz najważniejsze zobowiązanie Państw-Stron Konwencji. Zobowiązania Państw-Stron obejmują trzy zasadnicze dziedziny:

- przygotowanie List informacyjnych;
- przygotowanie wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa;
- skuteczna opieka nad dobrami, które wpisano na Listę światowego dziedzictwa, w celu ochrony i zachowania ich wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz zarządzania nią.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Poniższy diagram skrótkowo przedstawia proces wpisywania dóbr na Listę, oraz określa różne obowiązki Państw-Stron względem Komitetu Światowego Dziedzictwa.

Wnioski o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa składać mogą wyłącznie państwa, które ratyfikowały Konwencję światowego dziedzictwa, przy czym dobro będące przedmiotem wniosku musi znajdować się na ich terytorium. Poniżej przedstawiono najważniejsze elementy procesu składania wniosków.

Lista informacyjna

Państwo-Strona powinno zacząć od przygotowania zestawienia najważniejszych dóbr kulturowych i przyrodniczych położonych na jego terytorium, które mogą potencjalnie posiadać wyjątkową uniwersalną wartość i z tego względu zasługują na wpisanie na Listę światowego dziedzictwa (zob. Rozdział II.C *Wytycznych operacyjnych*). Takie zestawienie dóbr nosi nazwę Listy informacyjnej i obejmuje dobra, które Państwo-Strona może starać się wpisać na Listę światowego dziedzictwa w ciągu kolejnych 5–10 lat. Lista informacyjna nie musi od razu zawierać wszystkich dóbr z potencjałem do wpisania na Listę światowego dziedzictwa. Można ją uzupełniać w dowolnym czasie, a Państwa-Strony zachęca się, aby weryfikowały i aktualizowały swoje Listy informacyjne przynajmniej raz na dziesięć lat.

W *Wytycznych operacyjnych* można znaleźć formularze zgłoszeniowe List informacyjnych, w tym specjalny formularz dotyczący wieloczęściowych dóbr wielokrajowych i transgranicznych.

Państwa-Strony powinny dostarczyć Listy informacyjne do Centrum Światowego Dziedzictwa przynajmniej na rok przed złożeniem wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa.

Dlaczego Listy informacyjne są istotne?

Jeżeli dobro nie znalazło się na Liście informacyjnej danego Państwa-Strony, Komitet Światowego Dziedzictwa nie może rozważyć wniosku o jego wpisanie na Listę światowego dziedzictwa.

- *Pozwalają przeprowadzić wstępne konsultacje w zakresie dóbr, które mogłyby potencjalnie otrzymać status światowego dziedzictwa oraz nawiązać współpracę i dojść do porozumienia z powiązаныmi interesariuszami, w tym władzami szczebla federalnego, krajowego, regionalnego i lokalnego, właścicielami i administratorami dóbr, lokalnymi społecznościami, sektorem prywatnym i organizacjami pozarządowymi np. lokalnymi komitetami / przedstawicielami ICOMOS i IUCN. Proces może obejmować również użyteczne badania z udziałem interesariuszy.*
- *Wspomagają Państwa-Strony w prowadzeniu wstępnych badań, których celem jest zidentyfikowanie dóbr kulturowych i przyrodniczych o potencjalnym światowym znaczeniu.*
- *Pomagają Państwom-Stronom identyfikować potrzeby w zakresie zarządzania dobrem i opracowywać odpowiednie środki ochrony oraz, o ile to konieczne, korzystając, jeśli to konieczne, z wiedzy specjalistów zajmujących się dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.*
- *Są przydatnymi narzędziami planowania, dzięki którym Państwa-Strony, Komitet Światowego Dziedzictwa, Centrum Światowego Dziedzictwa oraz Organizacje Doradcze mogą wskazać przyszłe nominacje z potencjałem do wpisania na Listę światowego dziedzictwa.*
- *Są przydatnymi źródłami informacji podczas przeprowadzania analizy porównawczej, będącej częścią procesu sporządzania wniosku o wpis.*

Dokumentacja wniosku

Państwo-Strona przygotowuje Listę informacyjną i wybiera z niej dobra, których dotyczy będą wnioski. Dzięki takiemu działaniu może zaplanować, kiedy przedłożyć dokumentację nominacyjną poszczególnych dóbr. Centrum Światowego Dziedzictwa zapewnia pomoc oraz udziela Państwom-Stronom wskazówek w kwestii przygotowania dokumentacji, która musi być jak najlepiej dopracowana dbając, aby wnioski zawierały stosowne dokumenty i mapy. Wniosek przesyłany jest do Centrum Światowego Dziedzictwa, które weryfikuje jego kompletność. Centrum przekazuje kompletną dokumentację wniosku właściwym Organizacjom Doradczym, które przeprowadzają jej ocenę.

Kryteria wyboru

Aby dobro znalazło się na Liście światowego dziedzictwa, musi cechować się wyjątkową uniwersalną wartością oraz spełniać co najmniej jedno z 10 kryteriów, a także spełniać warunki w zakresie integralności i autentyczności oraz wymogi w zakresie ochrony i zarządzania. *Wytyczne operacyjne* do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa, zawierają objaśnienie kryteriów dotyczących uzyskania statusu światowego dziedzictwa. W połączeniu z Konwencją światowego dziedzictwa *Wytyczne* stanowią podstawowe narzędzie robocze w zakresie światowego dziedzictwa. Kryteria omówiono szczegółowo także na stronach od 36 do 46 niniejszego poradnika.

Komitet poddaje kryteria regularnym przeglądom i dzięki temu mogą one odzwierciedlać przemiany dokonujące się w obrębie koncepcji światowego dziedzictwa.

Ograniczenia liczby składanych i poddawanych ocenie wniosków

Państwa-Strony powinny być świadome decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa w sprawie limitu wniosków możliwych do złożenia oraz limitu liczby wniosków rozpatrywanych na sesji Komitetu.

Komitet uznaje za priorytet nieustanne dążenie do osiągnięcia równowagi pomiędzy liczbą dóbr przyrodniczych i kulturowych wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Harmonogram

Wytyczne operacyjne zawierają szczegółowy harmonogram składania i rozpatrywania wniosków, wiążący zarówno dla Państw-Stron, jak i Organizacji Doradczych (par. 168). Terminy podane w harmonogramie są ostateczne i nienegocjowalne.

Organizacje Doradcze

Dobro objęte wnioskiem może być niezależnie ocenione przez jedną lub obydwie Organizacje Doradcze upoważnione przez Konwencję światowego dziedzictwa, czyli ICOMOS (Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków) w odniesieniu do dóbr kulturowych lub IUCN (Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody) w odniesieniu do dóbr przyrodniczych. Trzecią Organizacją Doradczą jest ICCROM (Międzynarodowe Centrum Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury), organizacja międzyrządowa, której eksperci doradzają Komitetowi w kwestii ochrony, konserwacji i monitorowania dóbr kulturowych oraz w zakresie działalności szkoleniowej i rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej.

Komitet Światowego Dziedzictwa

Nominowane i ocenione wnioski kierowane są do międzyrządowego Komitetu Światowego Dziedzictwa, który dokonuje ostatecznej decyzji w kwestii wpisania dobra na Listę. Komitet obraduje raz do roku i wybiera dobra, które zostaną wpisane na Listę światowego dziedzictwa. Komitet podejmuje decyzje o wpisaniu bądź niewpisaniu dobra na Listę światowego dziedzictwa, odracza lub odsyła wnioski oraz zwraca się do właściwych Państw-Stron z prośbą o przesłanie dodatkowych informacji.

Centrum Światowego Dziedzictwa

Centrum Światowego Dziedzictwa (World Heritage Centre) to Sekretariat Konwencji światowego dziedzictwa, punkt kontaktowy i jednostka koordynująca w ramach UNESCO wszystkie sprawy związane ze światowym dziedzictwem. Centrum Światowego Dziedzictwa wspiera Państwa-Strony podczas przygotowania wniosków poprzez m.in. pokazywanie przykładów dóbr, które zostały wpisane na Listę światowego dziedzictwa i właściwych metod zarządzania nimi oraz wskazywanie odnośnych przepisów prawnych oraz właściwych map. Centrum dostarcza szczegółowych wskazówek na temat wniosków dotyczących różnych rodzajów dóbr np. krajobrazów kulturowych, miast, kanałów i szlaków dziedzictwa oraz dóbr wieloczęściowych i transgranicznych. Centrum współpracuje również z Organizacjami Doradczymi i innymi instytucjami w zakresie organizowania specjalnych warsztatów poświęconych zagadnieniom związanym z przygotowaniem wniosków o wpisanie na Listę. Po złożeniu projektów wniosków w Sekretariacie Państwa-Strony mogą zwracać się do Centrum po wyjaśnienia oraz wskazówki. Centrum odpowiada za aktualizowanie Listy światowego dziedzictwa oraz powiązanej bazy danych. Po tym jak Państwa-Strony złożą oficjalne wnioski o wpisanie, Centrum weryfikuje dokumentację wniosku i sprawdza jej kompletność. Jeżeli nie ma zastrzeżeń co do kompetentności dokumentacji, Centrum przekazuje ją odpowiednim Organizacjom Doradczym. Jeżeli dokumentacja jest niekompletna Centrum doradza Państwom-Stronom w kwestii jej uzupełnienia.

1.3 Przykłady pojęć związanych ze światowym dziedzictwem

W niniejszym punkcie przedstawiono przykłady najważniejszych pojęć związanych ze światowym dziedzictwem, włączając definicje, kryteria i podział dóbr pod kątem ich rodzaju.

Definicje – dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz dobra mieszane

■ DZIEDZICTWO KULTUROWE

Konwencja światowego dziedzictwa definiuje dziedzictwo kulturowe jako:

- **zabytki:** obiekty architektoniczne, dzieła rzeźbiarstwa i malarstwa monumentalnego, obiekty archeologiczne, inskrypcje, grotty oraz zespoły elementów o wyjątkowej uniwersalnej wartości w kontekście historycznym, artystycznym i naukowym;
- **zespoły budynków:** zespoły oddzielnych lub połączonych budynków, które ze względu na swą architekturę, jednorodność lub umiejscowienie w krajobrazie mają wyjątkową uniwersalną wartość w kontekście historycznym, artystycznym i naukowym;
- **miejsca:** dzieła człowieka lub połączone dzieła człowieka i przyrody, w tym obszary takie jak stanowiska archeologiczne o wyjątkowej uniwersalnej wartości w kontekście historycznym, estetycznym, etnologicznym i antropologicznym (art. 1).

Niektóre dobra mieszczą się w więcej niż jednej z powyższych definicji (np. stanowią jednocześnie zabytek i zespół budynków).

Niniejszą definicję opracowano w 1972 r., a pojęcie dziedzictwa kulturowego od tamtego czasu uległo znacznemu rozszerzeniu. Niemniej jednak definicja ta jest bardzo szeroko rozumiana aby odzwierciedlała swym zakresem różnorodność dziedzictwa kulturowego.

W *Wytycznych operacyjnych* można znaleźć dodatkowe wyjaśnienia takich terminów, jak krajobrazy kulturowe, zabytkowe miasta i centra miast, kanały i szlaki dziedzictwa (Aneks 3). Krajobrazy kulturowe zostaną omówione szerzej w kolejnej części.

Poniżej przedstawiono niektóre przykłady dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa. Dzięki nim można zaobserwować, jak szerokie jest spektrum dziedzictwa kulturowego (tekst oraz zdjęcia towarzyszące definicjom pochodzą z witryny światowego dziedzictwa UNESCO).

Minaret i pozostałości archeologiczne w miejscowości Jam (Afganistan)

Stanowisko archeologiczne i obiekt architektoniczny. Minaret w miejscowości Jam to smukła i strzelista dwunastowieczna konstrukcja, wznosząca się na wysokość 65 m, na której szczycie znajduje się inskrypcja z niebieskiej mozaiki. Budowla jest świadectwem sztuki murarskiej i warto na nią zwrócić uwagę ze względu na jakość elementów architektonicznych i dekoracyjnych, które odzwierciedlają tradycje architektoniczne i artystyczne regionu. Minaret położony jest w głębokiej dolinie rzeki, pomiędzy górami wznoszącymi się w prowincji Ghur, co czyni go jeszcze bardziej spektakularnym.

© UNESCO / Mario Santana

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Trzeba jasno określić, do jakiej kategorii należy dziedzictwo kulturowe objęte wnioskiem.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Krajobraz kulturowy Sukur (Nigeria)

Krajobraz kulturowy Sukur, w którego skład wchodzi pałac Hidi (pałac wodza plemiennego) umiejscowiony na wzgórzu wznoszącym się nad okolicznymi wioskami, polami tarasowymi z ich świętymi symbolami oraz licznymi pozostałościami po historycznych obiektach związanych z przemysłem żelaznym, stanowi nienaruszone świadectwo kultury duchowej i materialnej społeczeństwa zamieszkującego tamtejszy stan.

© UNESCO

Stare miasto w Lijiang (Chiny)

Zespół budynków. Zabytkowe miasto Lijiang to ważny obszar handlowy i istotny punkt strategiczny. Miasto obfituje w ciekawe rozwiązania architektoniczne, dostosowane do nierównej topografii terenu, a zabytkowy pejzaż miejski zachował się doskonale i nie stracił na autentyczności. Warto zwrócić uwagę na architekturę Lijiang ze względu na sposób, w jaki połączono tu elementy wielu kultur, przez stulecia stanowiące spójną całość. W mieście znajduje się również zabytkowa sieć wodociągowa o złożonej i innowacyjnej strukturze, która wciąż jest sprawna.

© Fiona Starr

Kompleks przemysłowy kopalni i koksowni Zollverein w Essen (Niemcy)

Zespół budynków i stanowisko archeologiczne związane z przemysłem. Kompleks przemysłowy Zollverein zlokalizowany w Nadrenii Północnej – Westfalii to obszar historyczny związany z wydobyciem węgla kamiennego o w pełni zachowanej infrastrukturze, która składa się na pochodzące z XX w. budowle o wyjątkowej wartości architektonicznej. Zollverein to niepowtarzalne świadectwo rozwoju i schyłku przemysłu węglowego na przestrzeni ostatnich 150 lat.

© Heike Oevermann

Cueva de las Manos (Jaskinia Dłoni), Rio Pinturas (Argentyna)

Zabytek / dzieło malarstwa monumentalnego i otaczający je obszar. W Jaskini Dłoni znajduje się wyjątkowy zbiór malarstwa jaskiniowego, które powstało 13 000–9500 lat temu. Nazwa tego dobra pochodzi od charakterystycznych malowideł odrysowanych dłoni. W jaskini można również znaleźć liczne malowidła przedstawiające sceny polowań lub zwierzęta, które wciąż można spotkać w okolicy, np. gwanako andyjskie (Lama guanicoe). Uważa się, że twórcami malowideł mogli być przodkowie patagońskich ludów zbieracko-łowieckich, na które europejscy osadnicy natrafili w XIX w.

© UNESCO

Pomnik Pokoju w Hiroszynie (Genbaku Dome) (Japonia)

Pomnik Pokoju w Hiroszynie (Genbaku Dome) to jedyny budynek, który przetrwał wybuch pierwszej bomby atomowej w Hiroszynie 6 sierpnia 1945 r. Dzięki połączone wysiłkom wielu osób, w tym mieszkańców miasta, udało się zachować budowlę w stanie, w jakim znajdowała się tuż po bombardowaniu. To nie tylko przejmujący i znaczący symbol najbardziej destrukcyjnej siły, będącej wytworem człowieka, to również wyraz dążenia do światowego pokoju i ostatecznego wyeliminowania broni nuklearnej.

© UNESCO

Ogród botaniczny (Orto Botanico), Padwa (Włochy)

Miejsce / dzieło człowieka. Ogród botaniczny powstały w 1545 r. w Pawie, to pierwszy tego typu ogród na świecie. W ogrodzie zachował się pierwotny układ przestrzenny, w którego centrum znajduje się okrągła parcela symbolizująca świat, otoczona pierścieniem wody. Pozostałe elementy, w tym architektoniczne (dekoracyjne bramy oraz balustrady) i rozwiązania praktyczne (pompy i szklarnie) dodano później. Ogród wciąż spełnia pierwotną funkcję ośrodka badawczego.

© UNESCO

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE

Konwencja światowego dziedzictwa definiuje dziedzictwo przyrodnicze jako:

- miejsca stworzone przez naturę składające się z formacji fizycznych i biologicznych lub zespołów takich formacji o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia estetycznego lub naukowego;
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz ściśle określone obszary stanowiące siedliska zagrożonych gatunków zwierząt i roślin o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia naukowego lub ochrony środowiska;
- tereny przyrodnicze oraz ściśle określone obszary przyrodnicze o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia naukowego, ochrony środowiska lub piękna przyrody (art. 2).

Poniżej przedstawiono niektóre przykłady dóbr przyrodniczych wpisanych na Listę światowego dziedzictwa. Dzięki nim można zaobserwować, jak szerokie jest spektrum dziedzictwa przyrodniczego.

Park Narodowy Sagarmatha (Nepal)

Sagarmatha to wyjątkowy obszar przyrodniczy pełen lodowców, głębokich dolin i ogromnych masywów górskich, wśród których znajduje się najwyższy szczyt świata, Mount Everest (8848 m).

Park Narodowy stanowi schronienie dla rzadkich gatunków zwierząt, takich jak irbis śnieżny czy panda mała. Dodatkowym walorem dobra jest to, że stanowi ono miejsce zamieszkania Sierpów i ośrodek ich niepowtarzalnej kultury.

© UNESCO/J.M. Gassend

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Fiord Ilulissat (Dania)

Położony na zachodnim wybrzeżu Grenlandii w odległości 250 km od bieguna północnego, Fiord Ilulissat stanowi ujście do morza lodowca Sermeq Kujalleq, jednego z kilku, za pośrednictwem których pokrywa lodowcowa Grenlandii dociera do morza. Sermeq Kujalleq to jeden z najbardziej aktywnych i najszybszych lodowców świata. Przemieszcza się o 19 m dziennie, a rocznie produkuje około 35 km³ lodu, co stanowi 10% ogólnej produkcji lodu w Grenlandii, czyli więcej niż jakikolwiek inny lodowiec znajdujący się poza obszarem Antarktydy. Lodowiec, który jest obiektem badań naukowców od ponad 250 lat, w znacznym stopniu przyczynił się do zwiększenia świadomości na temat zmian klimatu i glaciologii pokrywy lodowej. Ilulissat jest miejscem wyjątkowych i zadziwiających zjawisk naturalnych, na które składają się ogromne ładolody, spektakularne odgłosy towarzyszące rwącym strumieniom lodowym spływającym z pokrytego górami lodowymi fiordu.

© M&G Therin-Weise

Klify Joggins (Kanada)

Klify Joggins to obszar paleontologiczny zajmujący powierzchnię 689 hektarów i rozciągający się wzdłuż wybrzeża Nowej Szkocji (we wschodniej części Kanady). Obszar opisywano jako „Galapagos epoki węglowej” ze względu na licznie występujące tu skamieniałości pochodzące z okresu karbonu (354 – 290 milionów lat temu). Uważa się, że klify są symbolem karbonu oraz stanowią największy i najbardziej rozległy przykład geologicznego świadectwa epoki pensylwanu (318 – 303 milionów lat temu), dzięki licznej kolekcji skamieniałości i śladów ówczesnego życia na ziemi. Skamieniałości obejmują pozostałości dawnych zwierząt i zamieszkiwanych przez nie lasów deszczowych, które zostały pozostawione in situ, w stanie nienaruszonym. Ze względu na występujące tu urwiska, płaskowyże skalne, plażę oraz rozciągające się na powierzchni 14,7 km klify, dobro dzieli się na trzy ekosystemy: zatokę u ujścia rzeki, las deszczowy znajdujący się w obszarze zalewowym oraz zagrożoną pożarami równinę aluwialną ze zbiornikami ze słodką wodą. W Joggins można znaleźć skamieniałości 96 rodzajów i 148 gatunków oraz 20 grup odcisków, co stanowi największy zbiór na świecie. Dobro wpisano na Listę światowego dziedzictwa przez wzgląd na wyjątkowe świadectwo dokumentujące życie na ziemi na przestrzeni wieków.

© N.S. Dept. of Tourism, Culture and Heritage / Watley Hayes

Flora i fauna wyspy Malpelo (Kolumbia)

Dobro położone jest 500 km od wybrzeża Kolumbii, a w jego skład wchodzi wyspa Malpelo (350 ha) oraz otaczające ją wody (857 150 ha). Rozległy park morski stanowi największy obszar w obrębie wschodniej części Oceanu Spokojnego, w którym zabroniony jest połów ryb. Dobro jest kluczowym siedliskiem wielu zagrożonych na całym świecie gatunków morskich, którym okoliczne wody dostarczają pożywienia ze względu na ogromną bioróżnorodność morską. Malpelo jest schronieniem dla rekinów, makreloszy i ryb z gatunku itajara

goliat oraz jednym z niewielu miejsc na świecie, w których odnotowano ślady krótkonosego rekina o nierównych zębach, zamieszkującego duże głębokości. Malpelo jest również ceniona przez nurków z całego świata z powodu stromych skał i niezwykle pięknych naturalnych jaskiń. W tych głębokich wodach występują znaczące populacje dużych drapieżników wodnych i ryb pelagicznych (według obserwacji to ponad 200 rekinów młotów i powyżej 1 000 żarłaczy jedwabistych, rekinów wielorybich i tuńczyków), a dzięki temu, że środowisko pozostaje nienaruszone, zwierzęta zachowują naturalne wzorce zachowań.

© UNESCO/Yves Lefevr 

Wielka Rafa Koralkowa (Australia)

Wielka Rafa Koralkowa to wyjątkowy i zachwycająco piękny obszar położony poblizu północnowschodniego wybrzeża Australii. Dobro jest największym na świecie skupiskiem raf koralowych, w którego skład wchodzi 400 rodzajów koralowców, 1 500 gatunków ryb i 4 000 gatunków mięczaków. Rafa jest również obiektem zainteresowania naukowców ze względu na żyjące tu gatunki ssaków, takie jak diugon przybrzeżny (piersiopławka) i żółt zielony, którym grozi wymarcie.

© UNESCO/J. Thorsel/IUCN

Park Narodowy Virunga (Demokratyczna Republika Kongo)

Park Narodowy Virunga (zajmujący obszar 790 000 ha), stanowi wyjątkową różnorodność siedlisk od obszarów bagiennych, stepów, po pola śnieżne w Rwenzori, znajdujące się na wysokości ponad 5 000 m, oraz od równin wulkanicznych do sawann znajdujących się na zboczach wulkanów. W parku można natrafić na goryle górskie, a w rzekach żyje ok. 20 000 hipopotamów. W rejonie tym zimują również ptaki nadlatujące z Syberii.

© UNESCO/Ian Redmond

DOBRA MIESZANE

Wytyczne operacyjne definiują dobra mieszane jako dobra spełniające, częściowo lub w pełni, kryteria zarówno dziedzictwa kulturowego, jaki przyrodniczego, określone w art. 1 i 2 Konwencji (Par. 46).

Poniżej przedstawiono przykłady dóbr mieszanych wpisanych a Listę.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Park Narodowy Tikal (Gwatemala)

Jeden z najważniejszych ośrodków kultury Majów, który tętnił życiem od 6 w. p.n.e. do 10 w. n.e., położony jest w sercu południowoamerykańskiej dżungli w otoczeniu bujnej roślinności. Ten ośrodek kultury składa się ze wspaniałych świątyń i pałaców oraz placów, do których wiodły specjalne rampy. Pozostałości założenia rozrzucone są również na okolicznych terenach.

© B. Doucin/Lalaité

Tassili N'Ajjer (Algeria)

Charakteryzujący się niezwykle, księżycowym krajobrazem obszar jest przedmiotem licznych badań geologicznych i kryje jedne z najważniejszych na świecie prehistorycznych skupisk sztuki jaskiniowej. Rysunki i rytne, których jest tu ponad 15 000, stanowią świadectwo zmian klimatycznych, migracji zwierząt i ewolucji życia ludzi zamieszkujących obrzeża Sahary od 6 000 r. p.n.e. do pierwszych stuleci naszej ery. Występujące tu formacje skalne cieszą się ogromnym uznaniem ze względu na malownicze wyżłobione piaskowce tworzące tzw. lasy kamieni ('forest of rocks').

© UNESCO/Bousquet

Definicje dziedzictwa kulturowego

■ ZABYTKI

W poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo kulturowe można znaleźć oficjalną definicję zabytku zaczerpniętą z Konwencji. Poniżej przedstawiono przykłady zabytków wpisanych na Listę.

Statua Wolności (Stany Zjednoczone)

Rzeźba monumentalna. Statua powstała w Paryżu, zaprojektowana przez francuskiego rzeźbiarza Bartholdiego we współpracy z Gustawem Eiffelem (który zajął się konstrukcją stalową). Francuzi podarowali Amerykanom tę monumentalną rzeźbę w 1886 r. z okazji setnej rocznicy uzyskania niepodległości przez Stany Zjednoczone. Pomnik stoi u wejścia do nowojorskiego portu i od stuleci wita miliony osób imigrujących do Stanów Zjednoczonych.

© UNESCO / Graciela Gonzalez Brigas

Tadž Mahal (Indie)

Obiekt architektoniczny. Ogromne mauzoleum z białego marmuru, wzniesione w Agrze w latach 1632–1648 z inicjatywy Szahdżahana z dynastii Wielkich Mogołów na pamiątkę ukochanej żony. Tadž Mahal to klejnot sztuki mułmańskiej w Indiach i podziwiane na całym świecie arcydzieło światowego dziedzictwa.

© E. de Gracia Camara

ZESPOŁY BUDYNKÓW

W poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo kulturowe można znaleźć oficjalną definicję zespołów budynków zaczerpniętą z Konwencji. W *Wytycznych operacyjnych* znajdują się również dodatkowe wyjaśnienia w zakresie zespołu budynków miejskich w kontekście zabytkowych miast i centrów miast (Załącznik 3). Poniżej przedstawiono niektóre przykłady zespołów budynków wpisanych na Listę.

Osada Ajt Bin Haddu (Maroko)

Osada (ksar) Ajt Bin Haddu składająca się z zespołu budowli ziemnych otoczonych murem jest świadectwem tradycyjnego budownictwa pre-saharyjskiego. Budowle są stłoczone wewnątrz murów obronnych wzmocnionych narożnymi basztami. Potożona w prowincji Ouarzazate osada Ajt Bin Haddu jest wybitnym przykładem architektury południowomarokańskiej.

© UNESCO / Mario Santana

Megalityczne Świątynie Malty (Malta)

Na Malcie oraz na wyspie Gozo znajduje się siedem megalitycznych świątyń, które powstawały niezależnie od siebie. Świątynie kompleksu Ggantija z wyspy Gozo znane są dzięki ogromnym budowlom z epoki brązu, z kolei znajdujące się na Malcie świątynie Hagar Qin, Mnajdra i Tarxien uznaje się za arcydzieła architektury, zważywszy zwłaszcza na ograniczenia, z jakimi spotykali się ich budowniczy. Kompleksy Ta'Hagratt i Skorba doskonale obrazują tradycję wznoszenia świątyń na Malcie.

© UNESCO / Margarita Gonzalez Lombardo

MIEJSCA

W poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo kulturowe można znaleźć oficjalną definicję miejsc. W *Wytycznych operacyjnych* znajdują się również dodatkowe wyjaśnienia w zakresie rodzajów miejsc (Aneks 3). Poniżej przedstawiono niektóre przykłady.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Miejsce Palmyra (Syrjska Republika Arabska)

Stanowisko archeologiczne. Miejsce wykopalisk archeologicznych. Palmyra to miasto położone na północny wschód od Damaszku, w północnej części pustyni syryjskiej, w którym zachowały się zabytkowe ruiny jednego z najważniejszych starożytnych ośrodków kulturowych. W I i II wieku n.e. Palmyra znajdowała się na styku kilku cywilizacji i dlatego sztuka oraz architektura miasta jest nie tylko zakorzeniona w lokalnej tradycji, ale również nacechowana wpływami grecko-rzymskimi oraz perskimi.

© E. de Gracia Camera

Taksila (Pakistan)

Miejsce archeologiczne. W skład kompleksu Taksila wchodzi takie elementy, jak starożytne neolityczne kurhany z Saraikala, bastiony z Sirkap (z II wieku p.n.e.) oraz miasto Sirsukh (z I wieku n.e.). Taksila doskonale ilustruje poszczególne etapy rozwoju miasta położonego nad Indusem, znajdującego się naprzemiennie pod wpływem cywilizacji perskiej, greckiej i cywilizacji śródkiemuazjatyckich, które od V wieku p.n.e. do II wieku n.e. było kluczowym buddyjskim ośrodkiem uniwersyteckim.

© UNESCO / F. Bandarin

■ KRAJOBRAZY KULTUROWE

W nawiązaniu do art. 1 Konwencji *Wytyczne operacyjne* definiują krajobrazy kulturowe jako dobra kulturowe, które stanowią połączone dzieła człowieka i przyrody (par. 47). Istnieje wiele kryteriów pozwalających na wyodrębnienie krajobrazów kulturowych. W celu określenia wyjątkowej uniwersalnej wartości można postawić się kryteriami odnoszącymi się do dowolnego typu dóbr kulturowych.

Wyróżniono trzy główne rodzaje krajobrazów kulturowych:

- krajobrazy zaprojektowane i stworzone celowo przez ludzi;
- krajobrazy powstałe na drodze organicznych przemian;
- krajobrazy skojarzeniowe (zob. *Wytyczne operacyjne*, Aneks 3).

Wiele dóbr posiada cechy charakterystyczne dla więcej niż jednej kategorii i z tego względu może być różnie klasyfikowanych.

Jest to dynamiczny aspekt Konwencji, a pojęcia, metody zarządzania i in. są przedmiotem nieustannego dopracowywania.

ICOMOS przygotował bibliografię tematyczną w zakresie krajobrazów kulturowych wpisanych na Listę światowego dziedzictwa, która dostępna jest pod adresem: http://www.international.icomos.org/centre_documentation/bib/index.html.

Poniżej przedstawiono przykłady wszystkich trzech rodzajów krajobrazów kulturowych.

Krajobraz zaprojektowany przez człowieka: Vat Phou oraz pobliskie starożytne osady w obrębie krajobrazu kulturowego Champasak (Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna)

Krajobraz kulturowy Champasak, w którego skład wchodzi kompleks świątyń Vat Phou to wyjątkowy i zachowany w znakomitym stanie przykład krajobrazu zaprojektowanego przez człowieka ponad tysiąc lat temu. Jego struktura ma nawiązywać do hinduistycznej wizji relacji człowieka z naturą, co uwidacznia się za sprawą osi przebiegającej od szczytu góry do koryta rzeki, dyktującej geometryzację siatki świątyń, grobowców i wodociągów, rozciągających się na długości ponad 10 km. Częścią krajobrazu są również góra Vat Phou oraz dwa zaprojektowane miasta leżące nad Mekongiem. Elementy wchodzące w skład kompleksu powstawały od 5 do 15 wieku n.e. i związane są głównie z imperium Khmerów.

© UNESCO / R. Engelhardt

Organicznie wykształcony krajobraz: tarasy ryżowe w regionie Cordillera (Filipiny)

Tarasy ryżowe powstawały przez ponad 2 000 lat na zboczach górskich w prowincji Ifugao. Pola są wyrazem tradycji religijnych i odzwierciedleniem finezyjnej równowagi społecznej, a wiedza o nich przekazywana była tu z pokolenia na pokolenia. Dziś tarasy tworzą niezwykle piękny krajobraz, będący wyrazem harmonii między człowiekiem a środowiskiem.

© UNESCO / Feng Jing

Krajobraz skojarzeniowy: Park Narodowy Uluru-Kata Tjuta (Australia)

W tym Parku Narodowym, poprzednio znanym jako Uluru (Ayers Rock – Mount Olga), znajdują się formacje geologiczne górujące nad bezkresną, rdzawą i piaszczystą równiną położoną w sercu Australii. Olbrzymi monolit Uluru oraz położone na zachód sklepienia skalne Kata Tjuta powiązane są z wierzeniami jednej z najstarszych cywilizacji świata, aborygenów z plemienia Anangu.

© Emmanuel Pivard

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Definicje dziedzictwa przyrodniczego

ELEMENTY KRAJOBRAZU STWORZONE PRZEZ PRZYRODĘ, SKŁADAJĄCE SIĘ Z FORMACJI FIZYCZNYCH LUB BIOLOGICZNYCH ORAZ ZESPOŁÓW TAKICH FORMACJI

Oficjalną definicję takich elementów zaczerpniętą z Konwencji można znaleźć w poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo przyrodnicze. Poniżej przedstawiono przykłady dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Kras południowochiński (Chiny)

Zajmujący powierzchnię pół miliona kilometrów kwadratowych region krasu południowochińskiego zlokalizowany jest w większości na terenie prowincji Yunnan, Guizhou i Guangxi. Są jednym z najbardziej efektownych przykładów krajobrazów krasowych położonych na obszarach pod wpływem klimatu wilgotnego w strefie zwrotnikowej i podzwrotnikowej. Las kamienny z Shilin stanowi wyjątkowe zjawisko przyrodnicze w skali świata. Żaden inny krajobraz krasowy nie posiada takiego bogactwa form i wierzchołków krasowych oraz dynamicznej kolorystyki. Kras Libo, złożony z form o kolumnowym i stożkowym kształcie tworzy niespotykany i majestatyczny krajobraz, uznawany za wzorzec w odniesieniu do tego typu zjawisk krasowych na świecie. Z kolei kras Wulong wpisanie na Listę światowego dziedzictwa zawdzięcza ogromnym dolinom krasowym (powstałym z połączenia lejów krasowych), naturalnym pomostom oraz grotom.

© UNESCO / Jim Thorsell

Wulkany na Kamczatce (Federacja Rosyjska)

Na Kamczatce znajduje się jeden z najbardziej niezwykłych obszarów wulkanicznych na świecie. Występuje tu całe mnóstwo rodzajów wulkanów i powiązanych elementów krajobrazowych, a znaczna część wulkanów wciąż pozostaje aktywna. To dobro wieloczęściowe obejmuje sześć obszarów skupiających większość elementów kamczackich krajobrazów wulkanicznych. Jest to niezwykle malowniczy i dynamiczny obszar, w którym wulkany sąsiadują z lodowcami. Kamczatka jest również schronieniem dla wielu różnorodnych gatunków zwierząt, z największym znanym na świecie gatunkiem z rodziny ryb łososiowatych oraz najliczniejszym na świecie skupiskiem kałanów morskich, niedźwiedzi brunatnych i bielików olbrzymich.

© UNESCO / Guy Debonnet

FORMACJE GEOLOGICZNE I FIZJOGRAFICZNE ORAZ ŚCIŚLE OKREŚLONE OBSZARY STANOWIĄCE SIEDLISKA ZAGROŻONYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT LUB ROŚLIN

Oficjalną definicję takich formacji zaczerpniętą z Konwencji można znaleźć w poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo przyrodnicze. Poniżej przedstawiono przykłady dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Rezerwat przyrody Okapi*(Demokratyczna Republika Kongo)*

Rezerwat przyrody Okapi zajmuje blisko jedną piątą lasu Ituri, położonego na północnym wschodzie Kongo. Rezerwat oraz las leżą w dorzeczu rzeki Kongo, która tworzy jeden z największych systemów odwadniania w Afryce. W rezerwacie żyją zagrożone gatunki naczelnych i ptaków oraz około 5 000 osobników z gatunku Okapi, których populacja na świecie wynosi jedynie 30 000. Wodospady na rzekach Ituri i Epulu tworzą dramatyczną scenerię. W rezerwacie mieszkają myśliwi z koczowniczych plemion Mbuti i Efe.

© Eric Loddé

Laguny Nowej Kaledonii: bogactwo rafy koralowej i związanych z nią ekosystemów*(Francja)*

To dobro wieloczęściowe składa się z sześciu elementów krajobrazu morskiego, które wchodzi w skład archipelagu Nowa Kaledonia położonego we francuskiej części Oceanu Spokojnego, reprezentują różnorodność raf koralowych i związanych z nią ekosystemów oraz stanowią jedną z trzech najrozleglejszych formacji raf na świecie. Laguny są wyjątkowo piękne. Stanowią schronienie dla różnorodnych gatunków koralowców i ryb oraz środowisko naturalne dla dużej liczby roślin, w tym namorzynów oraz traw morskich. Nigdzie indziej na świecie nie ma tak rozległej i zdywersyfikowanej rafy koralowej. W lagunach Nowej Kaledonii można znaleźć wiele różnorodnych gatunków ryb oraz dziewicze ekosystemy, zamieszkiwane przez zdrowe populacje dużych drapieżników. Laguny są siedliskiem charakterystycznych dla regionu lub zagrożonych zwierząt morskich, w tym żółwi, waleni czy piersioplówek indyjskich, których populacja jest trzecią co do wielkości na świecie.

© Emmanuel Legros

TERENY PRZYRODNICZE ORAZ ŚCIŚLE OKREŚLONE OBSZARY PRZYRODNICZE O WYJĄTKOWEJ UNIWERSALNEJ WARTOŚCI W KONTEKŚCIE NAUKOWYM, OCHRONY ŚRODOWISKA I PIĘKNA PRZYRODY

Oficjalną definicję takich terenów zaczerpniętą z Konwencji można znaleźć w poprzednim punkcie zatytułowanym Dziedzictwo przyrodnicze. Poniżej przedstawiono przykłady dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Park Narodowy Wielkiego Kanionu*(Stany Zjednoczone)*

Wielki Kanion jest głęboki na blisko 1 500 m. To ukształtowane przez rzekę Kolorado dobro jest najbardziej zapierającym dech w piersiach wąwozem świata. Kanion znajduje się w stanie Arizona, w samym sercu Parku Narodowego Wielkiego Kanionu. Śledząc poziome warstwy kanionu, można odtworzyć geologiczną przeszłość obszaru sprzed nawet 2 milionów lat. W Parku można również znaleźć ślady świadczące o zdolności zamieszkującej tu ludności do przystosowania się do trudnych warunków.

© David Geldhof

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Zatoka Ha Long (Wietnam)

Zatoka Ha Long jest częścią Zatoki Tonkińskiej, składającej się z 1 600 wysp oraz wysepek tworzących niezwykley krajobraz morski wapiennych kolumn. Wyspy są bardzo wąskie i strome, a co za tym idzie niezamieszkane i nienaznaczone działalnością człowieka. Piękną scenerię rozciągającą się w zatoce dopełnia bogactwo występujących tu form biologicznych.

© B. Doucin/L. Lalité

Glosariusz najważniejszych pojęć

■ WYJĄTKOWA UNIWERSALNA WARTOŚĆ (WUW)

Konwencja światowego dziedzictwa stworzyła mechanizm, którego zadaniem jest identyfikowanie „dóbr o wyjątkowej uniwersalnej wartości”, które są częścią dziedzictwa wszystkich ludzi i które należy chronić i przekazywać przyszłym pokoleniom właśnie ze względu na ich ogromną ważność dla całej ludzkości.

Wytyczne operacyjne definiują Wyjątkową uniwersalną wartość jako znaczenie kulturowe i/lub przyrodnicze, które jest na tyle wyjątkowe, że przekracza granice państwowe i ma powszechne znaczenie dla obecnych i przyszłych pokoleń ludzkości. (par. 49).

Definicję interpretuje się w oparciu o **kryteria wpisu** dóbr na Listę światowego dziedzictwa, które omówiono poniżej.

Aby możliwe było uznanie wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra, musi ono dodatkowo spełniać warunek integralności i/lub autentyczności oraz mieć zapewnioną odpowiednią ochronę i system zarządzania (*Wytyczne operacyjne*, par. 78, zobacz również sekcje dotyczące integralności i autentyczności w rozdziale II.E).

Wyjątkowa uniwersalna wartość:

- na niej koncentrują się wnioski;
- jest przedmiotem oceny;
- uzasadnia wpis na Listę światowego dziedzictwa;
- należy ją zachować poprzez ochronę, konserwację i zarządzanie dobrem.

Od 2007 r. Komitet Światowego Dziedzictwa przyjmuje Deklarację wyjątkowej uniwersalnej wartości w momencie wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa, jednocześnie wdrażając procedury sporządzania takich deklaracji w odniesieniu do dóbr wpisanych na Listę przed wprowadzeniem tej zasady. Deklaracje są kluczowym elementem w pracy Komitetu i wyjaśniają, dlaczego dane dobro posiada wyjątkową uniwersalną wartość oraz spełnia kryteria i warunki autentyczności, integralności oraz wymogi w odniesieniu do ochrony i zarządzania.

Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości (Deklaracja WUW) obejmuje cały okres istnienia dobra.

Po przyjęciu przez Komitet Światowego Dziedzictwa, Deklaracja WUW staje się punktem odniesienia dla:

- procesu monitorowania dobra przez Państwa-Strony i zarządców;
- sprawozdawczości okresowej;
- monitoringu kontrolnego oraz raportów dotyczących stanu zachowania;
- wpisu na Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu;
- ewentualnego wykreślenia dobra z Listy światowego dziedzictwa.

W zrozumieniu wyjątkowej uniwersalnej wartości kluczowe jest ustalenie tematyki oraz ram tematycznych. Zob. *Report of the World Heritage Global Strategy Natural and Cultural Heritage Expert Meeting* (Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO / Rząd Niderlandów, 1998 r.) oraz *The World Heritage List: Filling the Gaps – An Action Plan for the Future* (ICOMOS, 2005a).

Jak zauważono powyżej wyjątkowa uniwersalna wartość stanowi specjalną kategorię o znaczeniu kulturowym i/lub przyrodniczym. Istnieją również wartości dziedzictwa o innym znaczeniu np. lokalnym lub narodowym. Pojawiające się w niniejszym Poradniku terminy *wartość* oraz *znaczenie* należy rozumieć w oparciu o dany kontekst – najczęściej z kontekstu będzie wynikać, czy chodzi o wyjątkową uniwersalną wartość, czy wartość narodową lub lokalną dziedzictwa.

■ ATRYBUTY LUB CECHY

Atrybuty to aspekty dobra powiązane z wyjątkową uniwersalną wartością lub jej nośniki. Atrybuty mogą być materialne lub niematerialne. W *Wytycznych operacyjnych* wymieniono typy atrybutów, które mogą nieść w sobie wyjątkową uniwersalną wartość, a w tym:

- formę i projekt;
- materiały i substancję;
- użytkowanie i funkcję;
- tradycje, techniki (sposoby) i systemy zarządzania;
- lokalizację i otoczenie;
- język i inne formy dziedzictwa niematerialnego;
- atmosferę i odczucia (par. 82).

Lista ta ma charakter informacyjny. Atrybuty zidentyfikowane w przypadku danego dobra powinny wynikać z Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz uzasadnienia kryteriów wpisu.

Identyfikacja atrybutów jest niezbędna, jako że są one kluczem do zrozumienia autentyczności i integralności oraz przedmiotem ochrony, konserwacji i zarządzania.

W przypadku dóbr przyrodniczych mówi się o „cechach”, choć określenie „atrybuty” funkcjonuje w niektórych kontekstach. Przykłady atrybutów dóbr przyrodniczych to:

- znaczenie wizualne lub estetyczne;
- skala cech fizycznych oraz zasięg siedlisk;
- nienaruszalność procesów fizycznych lub ekologicznych;
- naturalność i nienaruszalność systemów przyrodniczych;
- żywotność populacji rzadkich gatunków;
- unikatowość.

■ STREFA BUFOROWA

Strefy buforowe to precyzyjnie wyznaczone obszary, znajdujące się poza dobrem światowego dziedzictwa i przylegające do jego granic, które są istotne z punktu widzenia

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

ochrony i konserwacji danego dobra oraz zarządzania nim w kontekście integralności, autentyczności i zachowania wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Strefy buforowe nie są częścią dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa, jednak gdy Państwa-Strony zgłaszają takie strefy należy ocenić, czy właściwie wyznaczono ich granice oraz ustalono odpowiednie metody zarządzania. Strefy buforowe są formalnie akceptowane i dokumentowane.

Strefy buforowe powinno się traktować jak integralne komponenty zobowiązania Państwa-Strony w zakresie ochrony i konserwacji dobra oraz zarządzania nim. Funkcjonowanie strefy buforowej powinno uwzględniać różne rodzaje i zakresy (warstwy) ochrony, konserwacji i zarządzania, które są konieczne w celu zabezpieczenia atrybutów dobra oraz zachowania jego wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Na stronach od 82 do 85 podano przykłady stref buforowych oraz przedstawiono wymagania dotyczące wyznaczania takich stref. Więcej o strefach buforowych można znaleźć w publikacji *World Heritage and Buffer Zones, International Expert Meeting on World Heritage and Buffer Zones, Davos, Szwajcaria, 11–14 marca 2008 roku* (Martin and Piatti, 2009).

ANALIZA PORÓWNAWCZA

Analizę porównawczą opracowuje się w celu wyjaśnienia znaczenia dobra objętego wnioskiem w kontekście krajowym i międzynarodowym. Z tego względu dobro należy porównać z podobnymi obiektami, bez względu na to, czy zostały one wpisane na Listę światowego dziedzictwa, czy nie. Analiza winna przedstawić w skrócie podobieństwa pomiędzy nominowanym dobrem, a innymi dobrami oraz powody, dla których nominowane dobro wyróżnia się.

Analizę porównawczą omówiono szczegółowo na stronach od 70 do 76.

DOBRO

Dobro to miejsce lub obszar lądowy bądź morski posiadający wyjątkową uniwersalną wartość.

Poprzednio w odniesieniu do dobra używano terminu „strefa centralna”, jednak przestał być aktualny i nie należy go dalej stosować. Obecnie należy bezwzględnie stosować termin „dobro”.

OTOCZENIE

Jeżeli otoczenie stanowi o wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra lub jest jego integralną częścią, należy wpisać je na Listę światowego dziedzictwa wraz z dobrem. Jeżeli otoczenie stanowi rozległy krajobraz otaczający dobro, należy objąć je strefą buforową. Jeżeli otoczenie nie stanowi o wyjątkowej uniwersalnej wartości, ale może korzystnie na nią wpływać, zaleca się objęcie go strefą buforową lub objęcie inną formą ochrony.

Zgodnie z *Deklaracją z Xi'an w sprawie konserwacji otoczenia obiektów, miejsc i terenów zabytkowych* (ICOMOS, 2005b) opracowaną przez ICOMOS:

Otoczeniem obiektów, miejsc i terenów zabytkowych określa się ich bezpośrednie sąsiedztwo lub przylegające obszary, które są ich częścią i mają wpływ na ich znaczenie oraz szczególny charakter.

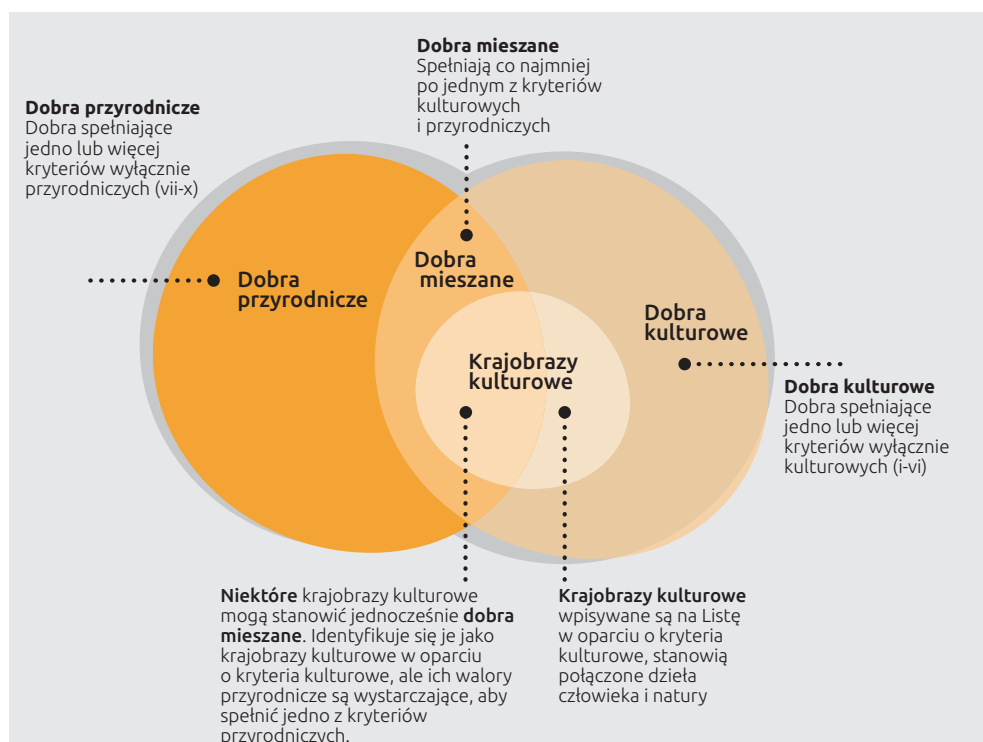
Oprócz aspektów fizycznego i wizualnego, pojęcie otoczenia obejmuje również takie czynniki, jak współdziałanie na środowisko przyrodnicze; obecne oraz historyczne praktyki społeczne i religijne, zwyczaje, wiedzę tradycyjną, użytkowanie lub działalność i inne formy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które miały wpływ na ukształtowanie przestrzeni jak również współczesny i dynamiczny kontekst kulturowy, społeczny i gospodarczy.

Pojęcia i wymogi związane z otoczeniem omówiono szczegółowiej na stronach 90 i 91.

Związek pomiędzy dobrami przyrodniczymi, kulturowymi i mieszanymi oraz szczególny przypadek krajobrazów kulturowych

Nie należy mylić dóbr mieszanych z krajobrazami kulturowymi. Dobra mieszane wpisuje się na Listę, o ile spełniają one co najmniej jedno z kryteriów od (i) do (vi) oraz co najmniej jedno od (vii) do (x), przy czym muszą spełniać obydwa kryteria niezależnie. Wyjątkowa uniwersalna wartość krajobrazów kulturowych nie wynika z ich walorów kulturowych i przyrodniczych ocenianych niezależnie, lecz z wzajemnej zależności między kulturą a przyrodą. W odniesieniu do krajobrazów kulturowych stosuje się kryteria kulturowe. Takie dobra zwykle posiadają walory przyrodnicze, ale na ogół nie są one na tyle znaczące, aby dobro można było wpisać na Listę jako dziedzictwo przyrodnicze. Jeśli jednak są znaczące, wpisuje się je wtedy jako dobro mieszane i krajobraz kulturowy. W diagramie poniżej przedstawiono teoretyczny zarys zależności, o której mowa powyżej.

W przypadku niektórych dóbr mieszanych walory przyrodnicze i kulturowe są zintegrowane ze sobą i współzależne. W pozostałych przypadkach walory nie są współzależne, ale posiadają to samo położenie geograficzne.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy postużyć się wyłącznie tymi kryteriami, które świadczą o wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Kryteria światowego dziedzictwa

Wpisu na Listę światowego dziedzictwa dokonuje się w oparciu o dziesięć kryteriów, o których mowa w *Wytycznych operacyjnych* (par. 77). Kryteria od (i) do (vi) odnoszą się do dóbr kulturowych i z tego względu, to czy dobro je spełnia, ocenia ICOMOS. Analogicznie, kryteria od (vii) do (x) to kryteria przyrodnicze, które ocenia IUCN. Wiele dóbr spełnia wyłącznie kryteria jednego rodzaju. Wyjątkiem są dobra mieszane, które spełniają kryteria zarówno kulturowe, jak i przyrodnicze. Wnioski o wpisanie dóbr mieszanych oceniane są zarówno przez IUCN jak i ICOMOS.

Poniżej przedstawiono przykłady dóbr spełniających poszczególne kryteria (tekst oraz zdjęcia pochodzą z witryny światowego dziedzictwa UNESCO).

Kryterium (i): stanowić wybitne dzieło twórczego geniuszu człowieka

Kryterium odnosi się do wybitnych przykładów stylów panujących w kulturze (być może koronnych lub sztandarowych dzieł), które cechuje:

- ogromne bogactwo intelektualne lub symboliczne; i
- ogromny kunszt artystyczny, wspaniała technika lub technologia wykonania.

Do wpisania na Listę światowego dziedzictwa nie wystarczy, aby dobro było unikatowe. Dobro należy rozpatrywać w szerszym kontekście historyczno-kulturowym, a jego wartość oceniać w odniesieniu do tego właśnie kontekstu.

Lista światowego dziedzictwa obejmuje dobra, a nie ludzi. Zgodnie z kryterium (i) wymaga się, aby dobro stanowiło arcydzieło ludzkiego geniuszu twórczego. Lista światowego dziedzictwa nie zawiera nazwisk genialnych twórców, ale może zawierać ich wybitne dzieła. Analogicznie, Lista nie obejmuje ogółu twórczości genialnych artystów, ale może obejmować ich arcydzieła lub zbiór arcydzieł o wyjątkowej uniwersalnej wartości.

W przypadku niektórych wybitnych dzieł twórcy lub architekci pozostają anonimowi. Przykładowo, niektóre konstrukcje prehistoryczne stały się symbolem kreatywności i stopnia zaawansowania rozwiązań technicznych stosowanych przez prehistorycznych ludzi. Innym razem status arcydzieła może uzyskać dobro stworzone wspólnie przez daną społeczność, nawet jeżeli jego twórcy skupili się wyłącznie na aspekcie funkcjonalnym. Uważa się, że niektóre konstrukcje przemysłowe przestały być wyłącznie praktyczne i funkcjonalne i stały się świadectwem ogromnej kreatywności, a nawet geniuszu twórczego.

PRZYKŁAD

Opera w Sydney (Australia)

Operę w Sydney po raz pierwszy otworzono w 1973 r. Budowla jest wybitnym dziełem dwudziestowiecznej architektury, które łączy w sobie innowacyjne i pomysłowe rozwiązania konstrukcyjne i architektoniczne. Położona na przylądku znajdującym się na brzegu Port Jackson i osadzona w przepięknym miejskim krajobrazie budowla przez lata miała ogromny wpływ na myśl architektoniczną. Ope-

© Emmanuel Pivard

ra zbudowana jest z trzech grup połączonych przesklepionych powłok – „żagli”, w których wnętrzu znajdują się dwie sale koncertowe oraz restauracja. Konstrukcję powłok umieszczono na masywnej platformie, a wokół niej zbudowano tarasy, po których przemierzają się spacerowicze. Opera jest wizją duńskiego architekta Jørna Utzona. Międzynarodowe jury wybrało projekt jego autorstwa w 1957 r., tym samym pokazując, że podejście do budownictwa diametralnie się zmieniło.

Kryterium (ii): ukazywać znaczącą wymianę wartości, zachodzącą w danym okresie czasu lub na danym obszarze kulturowym świata, w dziedzinie rozwoju architektury lub techniki, sztuk monumentalnych, urbanistyki lub projektowania krajobrazu

Kluczowe jest tu sformułowanie „wymiana wartości”. ICOMOS ocenia, czy cechy fizyczne dobra dotyczące architektury, techniki, sztuk monumentalnych, urbanistyki lub projektowania krajobrazu mogą być związane z wymianą myśli (idei), co można interpretować na szereg różnych sposobów:

- dobro może być odzwierciedleniem myśli lub koncepcji zaczerpniętych z innego regionu lub obszaru, które wpłynęło na inspiracje twórcze regionu pierwotnego lub regionu przyjmującego;
- alternatywnie, dobro samo w sobie dało impuls do wymiany ludzkich wartości poprzez inspirowanie przedstawicieli innych obszarów;
- w trzecim przypadku nastąpiła dwukierunkowa wymiana pomysłów, a dobro stało się swego rodzaju hybrydą kultur lub regionalną interpretacją, która stała się pewnego rodzaju symbolem.

We wszystkich przypadkach ważne jest, aby wymiana wartości lub wpływów wywołała reakcję świadcząca o wyjątkowości danego wpływu w danym czasie i/lub co za tym idzie na daną społeczność.

Takie wpływy i wymiany wartości w wielu przypadkach dotyczą namacalnej wymiany myśli kluczowych w zakresie historii sztuki, architektury, urbanistyki lub techniki, które przejawiają się w atrybutach danego dobra.

Wymiana wartości między różnymi społecznościami jest powszechnym zjawiskiem i z tego względu wymaga się, aby wymiana wartości / wpływy były znaczne i w zasadniczy sposób oddziaływały na kulturę przyjmującą. Przekazywanie aspektów kultury o niewielkim znaczeniu lub wartości, która w nikły sposób wpływa na kulturę przyjmującą, jest niewystarczające.

Co więcej, dobro będące przedmiotem wniosku winno stanowić świadectwo wymiany wpływów i wartości, a jego atrybuty winny nosić ślady takiej wymiany. Jeżeli dobro nie stanowi świadectwa wymiany wpływów i wartości, ciężko argumentować o jego wpisanie na Listę światowego dziedzictwa.

Nie powinno się postugiwać tym kryterium w odniesieniu do zachowanego w dobrym stanie dobra określonego rodzaju, gdyż służą do tego inne kryteria.

PRZYKŁAD

Samarkanda – na styku kultur (Uzbekistan)

Zabytkowe miasto Samarkanda to tygiel kulturowy i miejsce zetknięcia wielu kultur świata. Samarkandę założono w VII wieku p.n.e. pod nazwą Afrasiab. Miasto najbardziej rozwinęło się w okresie panowania Timurydów w XIV i XV w. Znajdujące się w Samarkandzie

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

zespoły architektoniczne takie, jak meczet Bibi Chanum i plac Registan odegrały znaczącą rolę w rozwoju architektury islamskiej całego regionu od Morza Śródziemnego do subkontynentu indyjskiego. Wpisu dokonano również na podstawie kryteriów (i) i (iv).

© M & G Therin-Weise

Kryterium (iii): nieść unikalne lub co najmniej wyjątkowe świadectwo tradycji kulturowej lub cywilizacji wciąż żywej bądź już nieistniejącej

W przeciwieństwie do kryterium (ii), to kryterium odnosi się do procesów i obejmuje tradycje kulturowe, które zwykle na przestrzeni wielu lat kształtowały sposób życia lub wpływały na cywilizacje w określonym regionie geograficzno-kulturowym. Mogą to być tradycje, które wciąż są żywe i praktykowane, lub takie, które już odeszły w zapomnienie, więc upamiętnia się ich świadectwo. Tradycje mogą dotyczyć metod wznoszenia budynków, zagospodarowania przestrzennego lub urbanistyki. Tradycje mogą również dotyczyć dóbr niematerialnych, ale ich źródłem powinny być przedmioty materialne np. przedstawienia sztuki naskalnej, będące odzwierciedleniem idei i aspektów tradycji kulturowych.

Kluczowe jest tu sformułowanie „wyjątkowe świadectwo”. Świadectwem jest w tym przypadku dowód na istnienie tradycji kulturowej lub cywilizacji, który musi być wyraźnie widoczny w obrębie dobra objętego wnioskiem.

Tradycje kulturowe i cywilizacje należy interpretować w kontekście wyjątkowej uniwersalnej wartości. Muszą wyrażać się w nich „uniwersalne zagadnienia występujące we wszystkich kulturach ludzkich i powszechnie im znane” (Spotkanie ekspertów światowego dziedzictwa, Amsterdam, 1998). Oznacza to, że tradycje kulturowe i cywilizacje nie mogą odnosić się wyłącznie do zagadnień ważnych z punktu widzenia konkretnej kultury.

Zwykle cywilizacją określa się twór, który przetrwał znaczny okres czasu, o zorganizowanym charakterze i jednolitych cechach, obejmujący grupę ludzi o znacznej wielkości. Bywa, że cywilizacjami nie nazywa się twórców, które przetrwały krótko, zrzeszały niewielką liczbę ludzi lub brakowało im zorganizowanego charakteru i jednolitych cech.

PRZYKŁAD

Zabytkowe centrum Makau (Chiny)

Makau stanowi niepowtarzalne świadectwo pierwszego i trwałego zetknięcia się Chin z cywilizacją Zachodu. Od XVI do XX w. do miasta, będącego ośrodkiem wielu nauk, przybywali liczni kupcy i misjonarze. Wpływ Zachodu na Makau uwidacznia się przede wszystkim w swoistej fuzji elementów różnych kultur charakteryzujących historyczny rdzeń miasta. Wpisu dokonano również na podstawie kryteriów (ii), (iv) oraz (vi).

© Serge Dos Santos

Kryterium (iv): być wybitnym przykładem typu budowli, zespołu architektonicznego, zespołu obiektów techniki lub krajobrazu, który ilustruje znaczący(e) etap(y) w historii ludzkości

Kryterium odnosi się do wybitnych przykładów budowli danego typu, które zostały objęte wnioskiem o wpisanie ze względu na reprezentowaną typologię, będącą odzwierciedleniem znaczących etapów w historii ludzkości.

Kryterium bazuje na założeniu, że dobro musi w ten czy inny sposób przejawiać cechy charakterystyczne dla decydującego momentu (momentów) lub znaczącego etapu (etapów) w historii ludzkości. Dobro mogło powstać w wyżej wymienionym momencie w historii lub może być świadectwem wpływu, jaki wywarł dany moment. Moment, o którym mowa, oraz jego następstwa muszą mieć ogromne znaczenie. Etapy mogą odnosić się do historii polityki lub gospodarki, a także do historii sztuki oraz nauki, przy czym wpływy danego etapu muszą być daleko idące.

Dobro musi być wybitnym świadectwem znaczącego etapu w historii ludzkości. Etap analizuje się w kontekście regionalnym i globalnym i musi on być kluczowy w analizowanym kontekście. Nie wystarczy, że dobro jest kluczowe w kontekście historii wyłącznie jednego państwa, przy czym wyjątkiem są dobra o znaczącym wpływie regionalnym lub globalnym. Etap musi mieścić się również w określonych ramach czasowych. Etap definiuje się w kontekście historii kultury i pewnej ciągłości oraz zmian wzorców w obrębie tej kultury. Znaczącym etapem w historii nie można nazwać sztucznie wyodrębnionego okresu (np. XVIII w.). Znaczący etap w historii to okres reprezentujący określone cechy, który jest rozpoznawalny i któremu przypisuje się duże znaczenie w kontekście kulturowym.

Z tego względu niniejsze kryterium powinno wykorzystywać się w odniesieniu do „pierwowzorów” o dużym znaczeniu lub reprezentacyjnych przykładów określonego typu dóbr.

Celem niniejszego kryterium nie jest umożliwienie lub zachęcanie do wpisywania na Listę przykładów wszystkich typów budowli, zespołów obiektów oraz krajobrazów, jakie występują na świecie, bez względu na to, czy powyższe budowle, obiekty i krajobrazy stanowią wybitne przykłady dóbr tego typu.

ICOMOS przeprowadził szereg studiów tematycznych dotyczących typów dóbr takich, jak linie kolejowe, kanały, dzieła sztuki naskalnej oraz mosty, dzięki czemu możliwe było przeprowadzenie obiektywnej oceny niektórych typów dóbr objętych wnioskami o wpisanie na Listę (zob. <http://www.icomos.org/studies/>). Istnieją również bibliografie tematyczne i regionalne opracowane przez Ośrodek dokumentacji ICOMOS, dostępne online (http://www.international.icomos.org/centre_documentation/bib/index.html).

PRZYKŁAD

Kanał Rideau (Kanada)

Kanał Rideau to rozległa i zachowana w dobrym stanie struktura, dawniej wykorzystywana do celów militarnych. Właśnie tu miało miejsce jedno z ważniejszych wydarzeń w dziejach ludzkości – walka o dominację na północy amerykańskiego kontynentu. Nominowane dobro obejmuje główne elementy wchodzące w skład pierwotnej struktury kanału oraz elementy wprowadzone

© UNESCO/Khaled Hamada

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

później w postaci szlaków wodnych, tam, mostów, fortyfikacji, śluz wodnych oraz związanych z nimi obiektów archeologicznych. Pierwotny układ kanału oraz struktura odcinków pozostały nienaruszone. Nieprzerwanie od momentu powstania Kanał Rideau pełni rolę sprawnie działającej arterii wodnej. Większość wrót śluz i zastawek wciąż otwiera się za pośrednictwem ręcznie sterowanych kołowrotów.

Wpisu dokonano również na podstawie kryterium (i).

Kryterium (v): być wybitnym przykładem tradycyjnego osadnictwa, tradycyjnego sposobu użytkowania terenu lub morza, reprezentatywnego dla danej kultury (kultur) lub obrazującym interakcję człowieka ze środowiskiem, szczególnie jeżeli dane dobro stało się podatne na zagrożenia wskutek nieodwracalnych zmian

Tradycyjnie osadnictwo może być zarówno miejskie, jak i wiejskie. Analogicznie, użytkowanie terenu nie wiąże się wyłącznie z działalnością typową dla obszarów wiejskich. Zgodnie z niniejszym kryterium dobro musi przede wszystkim stanowić reprezentatywny przykład danej kultury (kultur), przy czym jego reprezentatywność musi być wybitna w ten czy inny sposób. Niektórzy żywią przekonanie, że kryterium koncentruje się na nieodwracalnych zmianach i efektach takich nieodwracalnych zmian, co oznacza, że dobro narażone na powyższe cechuje się wyjątkową wartością. Wcale tak nie jest, choć skoro dobro jest szczególnie narażone na niekorzystne działanie nieodwracalnych zmian, można interpretować to w ten sposób, że kiedyś dóbr tego typu było więcej, a obecnie są rzadkością. W konsekwencji pozostałe dobra tego typu stają się unikatowe, są jedynymi przykładami danego typu osadnictwa lub danego sposobu użytkowania terenu, które przetrwały do naszych czasów.

Kluczowe jest tu sformułowanie „użytkowanie terenu”. Aby można je było uznać za tradycyjne, osadnictwo oraz użytkowanie terenu lub morza muszą być charakterystyczne dla dość długiego okresu w historii.

Osadnictwo oraz użytkowanie terenu lub morza muszą również stanowić wybitny przykład będący odzwierciedleniem interakcji kultury lub człowieka ze środowiskiem. Oznacza to, że osadnictwo oraz użytkowanie terenu lub morza muszą być bardzo ważne w kontekście danej kultury, a interakcja człowieka ze środowiskiem musi mieć uniwersalny wydźwięk.

ICOMOS przeprowadził szereg globalnych i regionalnych studiów tematycznych dotyczących np. krajobrazu winnic, których celem jest zapewnienie obiektywnych materiałów wspierających ocenę niektórych typów osadnictwa i krajobrazów (zob. <http://www.icomos.org/studies/>).

PRZYKŁAD

Krajobraz Agave i zabytkowe obiekty przemysłowe w mieście Tequila (Meksyk)

Dobro, które zajmuje powierzchnię 34 658 hektarów i rozciąga się u podnóża wulkanu Tequila, w głębokiej dolinie rzeki Rio Grande, stanowi część rozległego krajobrazu zdominowanego przez niebieską agawę i ukształtowanego przez kulturę uprawy tej

© Dokumentacja nominacyjna/ Carlo Tomas

rośliny. Niebieską agawę znano od co najmniej 2 000 lat i wykorzystywano do produkcji sfermentowanych napojów oraz sznurów, a od XVI w. również w produkcji tequili. Na obszarze dobra znajdują się działające destylarnie, których obecność odzwierciedla wzrost spożycia tequili na arenie międzynarodowej w XIX i XX w. Obecnie kultura związana z uprawą agawy na trwałe wpisała się w tożsamość narodową. Dobra składa się z pól uprawnych, na których wciąż sadi się agawę, oraz miast takich jak Tequilla, Arenal i Amatitan, posiadających ogromne destylarnie, w których fermentuje się tę niebieską roślinę. Dobra stanowi również świadectwo kultury Teuchitlan, która wywarła znaczący wpływ na obszar w latach 200–900 n.e. za sprawą tworzonych tarasów rolnych, charakterystycznego budownictwa, świątyń, kopców o funkcjach kultowych oraz boisk. Krajobraz obejmujący pola, destylarnie, hacjendy i okoliczne miasta stanowi niezwykle przykładowy tradycyjnego osadnictwa oraz uprawy ziemi charakterystycznych dla regionu Tequilli. Wpisu dokonano również na podstawie kryteriów (ii), (iv) oraz (vi).

Kryterium (vi): być powiązane w sposób bezpośredni lub materialny z wydarzeniami lub żywymi tradycjami, ideami, wierzeniami, dziełami artystycznymi lub literackimi o wyjątkowym uniwersalnym znaczeniu. (Komitet jest zdania, że kryterium to powinno być stosowane raczej łącznie z innymi kryteriami)

Większość z pozostałych kryteriów dotyczy niematerialnych powiązań różnego typu np. z wydarzeniami historycznymi, przywódcami politycznymi, wojnami, konfliktami, koncepcjami w zakresie urbanistyki lub innowacyjnych konstrukcji, ale odnosi się do materialnych wpływów takich powiązań. W przeciwieństwie do pozostałych, niniejsze kryterium odnosi się do powiązań, które choć nie mają materialnego wpływu na dobro, uwidaczniają się w nim sposób ewidentny i bezpośredni. Przykładowo, góra lub krajobraz mogą stanowić miejsce kultu lub obiekt religijny; dane dobro może być źródłem inspiracji dla malarzy, artystów, muzyków; lub może być powiązane z wydarzeniem, które samo w sobie jest wyjątkowo znaczące.

Aby spełniać niniejsze kryterium, wydarzenia, tradycje, idee, wierzenia, dzieła artystyczne lub literackie muszą posiadać wyjątkowe uniwersalne znaczenie. Kolejnym krokiem jest określenie, w jaki sposób wyżej wymienione wydarzenia, tradycje, idee, wierzenia, dzieła artystyczne lub literackie uwidaczniają się w sposób bezpośredni lub materialny w danym dobrze.

Konwencja światowego dziedzictwa odnosi się do dóbr materialnych, więc niniejsze kryterium uznaje się za spełnione wyłącznie w przypadku dóbr, których cechy fizyczne charakteryzują się wyjątkową uniwersalną wartością, a przy tym najlepiej jeśli dobro spełnia również co najmniej jedno z pozostałych kryteriów i można je chronić ze względu na wskazane atrybuty cechujące się wyjątkową uniwersalną wartością.

Lista światowego dziedzictwa nie obejmuje wydarzeń, tradycji, idei, wierzeń oraz dzieł artystycznych lub literackich, ale może obejmować dobra powiązane z powyższymi w sposób bezpośredni i materialny. Na Listę można wpisać np. dobra będące miejscem kultu religijnego lub ruchów o wyjątkowym uniwersalnym znaczeniu, przy czym dobro musi przejawiać takie znaczenie w sposób bezpośredni lub materialny. Jednakże na Listę nie można wpisać każdej świątyni, grobowca oraz kościoła związanych z najważniejszymi religiami świata. Dobra musi stanowić wybitny przykład bezpośrednich lub materialnych powiązań.

Ponadto miejscu będącemu głównym ośrodkiem lub kolebką danej religii przypisuje się większe znaczenie niż miejscom, w których praktykuje się daną religię w specyficznym kontekście.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Warto zauważyć, że choć istnieją wyjątki, zgodnie z *Wytycznymi operacyjnymi* wyrażnie zaleca się, aby powyższe kryterium stosować raczej łącznie z innymi kryteriami, a nie jako jedyne.

PRZYKŁAD

Południk Struvego (Białoruś, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Republika Mołdawii, Norwegia, Federacja Rosyjska, Szwecja oraz Ukraina)

Punkty pomiarowe oraz uzyskiwane za ich pomocą wyniki są bezpośrednio związane z badaniem naukowym, którego celem było zbadanie kształtu i wielkości Ziemi. Dobro łączy się z teorią Sir Isaaca Newtona, według której Ziemia nie jest idealną kulą. Wpisu dokonano również na podstawie kryteriów (ii) oraz (iii).

© UNESCO / Vesna Vujčić-Lugassy

Kryterium (vii): obejmować najbardziej niezwykłe zjawiska przyrodnicze lub obszary o wyjątkowym naturalnym pięknie i znaczeniu estetycznym

Niniejsze kryterium opiera się na dwóch odrębnych pojęciach, z których pierwsze, czyli „najbardziej niezwykłe zjawisko przyrodnicze”, można zazwyczaj zmierzyć i ocenić w obiektywny sposób (np. najgłębszy kanion, najwyższy szczyt, największy zespół jaskiń, najwyższy wodospad itp.).

Drugie z pojęć, czyli „wyjątkowe naturalne piękno i znaczenie estetyczne” znacznie trudniej zweryfikować. Kryterium odnosi się do dóbr przyrodniczych o wyjątkowym naturalnym pięknie i znaczeniu estetycznym. Istnieje wiele metod pozwalających na ocenę naturalnego piękna i znaczenia estetycznego obszarów przyrodniczych. Choć żadna z metod nie została wskazana jako szczególnie skuteczna, zaleca się wykorzystanie co najmniej jednej ze wskazanych metod. Nie wystarczy zapewnić o istnieniu powyższych wartości, należy również przedstawić solidne argumenty na ich poparcie. Niniejszego kryterium nie należy wykorzystywać w odniesieniu do znaczenia i walorów estetycznych dóbr oraz krajobrazów kulturowych, które podlegają kryteriom kulturowym.

Co więcej kryterium bazuje na założeniu, że typy dóbr objętych wnioskiem o wpisanie na Listę mają swoje odpowiedniki na całym świecie i nie ograniczają się wyłącznie do danego regionu, a co za tym idzie odnośne standardy związane z tym kryterium są jednocześnie globalnymi standardami dowodowymi. Właśnie ta ostatnia cecha odróżnia znaczenie estetyczne będące przedmiotem niniejszego kryterium od pozostałych czynników właściwych w zakresie oceny krajobrazów kulturowych. Oceny znaczenia estetycznego danego dobra dokonuje się, porównując je z innymi dobrami wpisanymi na Listę przez Komitet Światowego Dziedzictwa z uwagi na spełnianie niniejszego kryterium, oraz porównując, na tyle, na ile to możliwe, wymierne wskaźniki wartości widokowej. Dane dobro ocenia się również, porównując inne dobra spełniające niniejsze kryterium i wpisane na Listę, z dotychczasowymi praktykami Komitetu Światowego Dziedzictwa oraz IUCN.

IUCN zamierza opracować dalsze wskazówki tematyczne dotyczące stosowania niniejszego kryterium i przedstawić je Komitetowi Światowego Dziedzictwa w 2012 r. IUCN

podkreśla również, że kryterium (vii) zazwyczaj rozważa się łącznie z co najmniej jednym z pozostałych kryteriów przyrodniczych.

PRZYKŁAD

Rezerwat biosfery motyli monarchów (Meksyk)

Rezerwat biosfery o powierzchni 56 259 hektarów zajmuje surowe i zalesione tereny górskie, położone około 100 km na północny zachód od Mexico City. Każdej jesieni do rezerwatu przylatują miliony, a może nawet miliardy, pomarańczowych motyli monarchów z całej Ameryki Północnej, które zbijają się w grupy i zajmują okoliczne drzewa. Rezerwat mieni się wtedy pomarańczowymi barwami skrzydeł motyli, a gałęzie drzew uginają się pod ciężarem owadów. Wiosną rozpoczyna się trwająca osiem miesięcy i cztery pokolenia migracja motyli, w trakcie której owady odlatują na wchód Kanady, po czym wracają do Meksyku. Wciąż nie wiadomo, w jaki sposób motyle odnajdują drogę do miejsca zimowania.

© Dokumentacja nominacyjna/
Carlo Tomas

Kryterium (viii): stanowić wyjątkowe przykłady reprezentatywne dla głównych etapów historii Ziemi, włączając świadectwa rozwijającego się na niej życia; trwających procesów geologicznych istotnych w tworzeniu rzeźby terenu, bądź form geomorfologicznych lub fizjograficznych o dużym znaczeniu

W odniesieniu do niniejszego kryterium dobra ocenia się w ujęciu globalnym oraz na podstawie rozmieszczenia danych cech geomorfologicznych na całym świecie. Należy przyrzeć się dobru z szerszej perspektywy i określić, jakie znaczenie ma ono w kontekście historii Ziemi trwającej przeszło 4,6 miliarda lat, ewolucji form żywych oraz zmian struktur geograficznych planety. Kryterium dotyczy raczej dóbr, które dzięki odkrytym na ich obszarze przedmiotom lub zjawiskom w radykalny sposób zmieniły naszą wiedzę o historii Ziemi i odnośnych procesach geologicznych niż obszarów o cechach bardzo skonkretyzowanych i o ograniczonym zakresie. IUCN zasięga porad specjalistów w dziedzinie geologii ze względu na specjalistyczny charakter struktur geologicznych niektórych z dóbr. Kryterium obejmuje cztery odrębne, ale mocno ze sobą związane, elementy przyrodnicze dotyczące geologii i geomorfologii. Elementy, o których mowa, to:

- **Historia Ziemi:** ten podzbiór elementów geologicznych obejmuje zjawiska dokumentujące najważniejsze wydarzenia w kontekście rozwoju planety takie, jak ruchy skorupy ziemskiej, formowanie się i wzrost masywów górskich, ruchy płyt tektonicznych, oddzielanie się kontynentów oraz powstanie doliny ryftowej, wpływ meteorytów na życie na Ziemi oraz zmiany klimatu w przeszłości geologicznej planety. Na Listę światowego dziedzictwa mogą zostać wpisane przede wszystkim dobra, na terenie których dokonano ważnych odkryć pozwalających na zrozumienie ogółu procesów przebiegających na Ziemi i zdobycie wiedzy o formacjach raczej w postaci nagromadzenia materiału skalnego lub zgrupowań skalnych, a nie w formie zbiorów skamieniałości.
- **Ślady życia na Ziemi:** ten podzbiór obejmuje obszary, w których znajdują się skamieniałości paleontologiczne. IUCN opracowało specjalną listę kontrolną służącą do oceny takich dóbr (zob. str. 44).
- **Trwające procesy geologiczne istotne w tworzeniu rzeźby terenu:** Obszary geomorfologiczne będące świadectwem bieżących procesów geologicznych oraz ich

związku z tworzeniem rzeźby terenu i krajobrazu (lub fizjografii). Ten podzbiór elementów objętych kryterium (viii) jest odzwierciedleniem aktywnych procesów geomorfologicznych związanych np. z lądolodami, masywami górskimi, pustyniami, czynnymi wulkanami, rzekami i ich deltami, wyspami i wybrzeżami.

- **Formy geomorfologiczne lub fizjograficzne o dużym znaczeniu:** ten podzbiór elementów obejmuje formy ukształtowania terenu będące wytworami aktywnych procesów i jest ściśle związany z wymienionymi powyżej procesami. Podzbiór obejmuje również elementy powstałe w skutek dawnej lub długotrwałej działalności, takie jak reliktove formacje lądolodów, nieczynne zespoły wulkaniczne oraz zjawiska krasowe. Powyższe elementy np. wyjątkowa rzeźba terenu, mogą jednocześnie cechować się niezwykłymi walorami estetycznymi i w efekcie spełniać założenia zawarte w kryterium (vii).

Lista kontrolna dotycząca oceny obszarów występowania skamieniałości opracowana przez IUCN

1. *Czy na danym obszarze występują skamieniałości z okresu geologicznego o znacznej długości tj. z jak dużą rozpiętością czasową mamy do czynienia?*
2. *Czy na danym obszarze występują osobniki niewielu gatunków lub ograniczona ilość skupisk organizmów żywych tj. jak duża różnorodność gatunków występuje na danym obszarze?*
3. *Na ile dany obszar jest wyjątkowy w kontekście dostarczania skamielin różnych gatunków związanych z konkretnym okresem geologicznym tj. czy obszar powinien być raczej przedmiotem lokalnych badań? Czy istnieją podobne miejsca, które można traktować jako alternatywy?*
4. *Czy gdzie indziej istnieją podobne obszary dostarczające brakujących elementów informacji na temat ogółu historii związanej z danym okresem / miejscem tj. czy dobro powinno zostać wpisane jako dobro indywidualne czy jako dobro wieloczęściowe?*
5. *Czy dany obszar jest jedynym miejscem, w którym skupiały się (bądź nadal skupiają) główne zdobycze naukowe dostarczające istotnych informacji na temat życia na Ziemi?*
6. *Czy są szanse, że w przyszłości na danym obszarze dojdzie do dalszych, regularnych odkryć?*
7. *Jak bardzo dany obszar jest kluczowy w ujęciu międzynarodowym?*
8. *Czy na danym obszarze występują inne elementy o walorach przyrodniczych (np. sceneria, formy ukształtowania terenu, roślinność) tj. czy współcześnie na przylegających obszarach mają miejsce biologiczne lub geologiczne procesy powiązane z zasobami kopalnymi?*
9. *Jaki jest stan zachowania skamieniałości pozyskiwanych na danym obszarze?*
10. *Czy pozyskiwane na danym obszarze skamieniałości wzbogacają wiedzę w zakresie stanu ochrony współczesnych gatunków i/lub gromad tj. jak istotny jest dany obszar w kontekście dokumentowania zmian, jakie przeszły współczesne gatunki na przestrzeni lat?*

Źródło: Wells (1996).

IUCN opracował globalne studium tematyczne dotyczące światowego dziedzictwa geologicznego (Dingwall i in., 2005). Studium to ma na celu dostarczenie dodatkowych wskazań dotyczących niniejszego kryterium oraz umożliwienie analizy dobra w odniesieniu do Listy światowego dziedzictwa i trzynastu odrębnych grup tematycznych, na które podzielono dobra geologiczne.

PRZYKŁAD**Wadi Al-Hitan (Dolina Wielorybów) (Egipt)**

W Wadi Al-Hitan czyli Dolinie Wielorybów położonej na Pustyni Zachodniej w Egipcie znajduje się wiele bezcennych skamieniałości związanych z wymarłymi prawaleniami, Archaeoceti. Na skamielinach zapisała się jedna z najważniejszych historii ewolucji, czyli wejście waleni, będących dotąd zwierzętami lądowymi, do wody. Nigdzie indziej na świecie nie ma tylu dowodów związanych z tym etapem ewolucji. Dobro stanowi barwne świadectwo życia i wyglądu wielorybów w obliczu zmian ewolucyjnych. Na tym malowniczym chronionym obszarze znajduje się niezwykle duża liczba łatwo dostępnych skamielin o znakomitym stanie zachowania. Z pomocą skamielin z Al-Hitan można śledzić losy najmłodszych prawalenii w trakcie przemian związanych z zanikiem tylnych kończyn. Dzięki pozostałym materiałom kopalnym można dowiedzieć się, jakie warunki przyrodnicze i ekologiczne panowały wtedy na obszarze.

© UNESCO / Véronique Dauge

Kryterium (ix): stanowić wyjątkowe przykłady reprezentatywne dla trwających procesów ekologicznych i biologicznych istotnych w ewolucji i rozwoju ekosystemów oraz zwierzęcych i roślinnych zespołów lądowych, śródlądowych, nadbrzeżnych i morskich

Ocena dobra w kontekście niniejszego kryterium opiera się na zrozumieniu i wiedzy naukowej w zakresie występujących na Ziemi ekosystemów oraz procesów ekologicznych i biologicznych związanych z ekspansywnością tych ekosystemów. Aby możliwe było dokonanie obiektywnej oceny dóbr w odniesieniu do niniejszego kryterium, IUCN oraz organizacje partnerskie przeprowadziły szereg globalnych studiów tematycznych, których przedmiotem są ekosystemy leśne, wodno-błotne, morskie, nadbrzeżne i górskie, a także ekosystemy małych wysp i lasów borealnych. Badania stały się podstawą oceny dóbr w odniesieniu do kryterium (ix). Wyniki badań są dostępne pod adresem: http://www.iucn.org/about/work/programmes/wcpa_worldheritage/

PRZYKŁAD**Lasy deszczowe Atsinana (Madagaskar)**

W skład lasów deszczowych Atsinana wchodzi sześć parków narodowych położonych po wschodniej stronie wyspy. Te rzadkie lasy są niezwykle ważne w celu podtrzymania ciągłości procesów ekologicznych pozwalających na zachowanie tutejszej bioróżnorodności, która jest świadectwem historii geologicznej wyspy. Madagaskar odseparował się od innych mas lądowych ponad 60 milionów lat temu, a tutejsza flora i fauna ewoluowały w tej izolacji. Lasy deszczowe wpisano na Listę światowego dziedzictwa ze względu na ich wpływ na procesy zarówno ekologiczne, jak i biologiczne oraz bogatą bioróżnorodność i znajdujące tu schronienie zagrożone gatunki. Występuje tu wiele rzadkich gatunków, którym grozi wyginięcie, np. naczelników lub lemurów. Wpisu dokonano również na podstawie kryterium (x).

© The Wildlife Conservation Society / Russell Thorston

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Kryterium (x): obejmować siedliska naturalne najbardziej reprezentatywne i najważniejsze dla ochrony *in situ* różnorodności biologicznej, włączając te, w których występują zagrożone gatunki o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia nauki lub ochrony przyrody

Istnieje szereg narzędzi pozwalających na ocenę dobra w odniesieniu do powyższego kryterium. Niektóre z nich to: Czerwona księga gatunków zagrożonych IUCN, Ośrodki różnorodności roślin, Obszary endemicznych ptaków świata, Międzynarodowe obszary ochrony bioróżnorodności, opracowana przez WWF lista Global 200 zawierająca ekoregiony dla ratowania życia na Ziemi. W bibliografii do niniejszego poradnika zawarto odnośne piśmiennictwo, z którego korzysta się regularnie.

W dokumencie zatytułowanym *Background Paper for the Special Expert Meeting of the World Heritage Convention: The Concept of Outstanding Universal Value* (Cameron, 2005) znajdują się dodatkowe informacje na temat stosowania globalnych systemów klasyfikacji.

PRZYKŁAD

Archipelag Socotra (Jemen)

Archipelag Socotra położony w północno zachodniej części Oceanu Indyjskiego w Zatoce Adeńskiej, rozciąga się na długości 250 km i składa się z czterech wysp oraz dwóch skalistych wysepek, które stanowią pewnego rodzaju przedłużenie Półwyspu Somalijskiego. Dobro jest szczególnie ważne ze względu na występującą tu bioróżnorodność oraz bogatą i niezwykłą florę i faunę. Blisko 37% spośród występujących tu 825 gatunków roślin, 90% spośród gatunków gadów oraz 95% gatunków ślimaków lądowych nie występuje nigdzie indziej na świecie. Dobro jest również schronieniem ważnych na całym świecie populacji ptaków lądowych i morskich (193 gatunki ptaków, w tym 44 zamieszkujące wyspy na stałe oraz 85 regularnie przylatujących), włączając w to niektóre zagrożone gatunki. W wodach otaczających archipelag Socotra żyje wiele różnorodnych organizmów, w tym 253 gatunki tworzących rafy koralowców, 730 gatunków ryb przybrzeżnych oraz 300 gatunków krabów, homarów i innych skorupiaków morskich.

© Dokumentacja nominacyjna/Mario Caruso

Dobra seryjne i transgraniczne

W większości przypadków dobra wpisywane na Listę światowego dziedzictwa stanowią pojedyncze obszary znajdujące się na terytorium jednego Państwa-Strony. Dobro może zajmować ogromną powierzchnię, przy czym dotyczy to przeważnie krajobrazów jak na przykład Vat Phou wraz z pobliskimi starożytnymi osadami w obrębie krajobrazu kulturowego Champasak, znajdujący się na terytorium Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej i zajmujący powierzchnię 39 000 hektarów. Z drugiej strony dobro może być dosyć niewielkie, czego przykładem jest Pomnik Pokoju (Genbaku Dome) w Hiroszynie w Japonii, która zajmuje powierzchnię zaledwie 0,4 hektara. Dobra dzielą się na przyrodnicze, kulturowe i mieszane.

Istnieje również kilka szczególnych rodzajów dóbr np.:

- dobra transgraniczne;
- dobra wieloczęściowe (seryjne);
- seryjne dobra wielokrajowe (*Wytyczne operacyjne*, par. od 134 do 139).

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Ważne, aby jasno określić rodzaj dobra objętego wnioskiem.

Te szczególne rodzaje dóbr zostały omówione poniżej. We wszystkich przypadkach należy jednoznacznie wyjaśnić i uzasadnić wybór komponentów składających się na dobro objęte wnioskiem o wpisanie na Listę (zob. str. 80–83). Przydatnym materiałem referencyjnym dotyczącym dóbr wieloczęściowych jest dokument *Nominations and Management of Serial Natural World Heritage Properties – Present Situation, Challenges and Opportunities* (Engels i in., 2009).

■ DOBRO TRANSGRANICZNE

Dobrami transgranicznymi są nieprzerwane obszary lądowe lub morskie położone na terytorium dwóch lub więcej sąsiadujących ze sobą Państw-Stron.

Zaletą dóbr transgranicznych jest możliwość połączenia całości obszaru i wszystkich jego atrybutów nacechowanych wyjątkową uniwersalną wartością w jedno dobro, bez względu na istniejące granice polityczne. Dzięki istnieniu takich dóbr można zachęcić kraje o wspólnym dziedzictwie do pokojowej współpracy i taką współpracę umocnić.

W przypadku takich dóbr sporządzanie wniosków oraz bieżąca ochrona i zarządzanie dobrem mogą okazać się trudniejsze ze względu na przymus zgodności i zharmonizowania ustaleń instytucyjnych różnych krajów. Poszczególne kraje mogą wykorzystywać różne mechanizmy ochrony i zarządzania. Różna może być również dostępność zasobów wspierających zarządzanie danym dobrem / obszarem oraz jego zachowanie i prezentację.

Wychodząc temu naprzeciw, *Wytyczne operacyjne* zalecają powoływanie wspólnych komitetów sterujących lub innych podobnych organów, których zadaniem jest wspomaganie w zakresie zarządzania dobrem.

Co więcej stan zachowania poszczególnych elementów składowych dobra może się różnić w zależności od kraju, a to oznacza, że zarządzanie dobrem może sprawiać pewne problemy w przyszłości.

PRZYKŁADY

Park Mużakowski / Muskauer Park (Niemcy i Polska)

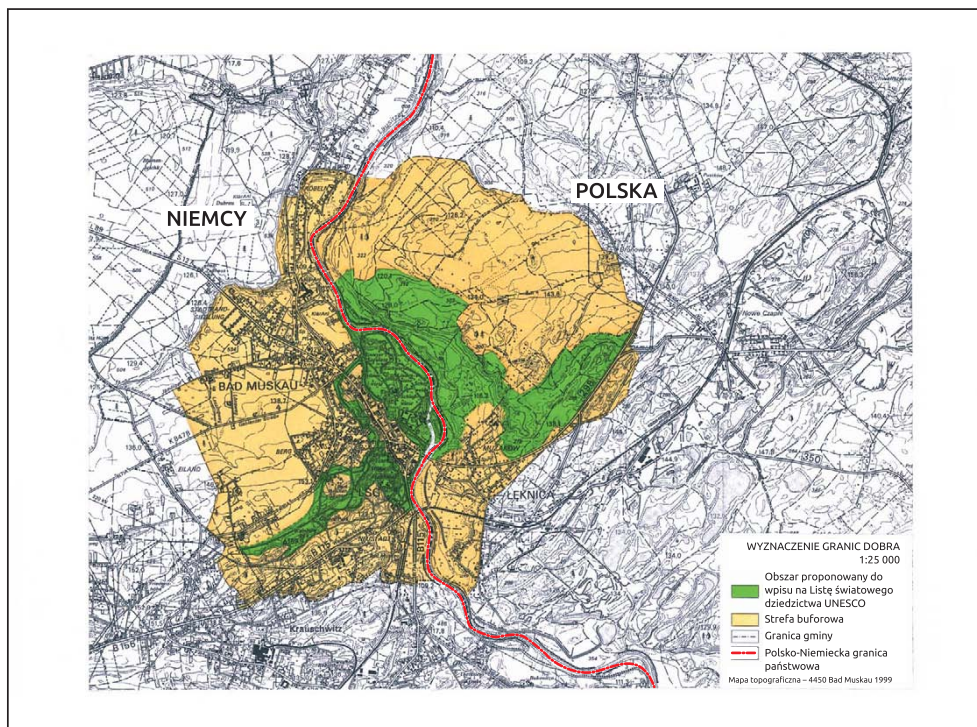
Park krajobrazowy o powierzchni 559,9 hektara położony w rozwidleniu Nisy Łużyckiej na granicy Polski i Niemiec. Park stworzony został przez księcia Hermanna von Pückler-Muskau w latach 1815–1844, a dzięki granicom idealnie zlewającym się z otaczającym go krajobrazem rolniczym, park stał się

© Jarosław Wnorowski

wyznaczniakiem nowych trendów w architekturze krajobrazu oraz przyczynił się do rozwoju tej dziedziny w Europie i Ameryce. Dobro zaprojektowano jak swego rodzaju „obraz malowany roślinnością”, a w zamyśle park nie miał przypominać klasycznych krajobrazów, idyllicznych i niemal idealnych. Projektując dobro, wykorzystano lokalne rośliny i posadzono je tak, aby podkreślały walory istniejącego już krajobrazu. Taki połączony krajobraz rozciąga się również na miasto Bad Muskau. Dzięki pasom roślinności tworzącym parki miejskie i okalającym rozwijające się obszary, miasto stało się częścią tego utopijnego krajobrazu. W skład dobra wchodzi również odbudowany zamek, mosty oraz arboretum.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Źródło: Dokumentacja nominacyjna

Mosi-oa-Tunya / Wodospady Wiktorii (Zambia i Zimbabwe)

To jeden z najbardziej widowiskowych wodospadów na świecie. Rzeka Zambezi osiąga tu szerokość ponad 2 km i z ogłuszającym hukiem sypie po bazaltowych wzniesieniach i zagłębieniach, a tęczową mgłą unoszącą się nad wodospadem widać nawet z odległości 20 km.

© UNESCO / Nana Thiam

DOBRO WIELOCZĘŚCIOWE (SERYJNE)

Dobra wieloczęściowe stanowią szereg pojedynczych lub odrębnych komponentów / obszarów, nie zamkniętych jedną granicą. Komponenty te mogą być położone blisko lub daleko od siebie, przy czym muszą znajdować się na terytorium tego samego kraju. Seryjne dobra wielokrajowe omówiono dalej.

Dobra seryjne czyli wieloczęściowe składają się z dwóch lub więcej części składowych (komponentów) o wyraźnie zdefiniowanych powiązaniach:

- Komponenty składowe powinny odzwierciedlać powiązania kulturowe, społeczne lub funkcjonalne, występujące na przestrzeni czasu, które zapewniają odpowiednio: integralność krajobrazową, ekologiczną, ewolucyjną lub integralność siedlisk.

- b) Każdy element składowy powinien mieć swój wkład w wyjątkową uniwersalną wartość dobra jako całości w sposób znaczący, naukowy, jasno określony i dostrzegalny; i może zawierać m.in. atrybuty niematerialne. Wynikowa wyjątkowa uniwersalna wartość powinna być łatwa do zrozumienia i przekazywana wprost.
- c) Konsekwentnie, w celu uniknięcia nadmiernej fragmentacji elementów, podczas przygotowywania wniosku o wpis dobra, a także wybierania jego elementów składowych, powinno się w pełni brać pod uwagę ogólną łatwość zarządzania dobrem oraz jego spójność.

i zakładając, że całość – a niekoniecznie poszczególne jej elementy – posiada wyjątkową uniwersalną wartość. (*Wytyczne operacyjne*, par. 137)

W niektórych przypadkach odrębne elementy /obszary mogą znajdować się w obrębie tej samej strefy buforowej.

Dzięki dobrom wieloczęściowym można uniknąć sytuacji, w których zamyka się wszystkie elementy dobra jedną granicą, wskutek czego w dobro włączone zostają rozległe obszary pozbawione atrybutów wyjątkowej uniwersalnej wartości.

W dokumentacji nominacyjnej należy uwzględnić wszystkie odrębne elementy dobra i zająć się nimi, a to z kolei może skomplikować proces wnioskowania o wpis na Listę. Skomplikowane mogą okazać się również kwestie ochrony, konserwacji i zarządzania takimi dobrami, co jest wynikiem różnic w mechanizmach wdrażanych w odniesieniu do różnych elementów dobra, nawet tych położonych w obrębie jednego państwa. Wychoząc temu naprzeciw, *Wytyczne operacyjne* wskazują, że konieczne jest skoordynowane zarządzanie poszczególnymi komponentami dobra.

W niektórych przypadkach decyzja o przygotowaniu wpisu seryjnego może być niewłaściwie podjęta w celu wyznaczenia zbyt restrykcyjnych granic kilku komponentów (w sytuacji kiedy powinno się traktować je jako pojedyncze dobro w szerszych granicach). Jak zauważono wcześniej, granice dobra należy wyznaczać na podstawie jego wartości, autentyczności i integralności, przy czym dopiero po uwzględnieniu powyższych zastosowanie metody wyznaczania dóbr seryjnych staje się zasadne.

PRZYKŁADY

Barokowe kościoły na Filipinach (Filipiny)

Dobro składa się z czterech kościołów (zabytków), z których pierwszy został wybudowany przez hiszpańskich osadników w XVI w. Kościoły znajdują się z Manili, Santa Maria, Paoay oraz Miagao, a ich wyjątkowy styl architektoniczny stanowi interpretację europejskiego baroku w wykonaniu chińskich i filipińskich rzemieślników.

© OUR PLACE – The World Heritage Collection

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

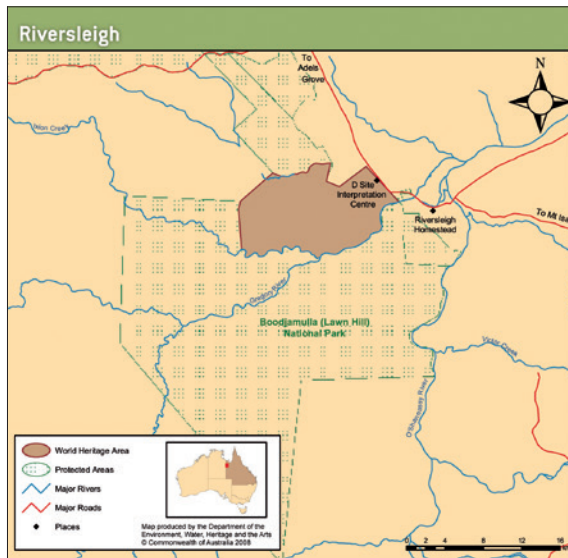
Źródło: ArtPostAsia Pte Ltd © 2005, Mapa pochodzi z publikacji: *Living Landscapes and Cultural Landmarks - World Heritage Sites in the Philippines.*

Australijskie obszary skamieniałości ssaków (Australia)

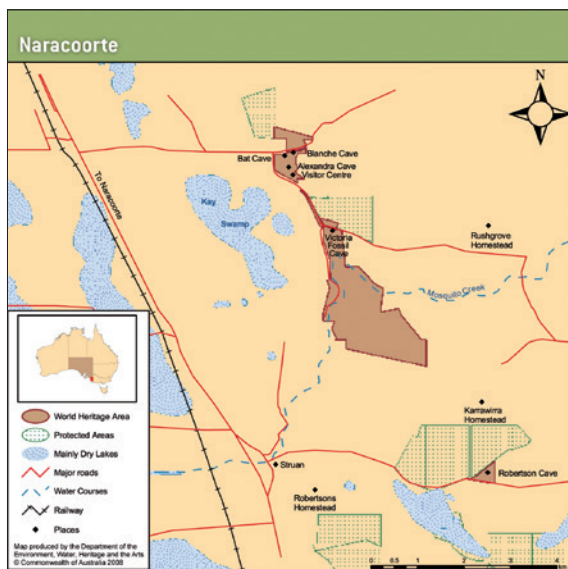
Riversleigh oraz Naracoorte położone odpowiednio na północy i południu wschodniej Australii plasują się w pierwszej dziesiątce najważniejszych obszarów występowania skamieniałości na świecie. Dobro jest wyjątkowym świadectwem najważniejszych wydarzeń w historii planety, dokumentującym życie na ziemi, a zwłaszcza proces ewolucji australijskich ssaków w środkowym i końcowym okresie trzeciorzędu (Riversleigh) oraz wyjątkowym świadectwem wciąż rozgrywających się procesów geologicznych o dużym znaczeniu, dokumentującym życie kręgowców na przestrzeni ostatnich 170 000 lat (Naracoorte).

© UNESCO

Źródło: Department of the Environment, Water, Heritage and the Arts (pol. Departament ds. środowiska, zasobów wodnych, dziedzictwa i sztuki) Rząd Australii.

SERYJNE DOBRO WIELOKRAJOWE

Seryjne dobro wielokrajowe to rodzaj dobra seryjnego, którego elementy położone są w więcej niż jednym państwie.

Zalety takich dóbr oraz związane z nimi problemy są podobne jak w przypadku dóbr transgranicznych oraz wieloczęściowych.

PRZYKŁADY

Kamienne kręgi Senegambia (Gambia i Senegal)

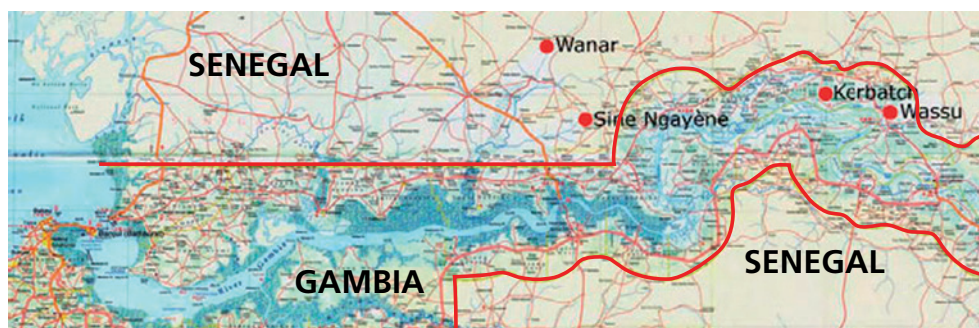
Dobro to cztery duże grupy kamiennych kręgów, na które składa się ponad tysiąc zabytków położonych w pasie o szerokości 100 km rozciągającym się na długości 350 km wzdłuż rzeki Gambia.

1 Kontekst towarzyszący światowemu dziedzictwu

Cztery grupy kręgów, czyli Sine Ngayène, Wanar, Wassu i Kerbatch obejmują 93 kamienne kręgi oraz liczne kurhany, tumuli. Niektóre z tumuli przeszukano i odkryto przedmioty podchodzące z okresu między III w. p.n.e. a XVI w. n.e. Kamienne kręgi zbudowane z laterytowych słupów oraz związane z nimi kurhany składają się na rozległy krajobraz sakralny, który powstał ponad 1500 lat temu. Krajobraz ten jest pozostałością po trwałej społeczności o zorganizowanej strukturze i żyjącej w dobrobycie.

© OUR PLACE – The World Heritage Collection

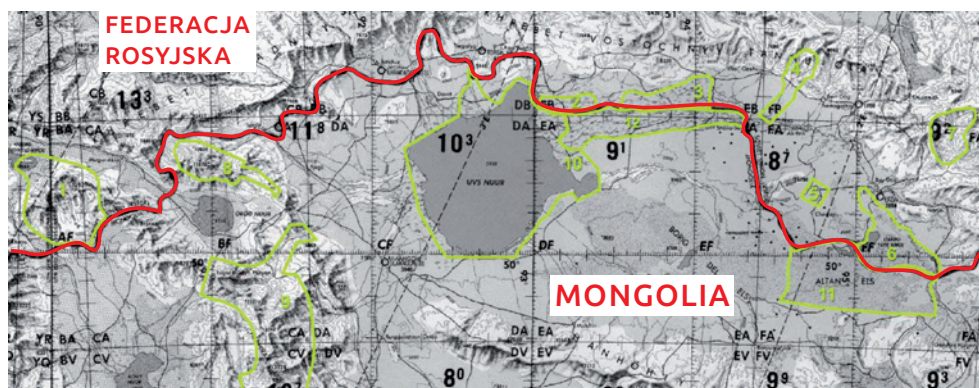
Źródło: Dokumentacja nominacyjna

Kotlina Uvs Nuur (Mongolia oraz Federacja Rosyjska)

Kotlina Uvs Nuur Basin (1 068 853 ha) to najdalej wysunięta na północ kotlina z jeziorem bezodpływowym w Azji Środkowej. Nazwa kotliny pochodzi od ogromnego i płytkiego słonego jeziora Uvs Nuur, mającego ogromne znaczenie dla przylatujących tu ptaków, wędrownego ptactwa wodnego oraz ptactwa morskiego. Dobro składa się z dwunastu obszarów chronionych, reprezentujących najważniejsze biomy wschodniej Eurazji. Ekosystem stepowy jest ostoją wielu różnorodnych gatunków ptaków, a pustynia stanowi schronienie dla wielu rzadkich myszokoczków, pustynnych myszek Jerboa oraz perewiasek marmurkowych. Z kolei w okolicznych górach kryją się gatunki zagrożone na całym świecie takie, jak irbisy śnieżne, owce altajskie (argali) i koziorożce syberyjskie.

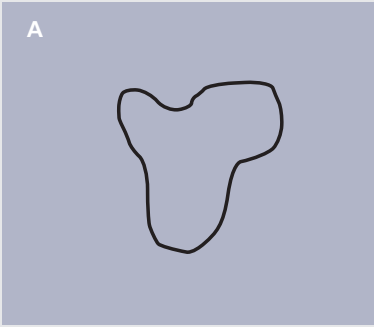
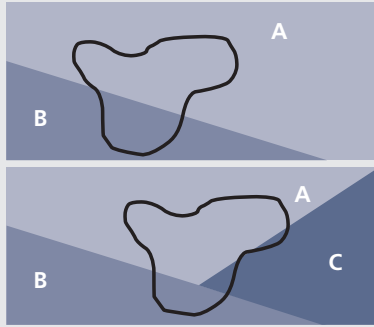
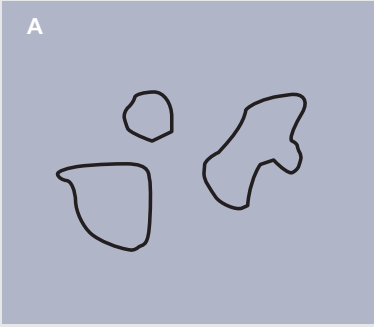
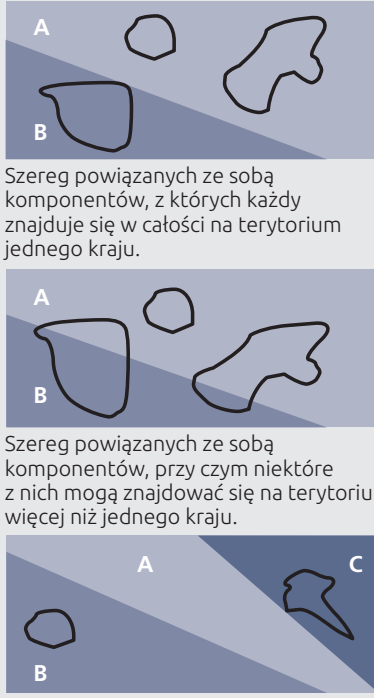

© M. Khulan

Źródło: Dokumentacja nominacyjna

Poniższy rysunek przedstawia teoretyczne różnice między różnymi typami dóbr

	Dobra krajowe – jeden kraj (A)	Dobra transgraniczne / wielokrajowe – dwa lub więcej krajów (A, B i C)
Jeden obszar	<p>Dobra krajowe</p> 	<p>Dobra transgraniczne</p>
Więcej niż jeden obszar: dobra wieloczęściowe	<p>Krajowe dobro wieloczęściowe</p> 	<p>Seryjne dobro wielokrajowe (możliwe konfiguracje)</p> <p>Szereg powiązanych ze sobą komponentów, z których każdy znajduje się w całości na terytorium jednego kraju.</p> <p>Szereg powiązanych ze sobą komponentów, przy czym niektóre z nich mogą znajdować się na terytorium więcej niż jednego kraju.</p> <p>Dobra wieloczęściowe mogą składać się z komponentów znajdujących się na terytorium krajów, które nie sąsiadują ze sobą. Jest to bardzo rzadki przypadek i obecnie dotyczy wyłącznie pewnych dóbr kulturowych (np. Południka Struvego oraz Granic imperium rzymskiego wpisanych na Listę światowego dziedzictwa). Elementy wspomnianych powyżej dóbr wieloczęściowych znajdują się na terytorium krajów B i C, ale nie A.</p>

2 Przygotowanie

Wniosek o wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa należy przygotować z dużą starannością. Część 2 zawiera wskazówki dotyczące:

- wykorzystania istniejących informacji na temat dobra w procesie przygotowania wniosku oraz wskazania obszarów dalszych koniecznych badań;
- utworzenia i zaopatrzenia (w zasoby) zespołu przygotowującego dokumentację; i
- określenie etapów procedury nominacyjnej i wyodrębnienie najważniejszych z nich.

Zgodnie z informacjami zawartymi w przedmowie poradnika istnieje wiele sposobów przygotowywania wniosków i z tego względu nie należy wskazywać gotowych rozwiązań lub preferowanych metod działania. Wnioski można przygotować na wiele równie skutecznych sposobów. Jednakże zawarte tu wskazówki pozwalają na określenie podstawowych zasad, jakimi Państwa-Strony powinny kierować się podczas opracowywania metod działania.

2.1 Dostępne informacje na temat dobra

Bardzo ważne, aby podczas przygotowywania wniosku rozważyć, jakie informacje na temat dobra, istotne i pomocne z punktu widzenia jego przygotowania, są już dostępne.

W przypadku niemal każdego dobra należy podjąć działania, których celem jest zebranie całości materiałów, które zwykle są rozproszone w kilku miejscach. W przypadku dziedzictwa kulturowego może to oznaczać zbieranie historycznych przekazów ustnych, opublikowanych badań archeologicznych, danych dotyczących przeprowadzonych prac konserwatorskich, danych dotyczących turystyki, zbiorów przepisów w zakresie planowania itp. Bardzo często należy również przeprowadzić badania w zakresie danego dobra w celu uzupełnienia i zaktualizowania dostępnych danych lub ich zdobycia w przypadku braku badań.

Przed rozpoczęciem tworzenia wniosku warto zebrać wszystkie materiały dotyczące dobra i określić, czy warto przeprowadzić dodatkowe działania w zakresie:

- *badan* – czy dotychczasowe badania dotyczące dobra są wystarczające? Być może potrzeba więcej badań w celu określenia wartości dobra i zrozumienia globalnego i kulturowego kontekstu historii i atrybutów dobra?
- *ewidencji* – jakie istnieją ewidencje dokumentujące dane dobro i czy konieczne jest podjęcie dodatkowych prac w celu ich uzupełnienia lub aktualizacji?
- *dokumentacji* – dotyczy informacji z wielu kategorii wymaganych w formularzu nominacyjnym. Które z informacji wymaganych w formularzu są już dostępne, a których jeszcze brakuje?
- *analizy interesariuszy* – kto musi zaangażować się we wniosek, włączając w proces osoby, które zamieszkują na terenie dobra lub są bezpośrednio z nim związane? Jaka jest obecna sytuacja społeczna, gospodarcza i polityczna w odniesieniu do dobra?

Wielokrotnie Komitet Światowego Dziedzictwa zmuszony był odsyłać (refer) lub odrzucić (defer) wnioski ze względu na brak badań dobra wspierających wniosek.

2.2 Tworzenie zespołu

Zespół opracowujący wniosek

Przygotowanie wniosku o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa to złożony proces, który dotyczy wielu różnych interesariuszy i wymaga przeprowadzenia wielu ekspertyz, i z tego też względu wymaga pracy zespołowej.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy zebrać wszystkie dostępne i mające znaczenie informacje oraz wyznaczyć obszary, w których takich informacji brakuje.

Wielu różnych interesariuszy powiązanych z dobrem objętym wnioskiem jest w posiadaniu ważnych informacji i wskazówek dotyczących dobra. Jako pierwszy etap w procesie tworzenia zespołu bardzo często pomocne okazuje się stworzenie listy najważniejszych interesariuszy. Na liście mogą znaleźć się następujące jednostki lub ich przedstawiciele: właściciele / zarządcy dóbr, Państwa-Strony, krajowe instytucja ds. dziedzictwa, władze lokalne, pozostałe instytucje rządowe, lokalne społeczności, rdzenna ludność, uczelnie wyższe, badacze i pracownicy naukowcy, lokalni przedsiębiorcy, organizatorzy turystyki, organizacje pozarządowe i grupy użytkowników (np. rybacy, użytkownicy lasu, uczestnicy zajęć rekreacyjnych, badacze). W przypadku dóbr kulturowych cennym źródłem informacji mogą również okazać się krajowe komitety ICOMOS. Wśród pracujących nad wnioskiem powinny znaleźć się osoby powiązane z różnymi wartościami dobra, a idealnie, gdyby znaleźli się wśród nich specjaliści świadomi wartości dobra w kontekście międzynarodowym. Specjaliści oraz interesariusze (lub ich przedstawiciele) powinny wejść w skład zespołu zajmującego się wnioskiem lub mieć wpływ na działania zespołu i bezpośredni dostęp do takich działań. Członkostwo w zespole powinno być zbudowane w oparciu o pewien rodzaj elastyczności, dzięki której będzie można uwzględnić pojawienie się nowych potencjalnych interesariuszy.

Kluczowym elementem procesu nominacyjnego jest zaangażowanie lokalnych społeczności, przekazanie im współodpowiedzialności i włączenie wraz z Państwami-Stronami w działania mające na celu dbanie o dobro, prawidłowe wykorzystanie lokalnej wiedzy oraz zagwarantowanie zrozumienia lokalnej sytuacji w odniesieniu do kwestii takich, jak postrzeganie dobra i wykorzystanie dostępnych zasobów.

Zazwyczaj bardzo ważne jest wyznaczenie kierującego projektem, który odpowiadać będzie za nadzorowanie całego procesu nominacyjnego i dostarczenie ostatecznej wersji wniosku.

Zespół zajmujący się wnioskiem jest istotny z wielu względów takich jak zapewnianie wsparcia wniosku na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym oraz długoterminowej ochrony, konserwacji i zarządzania dobrem.

W niektórych przypadkach być może warto utworzyć niewielki zespół główny, który zajmie się wnioskiem oraz szerszą grupę referencyjną, której zadaniem będzie wspieranie pracy zespołu głównego. Wyznacznikiem sukcesu takich zespołów jest zazwyczaj skuteczne przywództwo, odpowiednio wyselekcjonowani członkowie, skoncentrowanie się na powierzonym zadaniu oraz opracowanie klarownych i realistycznych planów wyznaczających kluczowe cele pośrednie. Poszczególni członkowie zespołu mogą pełnić konkretne role, które powinny być przez nich w pełni rozumiane (np. specjalista w danej dziedzinie, przedstawiciel społeczności, redaktor itp.).

Pomocne może okazać się również wyznaczenie odpowiednich osób w zespole, które mogłyby utworzyć specjalistyczną grupę techniczną lub naukową mającą za zadanie opracowanie Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości. Przykładowe omówienie takiej grupy znajduje się na stronie 73.

Proces sporządzania wniosku dla wielu osób wchodzących w skład zespołu to pierwsza okazja do współpracy. Dotyczy to zarówno różnorodnych dóbr kulturowych, jak i przyrodniczych np. parków narodowych, obszarów miejskich, krajobrazów kulturowych, obszarów wykopalisk archeologicznych oraz zabytków. Podczas sporządzania wniosku należy przyrzeć się dobru pod wieloma kątami, w tym pod kątem historycznym, naukowym, archeologicznym i kulturowym oraz w odniesieniu do krajobrazu, ochrony i konserwacji, zarządzania dobrem, struktur społecznych, turystyki, planowania, biznesu, rozwoju i regulacji prawnych. Właściwe uwzględnienie wszystkich wyżej wymienionych aspektów w procesie sporządzania wniosku, a także w trakcie będącej jego następstwem ochrony i konserwacji dobra oraz zarządzania nim, pomaga w prowadzeniu dialogu pomiędzy jednostkami zajmującymi się poszczególnymi aspektami.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

*W zespole
powinni znaleźć
się interesariusze
i eksperci.*

KLUCZOWE PRZESŁANIE

*Dobry,
skoncentrowany
na zadaniu
i posiadający
odpowiednie zasoby
zespół to ogromna
pomoc w procesie
przygotowania
wniosku.*

Nie ma jednego idealnego modelu zespołu, ani metody gwarantującej odniesienie sukcesu, jednak jest wiele dobrych przykładów, które warto rozważyć. Poniżej skrótkowo przedstawiono kluczowe wskazówki w kwestii tworzenia struktury zespołu:

- należy sporządzić listę kluczowych interesariuszy i osób udzielających wsparcia (np. właściciele / zarządcy dóbr, Państwa-Strony, krajowe instytucje ds. dziedzictwa, władze lokalne, lokalne społeczności, rdzenna ludność, uczelnie wyższe i eksperci w danej dziedzinie, organizatorzy turystyki);
- należy upewnić się, że w zespole znajdują się eksperci, którzy posiadają wiedzę i biegłość w zakresie odpowiadającym wartości dobra, jak i siatkę kontaktów pozwalającą na uzyskanie przydatnych informacji oraz mają świadomość i zrozumienie dobra w kontekście międzynarodowym;
- należy zagwarantować elastyczność składu zespołu w celu uwzględnienia potencjalnie mogących się pojawić nowych interesariuszy, przy czym zaleca się, aby prowadzący zespół pozostawał ten sam;
- należy rozważyć stworzenie niewielkiego zespołu głównego, który zajmie się wnioskiem, oraz grupy referencyjnej, której zadaniem będzie wspieranie pracy zespołu głównego;
- należy zadbać o właściwe kierownictwo, odpowiedni skład członków zespołu, wyznaczenie jasnych zadań i klarownych oraz realistycznych planów wyznaczających kluczowe cele pośrednie.

Bardzo ważne jest podkreślenie, że harmonogram planu działania musi być realistyczny. Wniosek sporządzony w dużym pośpiechu rzadko bywa wyczerpujący, a problematyczne kwestie często wychodzą na jaw podczas etapu oceny.

Wykaz ważnych umiejętności, na które należy zwrócić uwagę, tworząc zespół opracowujący wniosek

- *Zrozumienie Konwencji światowego dziedzictwa i Wytocznych operacyjnych oraz umiejętność interpretowania zawartych w nich informacji.*
- *Umiejętność zdobywania i wykorzystywania informacji dotyczących pozostałych dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa o wartościach zbliżonych do dobra objętego wnioskiem oraz interpretowanie i analizowanie przeszłych sprawozdań i decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa i Organizacji Doradczych.*
- *Umiejętność:*
 - *gromadzenia i interpretowania informacji, w tym naukowych, dotyczących dobra objętego wnioskiem oraz wartości reprezentowanej przez dobro;*
 - *zarządzania informacjami dostarczonymi przez naukowców, ekspertów i lokalnych interesariuszy;*
 - *badania, rozumienia i analizowania walorów dóbr o walorach zbliżonych do dobra objętego wnioskiem w skali globalnej;*
 - *dzielenia informacji dotyczących dobra na istotne i nieistotne w celu określania najważniejszych wartości dobra;*
 - *tworzenia prawidłowej i zwięzłej dokumentacji w zakresie wszelkich odkryć wraz z klarownymi informacjami uzupełniającymi;*
 - *krytycznej oceny znaczenia i wartości przypisywanych dobru w celu zagwarantowania prawidłowości informacji i ich właściwego poparcia dowodami.*
- *Ze względu na języki robocze Konwencji konieczne może być skorzystanie z pomocy wykwalifikowanego tłumacza, którego zadaniem będzie przetłumaczenie wniosku i zadbanie o jakość i rzetelność informacji oraz argumentów.*
- *W skład zespołu głównego powinny wchodzić osoby posiadające umiejętności w zakresie planowania, wdrażania i definiowania procesów zarządzania, gdyż umożliwi to włączenie kwestii zarządzania do wniosku oraz przedstawienie w nim planu lub systemu zarządzania dobrem.*

Zasoby

Działania zespołu przygotowującego wniosek oraz cały proces nominacyjny należy wesprzeć odpowiednimi zasobami oraz finansowaniem. Na początku procesu należy oszacować potrzebne zasoby i środki finansowe oraz określić i potwierdzić źródła pozyskiwania wsparcia.

Najważniejszymi źródłami wsparcia finansowego będą z dużym prawdopodobieństwem jednostki znajdujące się na terytorium Państw-Stron, jednakże niektóre z dóbr i krajów kwalifikować się będą do objęcia pewnym rodzajem wsparcia ze strony Funduszu Światowego Dziedzictwa (zob. whc.unesco.org/en/funding lub whc.unesco.org/fr/fonds). Rośnie również liczba organizacji lokalnych, od których można uzyskać wsparcie, takich jak np. Afrykański Fundusz Światowego Dziedzictwa (www.awhf.net) lub Fundusz Światowego Dziedzictwa dla krajów regionu Pacyfiku (w trakcie ustanawiania).

Afrykański Fundusz Światowego Dziedzictwa zapewnia finansowe i techniczne wsparcie podczas przygotowywania wniosków oraz dostarcza potrzebnych informacji. Można również ubiegać się o wsparcie finansowe poszczególnych jednostek zainteresowanych a nawet o sponsorów.

W przypadku niektórych dóbr ważną rolę w dawaniu wskazówek i pozyskiwaniu wsparcia finansowego odgrywają organizacje pozarządowe.

Kolejną ważną kwestią, którą należy zająć się na etapie sporządzania wniosku jest zapewnienie ciągłych zasobów zapewniających zrównoważoną ochronę, konserwację i zarządzanie dobrem.

Możliwe zadania zespołu po wpisaniu dobra na Listę

Złożenie wniosku, a w następstwie powodzenia nominacji wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa to nie ostatni etap procesu, o którym tu mowa. Mimo że głównym tematem niniejszego poradnika jest sporządzanie wniosków o wpisanie na Listę, warto zastanowić się nad zadaniami, które mogą czekać na zespoły ds. wniosków w dłuższej perspektywie i w odniesieniu do ochrony i konserwacji dóbr oraz zarządzania i nadzoru nad nimi. Po wpisaniu dóbr na Listę zespoły ds. przygotowania wniosków mogą stać się odpowiedzialne za powyższe kwestie, z ewentualnymi zmianami, i zajmować się nimi na bieżąco.

Ochrona dóbr światowego dziedzictwa staje się skuteczna w dłuższej perspektywie, o ile dobra objęte są właściwym wsparciem i włączone w działanie szerszych struktur społecznych i rządowych. W procesie przygotowania nominacji należy wskazać takie mechanizmy wspierające lub wprowadzić je, jeżeli do tej pory ich brakowało. Mechanizmem wspierającym może być np. bieżąca pomoc w zakresie ochrony, konserwacji i zarządzania dobrem ze strony utworzonych zespołów.

2.3 Zaangażowanie lokalnych społeczności i pozostałych interesariuszy

W *Wytycznych operacyjnych* wielokrotnie można znaleźć informacje, jak ważne jest zaangażowanie lokalnych społeczności i pozostałych interesariuszy w kwestie związane z dobrem wpisanym na Listę światowego dziedzictwa oraz dobrem objętym wnioskiem o wpisanie (poświęcone są temu oddzielne punkty). Wśród interesariuszy mogą się zna-

leżć właściciele dóbr, zarządcy miejsc, lokalni i regionalni przedstawiciele władz, lokalne społeczności, organizacje pozarządowe oraz pozostałe zainteresowane strony.

Interesariuszy angażuje się z wielu powodów, w tym w celu wypracowania wspólnego zrozumienia wartości dobra objętego wnioskiem oraz wspólnego dzielenia się odpowiedzialnością za dobro w przyszłości. Brak zaangażowania i współpracy ze strony interesariuszy uniemożliwia prowadzenie skutecznego procesu zintegrowanego zarządzania.

Angażowanie interesariuszy powinno stanowić priorytet już na pierwszych etapach procesu i powinno pozostać priorytetem podczas przygotowywania wniosku. Interesariusze powinni aktywnie angażować się w kwestie związane z dobrem również po złożeniu wniosku, w tym w ramach bieżącego zarządzania dobrem.

2.4 Dzielenie procesu sporządzania wniosku i wyodrębnianie kluczowych etapów

KLUCZOWE PRZESŁANIE

*Należy rozważyć
etapowanie procesu
sporządzania wniosku.*

W wielu przypadkach pomocne może okazać się podzielenie procesu sporządzania wniosków na co najmniej dwa etapy, które mają miejsce jakiś czas po sporządzeniu List informacyjnych. Podczas pierwszego etapu należy:

- zidentyfikować potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość dobra;
- upewnić się, że wartość tę da się uzasadnić, przeprowadzając analizę porównawczą;
- zadbać o zapewnienie odpowiedniej ochrony, konserwacji i zarządzania dobrami.

W trakcie pierwszego etapu następuje utworzenie zespołu ds. wniosku i przeprowadzenie działań opisanych w Części 3 poradnika.

Następnie przechodzi się do etapu drugiego, który polega na sporządzaniu dokumentacji nominacyjnej. Etap drugi oraz związane z nimi działania opisano w Części 4.

Pomimo tego, że działania prowadzi się w ramach tego samego projektu, warto rozważyć podzielenie prac na dwa etapy. Jak wykazano, sporządzanie wniosku przed określeniem wyjątkowej uniwersalnej wartości może prowadzić do położenia nadmiernego nacisku na opis dobra i jego historię, przy jednoczesnym niewyczerpaniu tematu związanego z główną częścią wniosku, czyli uzasadnieniem na czym polega wyjątkowa uniwersalna wartość dobra oraz w jaki sposób będzie się ją chronić.

Dzielenie procesu sporządzania wniosku na etapy jest również korzystne, gdyż pozwala podzielić środki dostępne w ramach finansowania.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Dogłębne zrozumienie dobra jest bardzo ważne z punktu widzenia opracowywania skutecznej nominacji. Część 3 zawiera porady dotyczące zdobycia wystarczającej wiedzy na temat dobra, w szczególności w zakresie kluczowych aspektów, które mają największe znaczenie dla nominacji.

3.1 Potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość, atrybuty i granice

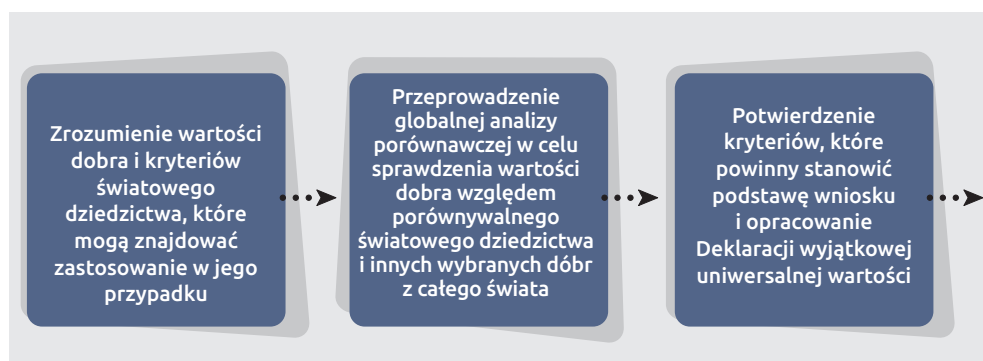
Wiedza na temat dobra

Jak zauważono w sekcji 2.1, na początku prac nad wnioskiem warto zebrać dotychczasowe informacje i dokumentację, a następnie podjąć decyzję, czy konieczne jest podjęcie dalszych prac w zakresie:

- *badania* – czy dotychczasowe badania istotne z punktu widzenia wniosku są odpowiednie czy trzeba przeprowadzić dodatkowe?
- *inwentaryzacji* – jakie inwentaryzacje dokumentujące dane dobro istnieją i czy konieczne jest podjęcie dodatkowych prac w celu ich uzupełnienia lub aktualizacji?
- *dokumentacji* – dotyczy wielu kategorii informacji wymaganych w formularzu wniosku – czy to, co istnieje, umożliwi wypełnienie wniosku i co jeszcze może być potrzebne?
- *analizy interesariuszy* – kto musi zostać zaangażowany w nominację, również kto mieszka na terenie dobra lub ma z nim bezpośredni związek? Jakie są warunki społeczne, ekonomiczne i polityczne dobra?

Identyfikacja i definiowanie potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości

W kluczowej części dokumentacji wniosku należy wykazać, dlaczego w przypadku danego dobra powinno się uważać, że ma ono potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość. Najlepiej określić to w chwili wpisania dobra na Listę informacyjną (zob. *Wytyczne operacyjne*, II.C). Jednak często bardziej szczegółowe prace podejmuje się na początku opracowywania wniosku. Prace te można podsumować w następujący sposób:

Wyjątkowa uniwersalna wartość to powód, dla którego dane dobro jest uważane za na tyle ważne, aby uzasadnione było umieszczenie go na Liście światowego dziedzictwa. Wyjątkowa uniwersalna wartość jest fundamentem całej Konwencji światowego dziedzictwa.

Wyjątkowa uniwersalna wartość to wartość uznana przez Komitet Światowego Dziedzictwa za odzwierciedlenie powodu, dla którego uważa się, że dane dobro ma znaczenie międzynarodowe – nie chodzi tu o wartość krajową ani lokalną.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Solidna wiedza na temat dobra i jego stanu zachowania oraz jego właściwe zrozumienie są kluczowe z punktu widzenia ustalenia jego potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz atrybutów, które są nośnikami tej wartości.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Pełne zrozumienie wyjątkowej uniwersalnej wartości jest niezwykle ważne.

Rzeczywiście, do chwili przedstawienia i uzasadnienia wyjątkowej uniwersalnej wartości nie jest możliwe opracowanie wielu innych aspektów wniosku, takich jak:

- określenie granic, które powinny zostać wyznaczone w celu ukazania zasięgu atrybutów będących nośnikiem potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości; oraz
- zajęcia jasnego stanowiska odnośnie ochrony, konserwacji, zarządzania oraz prezentacji / promocji atrybutów będących nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Identyfikacja i definiowanie wartości to połączenie wiedzy i metodologii. Zazwyczaj pomocne jest zaplanowanie tego procesu w taki sposób, aby najpierw, na ile to możliwe, ustalić wszystkie wartości dobra, a następnie ustalić, które z nich mogą stać się podstawą poparcia wniosku o wpis na Listę światowego dziedzictwa.

Taka definicja wartości powinna wreszcie zostać przedstawiona w stosunkowo krótkim tekście, który będzie stanowić część Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości złożonej w ramach nominacji (deklaracja ta została omówiona szczegółowo poniżej). Tekst ten powinien być krótką syntezą, niekoniecznie podzieloną na oddzielne sekcje, zawierającą:

- opis dobra i jego elementów składowych – obraz słowny dla tych, którzy go nie znają, jego charakter oraz, w szczególności w przypadku dóbr kulturowych, jego znaczenie i związane z nim „historie”;
- uzasadnienie, dlaczego należy uważać, że dobro ma potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość; oraz
- podsumowanie dotyczące atrybutów będących nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra.

Zawiera ona zatem pełne uzasadnienie nominacji i proponowanego wpisu.

Na koniec procesu nominacji w przypadku wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa ten krótki tekst może zostać wykorzystany przez UNESCO na stronie Centrum Światowego Dziedzictwa jako opis pozwalający odwiedzającym poznać istotę dobra oraz jego znaczenie.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Fakty nie zastępują dobrych argumentów.

Jako pomoc w zrozumieniu wartości dobra mogą zostać ustalone różne ramy badawcze. Pośród potencjalnie przydatnych ram kulturowych znajdują się ramy tematyczne, chronologiczno-regionalne i typologiczne, wypracowane z tych, które znaleźć można w *The World Heritage List: Filling the Gaps – An Action Plan for the Future* (ICOMOS, 2005a). W przypadku dóbr przyrodniczych, zobacz *The World Heritage List: Guidance and Future Priorities for Identifying Natural Heritage of Potential Outstanding Universal Value* (IUCN, 2006). Na przykład jeżeli w badaniu określonej tematyki ustalono, że ma ona znaczenie uniwersalne, a dobro jest silnie związane z tą tematyką, wtedy badanie to byłoby użyteczne przy ustalaniu wartości danego dobra.

Identyfikacja znaczenia i stosownej wartości dobra kulturowego powinna rozpocząć się od ustalenia tematyki, następnie powinna przechodzić w ocenę chronologiczno-regionalną, a wreszcie ostatecznie określić typologię, która ma zostać zaproponowana, bez względu na to, czy dotyczy ona zabytku, grupy budynków, czy miejsca.

Oprócz oceny wartości kulturowej, wyjątkowa uniwersalna wartość wymaga również badań dotyczących integralności i autentyczności, ochrony i zarządzania. Te inne czynniki zostały omówione oddzielnie poniżej.

Nieprzedstawienie przekonujących argumentów przemawiających za potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością jest jedną z głównych przyczyn porażek nominacji. Do najczęściej spotykanych problemów należą:

- brak zachowanej równowagi w definicji znaczenia (lub w przypadku dobra kulturowego, jej „historii” lub „narracji”), żeby nie była ona ani zbyt szeroka przy określaniu dobra (jak np. historia wolności lub pamięci), ani zbyt wąska (jak np. określony typ szpitala lub zamku, szczególny typ zjawiska geologicznego lub wartość jednego określonego gatunku);
- tendencja do dowodzenia istnienia wyjątkowej uniwersalnej wartości poprzez listy cech, które kumulują się w danym dobru, bez zdefiniowania ogólnego znaczenia;
- uzasadnianie proponowanego wpisu dobra wyłącznie interesem krajowym lub regionalnym (oraz np. powiązaniem znaczeniem i symboliką);
- zbyt ogólne twierdzenia przedstawiane w odniesieniu do dobra, np. „skrzyżowanie kultur”, „unikalne miejsce” bez przedstawienia szczegółowego uzasadnienia, dlaczego dane dobro spełnia co najmniej jedno kryterium światowego dziedzictwa; unikalność nie jest automatycznie tożsama z wyjątkową uniwersalną wartością;
- pomysł, że przedstawienie wszystkich dowodów ze wszystkich okresów od epoki kamienia do dzisiaj na pewno przyczyni się do wykazania wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra kulturowego; oraz
- brak analizy porównawczej przeprowadzonej zgodnie z odpowiednimi ramami globalnymi / geograficzno-kulturowymi.

Chociaż nominacja musi koncentrować się na potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, dobra będą zawsze miały również wartości lokalne i krajowe. Należy poznać również te inne poziomy wartości. Są one częścią bogactwa przyrodniczego i kulturowego dobra, a harmonijna ochrona, konserwacja i zarządzanie wszystkimi wartościami jest celem dobrej praktyki konserwatorskiej. Wiedza na temat lokalnych wartości oznacza konsultacje z lokalną ludnością, w szczególności ludnością rdzenną, w której wartości te są obecne. Lokalna ludność jest najważniejszym źródłem informacji na temat lokalnych wartości. Przydatną lekturą jest *Linking Universal and Local Values: Managing a Sustainable Future for World Heritage* (de Merode i in., 2004).

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Warstwy wartości kulturowych

Robben Island (Republika Południowej Afryki)

Robben Island została wpisana na Listę światowego dziedzictwa z następujących przyczyn:

Kryterium (iii): Budynki na Robben Island stanowią wymowne świadectwo jej mrocznej historii.

Kryterium (vi): Robben Island oraz znajdujące się tam budynki więzienne symbolizują triumf ludzkiego ducha, ducha wolności i demokracji nad opresją.

Zarządzanie wyspą wiąże się z wyzwaniem polegającym na rozwiązaniu kwestii dotyczących skomplikowanej struktury wartości wynikających ze zmienionego z biegiem czasu sposobu jej wykorzystania. Dobro było:

- miejscem odpoczynku dla holenderskich żeglarzy;
- sanatorium / szpitalem izolacyjnym dla chorych na trąd oraz przewlekle chorych w XIX w.
- więzieniem dla niektórych władców z okresu przedkolonialnego w czasie wojen granicznych / okupacyjnych;
- jednostką wojskową w czasie II wojny światowej; oraz
- więzieniem apartheidu od lat 60. XX w.

© UNESCO / F. Bandarín

Identyfikowanie atrybutów i cech

Dobra światowego dziedzictwa to miejsca, które są nośnikami wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Wartość kulturowa może wiązać się z niematerialnymi wartościami takimi jak struktura społeczna, potrzeby ekonomiczne i kontekst polityczny, rozłożonymi w przestrzeni oraz w czasie. Może się wiązać ze znanymi wydarzeniami, ludźmi i dziełami sztuki, literaturą, nauką lub muzyką. Niemniej Konwencja światowego dziedzictwa to konwencja oparta na dobrach – na Listę są wpisywane same dobra, nie idee czy ludzie jako tacy, bez względu na skalę ich globalnego oddziaływania. Dobra wpisane na Listę muszą przedstawiać wyjątkową uniwersalną wartość za pośrednictwem swoich atrybutów.

Po rozważeniu, jaki potencjał może się wiązać z wyjątkową uniwersalną wartością dobra kulturowego lub przyrodniczego, niezbędne jest rozważenie jego atrybutów, w przypadku dóbr przyrodniczych częściej nazywanych cechami, które wartość tę przekazują i umożliwiają jej zrozumienie.

Atrybuty te będą centralnym punktem ochrony i działań zarządczych oraz ustaleń instytucjonalnych, a ich rozmieszczenie określa granice dobra.

Atrybuty mogą być fizycznymi właściwościami lub tkanką dobra, ale również procesami z nim związanymi, oddziałującymi na fizyczne właściwości, takimi jak procesy naturalne lub rolnicze, uzgodnienia społeczne lub praktyki kulturalne, które ukształtowały charakterystyczne krajobrazy. W przypadku dóbr przyrodniczych mogą to być określone cechy krajobrazu, obszary siedlisk, aspekty związane z jakością ekologiczną (na przykład dziewiczość, wysoka / nietknięta jakość środowiska), zasięg i naturalność siedlisk oraz wielkość i żywotność populacji dzikich zwierząt.

W przypadku dóbr złożonych lub pojedynczych, a w szczególności dóbr kulturowych o złożonej strukturze atrybutów, przydatną techniką jest stworzenie mapy istotnych atrybutów oraz wartości, których są nośnikami. Mapa tego rodzaju może pomóc w poznaniu związku pomiędzy atrybutami, a także uwypuklić konflikty lub problemy w obszarze zarządzania. Jest ona ponadto kluczowym działaniem w kontekście wytyczenia granic dóbr.

W przypadku rozszerzenia granic dóbr, bada się atrybuty podane w oryginalnej nominacji i rozważa się, w jaki sposób mogą one zostać zilustrowane, rozszerzone, uzupełnione lub wzmocnione atrybutami wynikającymi z proponowanego rozszerzenia, niosąc ze sobą jednocześnie tę samą wyjątkową uniwersalną wartość.

Sprawdzenie potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości względem kryteriów światowego dziedzictwa oraz identyfikacja właściwych kryteriów

Integralną częścią procesu wykazywania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości jest uzasadnienie co najmniej jednego kryterium światowego dziedzictwa (które są wymienione w sekcji 1.3 tego poradnika).

Powinien istnieć jasny i logiczny związek pomiędzy Deklaracją wyjątkowej uniwersalnej wartości, a wyborem kryteriów. Jeżeli związek ten nie jest jasny, wtedy może to oznaczać, że wybór kryteriów nie jest odpowiedni dla danego dobra oraz że zachodzi potrzeba ponownego jego przemyślenia. Złe zastosowanie kryteriów może stanowić przeszkodę w ocenie i skutecznym wpisie dobra na Listę światowego dziedzictwa.

Aby dobro zostało wpisane na Listę światowego dziedzictwa, spełnione musi być tylko jedno kryterium (choć w przypadku kryterium (vi) Komitet jest zdania, że najlepiej byłoby je stosować w połączeniu z innymi kryteriami). Próby nominowania dobra na podstawie jak największej liczby kryteriów nie jest konieczne ani szczególnie korzystne, jeżeli nie są one dobrze uargumentowane badaniami i dokumentacją poszczególnych wartości i atrybutów. Włączenie słabo uargumentowanych kryteriów nie pomaga nominacji. Dodatkowo, zastosowanie wielu kryteriów może skutkować większym zapotrzebowaniem na badania konieczne do poparcia nominacji dobra, analizy porównawcze, określenie granic oraz inne aspekty nominacji.

Tekst musi reprezentować coś więcej niż zaledwie zapewnienie o spełnieniu wybranych kryteriów; musi wyjaśniać dlaczego dobro uzasadnia każde kryterium. Powinien również wskazywać atrybuty lub cechy, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Dla przykładu, w przypadku **kryterium (ii)** należy unikać stwierdzeń mówiących, że dobro stanowi ważną wymianę wartości, nie wyjaśniając, czym jest ta wymiana i jak może być dostrzeżona na podstawie atrybutów.

Podobnie w przypadku **kryterium (iii)** konieczne jest szczegółowe wyjaśnienie, dlaczego dobro stanowi unikalne i wyjątkowe świadectwo, a także należy wskazać atrybuty przekazujące takie świadectwo.

Uzasadnienie tych kryteriów musi nie tylko wyjaśniać, czy idee są ważne (jak np. wymiana wartości czy wyjątkowe świadectwo), ale również czy dobro ma atrybuty, które odzwierciedlają te idee, a także czy i jak idee te mogą zostać zauważone lub doświadczone na obszarze dobra.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy stosować wyłącznie kryteria, które są dobrze uzasadnione.

W przypadku **kryterium (vii)** wyjątkowe piękno przyrodnicze i znaczenie estetyczne wymagają uzasadnienia w postaci jasnych dowodów i wnikliwej analizy intelektualnej. Samo zapewnienie, że dobro charakteryzuje się wyjątkowym pięknem przyrodniczym i dostarczenie atrakcyjnych zdjęć nie wystarczy.

Kryterium (ix) wymaga „szczególnych przykładów toczących się procesów ekologicznych i biologicznych.”, które muszą zostać wykazane w globalnym kontekście naukowym / tematycznym. Z tego powodu należy jasno wskazać kontekst oraz szczegółowo przedstawić powody, dla których dane dobro jest w tym kontekście wyjątkowym przykładem.

Jeśli chodzi o rozszerzenia, ocena kryteriów jest przeprowadzana w odniesieniu do kryteriów stosowanych przy wpisie oryginalnej nominacji oraz ich możliwego zastosowania względem proponowanego rozszerzenia. Zastosowane powinny być te same kryteria w odniesieniu do oryginalnej nominacji, jak i proponowanego rozszerzenia. W przypadku małego rozszerzenia proponowany obszar może wzmocnić pewne atrybuty oryginalnej nominacji, ale nie wszystkie, choć może się okazać, że oryginalne kryteria są nadal spełnione, ponieważ ogólne rozmieszczenie atrybutów jest nadal wystarczające do uzasadnienia wniosku. W ramach proponowanego rozszerzenia wskazane mogą zostać również inne lub nowe atrybuty, jednak powinny one nieść ze sobą te same wartości, co te uznane już za wyjątkowe. Rozszerzenie normalnie nie dodaje nowych wartości do oryginalnej nominacji. Jednak Państwo-Strona może wykorzystać okazję wnioskowania o rozszerzenie do przedstawienia do oceny nowych kryteriów dla połączenia nowego dobra i jego rozszerzenia. W tym przypadku dokumentacja wniosku musi obejmować całe dobro i przedstawiać uzasadnienie nowych kryteriów.

Ocena autentyczności

Dwa spośród pozostałych ważnych wymagań wskazanych w *Wytycznych operacyjnych* dotyczą warunków autentyczności i integralności nominowanego dobra. Autentyczność dotyczy tylko dóbr kulturowych oraz kulturowych aspektów dóbr „mieszanych”.

Autentyczność odnosi się do powiązania atrybutów i potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości. Powiązanie to musi być wyrażone prawdziwie, tak aby atrybuty mogły w pełni być nośnikami wartości dobra.

Na spotkaniu Nara w 1994 r. jasno wytyczono drogę, „Nasza zdolność do zrozumienia tych wartości zależy częściowo od stopnia, w jakim źródła informacji na temat tych wartości mogą być traktowane jako wiarygodne i prawdziwe” (Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, 1994, s. 94).

W *Wytycznych operacyjnych* stwierdza się, że „można uważać, że dobra spełniają warunek autentyczności, jeżeli ich wartości kulturowe (wykazane zgodnie z zaproponowanymi kryteriami nominacji) są w prawdziwie i wiarygodnie wyrażone za pośrednictwem różnych atrybutów” (par. 82).

W *Wytycznych operacyjnych* sugeruje się, że następujące typy atrybutów można uznać za atrybuty przekazujące lub wyrażające wyjątkową uniwersalną wartość:

- forma i projekt;
- materiały i substancja;
- użytkowanie i funkcja;
- tradycje, sposoby i systemy zarządzania;
- lokalizacja i otoczenie;
- język oraz inne formy dziedzictwa niematerialnego;
- atmosfera i odczucia.

Przykłady wspomnianych atrybutów w przypadku Grobowców Królów Bugandy w Kasubi (Uganda)**Forma i projekt**

Organizacja przestrzenna miejsca Grobowców w Kasubi – reprezentująca najlepszy ocalały przykład pałacu w Bugandzie / zespół architektoniczny.

© UNESCO / Lazare Eloundou

Materiały i substancja

Cztery grobowce królewskie w Muzibu Azaala Mpanga, budynek główny, i wykorzystane materiały – drewno, strzecha, trzcina, plecionka i masa gliniana.

Użytkowanie i funkcja

Wykorzystanie religijne – jest to główny ośrodek duchowy dla Bagandów i najbardziej aktywne religijnie miejsce w królestwie – również w zakresie praktyk kulturowych / religijnych oraz rytuałów.

Tradycje, sposoby i systemy zarządzania

Tradycyjne zarządzanie – miejsce jest nadal zarządzane w tradycyjny sposób poprzez skomplikowany system obowiązków. Tradycje – praktyki kulturowe / religijne i rytuały.

Lokalizacja i otoczenie

Oryginalna lokalizacja i ocalały krajobraz wiejski – w tym rolnicza część obszaru, która nadal jest uprawiana w tradycyjny sposób.

Język oraz inne formy dziedzictwa niematerialnego

Wykorzystanie religijne – jest to główny ośrodek duchowy dla Bagandów i najbardziej aktywne religijnie miejsce w królestwie, w tym miejsce odprawiania ważnych rytuałów związanych z kulturą Bugandy przez Kabaka i jego przedstawicieli. W ramach takiego wykorzystania mieszczą się praktyki kulturowe / religijne oraz rytuały.

Atmosfera i odczucia

Elementy budowlane i przyrodnicze Grobowców w Kasubi niosą ze sobą wartości historyczne, tradycyjne i duchowe.

Są one połączeniem atrybutów fizycznych, takich jak budynki czy plany, oraz niematerialnych, takich jak procesy kulturowe. W 2010 r. jeden budynek – najważniejszy pod względem architektonicznym – z rozległych na 26 ha Grobowców w Kasubi został zniszczony w pożarze. Zobowiązano się do jego rekonstrukcji.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

W przypadku każdego dobra atrybuty wskazane jako te, które są nośnikiem potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, należy rozpatrzyć pod względem tego, czy przekazują lub wyrażają ją „prawdziwie”. W przypadku obszaru miejskiego odpowiednim działaniem może być na przykład zastanowienie się nad budowlami, planami przestrzennymi oraz tradycjami i strukturami społeczno-ekonomiczno-środowiskowymi społeczności zamieszkujących dane dobro, które umożliwiają wyrażenie jego wartości.

Autentyczność jest zatem miarą jakości przekazu potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości przez atrybuty. Autentyczność może zostać nadszarpnięta, jeśli atrybuty są słabe – społeczności przestają dobrze prosperować, budynki ulegają zawaleniu, tradycje są w zaniku itd.

W przypadku stanowisk archeologicznych, autentyczność ocenia się na podstawie tego, na ile pozostałości archeologiczne są w stanie prawdziwie przekazywać swoje znaczenia. W wielu przypadkach oparta na przypuszczeniach rekonstrukcja może ten proces utrudnić i wystawić na szwank autentyczność. Podobnie, choć rekonstrukcja niekompletnych budynków i budowli może być w pewnych okolicznościach uzasadniona, może również oddziaływać na prawdziwe przekazywanie znaczenia takich budynków i budowli.

Deklaracja autentyczności musi określać zdolność dobra do przekazywania swojej potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości w sposób, w jaki atrybuty prawdziwie (wiarygodnie, rzeczywiście) przekazują swoje wartości (*Wytyczne operacyjne*, par. 79–86).

W poniższej tabeli zamieszczono przykładowe pytania, które mogą być zastosowane podczas oceny. Nie należy przyjmować tych atrybutów i pytań bez dokonania krytycznego przeglądu potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz atrybutów nominowanego dobra, przy czym te ostatnie powinny nadać strukturę takiej ocenie. Bezkrytyczne przyjęcie poniższej tabeli jako standardowego przepisu może stać się przyczyną problemów nominacji.

Atrybut	Przykłady pytań oceniających
Dla wszystkich atrybutów	<ul style="list-style-type: none">• Biorąc pod uwagę, że autentyczność musi być oceniana w kontekście kulturowym, do którego przynależy dane dobro, jaki jest ten kontekst kulturowy?• Czy atrybut w wiarygodny i prawdziwy sposób przekazuje potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość?• Czy można zrozumieć potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość, ponieważ atrybuty są wiarygodne i uczciwie przedstawiają wartość?• W jakim stopniu dana wartość jest obecna w atrybutach lub jest nimi wyrażona?• Jakie były pierwotne cechy dziedzictwa kulturowego dobra i jak zmieniały się one wraz z upływem czasu?• Czy zmiany w atrybutach ograniczyły możliwość zrozumienia wartości dobra?• Czy dobro było w jakimkolwiek stopniu rekonstruowane? Jeśli tak, czy taka rekonstrukcja była oparta na pełnej i szczegółowej dokumentacji? Czy podczas rekonstrukcji zastosowano jakieś przypuszczenia? Należy zauważyć, że rekonstrukcja może czasem być częścią wartości.
Forma i projekt	<ul style="list-style-type: none">• Czy forma lub konstrukcja zostały zmienione, a jeśli tak, to w jakim zakresie? Należy zauważyć, że zmiana może czasem być częścią wartości.• Czy forma lub konstrukcja są wierne pod wszystkimi względami?

Atrybut	Przykłady pytań oceniających
Materiały i substancja	<ul style="list-style-type: none"> • Czy materiały, tkanka lub tworzywo zostały zmienione lub wymienione? Jeśli tak, to w jakim zakresie? • Czy naprawy były przeprowadzane z wykorzystaniem materiałów tradycyjnych dla danej kultury?
Użytkowanie i funkcja	<ul style="list-style-type: none"> • Do kogo odnosi się użytkowanie lub funkcja dobra? • Czy użytkowanie lub funkcja dobra są kontynuowane lub czy zostały zmienione i dlaczego? • Czy intensywność wykorzystania lub funkcji dobra uległa zmianie? • Jak solidne są mechanizmy społeczne, które wspierają wykorzystanie lub funkcję dobra?
Tradycje, sposoby i systemy zarządzania	<ul style="list-style-type: none"> • Do kogo odnoszą się tradycje, sposoby lub systemy zarządzania? • Jak solidne są mechanizmy społeczne, które wspierają tradycje, sposoby lub systemy zarządzania? • Czy tradycje, sposoby lub systemy zarządzania są zmieniane lub zmieniają się? Dlaczego? • Czy tradycje, sposoby lub systemy zarządzania były zmieniane? Dlaczego? • Czy naprawy były przeprowadzane z wykorzystaniem metod tradycyjnych dla danej kultury?
Lokalizacja i otoczenie	<ul style="list-style-type: none"> • Czy lokalizacja i otoczenie uległy zmianie? Jeśli tak, to dlaczego i w jakim zakresie? <p>Uwaga: ocena tych atrybutów wymaga precyzyjnej wiedzy na temat granic dobra oraz jego stosownego otoczenia albo będzie miała bezpośredni wpływ na definiowanie granic.</p>
Język oraz inne formy dziedzictwa niematerialnego	<ul style="list-style-type: none"> • Kim są ludzie, którzy używają języka lub zachowują / strzegą / praktykują niematerialne dziedzictwo? • Czy język lub inne formy niematerialnego dziedzictwa są kontynuowane, czy zostały zmienione i dlaczego? • Czy zakres użycia języka lub innych form niematerialnego dziedzictwa zmniejszył się? Dlaczego? • Jak solidne są mechanizmy społeczne, które wspierają język lub inne formy niematerialnego dziedzictwa? • Na ile żywotna jest ludność, która używa języka lub innych form niematerialnego dziedzictwa? Jakie czynniki zagrażają jej przeżyciu?
Atmosfera i odczucia	<ul style="list-style-type: none"> • Na kim spoczywa atmosfera, „duch miejsca” lub odczucia? • Czy atmosfera i odczucia trwają nadal czy uległy zmianie i dlaczego? • Czy stopień docenienia atmosfery lub odczuć obniżył się? • Jak solidne są mechanizmy społeczne, które wspierają docenienie atmosfery lub odczuć? • Na ile żywotna jest ludność, która docenia atmosferę lub odczucia?

W nominacji nie trzeba rozważać atrybutów nieistotnych z punktu widzenia potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra.

Autentyczność i integralność w przypadku dóbr kulturowych

System irygacyjny aflaj w Omanie (Oman)

Zbiór systemów irygacyjnych **aflaj** obejmuje ok. 3 000 nadal funkcjonujących systemów w Omanie. Starożytne technologie inżynieryjne dowodzą długotrwałego, zrównoważonego wykorzystania zasobów wody do uprawy palm i innych płodów rolnych na wyjątkowo jałowych, pustynnych ziemiach.

Systemy takie odzwierciedlają dawną całkowitą zależność społeczności od nawadniania oraz tradycyjnego, uczciwego i skutecznego zarządzania zasobami wodnymi i ich podziału, opartego na wzajemnej zależności i wartościach wspólnotowych.

Pierwotnie wniosek obejmował tylko część każdego systemu aflaj – od studni do shari. Części systemu w osadach, służące zaspokojeniu potrzeb wspólnoty poprzez dostarczanie wody do gotowania, mycia i na potrzeby rolnictwa, zostały dodane do wniosku, dzięki czemu obecnie dobro odzwierciedla integralność całego systemu aflaj.

© UNESCO / Véronique Dauge

Zabytki historyczne starożytnej Nary (Japonia)

Poziom autentyczności różnych elementów składających się na to dobro jest wysoki. Zgodnie z japońskimi zasadami konserwatorskimi uszkodzone lub zdegradowane elementy architektoniczne zostały wymienione z uwzględnieniem materiałów i technik stosowanych przez oryginalnych budowniczych.

Przeprowadzono pewne prace rekonstrukcyjne *in situ*, w Pałacu w Narze. Ciągłość tradycyjnej architektury w Japonii oraz duża ilość danych uzyskanych na podstawie wykopalisk archeologicznych spowodowały, że zrekonstruowane budynki charakteryzują się wysokim poziomem autentyczności pod względem tradycyjnej konstrukcji i materiałów.

Taka sama ocena dotyczy rekonstrukcji ogrodów. Jedyną częścią prac, w przypadku której można mówić o istotnym elemencie przypuszczeń, jest rekonstrukcja Suzaku (południowej bramy). Wiele szczegółów konstrukcyjnych i dekoracyjnych opiera się na dowodach archeologicznych oraz zachowanych strukturach z tego samego okresu w innych miejscach i obiektach.

© UNESCO / G. Boccardi

Ocena integralności

Integralność jest wymagana zarówno w przypadku dóbr przyrodniczych, jak i kulturowych.

Integralność to miara kompletności / lub nienaruszalności atrybutów będących nośnikami wyjątkowej uniwersalnej wartości. Dlatego też przed przystąpieniem do rozważań na temat integralności dobra konieczne jest poprawne zrozumienie potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

W par. 88 *Wytycznych operacyjnych* wskazano na potrzebę oceny zakresu, w jakim dobro:

- obejmuje wszystkie elementy niezbędne do wyrażenia jego wyjątkowej uniwersalnej wartości;
- jest właściwego rozmiaru, aby zapewnić pełną reprezentację cech i procesów świadczących o jego znaczeniu;
- narażone jest na niekorzystne skutki rozwoju i/lub zaniedbania.

Kluczowymi słowami są „kompletność”, „nienaruszalność” oraz „brak zagrożeń”. Można je rozumieć w następujący sposób:

- *Kompletność*: wszystkie niezbędne atrybuty znajdują się w ramach dobra.
- *Nienaruszalność*: wszystkie niezbędne atrybuty są nadal obecne – żadne nie zostały utracone, istotnie zniszczone ani nie uległy rozpadowi.
- *Brak zagrożeń*: żaden atrybut nie jest zagrożony skutkami rozwoju i/lub zaniedbania.

W *Wytycznych operacyjnych* zawarto szczegółowe wskazania dotyczące różnych kryteriów światowego dziedzictwa, z którymi należy się zapoznać (par. 89–95).

W deklaracji integralności należy wskazać, w jaki sposób zbiór cech, procesów oraz/lub atrybutów, które przekazują potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość, zawiera się w granicach; że dobro nie zawiera istotnych części, które utraciły swoje wartości lub w których nie występują żadne stosowne cechy (właściwości) czy atrybuty; a także że dane dobro wykazuje satysfakcjonujący stan zachowania, a jego wartości nie są zagrożone. Zawsze powinno być logiczne i naukowe uzasadnienie wyboru danego obszaru do nominacji.

Przy nominacji na Listę światowego dziedzictwa nie jest wymagana ocena stanu zachowania aspektów dobra, które nie są związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością. Na podobnej zasadzie należy unikać rozpatrywania innych koncepcji dla „integralności”, niezwiązanych ze światowym dziedzictwem czy ocenianymi wartościami.

Przykładowe pytania przydatne przy ocenie integralności to:

- Czy kluczowe cechy i atrybuty dobra, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości są kompletne lub nienaruszone?
- Czy dobro zawiera wszystkie elementy niezbędne do wyrażenia jego potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości?
- Czy wielkość dobra jest odpowiednia, aby zapewnić pełną prezentację cech i procesów, które przekazują jego znaczenie?
- Jaki jest stan kluczowych cech i atrybutów dobra i czy są one dobrze chronione / w dobrym stanie zachowania?
- Czy w przypadku krajobrazów kulturowych, miast historycznych lub innych żywych dóbr kulturowych wyróżniające je procesy, relacje i funkcje dynamiczne są zachowane i w dobrym stanie?

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

- Czy w przypadku dóbr przyrodniczych procesy, relacje i funkcje dynamiczne istotne z punktu widzenia fizycznych cech (np. ukształtowania terenu, siedlisk) są zachowane, w dobrym stanie i cieszą się uznaniem na skalę adekwatną do ich funkcjonowania?
- Czy dobro odczuwa niekorzystne skutki rozwoju, zaniedbania lub innego degradującego procesu?
- Czy jakiegokolwiek procesy powodujące pogorszenie stanu są pod kontrolą?

Niektóre z tych pytań odnoszą się do granic dobra. Jeżeli dobro nie obejmuje koniecznych elementów lub nie jest odpowiedniej wielkości, wtedy aby rozwiązać te problemy, należy ponownie zastanowić się nad granicami dobra. Choć wytyczenie granic na podstawie struktury administracyjnej lub własnościowej może być wygodne, nie zawsze może być właściwe w odniesieniu do potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra. Wygoda administracyjna nie powinna stać na pierwszym miejscu podczas ustalania granic nominowanego dobra.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Integralność i autentyczność to różne aspekty wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra.

Można argumentować, że warunek integralności jest spełniany przez dobro, które reprezentuje szerszy krajobraz, siedlisko, system geologiczny lub kulturowy. Jednak ważne będzie wskazanie, że granice te mają logiczną podstawę dla wyróżnienia nominowanego dobra z szerszego obszaru oraz że takie dobro wyróżnia się potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością spośród większego obszaru.

W przypadku niektórych dóbr o złożonych krajobrazach, wartościach lub procesach możliwe jest stworzenie mapy atrybutów będących nośnikiem potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości w celu pokazania, gdzie może leżeć logiczna granica. Jest to sugestywny sposób przedstawienia integralności poprzez wykazanie, że granice danego dobra odpowiednio obejmują wszystkie jego wartości.

Wykorzystanie dóbr przyrodniczych i kulturowych przez ludzi jest zarówno dopuszczalne z punktu widzenia wpisu na Listę światowego dziedzictwa, jak i z nim zgodne, pod warunkiem jednak, że odbywa się ono w sposób zrównoważony i zgodny z innymi wartościami dobra. Ważne jest, aby krytycznie ocenić stan dobra w dokumentacji wniosku oraz szczerze i otwarcie wskazać obszary, w jakich człowiek lub inne czynniki oddziałują na stan dobra.

W niektórych przypadkach elementy mogą nie być ciągłe pod względem geograficznym i mogą leżeć z dala od siebie, a wtedy wytyczenie jednej długiej granicy może nie być odpowiednie. W takiej sytuacji bardziej odpowiednie może być przygotowanie wniosku o wpis seryjny.

Analiza porównawcza

Celem analizy porównawczej jest po pierwsze upewnienie się, czy Lista światowego dziedzictwa przewiduje możliwość wpisania danego nominowanego dobra, a po drugie, wykazanie, że nie ma porównywalnych dóbr w tym samym obszarze geograficzno-kulturowym (dobra kulturowe) lub na całym świecie (dobra przyrodnicze) o podobnych cechach, które mogłyby być nominowane w przyszłości. Obszar geograficzno-kulturowy różni się w zależności od wartości wyrażanych przez dane dobro i może być definiowany na poziomie regionalnym lub światowym.

Punktem wyjścia dla analizy jest określenie, jaka kombinacja potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz powiązanych cech i atrybutów jest porównywana. Innymi słowy, jakie jest szczególne znaczenie dobra i w jaki sposób się przejawia.

Porównanie powinno zostać przeprowadzone w odniesieniu do dóbr wyrażających te same wartości co nominowane dobro i znajdujących się w określonym obszarze geograficzno-kulturowym (dobra kulturowe) lub na całym świecie (dobra przyrodnicze). Dlatego należy jasno określić wartości oraz, w przypadku dóbr kulturowych, także ramy geograficzno-kulturowe wynikające z tych wartości. W niektórych przypadkach ramy te mogą mieć charakter globalny.

W przypadku dóbr przyrodniczych analiza porównawcza musi być przeprowadzana w skali globalnej, a tym samym porównywać dane dobro z podobnymi dobrami, które istnieją w innych regionach świata, a nie tylko z dobrami znajdującymi się w danym regionie. Na przykład środowisko pustynne w Afryce nie powinno być porównywane wyłącznie z innymi pustyniami w Afryce, ale ze wszystkimi pustyniami na całym świecie.

W przypadku wniosku seryjnego analiza porównawcza dla całego dobra opiera się na tych samych zasadach co w przypadku dobra obejmującego jeden komponent. Potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość oraz powiązane z nią cechy i atrybuty całego dobra, tj. serii, należy porównać z innymi dobrami, aby wykazać, że, po pierwsze, jest miejsce dla takiego dobra na Liście światowego dziedzictwa oraz, po drugie, że nie istnieją podobne dobra seryjne, które mogą być nominowane do wpisania na tę Listę. Istnieje jednak druga część analizy porównawczej dla dóbr seryjnych, która odnosi się do wyboru komponentów. Nominacja musi wskazywać podstawę wyboru określonych komponentów, porównując je z innymi podobnymi komponentami i uzasadniając dokonany wybór.

Pierwsze zadanie polega na ustaleniu, czy dane połączenie wartości i atrybutów znajduje się już na Liście światowego dziedzictwa. Zadanie to jest realizowane poprzez porównanie nominowanego dobra z innymi podobnymi dobrami, które zostały już wpisane na Listę. Na koniec należy przedstawić wnioski.

Może się zdarzyć, że na Listę światowego dziedzictwa nie wpisano jeszcze żadnego dobra, do którego można byłoby porównać nominowane dobro. Jednak celem analizy porównawczej nie jest wykazanie, że dane dobro jest unikalne, ale że daje szczególnie mocny powód, aby uważać, że ma ono wyjątkową uniwersalną wartość w określonym kontekście.

Zmiany w zakresie kryteriów światowego dziedzictwa wprowadzone z biegiem czasu

Przeprowadzając porównanie z obecnymi dobrami światowego dziedzictwa należy zauważyć, że z biegiem czasu zmieniały się kryteria światowego dziedzictwa. Przed rokiem 2005 kryteria były określone na dwóch oddzielnych listach kryteriów kulturowych (i–vi) i przyrodniczych (vii–x). Wraz z przyjęciem poprawionych Wytycznych operacyjnych w 2005 roku wprowadzono jeden zestaw dziesięciu kryteriów, który obowiązuje do dziś. Zestawienie starej i nowej numeracji systemu przedstawiono w tabeli poniżej.

	Kryteria kulturowe	Kryteria przyrodnicze
Wytyczne operacyjne przed 2005 r.	(i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi)	(i) (ii) (iii) (iv)
Wytyczne operacyjne po 2005 r.	(i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi)	(viii) (ix) (vii) (x)

Należy zwrócić uwagę, że kolejność starych kryteriów przyrodniczych względem siebie zmieniała się na nowej liście i że dawne kryterium przyrodnicze (iii) jest w obecnej wersji Wytycznych operacyjnych przed pozostałymi dawnymi kryteriami przyrodniczymi (i, ii i iv). Co więcej, z biegiem czasu zmieniło się dokładne sformułowanie kryteriów, przy czym najważniejszych zmian dokonano w 1992 roku. Należy mieć to na uwadze przy dokonywaniu porównań pomiędzy dobrami wpisanymi na Listę światowego dziedzictwa przed tą datą i po niej.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Kolejne zadanie polega na rozpatrzeniu, czy w przyszłości mogą być nominowane inne podobne dobra zlokalizowane w tym samym regionie geograficzno-kulturowym lub, w stosownych przypadkach, w innych częściach świata. Wymagane jest porównanie nominowanego dobra z innymi znanymi przykładami w oparciu o wybrane wartości i atrybuty. Również w tym przypadku należy przedstawić wnioski dotyczące tego, jak dane dobro wypada w porównaniu z innymi dobrami i dlaczego, jeżeli istnieją inne podobne dobra, nominowane dobro powinno być postrzegane jako najlepszy przykład lub reprezentant albo czy w przyszłości inne dobra mogą dołączyć do niego w ramach nominacji seryjnej.

Uznaje się, że porównania oparte na typologii lub zestawieniu tylko elementów danego dobra z innymi elementami innych dóbr nie mają znaczenia z perspektywy wniosku, chyba że odnoszą się bezpośrednio do zgłaszanych wartości.

Ważną częścią analizy porównawczej są autentyczność i integralność. Wśród porównywalnych dóbr niektóre mogą charakteryzować się większą bądź mniejszą autentycznością i integralnością, co może mieć wpływ na potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość.

Po przeprowadzeniu analizy porównawczej możliwe powinno być umiejscowienie nominowanego dobra w odniesieniu do dóbr wpisanych już na Listę światowego dziedzictwa oraz grupy podobnych dóbr zlokalizowanych w określonym obszarze geograficzno-kulturowym (dobra kulturowe) lub na całym świecie (dobro przyrodnicze). Analiza powinna pokazywać, że na Liście światowego dziedzictwa jest miejsce dla nominowanego dobra i że nie istnieją inne podobne dobra, które mogłyby być nominowane.

Informacje na temat porównywalnych dóbr można znaleźć:

- na Liście światowego dziedzictwa;
- w dokumentacjach nominacyjnych, ocenach Organizacji Doradczych oraz wcześniejszych decyzjach Komitetu Światowego Dziedzictwa dotyczących porównywalnych dóbr wpisanych już na Listę światowego dziedzictwa;
- w informacjach na temat dóbr, które nie były rekomendowane do wpisu na Listę, ponieważ mogą one pomóc ustalić próg lub poziom znaczenia, jakiego oczekuje się w przypadku zgłoszenia wyjątkowej uniwersalnej wartości;
- na Listach informacyjnych danego państwa oraz innych krajów;
- w opracowaniu *The World Heritage List: Filling the Gaps – An Action Plan for the Future* (ICOMOS, 2005a), w przypadku dóbr kulturowych;
- w studiach tematycznych IUCN i ICOMOS;
- w Światowej Bazie Obszarów Chronionych (www.wdpa.org) w przypadku dóbr przyrodniczych;
- w ewidencjach przygotowanych przez organizacje eksperckie (takie jak Docomomo lub TICCIH); oraz
- w innych sprawozdaniach badawczych i literaturze lub u ważnych ekspertów międzynarodowych.

Odnośniki internetowe do wielu z tych źródeł zamieszczono w sekcji 1.1 niniejszego poradnika.

Innym przydatnym źródłem informacji są krajowi i międzynarodowi eksperci pracujący w dziedzinach związanych z danym dobrem. Skorzystanie podczas przygotowywania lub weryfikacji analizy porównawczej z pomocy nie tylko najlepszych ekspertów krajowych, ale również ekspertów międzynarodowych może być bardzo cenne z punktu widzenia opracowania wniosku. Im wcześniejszy etap procesu, na jakim taka analiza zostanie przeprowadzona, tym lepiej, a z zasady analiza taka może zostać przeprowadzona w odniesieniu do miejsc wpisanych na Listy informacyjne Państw-Stron Konwencji, co pomoże w ustaleniu priorytetów w zakresie przyszłych nominacji.

Przykłady wykorzystania grup eksperckich do opracowania analizy porównawczej

W niektórych przypadkach, szczególnie dóbr przyrodniczych, preferowaną metodą sporządzenia analizy porównawczej jest wykorzystanie w tym celu grupy eksperckiej, jak opisano to poniżej.

1. Dobro, które ma być przedmiotem nowego wniosku, powinno być jasno skategoryzowane pod względem:
 - reprezentowanej tematyki, kontekstu geograficzno-kulturowego oraz regionu biologiczno-geograficznego. Klasyfikacja ta powinna opierać się na informacjach przedstawionych w analizie Listy światowego dziedzictwa oraz List informacyjnych przygotowanej przez IUCN i ICOMOS, np. mokradła, pustynie, obszary morskie lub przybrzeżne, malarstwo naskalne, mosty, krajobrazy kulturowe itp.; oraz
 - określonych kryteriów światowego dziedzictwa, które należy wykorzystać do stworzenia ram dla następującej potem analizy porównawczej obejmującej dany obszar geograficzno-kulturowy (dobro kulturowe) lub cały świat (dobro przyrodnicze).
2. W oparciu o klasyfikację nominowanego dobra Państwo-Strona powinno zebrać grupę ekspertów, zapraszając do niej specjalistów w danej tematyce, z odpowiedniego kontekstu geograficzno-kulturowego oraz z regionu biologiczno-geograficznego reprezentowanych przez nominowane dobro. Taka grupa ekspercka powinna składać się ze specjalistów krajowych oraz, w idealnym przypadku, obejmować ekspertów międzynarodowych, którzy mogą pomóc zachować globalną perspektywę w trakcie całego procesu analizy. Organizacje Doradcze mogą na życzenie Państw-Stron przedstawić swoje sugestie dotyczące międzynarodowych ekspertów. W grupie tej powinni znaleźć się eksperci zaangażowani we wstępną identyfikację i ustalanie wartości danego dobra, ale najlepiej także eksperci, którzy potrafią przyjąć międzynarodową perspektywę, wychodzącą poza dane państwo i region. Opinię taką można uzyskać mailowo lub pocztą w ramach alternatywy dla udziału w spotkaniach.
3. Grupa ekspercka powinna ustalić pełną gamę dóbr, które powinny stanowić podstawę analizy porównawczej. Wyżej wymieniono ważne źródła informacji, na podstawie których należy sporządzić taką listę.
4. Grupa ekspertów powinna następnie uzyskać jak najwięcej informacji – zarówno ilościowych, jak i jakościowych – dotyczących nominowanego dobra i podobnych dóbr, które zostaną poddane analizie porównawczej, aby ocenić, jak w takim porównaniu wypada nominowane dobro. Punktem wyjścia do gromadzenia informacji i analizy porównawczej powinny być kryteria, na podstawie których dobro będzie prawdopodobnie nominowane. Analiza porównawcza nie musi być koniecznie długim, opisowym dokumentem, o ile jasno wskazane zostaną źródła informacji, na których oparto się przy jej tworzeniu. Analiza może zostać przedstawiona w formie zbiorczej tabeli. W Wytocznych operacyjnych jasno wskazuje się, że w ramach analizy porównawczej należy omówić względny stan zachowania porównywanych dóbr. W przypadku dóbr, które mają podobne znaczenie, ale są w gorszym stanie lub są pozbawione skutecznej ochrony i zarządzania, może pojawić się pogląd, że w mniejszym stopniu reprezentują one potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość dobra, które są w dobrym stanie i charakteryzują się wyższym standardem ochrony i zarządzania.
5. Grupa ekspercka powinna przygotować końcową analizę porównawczą w oparciu o przeprowadzone badania i dyskusje, w tym wnioski dotyczące nominowanego dobra (zob. również omówienie wniosków poniżej).

Jak wyżej zauważono, różne ramy badawcze, w tym ramy tematyczne, chronologiczno-regionalne i typologiczne mogą pomóc zrozumieć wartości dobra. Częścią takich ram badawczych byłyby porównywalne dobra.

Czasem informacje lub badania, na których można byłoby oprzeć analizę porównawczą nie istnieją albo są zbyt ograniczone. Jedną z możliwości jest podjęcie badań niezbędnych do uzyskania tych informacji, inna polega na zachęceniu innych uznanych i odpowiednich ekspertów lub organizacji do wykonania tej pracy. Często lepiej jest, gdy tacy eksperci lub organizacje są niezależni / niezależne w stosunku do nominacji i cieszą się wiarygodnością na arenie międzynarodowej. Może to pociągać za sobą dodatkowe koszty.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Warto skonsultować analizę z międzynarodowymi ekspertami.

Choć różnorodność językowa może stanowić problem przy ocenie informacji do analizy porównawczej z innych państw, przeszkoda ta musi zostać pokonana. Nie dopuszcza się z intelektualnego czy praktycznego punktu widzenia, aby zbiór bardzo istotnych dla analizy porównawczej informacji został po prostu zignorowany z tego powodu.

Analiza porównawcza jest kluczową częścią poznania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra, stanowi punkt wyjścia w procesie identyfikacji takiej wartości.

Analiza porównawcza musi zawierać stosowne wnioski. Dokładne i obiektywne analizy w dużym stopniu przyczyniają się do zakończenia nominacji sukcesem. Analiza porównawcza może prowadzić do trzech różnych rezultatów:

- dane dobro wypada dobrze w porównaniu z podobnymi dobrami i może wypełnić istotną lukę na Liście światowego dziedzictwa, a Państwo-Strona powinno kontynuować proces nominacji;
- dane dobro wypada gorzej w porównaniu z podobnymi dobrami i nie wypełnia żadnej luki na Liście światowego dziedzictwa, a Państwo-Strona powinno jeszcze raz dokładnie przemyśleć nominację danego dobra; lub
- dane dobro ma takie samo znaczenie jak inne podobne dobra. Może to również wskazywać na fakt, że argumentacja potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości jest słaba lub wątpliwa (na granicy uznania). Jeżeli istnieje tylko niewielka liczba innych wysoko ocenianych miejsc, wtedy sytuacja taka może wskazywać na potencjał w zakresie rozszerzenia lub połączenia koncepcji z innymi dobrami w ramach nominacji seryjnej oraz/lub wielokrajowej.

W przypadku rozszerzeń szczególną uwagę zwraca się na analizę porównawczą zawartą w oryginalnej dokumentacji nominacyjnej – jak proponowane rozszerzenie ma się do oryginalnego wniosku i jakie wartości oryginalnego wniosku są wyrażone w proponowanym rozszerzeniu.

Podsumowując, podczas przygotowywania analizy porównawczej należy uwzględnić kilka kluczowych zasad:

- Analiza powinna być najbardziej jak to możliwe szczegółowa i obiektywna i zawsze powinna utrzymywać szerokie spojrzenie, odsuwać na bok dumę narodową, która mogłaby zaszkodzić obiektywności analizy (np. „to jest najlepsze dobro dziedzictwa w kraju”);
- Powinna być poparta najlepszą dostępną wiedzą naukową zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. „Szara literatura”³, taka jak niepublikowane raporty i dokumenty dotyczące zarządzania, może być wykorzystywana, o ile wzmianka o egzemplarzach takich artykułów i publikacji pojawi się w dokumentacji nominacyjnej;
- Należy nawiązywać do studiów tematycznych tam, gdzie one istnieją, jednak powinny stanowić one tło, kontekst, dla opracowania pełnej analizy. Nie można ignorować odnośnych studiów tematycznych;
- Globalna ocena priorytetów ochrony w przypadku dóbr przyrodniczych jest bardzo przydatna i może dostarczyć cennych informacji na temat znaczenia dobra (tak jak w przypadku dóbr przyrodniczych „Biodiversity Hotspots” – wyd. przez Conservation International czy „WWF’s 200 Ecoregions”). Jednak nie została ona przygotowana specjalnie w celu udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości. Rekomenduje się, aby na potrzeby przygotowania analizy porównawczej w pierwszej kolejności korzystać z ocen globalnych, które mogą pomóc określić, jak unikalne jest dobro na poziomie światowym; oraz
- Po przygotowaniu pierwszego projektu analizy porównawczej wysoce rekomendowane jest udostępnienie go innym czołowym ekspertom krajowym i międzynarodowym,

³ Często określa się tym terminem publikacje, które nie były recenzowane przez niezależnych recenzentów. Szarą literaturą są też publikacje wydawane w mało znanym wydawnictwie lub opublikowane w języku, który nie jest powszechnie używany do wymiany informacji na świecie w danej dziedzinie.

aby uzyskać dodatkowe informacje i informacje zwrotne oraz zweryfikować poczynione tam ustalenia. Na wniosek Państw-Stron Organizacje Doradcze mogą udzielić porady w sprawie najważniejszych czołowych ekspertów, którzy mogą wnieść istotny wkład lub dokonać wzajemnej oceny. Pierwszy projekt należy postrzegać jako kamień milowy w całym procesie przygotowania wniosku.

Analiza porównawcza jest często słabym komponentem dokumentacji wniosku, a to zagraża jej sukcesowi. Do najczęściej spotykanych problemów należą:

- brak obiektywizmu w analizie;
- brak podjęcia zdecydowanych starań w celu znalezienia porównywalnych dóbr poza tym samym obszarem geograficzno-kulturowym (dobro kulturowe) lub na całym świecie (dobro przyrodnicze).
- korzystanie wyłącznie z Listy światowego dziedzictwa i List informacyjnych jako źródła informacji na temat porównywalnych dóbr;
- porównywanie nominowanego dobra z, w oczywisty sposób mniej ważnymi dobrami, w celu zwiększenia dostrzegalnego znaczenia nominowanego dobra;
- porównywanie nominowanego dobra z dobrami wpisanymi na Listę, które są zupełnie inne; oraz
- opieranie analizy na mniej ważnych aspektach dóbr lub nieistotnych atrybutach zamiast potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz określonych, powiązanych z nią atrybutach.

Jeżeli wyniki analizy porównawczej nie są solidne i przekonujące, należy ponownie przeemyśleć zamiar nominowania danego dobra.

Przygotowanie szczegółowej analizy tematycznej przez Państwo-Stronę

Badania tematyczne mogą wnieść istotny wkład w analizę porównawczą. Źródłowe studia tematyczne można znaleźć w sekcji 1.1 niniejszego poradnika.

Choć studia tematyczne są przygotowywane przez ICOMOS, Państwo-Strona może przygotować analizę tematyczną o wyższym niż zwykle stopniu dokładności i szczegółowości, mającą na celu konkretnie pomóc przy składaniu nominacji danego dobra.

Wśród przykładów można znaleźć:

- badania tematyczne nad pasterstwem z obszaru Morza Śródziemnego przygotowane przez Francję po warsztatach, w których wzięły udział inne państwa;
- Sacri Monti w Piemontie i Lombardii (Włochy) – kompleksowe badanie tematyczne przygotowane w czasie wписywania tego miejsca na Listę światowego dziedzictwa;
- nominacja Liverpoolu – morskiego miasta kupieckiego (Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) obejmowała studium porównawcze, które było faktycznie studium tematycznym (zob. poniżej);
- nominacja krajobrazu kulturowego Le Morne (Mauritius) również zawierała analizę tematyczną dotyczącą przeciwstawiania się niewolnictwu; oraz
- nominacja warownego miasta San Miguel i sanktuarium Jezusa z Nazaretu w Atoconilco (Meksyk) obejmowała analizę porównawczą, która była faktycznie studium tematycznym na temat miast kolonialnych w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach i która sugeruje istotne z regionalnego punktu widzenia ramy.

© UNESCO / Jasmina Sopova

Analiza porównawcza

Liverpool – morskie miasto kupieckie (Wielka Brytania)

Analiza porównawcza przygotowana dla tego dobra jest ważnym przykładem, ponieważ:

- opisuje ona ważny temat, w ramach którego konieczna jest ocena danego dobra, tj. jako port Imperium Brytyjskiego oraz europejski port emigracji;
- rozpoczyna się od porównania z innymi portami w Zjednoczonym Królestwie i rozpatruje atrybuty istotne dla zgłoszenia potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości takie jak wielkość, flota, charakter i okres transportu morskiego, infrastruktura oraz gospodarcze powiązania z miastem-gospodarzem. Ważną częścią tych porównań są kwestie autentyczności i integralności;
- przygląda się porównywalnym portom w Europie i innym ikonicznym portom, szukając argumentów przemawiających za wnioskiem Liverpoolu. Porty te są omawiane pod względem stosownej potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz kwestii integralności i autentyczności; oraz
- uwzględnia dotychczasowe miejsca światowego dziedzictwa, zarówno te, które są wpisane konkretnie jako porty oraz te, które obejmują przy okazji także porty, również w tym przypadku zwracając uwagę na odpowiednią wyjątkową uniwersalną wartość.

© OUR PLACE – The World Heritage Collection

Wniosek w dokumentacji nominacyjnej brzmi następująco:

„Żaden inny główny port w skali międzynarodowej nie był tak skoncentrowany wyłącznie na wymianie i handlu, i żaden inny port nie wyrażał tak bogactwa, ambicji i potęgi Imperium Brytyjskiego czy jakiegokolwiek innego imperium jak Liverpool. Porty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa często są starsze lub dłużej funkcjonują niż Liverpool, ale żaden z nich nie ilustruje wartości i znaczenia historycznego wyrażanego przez miejski krajobraz Liverpoolu. Podobnie jak w XVIII, XIX i na początku XX w., także dziś Liverpool wyróżnia się na tle innych porównywalnych portów. Szczególnie pod względem stopnia zachowania infrastruktury portowej oraz historycznego krajobrazu miejskiego.

Park Narodowy Miguasha (Kanada)

Jeśli chodzi o dobra przyrodnicze o znaczeniu geologicznym najbardziej kompleksową analizę porównawczą jak do tej pory przeprowadzono w przypadku Parku Miguasha w Kanadzie, obszaru występowania skamieniałości pochodzących z okresu dewońskiego. Zastosowana innowacyjna, oparta na nauce metodologia jest uważana przez IUCN za modelowe podejście, zasługujące na szersze zastosowanie i dostosowanie w procesie oceny obiektów przyrodniczych.

© Neumeier

W przypadku tym zastosowano trojaki metodę:

- Ustalenie kryteriów oceny: Podstawą przy ustalaniu kryteriów była lista kontrolna zawierająca dziesięć pytań opracowanych przez IUCN na potrzeby oceny znaczenia paleontologicznego obszarów występowania skamieniałości wraz z dziewięcioma kryteriami rekomendowanymi przez Wells'a (1996), dotyczącymi nadania obszaru występowania skamieniałości statusu światowego dziedzictwa.
- Wybór kluczowych obszarów: Na podstawie literatury i konsultacji z innymi ekspertami wybrano grupę obejmującą łącznie sześćdziesiąt jeden obszarów występowania skamieniałości kręgowców z okresu dewońskiego z całego świata. Następnie ograniczono tę liczbę do piętnastu obszarów, eliminując wszystkie obszary, które nie spełniły co najmniej jednego z pięciu standardów kwalifikujących pod względem kontekstu skamielin.
- Przeprowadzenie oceny punktowej: Piętnaście wybranych obszarów zostało poddanych ocenie według ustalonych kryteriów, wykorzystującej system punktowy, w ramach którego przyznawano punkt arbitralny lub bezwzględny w oparciu o rzeczywistą liczbę skamieniałości.

Opracowywanie Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości

Gorąco rekomenduje się przygotowanie solidnej i dokładnej Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości na długo przed rozpoczęciem procesu właściwego sporządzania dokumentacji wniosku. Deklaracja taka jest konieczna, aby nominacja przyniosła pozytywny skutek. Jeżeli nie jest możliwe przygotowanie jasnej i przekonującej deklaracji, może to oznaczać, że takie dobro jest wątpliwym kandydatem do wpisania na Listę światowego dziedzictwa i że proponowana nominacja powinna być ponownie przemyślana.

Różne wyżej omówione części procesu przygotowania wniosku mają na celu pomóc w dotarciu do punktu, w którym stosowne kryteria światowego dziedzictwa mogą zostać potwierdzone i gdzie można sporządzić Deklarację wyjątkowej uniwersalnej wartości. Podsumowując:

- należy określić potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość i ustalić cechy i atrybuty, które są jej nośnikami;
- należy wybrać odpowiednie kryteria światowego dziedzictwa w oparciu o wiedzę na temat potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości;
- jeśli to stosowne, należy odpowiedzieć na pytanie, czy dobro jest nominacją seryjną, a także należy uzasadnić wybór komponentów w oparciu o potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość;
- należy ocenić i opisać autentyczność i integralność; oraz
- należy przeprowadzić dokładną i obiektywną analizę porównawczą.

Wykorzystując ten zestaw informacji, należy sprawdzić, czy proponowane kryteria są nadal odpowiednie dla danego dobra. Należy jeszcze raz upewnić się, czy kryteria te są poparte mocnymi dowodami i logicznymi argumentami.

Informacje te należy również wykorzystać do sporządzenia Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości. Praca nad Deklaracją może prowadzić do ponownego zastanowienia się w pewnym stopniu nad kryteriami, które mają zostać zastosowane. Należy przyjąć to jako część normalnego procesu doskonalenia w trakcie pracy nad nominacją.

Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości powinna być zgodna z następującym formatem (dwie strony A4 maximum, zob. aneks 10 Wytycznych operacyjnych):

- Krótki opis:
 - Podsumowanie faktów (z czego składa się dobro oraz jego kontekst geograficzny i historyczny, maksymalnie 150 słów);
 - Podsumowanie właściwości (wartości, atrybuty, maksymalnie 150 słów);
- Uzasadnienie kryteriów (wartości i atrybuty będące ich nośnikami oraz dlaczego dane dobro spełnia każde z zaproponowanych kryteriów, maksymalnie 200 słów na każde kryterium);
- Orzeczenie integralności (wszystkie dobra) w chwili przygotowania / wpisania na Listę (uzasadnienie, dlaczego można uznać, że wszystkie atrybuty lub cechy dobra, przekazujące potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość, rzeczywiście występują i znajdują się w granicach dobra, maksymalnie 200 słów);
- Orzeczenie autentyczności (deklaracja ta jest niezbędna tylko w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryteriów (i)–(vi)) w chwili przygotowania / wpisania na Listę (czy atrybuty będące nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości prawdziwie odzwierciedlają tę wartość, maksymalnie 200 słów);
- Wymagania w zakresie ochrony i zarządzania, niezbędne do utrzymania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości (dlaczego zaproponowane rozwiązania ochronne i zarządcze, zarówno systemy, jak i plany, są wystarczająco solidne, aby zapewnić ochronę dobra i zarządzanie nim w sposób gwarantujący zachowanie wyjątkowej uniwersalnej wartości) (ochrona i zarządzanie są omówione na str. 82–91):
 - Ogólne ramy (maksymalnie 200 słów);
 - Szczegółowe oczekiwania długoterminowe – kluczowe zagadnienia wymagające uwagi w dłuższej perspektywie czasowej (na przykład ochrona przed najważniejszymi zagrożeniami, utrzymanie funkcjonalności i finanse, utrzymanie wsparcia społeczności, maksymalnie 150 słów).

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Projekt Deklaracji WUW należy przygotować zanim rozpocznie się praca nad pozostałą częścią nominacji.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy przeprowadzać aktywną weryfikację projektu Deklaracji WUW w trakcie całego procesu.

W przypadku Deklaracji WUW przygotowanych retrospektywnie dla dóbr wpisanych przed 2007 r. obowiązują nieco inne wytyczne. Komponenty integralności i autentyczności powinny odzwierciedlać sytuację w chwili dokonywania wpisu, jeżeli taka informacja jest dostępna.

Sporządzenie Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości jest jednym z najtrudniejszych i najważniejszych zadań podczas tworzenia dobrej dokumentacji wniosku i wymaga zwrócenia szczególnej uwagi. Deklaracja powinna być:

- znaczącym opisem potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości zawierającym informacje niezbędne do przyszłej ochrony, konserwacji, zarządzania i monitoringu. Deklaracja powinna wyjaśniać wartości i atrybuty dobra osobom podejmującym decyzje, politykom oraz ogółowi społeczeństwa;
- najmocniejszą deklaracją wartości, jaką można przygotować w odniesieniu do dobra, a także opisem atrybutów, które są nośnikami tej wartości;
- solidnym uzasadnieniem wybranych kryteriów;
- zwięzła – pozwalająca przedstawić informacje na temat najważniejszych cech dobra; oraz
- napisana z myślą o zainteresowaniu szerokiego grona ludzi i, jeśli to możliwe, unikająca żargonu i języka specjalistycznego.

Praca nad Deklaracją wyjątkowej uniwersalnej wartości może również doprowadzić do wypracowania wspólnej wiedzy na temat potencjalnej wartości dobra wśród osób zaangażowanych w proces nominacji. Deklaracja ta stanowi również podstawę dla wszystkich części dokumentacji wniosku – opisu, uzasadnienia, konserwacji, ochrony, zarządzania i monitoringu.

Po sporządzeniu projektu deklaracji należy skonsultować go z interesariuszami i odpowiednimi ekspertami oraz uzyskać ich komentarze na jego temat. Ma to na celu uzyskanie szerokiej akceptacji deklaracji. W związku z tym konieczne może być wprowadzenie okresu konsultacji.

Choć na tym etapie Deklaracja może mieć już prawie końcową wersję, z wyjątkiem części dotyczącej ochrony i zarządzania, dalsza praca nad nominacją oraz inne konsultacje mogą skutkować przydatnymi poprawkami. Jest to dość normalne i powinno być przyjęte jako część procesu opracowywania solidnej Deklaracji.

W przypadku nowych nominacji seryjnych Deklaracja powinna spełniać standardowe, wyżej wymienione wymagania dla dobra jako całości. Tam, gdzie to możliwe, należy przedstawić informacje podsumowujące istotne z punktu widzenia całego dobra zamiast zasadniczo podobnych informacji odnoszących się do każdego komponentu serii. Niemniej jednak mogą również występować powody, aby odnotować wyjątki lub szczegółowe informacje kluczowe dotyczące tylko jednego lub kilku komponentów.

Jeżeli dany komponent jest zgłaszany jako uzupełnienie dobra seryjnego wpisanego już na Listę, istniejąca Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości może obejmować taki komponent bez zmian lub może wymagać niewielkich modyfikacji, po których także on zostanie w niej uwzględniony. Jeżeli konieczne są niewielkie zmiany lub Deklaracja nie istnieje, jej poprawa / przygotowanie powinna / powinno nastąpić zgodnie z wymaganiami Komitetu Światowego Dziedzictwa. Centrum Światowego Dziedzictwa oraz Organizacje Doradcze przygotowały również wytyczne dotyczące przygotowywania retrospektywnych Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości. W obydwu przypadkach Deklaracja powinna odzwierciedlać istotne nowe atrybuty, ale nie nowe wartości. Wartości muszą odpowiadać tym wcześniej zatwierdzonym przez Komitet Światowego Dziedzictwa.

W przypadku propozycji dodatkowych lub innych wartości należy przygotować nową nominację (*Wytyczne operacyjne* par. 166).

W przypadku rozszerzenia dobra dotychczasowa Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości dotycząca oryginalnego dobra zostanie poprawiona w taki sposób, aby uwzględniła istotne nowe atrybuty, ale nie nowe wartości, albo sporządzona zostanie nowa Deklaracja dla całego dobra.

Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości

Dominium wodza Roi Maty (Vanuat)

Utrzymujący się krajobraz kulturowy Dominium wodza Roi Maty w Vanuatu charakteryzuje się wyjątkową uniwersalną wartością jako przykład krajobrazu reprezentatywnego dla systemów wodzowskich z regionu Pacyfiku. Widać ją w interakcji ludzi ze swoim otoczeniem na przestrzeni czasu, poszanowaniu namacalnych pozostałości powiązanych z Roi Matą oraz kierowaniu się duchową i moralną spuścizną jego reform społecznych. Krajobraz odzwierciedla ciągle obowiązujące systemy wodzowskie

w rejonie Pacyfiku i szacunek dla tej władzy polegający na wprowadzeniu zakazów kulturowych dotyczących korzystania z siedziby Roi Maty oraz jego pochówku, które są przestrzegane od ponad 400 lat i ukształtowały lokalny krajobraz i praktyki społeczne. Krajobraz ten upamiętnia czyny Roi Maty, który dla wielu ludzi nadal żyje we współczesnym Vanuatu jako źródło potęgi i inspiracji.

Kryterium (iii): Dominium wodza Roi Maty jest utrzymującym się krajobrazem kulturowym odzwierciedlającym sposób, w jaki wodzowie otrzymują swoją władzę od poprzedników noszących ten tytuł, a w szczególności to, jak zakazy kulturowe dotyczące używania rezydencji i miejsca pochówku Roi Maty były przestrzegane przez 400 lat i nadal kształtują lokalny krajobraz i praktyki społeczne.

Kryterium (v): Dominium wodza Roi Maty jest znakomitym przykładem krajobrazu reprezentatywnego dla systemów wodzowskich regionu Pacyfiku oraz więzi pomiędzy ludnością zamieszkującą wyspy Oceanu Spokojnego, a ich otoczeniem na przestrzeni czasu, odzwierciedlonej poprzez szacunek dla namacalnych pozostałości trzech kluczowych miejsc związanych z Roi Matą, motywowanej duchową i moralną spuścizną jego reform społecznych.

Kryterium (vi): Dla wielu ludzi Dominium wodza Roi Maty nadal istnieje we współczesnym Vanuatu, jako źródło potęgi widocznej poprzez krajobraz oraz jako inspiracja dla ludzi pokonujących przeszkody w swoim życiu. Autentyczność Dominium wodza Roi Maty leży w ciągłym powiązaniu krajobrazu z tradycjami ustnymi Roi Maty, ciągłością wodzowskich systemów władzy i zwyczajowym szacunku dla materialnych pozostałości po jego życiu uwidaczniającym się poprzez ciągle przestrzegane zakazów kulturowych w tych miejscach.

Ochrona prawna nominowanych obszarów i ich stref buforowych jest odpowiednia. Ogólny system zarządzania dla tego dobra jest adekwatny i obejmuje zarówno tradycyjne zarządzanie poprzez system wodzowski i zakazy kulturowe, jak i przepisy państwowe dotyczące ochrony tego miejsca. W system zarządzania zaangażowana jest zarówno lokalna społeczność, jak i państwowe organy administracyjne. Tym samym zachowana jest integralność miejsca.

© Vanuatu National Cultural Council / Chris Ballard

● ● Wyspa wulkaniczna Jeju i jaskinie lawowe (Republika Korei)

Wyspa wulkaniczna Jeju i jaskinie lawowe to spójne dobro seryjne obejmujące trzy komponenty. Niezrównana jakość zespołu jaskiń lawowych Geomunoreum oraz prezentacja różnych i dostępnych cech wulkanicznych w dwóch pozostałych komponentach dobra wskazuje na charakterystyczny i ważny wkład w wiedzę na temat zjawisk wulkanicznych na całym świecie.

Kryterium (vii): Zespół jaskiń lawowych Geomunoreum, który jest uważany za najdoskonalszy z tego typu zespołów jaskiń na świecie, wywiera ogromne wrażenie nawet na tych, którzy mają już pewne doświadczenia z takimi zjawiskami. Przedstawia unikalne widowisko wielokolorowych zdobień węglanowych przystrajających sklepienie i chodniki oraz ciemnych ścian lawowych, częściowo pokrytych rysunkami ściennymi powstałymi z osadów węglanowych. Przypominający fortecę stożek tufowy Seongsan Ilchulbong, którego ściany wyrastają z oceanu, stanowi wyjątkową cechę krajobrazu, do którego wizualnej i estetycznej atrakcyjności dołączyła się jeszcze Mount Halla ze swoim szerokim wachlarzem tekstur i kolorów w zależności od zmieniających się pór roku, wodospadami, ekspozycją wielokształtnych formacji skalnych i klifu kolumnowego oraz strzelisty szczyt z jeziorem wulkanicznym.

© IUCN / Paul Dingwall

Kryterium (viii): Wyróżniającą wartością Jeju jest fakt, że jest to jeden z zaledwie kilku wielkich wulkanów tarczowych na świecie powstały nad płamą gorącą, na stacjonarnej kontynentalnej płycie tektonicznej. Wyróżnia się zespołem jaskiń lawowych na całym świecie i który obejmuje spektakularny wachlarz wtórnych nacieków węglanowych (stalaktytów i innych form) prezentujący bogactwo i różnorodność nieznaną w żadnej innej jaskini lawowej. Stożek tufowy Seongsan Ilchulbong w wyjątkowy sposób obnaża swoje cechy strukturalne i sedimentologiczne, przez co jest ważną na skalę światową lokalizacją pozwalającą zrozumieć erupcje wulkaniczne typu Surtsey.

Dobro to jest dobrze zarządzane i posiada odpowiednie zasoby, przyjęto plan zarządzania na lata 2006–2010 oraz wygospodarowano zasoby na jego realizację. Do najważniejszych kwestii w zakresie zarządzania należy zapobieganie ewentualnemu oddziaływaniu rolnictwa na środowisko podziemne oraz zarządzanie dużą liczbą odwiedzających to dobro. Istnieje potencjał w zakresie dalszego rozwijania dobra polegający na włączeniu innych ważnych zespołów jaskiń lawowych oraz cech wulkanicznych wyspy Jeju.

Wnioski seryjne

Wnioski seryjne obejmują co najmniej dwa oddzielne komponenty, które razem mają potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość (zob. definicje w sekcji 1.3 niniejszego poradnika).

W przypadku wniosku seryjnego potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość serii komponentów ma fundamentalne znaczenie i musi zostać uzasadniona. Dodatkowo należy przedstawić bardzo jasne uzasadnienie wyboru poszczególnych komponentów, które to uzasadnienie musi opierać się na potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz atrybutach i cechach obecnych w tych komponentach.

Uzasadnienie wyboru komponentów należy zawrzeć w analizie porównawczej, a także wykazać w niej, że seria jako całość ma potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość. Komponenty, które nie są mocno lub wyraźnie związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością nominowanego dobra nie powinny być włączane do wniosku.

Z zasady należy wskazać wszystkie komponenty potencjalnej nominacji seryjnej w dokumentacji wniosku, nawet jeżeli tylko pierwszy komponent / pierwsze komponenty jest / są nominowany/e w danym czasie. W *Wytycznych operacyjnych* dopuszczono wstępną nominację części serii i dołączenie pozostałych komponentów w późniejszym czasie (par. 137–39). Pozostałe planowane komponenty serii należy jasno wskazać i opisać.

Należy podać informacje na temat tego, czy poszczególne komponenty dobra są ze sobą funkcjonalnie połączone i czy istnieją ogólne ramy zarządzania dla wszystkich komponentów.

Ważną zasadą odnoszącą się do wniosków seryjnych jest to, że są one oceniane według tego samego zestawu kryteriów, wymagań dotyczących integralności, autentyczności i zarządzania, co wszystkie inne nominacje. Dotyczą ich również te same wymagania w zakresie analizy porównawczej dla danego obszaru geograficzno-kulturowego / całego świata przy ustalaniu podstawy do dokonania wpisu na Listę.

Kolejną ważną zasadą jest to, że każdy wniosek seryjny odpowiada jednej nominacji do wpisania na Listę światowego dziedzictwa. Dlatego obiekty seryjne są wpisywane jako jedno dobro i są w ten sposób traktowane. Jeżeli wartości jednej części dobra seryjnego są zagrożone w takim stopniu, że zgłaszana jest propozycja wpisania tej części na Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu, na Listę tę wpisywane jest całe dobro. Dotyczy to wszystkich dóbr seryjnych, w tym tych znajdujących się na terytorium tylko jednego państwa, jak i dóbr wielokrajowych.

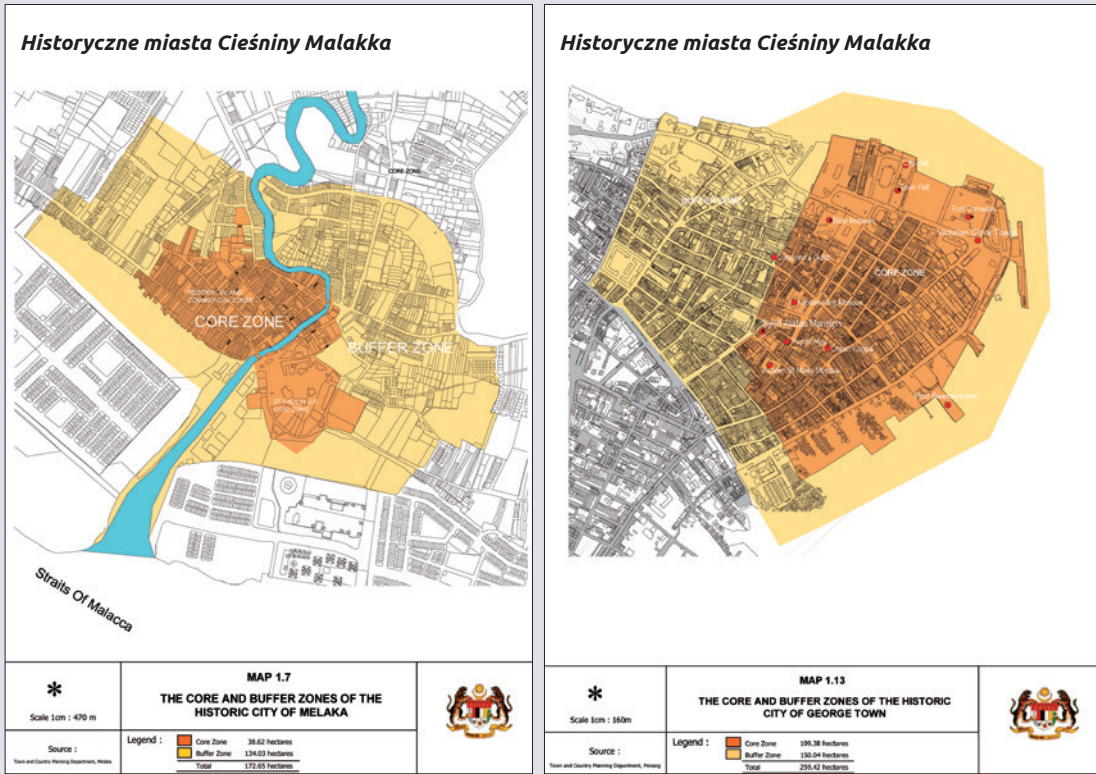
Przydatnym materiałem źródłowym dotyczącym dóbr seryjnych jest *Nominations and Management of Serial Natural World Heritage Properties – Present Situation, Challenges and Opportunities* (Engels i in., 2009).

Miejsce seryjne – Melaka i George Town, historyczne miasta Cieśniny Malakka (Malezja)

Melaka i George Town, historyczne miasta Cieśniny Malakka, przez ponad 500 lat były miejscem prowadzenia wymiany handlowej i kulturowej pomiędzy Wschodem i Zachodem w Cieśninie Malakka. Wpływy azjatyckie i europejskie nazaczyły te miasta szczególnym wielokulturowym dziedzictwem, zarówno materialnym, jak i niematerialnym. Budynki rządowe, kościoły, place i fortyfikacje w Melace wskazują na wczesne etapy tej historii wywodzącej się z piętnastowiecznego sułtanatu malajskiego oraz okresy portugalski i holenderski, które nastąpiły na początku XVI w. George Town, w którym znajdują się budynki mieszkalne i handlowe, reprezentuje erę brytyjską zapoczątkowaną pod koniec XVIII w. Obydwa miasta stanowią unikalny architektoniczny i kulturowy krajobraz miejski, niespotykany w żadnym innym miejscu w Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Wpis został dokonany na podstawie kryteriów (ii), (iii) oraz (iv).

© OUR PLACE – The World Heritage Collection

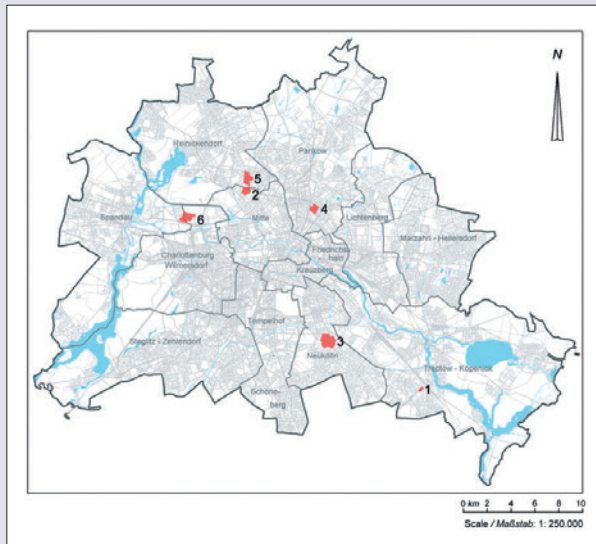
Źródło: wniosek nominacyjny

Miejsce seryjne – Modernistyczne zespoły mieszkaniowe Berlina (Niemcy)

Dobro to składa się z sześciu zespołów mieszkaniowych, które są świadectwem polityki innowacyjnego budownictwa mieszkaniowego w latach 1910–1933, w szczególności w okresie Republiki Weimarskiej, kiedy to miasto Berlin było szczególnie postępowe społecznie, politycznie i kulturowo. Dobro to jest niezwykłym przykładem ruchu reform budownictwa, który przyczynił się do poprawy warunków mieszkaniowych i bytowych osób z niskimi dochodami poprzez nowoczesne podejście do planowania urbanistycznego, architektury i projektowania ogrodów. Zespoły te dostarczają również wyjątkowych przykładów nowych typologii miejskich i architektonicznych łączących nowoczesne rozwiązania projektowe oraz innowacje techniczne i estetyczne. Bruno Taut, Martin Wagner i Walter Gropius znaleźli się wśród głównych architektów tych projektów, które wywarły istotny wpływ na rozwój mieszkalnictwa na całym świecie. Wpis został dokonany na podstawie kryteriów (ii) i (iv).

© Winfried Brenne Architekten, Berlin

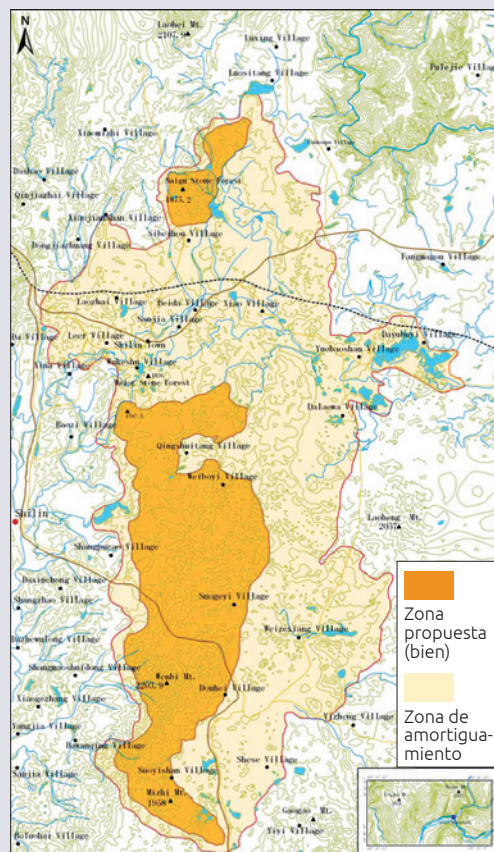

Źródło: wniosek nominacyjny

Miejsce seryjne – Kras Południowochiński (Chiny)

Region Krasu Południowochińskiego rozciąga się na powierzchni pół miliona km², głównie w prowincjach Yunnan, Guizhou i Guangxi. Jest to jeden z najbardziej spektakularnych przykładów rzeźby krasowej wilgotnej strefy tropikalnej i subtropikalnej. Lasy skał w Shilin są uważane za wyjątkowe zjawisko przyrodnicze i światowy obszar referencyjny obejmujący szerszy wachlarz form pinaklowych niż inne krajobrazy krasowe z tego typu formami, a także większą różnorodność kształtów i zmieniających się kolorów. Wyróżniający się i piękny krajobraz tworzy także kras stożkowy i wieżowy w Libo, również uważany za obszar referencyjny na poziomie światowym. Kras Wulong został wpisany ze względu na występujące tam ogromne doliny (leje krasowe), mosty skalne i jaskinie. Wpis został dokonany na podstawie kryteriów (vii) i (viii). Mapa po prawej pokazuje tylko część dobra seryjnego.

© UNESCO / Jim Thorsell

Źródło: wniosek nominacyjny

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Granice muszą obejmować wyjątkową uniwersalną wartość.

Ustalenie precyzyjnych granic obejmujących potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość

Proponowane granice dobra muszą objąć wszystkie atrybuty i cechy, które są nośnikami jego potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości. Granice obejmujące obszary niezwiązane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością nie są odpowiednie. Z drugiej strony, wyłączenie obszarów, na których znajdują się atrybuty lub cechy przenoszące potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość, również stanowi problem.

Należy pamiętać, że nominowane dobra muszą przejść szereg testów. Dobro musi:

- cechować się wyjątkową uniwersalną wartością;
- spełniać warunki autentyczności i integralności; oraz
- być chronione i dobrze zarządzane.

Wszystkie te czynniki mają wpływ na granice dobra.

Tworzenie mapy atrybutów i cech sugerowane na stronach 62–63 jest wygodnym punktem wyjścia do określenia właściwych granic.

W przypadku dóbr kulturowych, gdzie nominacja zawiera wiele ważnych elementów, takich jak budynki miasta historycznego, czasem lepiej nominować do wpisania na Listę światowego dziedzictwa jako pojedynczy obszar lub strefę, w której znajdują się wszystkie te komponenty, niż wskazywać dużą liczbę pojedynczych komponentów. Jak zwykle powody wyboru określonych granic są ważne, a w tych sytuacjach nominowanie jednego obszaru może być całkiem uzasadnione.

W niektórych przypadkach elementy lub obszary o znaczeniu konserwatorskim mogą nie być ciągłe pod względem geograficznym i mogą leżeć z dala od siebie, a wtedy wytyczanie jednej rozległej granicy może nie być odpowiednie. W takiej sytuacji odpowiednia może być nominacja seryjna.

W niektórych przypadkach część dobra może nie być chroniona czy dobrze zarządzana. Jeżeli taka część jest koniecznym lub istotnym elementem dobra, wtedy, jeżeli nominacja ma zakończyć się sukcesem, należy osiągnąć odpowiedni poziom ochrony i zarządzania. Skutkiem tego może być fakt, że proces nominacyjny będzie musiał zostać zawieszony do czasu rozwiązania problemów z ochroną dobra i zarządzaniem nim.

Zdefiniowanie granic jest częścią zarządzania konfliktami i prewencji, a także wymaga zaangażowania interesariuszy. Jest to kluczowa decyzja dotycząca zagospodarowania terenów w aspekcie ochrony, konserwacji i zarządzania danym dobrem, a przez to bardzo ważnym momentem wymagającym zaangażowania interesariuszy i komunikacji z nimi.

Należy jasno wskazać powody lub wyjaśnienia wyboru określonych granic i zawrzeć je w sekcji dotyczącej integralności w dokumentacji wniosku.

Podsumowując:

- granice dobra muszą obejmować atrybuty niezbędne do spełnienia warunku integralności, tj. pełnego i nienaruszonego zestawu atrybutów, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości;
- granice muszą być logiczne i możliwe do obrony w odniesieniu do identyfikacji atrybutów, które są nośnikami wartości dobra;
- należy jasno zdefiniować granice w związku z ochroną prawną i zarządzaniem dobrem;

- granice powinny być łatwe do zidentyfikowania, jeśli mają być przydatne na potrzeby zarządzania. Będą one często opierać się na cechach fizycznych, a czasem na cechach naturalnych. Skuteczne granice mogą również opierać się na cechach stworzonych przez człowieka, takich jak drogi, będących często krytycznymi cechami z perspektywy zarządzania. Jednak konieczne jest zachowanie większej ostrożności w przypadku stosowania takich cech, aby zapewnić, że ograniczony nimi obszar spełnia warunek integralności;
- stworzenie dobrej jakościowo mapy granic jest bardzo istotne; oraz
- istotne jest również to, aby ustalanie granic (w tym schematy stref) w ramach nominowanego dobra było przeprowadzane w połączeniu z określeniem priorytetów i wymogów w zakresie zarządzania dobrem i przy skutecznym zaangażowaniu interesariuszy. Ma to stworzyć silny związek pomiędzy tym procesem a ochroną, konserwacją i zarządzaniem.

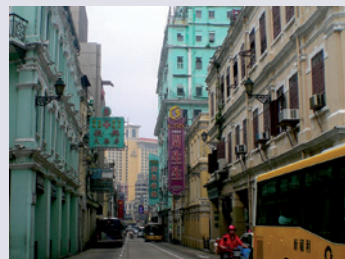
Granice

Renesansowe zespoły zabytkowe Ubeda i Baeza (Hiszpania)

Dobro to zostało nominowane jako części dwóch miast historycznych. W końcu dobro zostało w obydwu przypadkach ograniczone wyłącznie do renesansowych pałaców. Zmieniono uzasadnienie, wskazując, że miejsca te reprezentują wprowadzenie renesansowej architektury i idei urbanistycznych do Hiszpanii, skąd trafiły one do Ameryki Łacińskiej poprzez traktaty architektoniczne.

Zabytkowe centrum Macao (Chiny)

Pierwotna nominacja ograniczała się do dwunastu budynków, pomijając kilka ważnych przykładów, zgodnie z przekonaniem, że lepiej nie zawierać w nominacji zbyt wielu przykładów. Na szczęście integralność głównej ulicy została rozsądnie zachowana. Dlatego możliwe było przededefiniowanie dobra i włączenie tej ulicy oraz głównych placów miejskich wraz z odpowiednimi budynkami.

© Serge Dos Santos

Krajobraz kulturowy miasta Bam (Islamska Republika Iranu)

Pierwotna nominacja seryjna zasadniczo obejmowała wyłącznie cytadelę i kilka zrujnowanych budynków wpisanych do rejestru zabytków. W toku konsultacji zmieniono charakter nominacji z nominacji seryjnej na krajobraz kulturowy. Stało się tak dlatego, że uznano ogromne znaczenie systemu zarządzania wodą i stylu życia w oazie.

© UNESCO / Alain Brunet

Hala Stulecia we Wrocławiu (Polska)

Oryginalna nominacja obejmowała wyłącznie Halę Stulecia i nic więcej. Jednak w rezultacie misji ICOMOS ustalono, że włączyć należy również strefę wystawienniczą, którą projektowano w tym samym czasie, co Halę Stulecia. Rozszerzono również strefę buforową, aby zapewnić szerszą ochronę całemu obszarowi.

Soltaniyeh (Islamska Republika Iranu)

Pierwotna propozycja obejmowała mauzoleum, okoliczną wioskę oraz kilka mniejszych zabytków religijnych i nagrobków. W wyniku oceny, zmieniono granice, ograniczając dobro do mauzoleum i pozostałości architektonicznych małej cytadeli. Pozostałą część wioski z zabytkami włączono jako strefę buforową. Dookoła znajduje się jeszcze strefa chronionego krajobrazu, która obejmuje obszar trawiasty – jeden z powodów, dla którego Mongołowie z dynastii Ilkhanidów wybudowali tutaj kiedyś swoją stolicę.

- ● **Szczyty, kotły i stoki wyspy Reunion (Francja)**
Oryginalna nominacja zawierała szereg zasiedlonych terenów, a nie obejmowała wszystkich najważniejszych obszarów roślinności endemicznej tej wyspy. W poprawionej nominacji udoskonalono granice, aby połączyć je z nowo utworzonym parkiem narodowym, ustalając jednocześnie obowiązujące strefy buforowe w celu włączenia przylegających obszarów zasiedlonych. W rezultacie miejsce to zarówno obejmuje najważniejsze obszary krajobrazu naturalnego wyspy, jak również jest jasno powiązane z wcześniej ustaloną ochroną i zarządzaniem, przez co zapewniona jest jego skuteczna ochrona.

© Hervé Douris

Dolomity (Włochy)

Początkowa nominacja Dolomitów obejmował wniosek seryjny dwudziestu siedmiu komponentów. Wstrzymano ją, a Państwu-Stronie polecono zmienić nacisk wniosku, ograniczając liczbę komponentów w celu przedstawienia wartości krajobrazowych i estetycznych tego obszaru w skali całego krajobrazu. Poprawiona nominacja składająca się z dziewięciu komponentów została przygotowana w oparciu o jasną analizę porównawczą i zakończyła się wpisem na Listę światowego dziedzictwa w 2009 r.

© Dell'Agnola – Provincia di Belluno

Strefy buforowe

Każde dobro światowego dziedzictwa wymaga zapewnienia ochrony i zarządzania w związku z działaniami podejmowanymi poza dobrem, w tym w jego bezpośrednim otoczeniu. Na potrzeby ochrony, konserwacji i zarządzania wykorzystuje się często strefy buforowe. Jednak taka strefa nie zawsze jest wymagana, jeżeli, jak wskazano w *Wytycznych operacyjnych*, dostępne są również metody prawne, regulacyjne i inne służące ochronie dobra przed szerszymi zagrożeniami (par. 104). Może do nich należeć uwzględnienie odpowiedniego obszaru w planie zagospodarowania przestrzennego lub gospodarka przestrzenna lub zapewnienie łączności pomiędzy chronionymi obszarami. Państwa mogą mieć różne mechanizmy w tym zakresie.

Należy dobrze zrozumieć, że strefa buforowa nie stanowi części dobra światowego dziedzictwa, ale istnieje po to, aby pomóc w jego ochronie, konserwacji i zarządzaniu nim. Strefy buforowe w ramach ochrony bezpośredniego otoczenia dobra mogą zatem przyczynić się do ochrony jego autentyczności i integralności. Na przykład może się tak zdarzyć w przypadku, gdy świątynia jest zorientowana według góry znajdującej się w oddali, a część takiej orientacji znajduje się w strefie buforowej.

Choć wyjątkowa uniwersalna wartość nie występuje w strefach buforowych, uważa się, że są one w krytyczny sposób związane z ochroną i konserwacją nominowanego dobra oraz zarządzaniem nim. Atrybuty lub cechy będące częścią potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości należy włączyć w granice nominowanego dobra zamiast proponować ich uwzględnienie w strefie buforowej.

Chociaż strefa buforowa nie jest częścią dobra światowego dziedzictwa wpisanego na Listę, jej granice są formalnie rejestrowane w momencie wpisu lub w chwili, kiedy stosowne modyfikacje zostaną zatwierdzone przez Komitet Światowego Dziedzictwa. Strefa buforowa jest integralnym komponentem zobowiązania Państwa-Strony w zakresie ochrony i konserwacji dobra oraz zarządzania nim. Jako taka, każda strefa buforowa powinna być częścią ogólnego systemu zarządzania dobrem i powinno być jasne, w jaki sposób osoby odpowiedzialne za zarządzanie dobrem mogą kształtować zarządzanie działaniami w strefie buforowej i na nie wpływać.

Proces wyznaczania stref buforowych może być dobrą okazją do zwiększenia wiedzy na temat znaczenia dobra wśród interesariuszy i zaangażowania ich w jego długotrwałą ochronę i konserwację oraz zarządzanie nim.

Strefy buforowe mogą być neutralnymi obszarami, które nie obejmują żadnych cech związanych z nominowanym dobrem. Z drugiej strony mogą to być obszary, które obejmują cechy fizyczne i inne (np. gospodarcze, prawne, funkcjonalne, wizualne, lub środowiskowe), wzmacniające cechy obecne w nominowanym dobru. W strefie może znajdować się fizyczna droga do dobra, a dodatkowo taka droga może odgrywać istotną rolę w kształtowaniu widoku na nominowany obszar oraz z niego. Rola stref buforowych może obejmować ochronę szerszego systemu przyrodniczego, na którym dobro się opiera (jak np. zlewnia rzeki), lub może odnosić się do zarządzania ruchem turystycznym lub wykorzystaniem przemysłowym (jak np. włączenie przyległych dróg i parkingów prowadzących do dobra).

Cechy i wartości strefy buforowej nie są dlatego uwzględniane podczas oceny wyjątkowej uniwersalnej wartości, ale mogą być ważne przy ocenie, czy nominowane dobro spełnia wymagania dotyczące integralności, autentyczności, ochrony i zarządzania.

Należy wziąć pod uwagę, czy bezpośrednie otoczenie dobra jest rozpoznane oraz czy może być łatwo wyznaczone, czy raczej określenie go wymaga więcej pracy.

Wśród kwestii, które mogą wpływać na granice strefy buforowej, znajdują się:

- charakterystyka potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości;
- wymogi zarządzania dobrem;
- charakter znanych lub przewidywanych zagrożeń lub oddziaływań;
- ważne widoki z dobra lub w jego kierunku;
- obecny charakter potencjalnej strefy buforowej;
- struktura własności, wykorzystania zasobów, zarządzania i ochrony (w tym legislacyjna) w potencjalnej strefie buforowej.

Strefy buforowe mogą oferować szereg funkcji, użytkowania lub działań, które są inne niż te w dobru.

Choć strefy buforowe w przypadku dóbr kulturowych są często ustalane na podstawie oddziaływania wizualnego, mogą istnieć inne podstawy czy czynniki prowadzące do ustalenia strefy buforowej (np. oddziaływanie akustyczne lub hydrologiczne).

Tak jak w przypadku granic dobra, również tutaj należy przedstawić jasne uzasadnienie ustalonych granic strefy buforowej, poruszające kwestie ochrony i konserwacji wartości dóbr oraz zarządzania nimi. Uzasadnienie to należy przedstawić w sekcji statusu ochrony w dokumentacji wniosku. Należy wyjaśnić związek pomiędzy funkcją, zakresem, ochroną i konserwacją strefy buforowej oraz zarządzaniem nią, a dobrem. Należy zintegrować ochronę i konserwację strefy buforowej oraz zarządzanie nią z ochroną, konserwacją i zarządzaniem prowadzonymi w odniesieniu do dobra. Tam, gdzie odpowiedzialność

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Strefa buforowa pozbawiona ochrony lub formalnie nieuznana nie jest skuteczna.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

za ochronę i konserwację dobra i jego strefy buforowej oraz zarządzanie nimi jest rozłożona pomiędzy różne instytucje, należy przedstawić zakres obowiązków poszczególnych agencji i sposób koordynacji ich działań.

Chociaż koncepcja stref buforowych pojawia się jako środek ochrony dobra światowego dziedzictwa, z którym mogą wiązać się pewne ograniczenia, to dobrze zaplanowane strefy buforowe mogą również przynieść lokalnym społecznościom i innym podmiotom pewne korzyści, zgodne z ochroną, konserwacją i zarządzaniem wartościami, a także poprawiać zrównoważone użytkowanie takich stref. Strefa buforowa może obejmować ziemię rolną lub stanowić obszar działalności wspierającej ruch turystyczny, w którym znajdują się np. restauracje i miejsca noclegowe prowadzone przez lokalną społeczność. Nominacja powinna podkreślać ten aspekt.

Dodatkowo strefy buforowe mogą odgrywać ważną rolę w wymianie społecznej, kulturowej i gospodarczej, która jest istotna z punktu widzenia przetrwania dobra i jego wartości. Należy z uwagą zaplanować ochronę, konserwację i zarządzanie, aby uwzględniły one i podtrzymywały takie procesy wspierające. Na podobnej zasadzie strefy buforowe nie powinny bez uzasadnienia izolować dobra od jego wieloletniego kontekstu społecznego, kulturowego i ekonomicznego, zmieniając się w „muzeum” lub strefę turystyczną.

Przy ustalaniu stref buforowych należy uwzględnić następujące kroki, przy czym ich kolejność może się różnić:

- analiza potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, integralności i cech dobra w celu ustalenia problemów i relacji zewnętrznych;
- analiza potencjalnych szans do ustanowienia skuteczniejszej ochrony, konserwacji, zarządzania oraz czerpania korzyści ze zrównoważonego użytkowania w strefach buforowych;
- analiza przepisów prawnych istotnych z punktu widzenia wprowadzenia strefy buforowej, takim jak przepisy / regulacje krajowe i lokalne;
- zapewnienie skutecznego wprowadzenia stref buforowych i mechanizmów związanych z ich funkcjonowaniem; oraz
- wyznaczenie stref buforowych w oparciu o powyższe analizy i względy, przy szczególnym uwzględnieniu ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra przed zagrożeniami zewnętrznymi (w przypadku dóbr seryjnych może zachodzić potrzeba ustanowienia różnych stref buforowych dla różnych komponentów dobra).

Jeżeli działania ochronne dotyczące strefy buforowej jeszcze nie istnieją, okres ich ustanowienia może wpłynąć na proces przygotowania wniosku oraz harmonogram jego składania. Rozpoczęcie realizacji działań ochronnych powinno nastąpić przed złożeniem wniosku.

Ustalono, że strefy buforowe są skuteczne wtedy, gdy ich koncepcja została już wprowadzona do prawa obowiązującego na terytorium, na którym znajduje się dobro. Zatem pożądane jest, aby Państwa-Strony uznały koncepcję stref buforowych w swoich systemach prawnych, jeśli jeszcze tak się nie stało.

Choć strefy buforowe są jednym z istotnych sposobów zapewnienia dodatkowej ochrony obszaru bezpośrednio sąsiadującego z nominowanym dobrem, potrzebne mogą być inne mechanizmy, które umożliwią ochronę szerszego otoczenia. Możliwa jest również synergia z innymi narzędziami ochrony takimi jak konwencje, programy i inicjatywy, które oferują alternatywną i uzupełniającą ochronę dziedzictwa.

Specjalny przypadek zachodzi przy okazji stref buforowych dla dóbr, gdzie potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość znajduje się pod ziemią. W takich przypadkach strefa buforowa może nie być potrzebna.

Strefy buforowe

Kampus uniwersytecki przy Universidad Nacional Autónoma de Mexico (UNAM) (Meksyk)

Zespół budynków, obiektów sportowych i terenów otwartych kampusu uniwersyteckiego przy Universidad Nacional Autónoma de Mexico (UNAM) powstał w latach 1949–1952. Pracowało przy nim ponad sześćdziesięciu architektów, inżynierów i artystów zaangażowanych w ten projekt. W rezultacie kampus stanowi unikalny przykład dwudziestowiecznego modernizmu, integrującego urbanistykę, architekturę, inżynierię, architekturę krajobrazu i sztuki piękne, z nawiązaniem do lokalnych tradycji, szczególnie meksykańskiej przeszłości sprzed hiszpańskiej kolonizacji. Zespół ten przedstawia wartości społeczne i kulturowe o uniwersalnym znaczeniu i jest jedną z najważniejszych ikon modernizmu w Ameryce Łacińskiej.

W przypadku tego dobra zweryfikowano strefę buforową w celu zapewnienia skuteczniejszej ochrony jego otoczenia.

Fabryki saletry w Humberstone i Santa Laura (Chile)

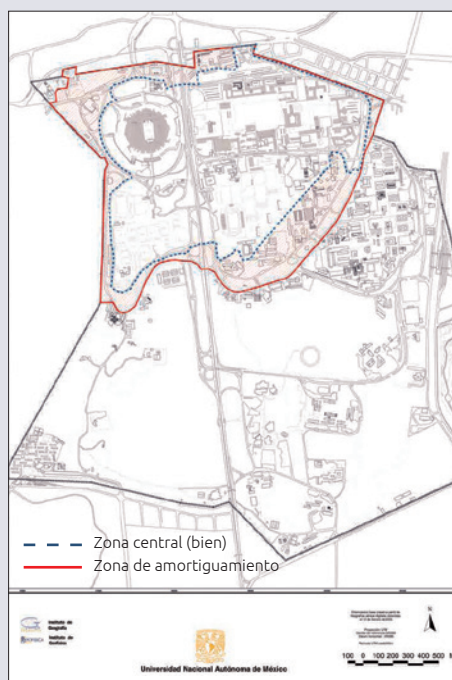
Uznano, że oryginalnie wyznaczona strefa buforowa była zbyt schematyczna i że należy ją skorygować w celu oddania krajobrazu dobra.

Góry Huangshan (Chiny)

Strefa buforowa gór Huangshan służy ochronie dobra oraz spowolnieniu lub zatrzymaniu wpływów pochodzących spoza tego miejsca poprzez zastosowanie różnorodnych środków, w tym: zapewnienie korytarza migracyjnego dla dzikich zwierząt, ograniczenie określonych sposobów użytkowania gruntów, które mogą wywierać wpływ na dobro, zapewnienie infrastruktury turystycznej oraz wsparcie zarządzania innymi malowniczymi lokalizacjami poza dobrem światowego dziedzictwa w celu ograniczenia zainteresowania samym dobrem.

© UNESCO / A. Sandoval-Ruiz

Źródło: wniosek nominacyjny

© UNESCO / Giovanni Boccardi

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

● ● ● **Crac des Chevaliers i Qal'at Salah El-Din** (Syryjska Republika Arabska)

W przypadku Twierdzy Saladyna strefa buforowa została rozszerzona o dolinę ze względu na potencjalne zainteresowanie archeologów tym obszarem oraz decyzję w sprawie dostępu kolejką linową.

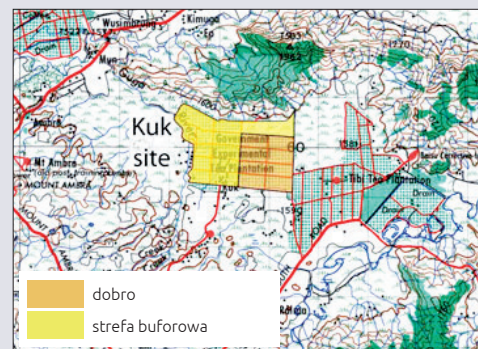
St Kilda (Wielka Brytania)

W odniesieniu do fizycznego dziedzictwa kulturowego na wyspach samo morze pełni funkcję obszaru ochronnego wokół wysp, dlatego uznano, że nie jest konieczne formalne określenie dodatkowej strefy buforowej.

Wczesne stanowisko rolnicze Kuk (Papua Nowa Gwinea)

Strefa buforowa znajduje się tylko z dwóch stron dobra. Została ustalona w celu ochrony środowiska hydrologicznego dobra w górę rzeki oraz jego pozostałości archeologicznych.

Źródło: wniosek nominacyjny

Szersze otoczenie

Oprócz dobra i jego stref buforowych bardzo ważne może okazać się uwzględnienie obszaru leżącego poza nimi – szerszego otoczenia dobra. W przypadku niektórych dóbr szersze otoczenie to obszar, który może być ważny ze względu na cechy wizualne lub atrybuty dobra.

Jak zauważono powyżej, szersze otoczenie może również odgrywać istotną rolę w zakresie ochrony autentyczności i integralności danego dobra.

Do przykładów rozwoju lub zmian w szerszym otoczeniu mogących wywrzeć niekorzystny wpływ na potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość dobra należą rzucające się w oczy obiekty takie jak wysokie budynki lub farmy wiatrowe.

Mogą one znajdować się w znacznej odległości od dobra i nadal zakłócać sposób, w jaki dobro to jest odbierane, poprzez jego relację z otoczeniem.

W niektórych sytuacjach szersze otoczenie i strefa buforowa mogą się pokrywać, w innych przypadkach szersze otoczenie może być zdecydowanie większe. Należy przedstawić uzasadnienie ustalonego obszaru szerszego otoczenia, przy czym należy zaznaczyć, że *Wytyczne operacyjne* nie przewidują formalnie takiego obowiązku.

Przydatnym źródłem informacji na temat otoczenia jest *Deklaracja z Xi'an w sprawie konserwacji otoczenia obiektów, miejsc i terenów zabytkowych* (ICOMOS, 2005b).

Zakres szerszego otoczenia należy wskazać na mapie lub mapach będącej/będących częścią dokumentacji wniosku i należy omówić je w części opisowej dokumentacji.

Problemy dotyczące otoczenia dobra**Misja UNESCO-ICOMOS w ramach monitoringu kontrolnego w Starym i Nowym Mieście w Edynburgu (Wielka Brytania)**

W 2008 r. eksperci z Centrum Światowego Dziedzictwa i ICOMOS przeprowadzili misję w ramach monitoringu kontrolnego w celu zbadania projektów inwestycyjnych mających wpływ na Stare i Nowe Miasto w Edynburgu (Wielka Brytania), wpisane na Listę światowego dziedzictwa w 1995 r.

Podjęta na wniosek Komitetu Światowego Dziedzictwa misja skupiała się szczególnie na pracach w Caltongate.

Eksperti zbadali ogólną sytuację Starego i Nowego Miasta w Edynburgu pod względem ich stanu zachowania w ich szerokim kontekście urbanistycznym, integralności i autentyczności. Przyjrzeni się również bieżącym projektom budowlanym, w tym wysokościowcom, mającym wpływ na wyjątkową uniwersalną wartość, tj. wyjątkowe właściwości, dzięki którym dane dobro zostało wpisane na Listę światowego dziedzictwa.

Razem z przedstawicielami krajowych i lokalnych władz, instytucji, organizacji i innych interesariuszy, eksperci zbadali środki służące ochronie krajobrazu historycznego obszaru miejskiego. Oprócz Caltongate, eksperci przyjrzeni się wpływowi przygotowanych propozycji dotyczących Leith Docks, St James Centre, Haymarket i innych projektów na terenie tego dobra. W ramach monitoringu omówiono również możliwości poprawy konserwacji i zarządzania.

Status miejsca światowego dziedzictwa został przyznany w uznaniu za pełnienie przez Edynburg funkcji stolicy Szkocji od XV w. Komitet Światowego Dziedzictwa docenił dwa oddzielne obszary: Stare Miasto, w którym dominuje średniowieczna forteca, oraz neoklasyczne Nowe Miasto, którego rozwój od XVIII w. miał daleko idący wpływ na europejskie planowanie urbanistyczne. Harmonijne zestawienie tych dwóch kontrastujących ze sobą obszarów historycznych, z których w każdym znajduje się wiele ważnych budynków, nadaje miastu unikalny charakter i wyjątkową uniwersalną wartość.

© UNESCO / F. Bandarin

Obecny stan zachowania – zagrożenia lub oddziaływania

Zagrożenia lub oddziaływania dotyczące wyjątkowej uniwersalnej wartości nominowanego dobra są ważnym elementem procesu oceny. W *Wytycznych operacyjnych* wspomniano o czterech takich czynnikach – inwestycyjnych, środowiskowych, katastrofach naturalnych oraz turystyce. Dlatego informacje na temat stanu zachowania nominowanego dobra powinny być realistyczne, poparte dowodami, a nie wyolbrzymione z jednej strony lub pomniejszone z drugiej. Na przykład twierdzenia, że dane dobro jest w dobrym stanie, muszą odpowiadać rzeczywistości, a żadne istotne zagrożenie nie może zostać zignorowane czy zbagatelizowane. Dodatkowo ważne dla zrozumienia sytuacji są tendencje – „dobry z tendencją poprawy” istotnie różni się od „dobry z tendencją pogarszania się”. Kluczowym zadaniem oceny przeprowadzanej na miejscu w nominowanym dobru jest sprawdzenie i odnotowanie zagrożeń, w tym szukanie dowodów zagrożeń, które nie zostały zgłoszone. Informacje na temat zagrożeń powinny dotyczyć tylko takich zagrożeń, które można rozsądnie przewidzieć, czy których można się spodziewać w odniesieniu do określonego dobra albo które były już wcześniej zgłaszane. Odniesienia się nie wymagają np. bardzo mało prawdopodobne zagrożenia.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Niemniej jednak należy przedstawić dokładne i szczere informacje na temat takich zagrożeń. Rosnącym problemem jest wpisywanie dóbr, które krótko potem zgłaszają zagrożenia nieudokumentowane w dokumentacji wniosku. Z tego powodu pożądane jest informowanie Centrum Światowego Dziedzictwa o nowych projektach rozwojowych lub innych zmianach, które pojawią się podczas procesu oceny.

Ochrona

Nominowane dobra powinny mieć dobrą ochronę prawną oraz/lub tradycyjną. W idealnym przypadku dobro powinno mieć najlepszą dostępną ochronę w danym systemie prawnym i w określonym kontekście, a to czasami będzie wymagało warstw ochrony legislacyjnej i innej.

Ochrona prawna i tradycyjna nie są wzajemnie wykluczającymi się mechanizmami i często mogą razem dobrze funkcjonować, prowadząc do osiągnięcia wielopłaszczyznowego charakteru ochrony. W wielu przypadkach ochrona prawna jest niezbędna do zapewnienia odpowiedniego, sprzyjającego kontekstu dla ochrony tradycyjnej, szczególnie tam, gdzie obecne są zagrożenia.

Nominacja dobra, które nie ma wystarczającej ochrony, zakończy się niepowodzeniem – brakiem wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa.

Kluczowe znaczenie w zapewnieniu dobrej ochrony i konserwacji dobra oraz zarządzania nim ma jasne określenie materialnych i niematerialnych atrybutów, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, ponieważ to one mają być chronione w celu zachowania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Lista przydatnych pytań:

- Czy potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość zostanie utrzymana lub poprawiona dzięki ochronie?
- Czy ochrona jest długoterminowa?
- Czy w przypadku ochrony tradycyjnej mechanizmy wspólnotowe wzmacniają ochronę?
- Czy ochrona jest zapewniona na wszystkich niezbędnych poziomach (np. tradycyjnym, lokalnym, regionalnym, krajowym)?
- Czy dobro jest chronione przed rozwojem lub zmianą, który/a może mieć negatywny wpływ na wartości, integralność lub autentyczność?
- Czy ochrona jest skutecznie realizowana?
- Czy ochrona jest poddawana okresowym kontrolom / monitoringowi w celu oceny jej skuteczności?
- Czy podejście do ochrony jest w pełni zintegrowane z ogólną konserwacją i zarządzaniem?

Ochrona musi dotyczyć zarówno dobra, jak i jego strefy buforowej, chociaż na różnych obszarach mogą być stosowane różne środki. Ochrona wartości dobra nie powinna odbywać się kosztem jakiegokolwiek dziedzictwa w sferze buforowej.

Należy również chronić istotne wartości wizualne szerszego otoczenia i nimi zarządzać.

Istnienie adekwatnej ochrony wymaga zbadania na bardzo wczesnym etapie procesu nominacji. Dzieje się tak dlatego, że stworzenie takiej ochrony może zająć dużo czasu (np. przygotowanie nowej legislacji), a czas ten może wpłynąć na cały harmonogram procesu nominacji.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Ochrona musi być skuteczna.

Ochrona tradycyjna – dobro kulturowe – Grobowiec Askia (Mali)

Spektakularna 17-metrowa konstrukcja w kształcie piramidy została wybudowana w 1495 r. przez Askie Mohameda, władcę Songhaju, w stolicy imperium – Gao. Stanowi świadectwo potęgi i bogactwa imperium, które rozkwitło w XV i XVI w. dzięki kontroli nad handlem transsaharyjskim, w szczególności solą i złotem. Jest to również doskonały przykład tradycji budowania z gliny w zachodnioafrykańskim Sahelu.

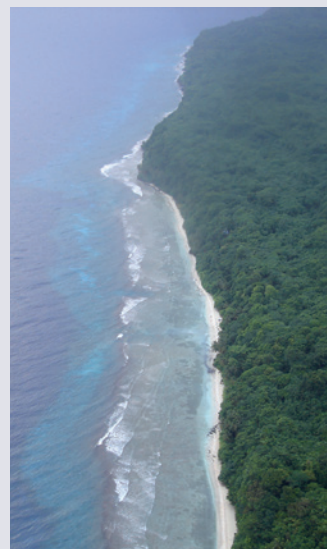
Kompleks ten, obejmujący piramidalny grobowiec, dwa meczety z płaskimi dachami, cmentarz przy meczecie oraz otwarty teren zgromadzeń, został zbudowany w czasie, kiedy Gao zostało stolicą Imperium Songhaju, a Askia Mohamed wrócił z Mekki i wprowadził islam jako oficjalną religię imperium. Miejsce to jest skutecznie objęte tradycyjną formą ochrony. Zarządzanie odbywa się pod nadzorem stowarzyszenia założonego przez prefekta Gao w 2002 r. W jego skład wchodzi przedstawiciele wszystkich najważniejszych interesariuszy, w tym imam, muezin i przedstawiciele Regionalnej Agencji ds. Sztuki i Kultury w Gao oraz Regionalnej i Lokalnej Komisji ds. Ochrony Dziedzictwa Kulturowego. Stowarzyszenie nie działa na podstawie żadnej ustawy, ale ma mocny autorytet moralny ze względu na zaangażowanie imama oraz wodza Songhaju.

© Direction Nationale du Patrimoine Culturel du Mali / Thierry Joffroy

Ochrona tradycyjna – dobro przyrodnicze – East Rennell (Wyspy Salomona)

East Rennell to południowa, jedna trzecia część wyspy Rennell, najbardziej wysuniętej na południe wyspy w archipelagu Wysp Salomona na zachodnim Oceanie Spokojnym. Rennell, długa na 86 km i szeroka na 15 km, jest największym wyniesionym atolem koralowym na świecie. Obszar ten ma powierzchnię ok. 37 000 ha, a obszar morski rozciąga się na ponad 3 mile morskie w głąb morza. Najważniejszą cechą wyspy jest Jezioro Tegano, które wcześniej było laguną otoczoną atolem. Jezioro to, największe na wyspach Oceanu Spokojnego (15 500 ha) jest słonawe i zawiera wiele urwistych wysp wapiennych oraz gatunków endemicznych. Wyspa Rennell jest głównie porośnięta gęstym lasem o średniej wysokości ok. 20 m. Jeśli dodać do tego silne skutki klimatyczne częstych cyklonów, to miejsce to stanowi prawdziwe laboratorium przyrodnicze dla badań naukowych. Panuje tam zwyczajowa struktura własności i zarządzania.

© UNESCO / S. A. Tabbasum

Zarządzanie

Centralnym punktem zarządzania dobrem światowego dziedzictwa są atrybuty i cechy związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością dobra lub będące jej nośnikami. Celem jest zapewnienie zachowania wartości, autentyczności i integralności dobra na przyszłość poprzez zarządzanie atrybutami. Dlatego też kluczowym punktem odniesienia w zarządzaniu jest Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości.

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

Zarządzanie potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością dobra musi być prowadzone w całościowy sposób, który uwzględni potrzeby ochrony dobra jako całości i szanuje wszystkie jego wartości.

W przypadku nominowanych dóbr należy wykazać, że posiadają one odpowiedni plan zarządzania lub udokumentowany system zarządzania, w którym określono działania zarządcze. Jeżeli nie są one dostępne, ważne jest ustalenie realistycznych ram czasowych dla ich opracowania, a to może wpłynąć na harmonogram nominacji. Odpowiednie działania zarządcze należy wprowadzić również w strefie buforowej i w otoczeniu dobra.

Nominacja dobra, wobec którego nie są podejmowane wystarczające działania zarządcze w chwili nominacji może mieć problemy z uzyskaniem wpisu na Listę światowego dziedzictwa.

W *Wytycznych operacyjnych* zawarto zapis wskazujący, że nominacja może zostać przyjęta bez planu zarządzania lub udokumentowanego, w pełni wdrożonego systemu zarządzania (par. 115). Jednak nie jest to pożądana sytuacja. Posiadanie skutecznego planu zarządzania lub funkcjonującego, udokumentowanego systemu zarządzania znacząco zwiększa szanse nominacji na pozytywny wynik.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Plan /system zarządzania musi być skuteczny.

Żadna z możliwości – ani plan zarządzania, ani system zarządzania – nie jest w jakikolwiek sposób preferowana, a w niektórych przypadkach obydwie mogą być dostępne. Najważniejsze jest to, czy dany plan lub system zarządzania jest skuteczny i odpowiedni. Na przykład w niektórych kulturach plany zarządzania mogą nie być ogólnie znane, brak związanych z nimi doświadczeń, a ich skuteczność byłaby wysoce niepewna. Niemniej jednak może istnieć adekwatny system zarządzania, odpowiedni do potrzeb nominowanego dobra. W innych kulturach plany zarządzania to mocno ugruntowane mechanizmy, które powinny być już wdrożone.

Zarządzanie dobrem powinno przyjmować realistyczną wizję średnio- do długofalowej przyszłości dobra, uwzględniającą zmiany i wyzwania, które mogą wyniknąć z wpisania dobra na Listę światowego dziedzictwa. Takie zmiany i wyzwania mogą być znaczące.

Plany zarządzania i udokumentowane systemy należy przedstawiać jako wypróbowane i przetestowane ustalenia, a nie „papierowe” plany, które będą wdrażane w przyszłości. Powinien istnieć bliski związek pomiędzy kluczowymi sekcjami dokumentacji wniosku (jak np. stanem konserwacji i monitoringiem), a informacjami i programami określonymi w planie zarządzania dobrem.

W ramach każdego planu lub systemu zarządzania najważniejszy jest mechanizm przeprowadzania oceny wpływu proponowanych zmian, prac lub interwencji.

Czasami zarządzanie dobrem będzie opierać się na wielu planach zarządzania lub udokumentowanych systemach. Należy wykazać, że takie różnorodne plany i systemy zapewniają zintegrowane lub uzupełniające się i skuteczne zarządzanie potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością. Sytuacja ta pojawia się często wtedy, gdy dobro, jego strefa buforowa i szersze otoczenie są zarządzane przez różne agencje lub kiedy zaangażowanych jest kilka lokalnych władz.

Często głównym problemem dóbr światowego dziedzictwa jest zarządzanie ruchem turystycznym, biorąc pod uwagę duże zainteresowanie ludzi odwiedzeniem takich dóbr, potencjalnie dużą liczbę odwiedzających oraz potrzebę zapewnienia informacji na temat dobra oraz innych obiektów turystycznych. Konkretnie skutki wpisania dobra na Listę światowego dziedzictwa na liczbę odwiedzających różnią się, jednak powinna zostać przygotowana ich szczegółowa prognoza.

W ramach dokumentacji wniosku należy zająć się zarządzaniem ruchem turystycznym zgodnym z ochroną i konserwacją potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz wrażliwym na potrzeby tych obszarów. W wielu przypadkach przygotowuje się oddzielny plan zarządzania ruchem turystycznym dla danego dobra. Plan taki jest zintegrowany z ogólnym planem lub systemem ogólnego zarządzania. Plany zarządzania ruchem turystycznym muszą być realizowane i skuteczne.

Odnosnie do dóbr przyrodniczych przygotowano oddzielny poradnik IUCN w sprawie planów zarządzania dla dóbr światowego dziedzictwa (IUCN, 2008a). Poradnik dla dóbr kulturowych jest planowany w ramach serii poradników światowego dziedzictwa, który ma zostać przygotowany przez Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO i Organizację Doradcze.

Przed złożeniem wniosku potrzebny jest czas na wdrożenie odpowiednich planów lub dokumentacji, a także wykazanie, że są one skuteczne. Realizacja tego zadania może mieć istotny wpływ na harmonogram procesu nominacji. Wdrożenie działań w zakresie zarządzania przed złożeniem wniosku ma długookresowe korzyści dla konserwacji danego dobra oraz dla wszystkich właścicieli i interesariuszy.

Lista przydatnych pytań:

- Czy plan / system zarządzania określa, w jaki sposób potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość zostanie utrzymana poprzez jej ochronę i konserwację?
- Czy plan / system zarządzania jest skuteczny w praktyce pod względem realizacji konserwacji?
- Czy w przypadku wielu planów lub systemów są one zintegrowane lub uzupełniają się nawzajem w celu osiągnięcia faktycznych rezultatów?
- Czy plan lub system zarządzania ma pierwszeństwo przed innymi rodzajami planów lub systemów (np. dotyczącymi ruchu turystycznego, rozwoju i regionalnych planów gospodarczych)?
- Czy podmioty zainteresowane dobrem mają taką samą wiedzę na temat dobra?
- Czy plan / system zarządzania obejmuje cykl planowania, wdrażania, monitoringu, oceny i informacji zwrotnej?
- Czy skutki tendencji, zmian i proponowanych interwencji są monitorowane i poddawane ocenie?
- Czy zarządzanie uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju?
- Czy plan / system zarządzania angażuje interesariuszy, w szczególności właścicieli i zarządców dóbr, i czy istnieje szerokie poparcie dla takich planów / systemów?
- Czy plan / system ma odpowiednie zasoby, zarówno obecnie, jak i w przyszłości?
- Czy odbywa się odpowiednie planowanie finansowe i biznesowe mające na celu zaspokojenie obecnych i przyszłych potrzeb nominowanego dobra?
- Czy plan / system przewiduje odpowiednie rozwijanie kompetencji i wiedzy eksperckiej?
- Czy plan / system zawiera przejrzysty opis rzeczywistego funkcjonowania systemu?
- Czy plan zarządzania obejmuje przygotowanie na zagrożenia?
- Czy system zarządzania jest w pełni zintegrowany z ochroną dobra?

W tym kontekście do interesariuszy mogą należeć lokalni mieszkańcy, rdzenna ludność, właściciele i zarządcy dobra, władze na wszystkich szczeblach, przedsiębiorstwa komercyjne, w tym turystyczne, a także organizacje pozarządowe.

W przypadku wniosków seryjnych lub transgranicznych / wielokrajowych, priorytetem powinno być zapewnienie adekwatnej i skutecznej ochrony i zarządzania każdym komponentem. Ponadto na poziomie całego dobra powinien funkcjonować system zarządzania zapewniający komunikację i koordynację pomiędzy wszystkimi komponentami, przynajmniej w zakresie:

- harmonizacji zarządzania wszystkimi komponentami z myślą o realizacji wspólnych celów w zakresie zachowania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości;

3 Definiowanie i zrozumienie dobra

- identyfikacji zagrożeń, na które wystawione jest dobro, i reagowanie na nie;
- oraz koordynacji monitoringu i sprawozdawczości, w szczególności w związku z wymaganiami Konwencji światowego dziedzictwa.

System zarządzania dobrem seryjnym lub transgranicznym / wielokrajowym powinien przewidywać regularne przeglądy i wzmacnianie, kiedy to możliwe, mechanizmów koordynacji w celu poprawy spójności i skuteczności zarządzania danym miejscem jako dobrem światowego dziedzictwa oraz reakcji na zmiany mające wpływ na jego komponenty.

Metody koordynacji zarządzania poszczególnymi komponentami powinny być jasne, szczególnie w przypadku wielu systemów zarządzania oraz wielu zarządców. Skoordynowane zarządzanie musi być skuteczne.

Nie ma potrzeby powoływania specjalnego organu zarządzającego, jeżeli istniejące plany lub systemy zarządzania dobrem się sprawdzają. Niemniej jeżeli istniejące mechanizmy są nieodpowiednie, niezbędne mogą okazać się nowe, specjalne mechanizmy. Muszą być one jednak skuteczne.

Dolina Loary pomiędzy Sully-sur-Loire a Chalonnes (Francja)

Dolina Loary to wyjątkowy krajobraz kulturowy charakteryzujący się wielkim pięknem, obejmujący miasta i wsie historyczne, wybitne zabytki architektoniczne (chateaux) oraz ziemie uprawne ukształtowane przez wiele wieków interakcji pomiędzy zamieszkującą je ludnością a środowiskiem fizycznym, głównie rzeką Loarą. Francuskie władze zdecydowały w 1994 r. o wdrożeniu dziesięcioletniego głównego planu na rzecz spójnego planowania i zarządzania w Dolinie Loary (Plan Loire Grandeur Nature). Obejmuje on ochronę środowiska i rozwój gospodarczy obszaru. Jest prowadzony w ścisłej współpracy z właściwymi organizacjami i instytucjami – spółdzielniami terytorialnymi, agencjami gospodarczymi i stowarzyszeniami. Dodatkowo, w odpowiedzi na rekomendację wydaną podczas oceny dobra powołano Komitet Sterujący w celu nadzorowania zarządzania tym obszarem, w skład którego weszli reprezentanci zaangażowanych władz i instytucji.

© UNESCO/Alexis N. Vorontzoff

Dokumentacja wniosku jako wkład w zarządzanie dobrem

Oprócz tego, że dokumentacja wniosku pełni funkcję podstawy do wpisania danego dobra na Listę światowego dziedzictwa, dokumentacja może również wnieść wkład w obecne zarządzanie nominowanym dobrem. Taki wkład może wynikać z tego, że:

- *dokumentacja zawiera informacje na temat stanu dobra i szereg zobowiązań dotyczących przyszłej ochrony, zarządzania i monitoringu;*
- *status światowego dziedzictwa może zmienić dobro i przynieść mu korzyści, a konsekwencje takiego statusu, np. dotyczące większej liczby odwiedzających lub rosnącego oddziaływania ruchu turystycznego po ewentualnym wpisie na Listę, wymagają odpowiedniego rozpatrzenia w ramach wniosku,*
- *dokumentacja, w tym proponowane działania zarządcze, będzie dokładnie analizowana podczas procesu oceny. Istnieje możliwość proponowania zmian dotyczących dobra i zarządzania nim, które następnie wymagają negocjacji i akceptacji ze strony Państwa-Strony i różnych interesariuszy;*

- potencjał związany ze statusem światowego dziedzictwa może być skutecznym środkiem angażowania interesariuszy w zarządzanie dobrem i jego ochronę, w szczególności jeśli będą motywowani do wzięcia udziału z możliwością odczucia potencjalnych korzyści. Podobnie niektórzy interesariusze mogą postrzegać status światowego dziedzictwa jako zagrożenie – ich poglądy i obawy będą musiały zostać odpowiednio uwzględnione podczas opracowywania wniosku; oraz
- dokumentacja zapewni kluczowe dane referencyjne, względem których będzie mógł być mierzony stan zachowania dobra w przyszłości.

Monitoring

Integralną częścią dobrego zarządzania jest monitorowanie szeregu czynników, które dadzą informację o bieżącej sytuacji dobra, jego stanie zachowania i prawdopodobnej przyszłości. Monitoring dostarcza cennych informacji zarządcy dobra – może wykazać, że osiągnięto cele w zakresie ochrony, konserwacji i zarządzania lub że konieczne są zmiany. Monitoring dobra światowego dziedzictwa powinien skupiać się na wyjątkowej uniwersalnej wartości, w tym integralności, ochronie i zarządzaniu, a także autentyczności w przypadku dóbr kulturowych. Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości jest znowu kluczowym punktem odniesienia w przypadku monitoringu.

W nominacjach kwestia monitoringu jest często nieodpowiednio opracowana.

System światowego dziedzictwa obejmuje również formalną sprawozdawczość okresową, w ramach której wpisane dobra są zobowiązane do przedstawienia sprawozdań z monitoringu co sześć lat (zob. *Wytyczne operacyjne*, rozdział V). Dobrze rozwinięty system monitoringu dobra pomoże w prowadzeniu sprawozdawczości okresowej.

Dokumentacja nominacyjna powinna zawierać kluczowe wskaźniki, które będą wykorzystywane do mierzenia i oceniania szeregu czynników, w tym stanu zachowania dobra. Wskaźniki te muszą być związane z atrybutami, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, co ma zagwarantować, że atrybuty te będą objęte ochroną, konserwacją i zarządzaniem w celu zachowania potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Monitoring należy przeprowadzać regularnie, według harmonogramu, który jest odpowiedni do charakteru dobra. Regularność monitoringu będzie zależeć od solidności lub delikatności atrybutów i ich podatności na zmiany.

Ważną kwestią jest to, kto przeprowadza monitoring, ponieważ może to wpłynąć na rzeczywistą lub pozorną wiarygodność jego wyników. Z zasady monitoring będzie cieszył się większą wiarygodnością, jeżeli będzie przeprowadzany w transparentny sposób przez odpowiednich, niezależnych ekspertów.

Przydatnym źródłem jest *Monitoring World Heritage, World Heritage Papers 10* (Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO / ICCROM, 2004).

W odniesieniu do dóbr przyrodniczych opracowano szereg narzędzi mierzących skuteczność zarządzania, które mogą pomóc w procesie monitoringu. Należy do nich *Enhancing Our Heritage Toolkit, Assessing Management Effectiveness of Natural World Heritage Sites* (Hockings i in., 2008). Istnieją również inne prostsze narzędzia badania skuteczności zarządzania, które mają istotne znaczenie. Na życzenie IUCN może udzielić dalszych porad w tym zakresie.

3.2 Dodatkowe wskazówki

Zapoznanie się ze skutecznymi dokumentacjami i procesami nominacji

Na początku przygotowywania nominacji przydatne może okazać się zapoznanie z przykładami dokumentacji wniosków, które zakończyły się wpisaniem dobra na Listę. Najnowsze dokumentacje są prawdopodobnie lepsze niż starsze, ponieważ standardy i oczekiwania zmieniają się z czasem. Przydatne mogą być również przykłady dóbr w pewien sposób podobnych do proponowanego dobra.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Pomocne mogą okazać się inne dokumentacje i procesy nominacji.

Dokumentacja bezpośrednio porównywalnych dóbr powinna zostać dokładnie zbadana w ramach analizy porównawczej (zob. strony 70–76).

Dokumentacje dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa od 1998 r.:

- <http://whc.unesco.org/en/list/> (angielska wersja strony)
- <http://whc.unesco.org/fr/list/> (francuska wersja strony)

Po zapoznaniu się z dokumentacją, należy również przejrzeć ocenę (oceny) Organizacji Doradczych w poszukiwaniu wskazówek co do jakości dokumentacji, jej mocnych i ewentualnych słabych stron. Oceny te również są dostępne na wyżej wymienionych stronach.

Poza dokumentacją, możliwe może być również uzyskanie przydatnych informacji na temat procesu przygotowywania nominacji od innych Państw-Stron. Poza tym, przydatne mogą okazać się rozmowy z Państwami-Stronami stojącymi za ostatnimi skutecznymi nominacjami.

Trzeba podkreślić, że przykładów skutecznych nominacji lub procesów nominacji nie należy bezkrytycznie przyjmować jako wzorów dla proponowanych nominacji. Każdą nominację i każde Państwo-Strona charakteryzują szczególne okoliczności skutkujące unikalną nominacją i procesem, których nie można po prostu skopiować z innego przypadku.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Po przygotowaniu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości, określeniu odpowiednich i uzasadnionych granic, wdrożeniu działań ochronnych, konserwacyjnych i zarządczych oraz uzyskaniu poparcia najważniejszych interesariuszy, drugim etapem jest przygotowanie dokumentacji wniosku.

4.1 Ogólne wskazówki

Kto powinien sporządzić wniosek?

Ważne jest, aby wniosek był jasny i spójny w zakresie swojego celu, informacji, argumentów i podsumowania. Jako najszybszy i najłatwiejszy sposób na doprowadzenie do wpisania dobra na Listę może być postrzegane napisanie dokumentacji przez eksperta-konsultanta. Takie podejście może się sprawdzić, jeżeli dany ekspert posiada wiedzę na temat światowego dziedzictwa i dobra, jednak nie jest to warunek stworzenia dobrego wniosku.

W przypadku wielu dóbr doświadczenie lokalnego personelu współpracującego przy stworzeniu wniosku, być może z pewną pomocą zewnętrznym specjalistów, może przynieść istotne długofalowe korzyści. Wśród nich znaleźć można dobrą wiedzę przy opracowywaniu wartości dobra, jego potrzeb, ograniczeń i szans oraz zapewnienie ciągłości w zakresie ochrony, konserwacji i zarządzania dobrem po rozpatrzeniu jego wpisu na Listę światowego dziedzictwa. Dobra, które zostały wpisane na Listę światowego dziedzictwa, odnoszą oczywiste korzyści wynikające z zebrania lokalnego zespołu dobrze zorientowanego w wartościach i przyszłych wymaganiach w zakresie konserwacji, ochrony i zarządzania.

Nominacja powinna być napisana jasno, w biegłym języku angielskim lub francuskim. Jeżeli ani zespół przygotowujący wniosek ani osoba sporządzająca dokumentację nie zna płynnie żadnego z tych języków, być może dobrym rozwiązaniem będzie sporządzenie dokumentacji w języku ojczystym i przetłumaczenie jej końcowej wersji na poprawny język angielski lub francuski. Źle przetłumaczone wnioski mogą prowadzić do nieporozumień i problemów w czasie ich oceny.

Bardzo pomocne może być opracowanie glosariusza terminów w lokalnym języku w celu zapobieżenia nieporozumieniom.

Cel wniosku

Nominacja do wpisu na Listę światowego dziedzictwa to w gruncie rzeczy oficjalny wniosek o przyznanie statusu światowego dziedzictwa. Jest to oficjalny dokument, który jest składany do UNESCO przez odpowiednie Państwo-Stronę, albo co najmniej dwa Państwa-Strony w przypadku nominacji wielokrajowych. Celem dokumentacji wniosku jest określenie tak jasno, jak to możliwe:

- z czego składa się dobro i jak jest udokumentowane;
- dlaczego ma ono potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość (WUW);
- stan zachowania i czynniki mające wpływ na dobro; oraz
- jak dobro będzie chronione, konserwowane, zarządzane, prezentowane i monitorowane w związku z jego potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością.

Wniosek jest podstawą do oceny dobra w świetle Listy światowego dziedzictwa oraz późniejszej decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa dotyczącej tego, czy dobro to zostanie wpisane na wspomnianą Listę, czy nie.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Wszystkie części wniosku muszą odnosić się do WUW.

Kolejność przygotowywania wniosku

Kolejność lub porządek przygotowywania wniosku ma znaczenie. Należy przestrzegać następującej kolejności, pamiętając jednocześnie, że jest to proces wielokrotny, obejmujący ciągłą komunikację i współpracę z interesariuszami:

- przeprowadzenie odpowiednich badań wstępnych;
- opracowanie analizy porównawczej;
- przygotowanie Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości, w tym kryteriów, autentyczności i integralności;
- określenie odpowiednich atrybutów;
- określenie odpowiednich granic;
- przygotowanie opisu;
- przygotowanie historii; oraz
- uzupełnienie pozostałych części formularza wniosku.

Porządek formularza wymagany w *Wytycznych operacyjnych* w odniesieniu do dokumentacji wniosku niekoniecznie jest najbardziej logicznym tokiem pracy i może prowadzić do zbyt długich dokumentacji, gdzie uzasadnienie potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości i wskazanie kryteriów to najmniej zadowalające części.

Niektóre części dokumentacji wniosku są dużo łatwiejsze do wypełnienia niż inne, a często skupiają najwięcej uwagi. Na przykład części opisu i historii są często długie, ponieważ informacje te są łatwo dostępne, a tekst jest prosty w przygotowaniu.

Podstawowy zarys sugerowanej kolejności przygotowywania wniosku

Jednak często zdarza się, że sekcje te nie są wystarczająco związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością, prawdopodobnie dlatego, że zostały opracowane przed ustaleniem wartości. Ważny jest wielokrotny charakter metody. Na przykład badania historyczne mogą być bez problemu przeprowadzone przed ustaleniem wartości, jednak później mogą wymagać korekty poprawiającej znaczenie historii względem wartości.

Jak podkreślono wyżej, rekomenduje się, aby najpierw została ustalona potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość, a następnie zostały spisane pozostałe sekcje, tak aby odnosiły się konkretnie do wartości. Opis musi wyjaśniać atrybuty fizyczne, które są nośnikami potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, a w historii należy przedstawić, w jaki sposób dobro wykształciło swoje atrybuty i ich wartości.

Streszczenie

Pierwszą część każdej dokumentacji wniosku stanowi streszczenie. Jest to kluczowy element dokumentacji, który określa istotę nominacji.

Po wykonaniu zadań określonych w Części 3 niniejszego poradnika, przynajmniej do fazy rozsądnych projektów, należy wykorzystać zdobyte informacje do sporządzenia projektu streszczenia. Sugeruje się, aby przynajmniej projekt streszczenia został przygotowany na początku procesu właściwego sporządzania dokumentacji wniosku, tak aby możliwe było bardzo jasne określenie najważniejszych przekazów, jakie ma zawierać wniosek. To pomoże potem utrzymać w dokumentacji ścisłą koncentrację na tym, co jest naprawdę ważne.

W miarę postępów w sporządzaniu nominacji streszczenie to może zostać poprawione wobec nowych informacji lub ustaleń. To także pomoże zachować priorytety w trakcie całego procesu.

Informacje przedstawione w streszczeniu powinny odpowiadać informacjom przedstawionym w głównym tekście wniosku.

Prezentacja dokumentacji wniosku

Wniosek musi:

- jasno określać proponowane granice dobra;
- opisywać dobro;
- zawierać zarys jego historii;
- wskazywać jego znaczenie oraz dlaczego uważa się, że wykazuje ono potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość;
- pokazywać, w jaki sposób dobro to może spełnić co najmniej jedno kryterium;
- przedstawiać jego stan zachowania oraz sposób udokumentowania i monitorowania takiego stanu;
- określać, w jaki sposób w dłuższej perspektywie zachowywana będzie potencjalna wyjątkowa uniwersalna wartość za pomocą ochrony prawnej i zarządzania atrybutami, które są nośnikami jego wartości, a także kto będzie zaangażowany w ten proces; oraz
- w jaki sposób jego wartość będzie przedstawiana lub interpretowana dla odwiedzających i innych.

Długość i skomplikowany charakter dokumentacji wniosku nie świadczą o tym, czy dokumenty te spełniają swój cel. Dokumentacje wniosków muszą być dobrze ukierunkowane, aby osiągnąć swój cel, ale nie muszą być niezwykle długie. Długie dokumentacje mogą często być przeciwnie skuteczne, nie skupiając się wystarczająco na prezentacji dobra. Wnio-

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Pomocne mogą okazać się inne dokumentacje i procesy nominacyjne.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

ski nie muszą być również efektowne pod względem projektu, ilustracji i druku. Nie jest potrzebne wymyślne opakowanie.

Dokumentacja wniosku powinna skupiać się raczej na treści niż na kosztownej lub luksusowej prezentacji. Niemniej jednak zwrócenie pewnej uwagi na sposób prezentacji może pomóc czytelnikowi szybko zapoznać się z dokumentacją i łatwo odnajdywać poszczególne sekcje.

Aby umożliwić jak najłatwiejsze korzystanie z dokumentacji, sugeruje się, aby szczegółowe materiały umieszczać w aneksach, a w tekście głównym zawrzeć tylko kluczowe wiadomości, pilnując, aby nie zostały one przestonięte zbytnimi szczegółami. Nawiązania do szczegółowych informacji w aneksie mogą się znaleźć w głównym tekście. Jednak w głównym tekście dokumentacji wniosku muszą się znaleźć zwarte i merytoryczne odpowiedzi, nie wystarczy jedynie zawrzeć odniesienia do aneksu. Także aneksy powinny podlegać uważnej selekcji, tak aby zawierały wyłącznie informacje, które są wyraźnie istotne z perspektywy wniosku. Umieszczanie wielu niepotrzebnych informacji w aneksach nie jest pomocne, milej widziane jest wybranie istotnych informacji, które są wymagane do poparcia informacji podsumowanych we wniosku. Duża liczba niepotrzebnych aneksów może utrudnić ocenę wniosku i przeszkodzić w przedstawieniu klarownych argumentów przemawiających za potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością.

Osoby sporządzające dokumentację powinny cały czas pamiętać o kluczowym przekazie na temat tego, czym jest dobro, dlaczego ma potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość oraz jak ta wartość ma być zachowywana, chroniona, zarządzana i prezentowana. Ma to zagwarantować, że kluczowe komunikaty nie zostaną zakopane w gąszczu szczegółowych informacji.

Wytyczne operacyjne określają wymaganą liczbę egzemplarzy w zależności od rodzaju dobra (zob. par. 132.10). Egzemplarze papierowe i elektroniczne powinny być zawsze identyczne, nawet jeżeli za oryginał uważany jest jeden z nich. Oprócz jednej kopii zachowywanej przez Centrum Światowego Dziedzictwa, pozostałe są przekazywane do oceny przez Organizację Doradcze, dlatego ważne jest, aby każda kopia zawierała dokładnie te same informacje. Należy również spełnić wymagania dotyczące formatu dokumentacji przedstawione w *Wytycznych operacyjnych* (par. 132).

Zakończenie prac i formalne podpisanie wniosku powinno zostać uczczone publicznie, a nie traktowane jedynie jako szczegół techniczny.

Dodatkowe wytyczne zostały przedstawione poniżej.

Wydruki dokumentów

- Dokumenty powinny zostać wyraźnie wydrukowane, dobrze uporządkowane i mieć standardowy układ. W razie wątpliwości należy zachować prosty i przejrzysty układ i nie stosować zbyt wielu krojów czcionki.
- Jeśli to możliwe, należy stosować rysunki i diagramy w celu zilustrowania dobra i zagadnień z nim związanych – należy wybierać ilustracje i rysunki, które jasno opisują dobro i jego kontekst w zakresie wartości, integralności lub zarządzania.
- Należy wybrać zdjęcia, które ilustrują pełen zakres aspektów dobra i, jeśli to możliwe, unikać powtórzeń.
- Dokumentacja musi zostać złożona w języku angielskim lub francuskim. Dobrym pomysłem jest, aby końcowy projekt dokumentacji został zweryfikowany przez osobę znającą odpowiedni język na wysokim poziomie, aby upewnić się, że dokumentacja została napisana w jasny i zrozumiały sposób.

- Formularz wniosku do wpisania na Listę światowego dziedzictwa nie nadaje się do tworzenia publikacji skierowanych do szerokiego grona odbiorców, ponieważ jest zbyt techniczny. Dlatego zaleca się, aby dokumenty nominacyjne zostały uzupełnione o bardziej popularne teksty po wpisaniu dobra na Listę.
- Należy pamiętać, że priorytetem jest jakość argumentów zawartych w dokumentacji, a nie ich prezentacja. Słaba argumentacja zawarta w pięknym tomie jest nadal słabą argumentacją wpisania dobra na Listę.
- Niektóre nominacje są dostarczane w wyszukany, szczególnym pudełku. Choć zapakowanie informacji w pudełko może być wygodne ze względów praktycznych, najbardziej liczy się jakość informacji, a nie jakość opakowania.
- Należy wydrukować wystarczająco dużo dokumentacji wniosku, aby wystarczyło ich dla stosownych interesariuszy.
- Należy zapewnić odpowiednią dystrybucję, promocję i dostępność dokumentacji wniosku wśród lokalnych interesariuszy. Dobrym pomysłem jest rozprowadzenie bezpłatnych kopii wśród lokalnych interesariuszy, a jeśli pobierana jest opłata, powinna być ona ustalona na poziomie, który nie uniemożliwia dostępu do takiej publikacji stosownym zainteresowanym.
- Przekazanie bezpłatnego egzemplarza dokumentacji wniosku jest dobrym sposobem na podziękowanie tym, którzy wnieśli swój wkład w jej przygotowanie.
- Typowy nakład dokumentacji wniosku wynosi od mniej niż stu do kilku tysięcy. W zależności od potrzeb interesariuszy i innych zainteresowanych stron, być może mądrym wyjściem będzie zaczekanie z drukiem dużego nakładu dokumentów przeznaczonych do szerokiej dystrybucji na decyzję Komitetu Światowego Dziedzictwa. Niemniej jednak co najmniej kilka egzemplarzy wniosku będzie potrzebnych tuż po jej ukończeniu.

Dokumenty elektroniczne

- Elektroniczna wersja dokumentacji wniosku jest wymagana w przypadku każdej nominacji, również aneksów.
- Powinna zostać stworzona z pliku, z którego wydrukowano dokument, tak aby format i numeracja stron były takie same. Informacje w egzemplarzach drukowanych i elektronicznych muszą być identyczne.
- Zaleca się dostarczenie plików w formacie programu Microsoft Word i Adobe PDF.
- Dokumentacja wniosku jest zazwyczaj weryfikowana przez wielu ekspertów w całym procesie przeprowadzonym przez Organizację Doradcze. Oznacza to przekazywanie im kopii takiej dokumentacji, często w formie elektronicznej. Dlatego też rozdzielczość dokumentów elektronicznych powinna być wystarczająca, aby tacy eksperci mogli szczegółowo zapoznać się ze szczegółami ilustracji takich jak fotografie i mapy. Ilustracje słabej jakości nie są przydatne. Jeżeli pojawiają się wątpliwości, należy dostarczyć obrazy w najwyższej rozdzielczości, szczególnie w przypadku map i zdjęć historycznych.
- Należy również wziąć pod uwagę rozmiar pliku dokumentu, a w szczególności należy unikać niepotrzebnie dużych plików z obrazami. Należy dostosować obrazy do rozdzielczości dokumentu – bardzo duże / wysokiej jakości obrazy nie są zazwyczaj potrzebne w dokumencie A4. Należy również zmniejszyć ogólny rozmiar pliku, używając opcji dostępnych przy tworzeniu wersji pdf. Obrazy, które powinny zostać zachowane jako duże pliki / pliki w wysokiej rozdzielczości, należy załączyć i dostarczyć jako oddzielny plik. W przypadku dużych plików sugeruje się również dostarczenie wersji zawierającej sam tekst oraz wersji zawierającej tekst i obrazy. Jeżeli dostarczana jest wersja wyłącznie tekstowa, należy dołączyć obrazy (w tym mapy) jako oddzielne pliki.
- Należy unikać niepopularnych czcionek, chyba że można osadzić je w dokumencie. Czcionki takie mogą nie działać na innych komputerach.
- Dobrym pomysłem na zapewnienie dostępności elektronicznej wersji wniosku dobra do wpisania na Listę światowego dziedzictwa jest założenie strony internetowej.
- Wszelkie dodatkowe informacje uzupełniające należy skopiować na płytę CD.

Aneksy

- Główny dokument wniosku powinien samodzielnie przedstawiać argumenty przemawiające za wpisaniem dobra na Listę światowego dziedzictwa oraz wszystkie kluczowe wymagania dotyczące integralności, autentyczności i ochrony dobra oraz zarządzania nim. Dodatkowe przydatne informacje można zawrzeć w aneksach. Należy jednak zachować ostrożność przy stosowaniu załączników, kładąc nacisk na zawarcie wszystkich istotnych informacji w głównym dokumencie wniosku oraz zapewnienie jego przejrzystości i wysokiej jakości. Nie należy umieszczać niezbędnych informacji w aneksach, tylko w dokumencie głównym.
- Jeśli to możliwe należy unikać bardzo długich aneksów z informacjami uzupełniającymi. Zaleca się, aby w załącznikach znalazły się tylko informacje, które rzeczywiście dodają coś do danych streszczonych już w dokumentacji. Należy unikać dodawania dokumentów jako aneksów tylko dla zachowania kompletności.
- W dokumentacji należy szczegółowo wskazać, jaki związek ma z nią materiał dołączony jako aneks. Zasadniczo dla Organizacji Doradczych mało praktyczne jest przekazywanie dużej liczby aneksów osobom dokonującym oceny i recenzji wniosku. Dlatego kluczowe informacje powinny być zawsze zawarte bezpośrednio w dokumentacji wniosku. Nie można oczekiwać od Organizacji Doradczych, że znajdą kluczowe informacje, jeżeli będą one głęboko ukryte w długich aneksach.
- Aneksy należy składać również w wersji elektronicznej.

Mapy

- Jakość i przejrzystość map dostarczonych w ramach wniosku ma często znaczenie ze względu na ich przydatność w zakresie poznania dobra. Wymogi dotyczące map zostały omówione w sekcji 4.2.
- Dodatkowo przedstawione niżej dwa przykłady map pomagają pokazać, czego wymaga się w przypadku dóbr kulturowych i przyrodniczych.

Najczęściej występujące powody niekompletności wniosku są związane z identyfikacją dobra, szczególnie jeśli chodzi o dostarczone mapy, dlatego bardzo pomocne jest zwrócenie uwagi na sześć kluczowych wymogów dotyczących odpowiednich map:

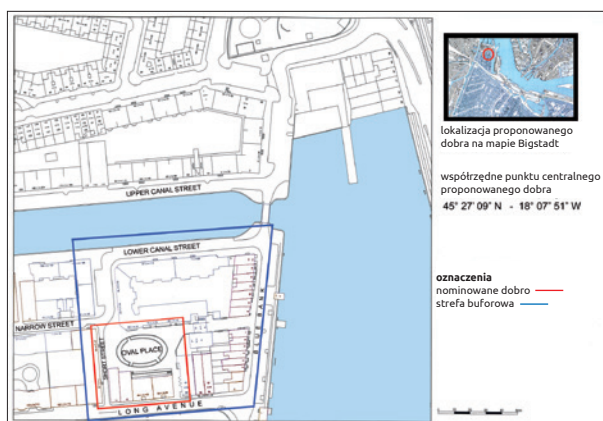
- Należy wybrać odpowiednią typologię map w zależności od kategorii dobra, które ma zostać przedstawione – mapy topograficzne dla dużych dóbr, plany katastralne dla mniejszych dóbr.
- Linie oznaczające proponowane granice powinny być jak najwięźsze, jednak widoczne. Nie należy zastępować kolorami elementów topograficznych, a w celu oznaczenia granic stosować cienkie, ale widoczne linie. Na głównej mapie identyfikacyjnej (głównych mapach identyfikacyjnych) należy umieścić wyłącznie linie określające proponowane nominowane dobro oraz jego strefę buforową (jeżeli taką ustanawiamy).
- Na mapie powinna znaleźć się siatka współrzędnych lub współrzędne kilku zidentyfikowanych punktów.
- Ważny jest wybór odpowiedniej skali. Zazwyczaj dobra przyrodnicze i krajobrazy kulturowe są lepiej przedstawiane za pomocą map topograficznych w skali 1:50000 i nie ma znaczenia, czy do przedstawienia całego dobra potrzeba więcej niż jednej mapy. W przypadku innych dóbr kulturowych zazwyczaj najlepszą opcją są plany katastralne. W przypadku pojedynczych zabytków, skala mapy nie powinna być mniejsza niż 1:2000. Dodatkowo na wszystkich mapach należy umieścić podziałkę liniową i skalę liczbową.
- Mapa powinna zawierać jednoznaczny legendę przedstawiającą wyłącznie linie granic proponowanego nominowanego dobra oraz jego strefy buforowej (jeżeli taką ustanawiamy) (zob. drugi podpunkt powyżej). W celu uniknięcia pomyłek, główna mapa identyfikacyjna nie powinna zawierać informacji na temat innych stref ochrony. W legendzie należy używać terminologii z *Wytycznych operacyjnych* – nie należy stosować terminów takich jak „strefa ochrony”, „obszar konserwacji”, „dzielnica historyczna” itp.

- Przedłożone mapy i plany, w tym wszystkie napisy i legenda, powinny być w języku angielskim lub francuskim.

PRZYKŁADY MAP

Mapa dobra kulturowego

Ten fikcyjny przykład pokazuje jeden z najbardziej popularnych typów dobra kulturowego, gdzie granice przebiegają przez obszar miejski. Na mapie jasno wyróżniono proponowane nominowane dobro i jego strefę buforową. Nie ma na niej innych linii przedstawiających inne strefy ochrony, które mogłyby prowadzić do pomyłek. Skala mapy (katastralnej) wraz z liniami odpowiedniej grubości wyznaczającymi granice (linia, która jest zbyt gruba, nie jest precyzyjna) zapewniają wymagany poziom szczegółowości, pozwalający ustalić, czy dany punkt (budynek, blok, ulica itp.) mieści się wewnątrz, czy poza proponowanymi granicami. Klarowność proponowanych granic zapewnia również obecność podziałki liniowej i jasna legenda, w której użyto odpowiednie definicje („nominowane dobro” i „strefa buforowa”) oraz język (język napisów na mapach powinien być taki sam, jak tekstu nominacji). Wreszcie choć siatka współrzędnych nie jest konieczna w przypadku map katastralnych, jest niezbędna przy wszelkich innych rodzajach map topograficznych.

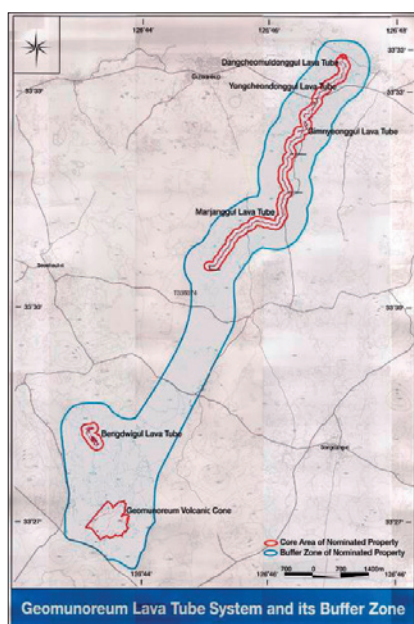

Źródło: Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO

Mapa dobra przyrodniczego

Niniejszy przykład odnosi się do wyspy wulkanicznej Jeju i jaskiń lawowych (Republika Korei) oraz przedstawia przypadek seryjnego dobra przyrodniczego. Mapa topograficzna zawiera siatkę współrzędnych, podziałkę liniową, czytelną legendę, a linie przedstawiające proponowane granice nie są zbyt grube, choć wyraźnie widoczne. Co bardzo ważne, wszystkie elementy topograficzne (takie jak drogi, rzeki, góry, wsie itp.) są widoczne i możliwe do zidentyfikowania na mapie. Granice należy zawsze zaznaczać liniami, a proponowanych obszarów nie należy pokrywać jednostajnymi kolorami, które ukrywają szczegóły elementów topograficznych obecnych na mapie.

Uwaga: Rozmiar przykładowych map został zmniejszony na potrzeby niniejszego poradnika. W dokumentacji wniosku mapy powinny mieć rozmiar umożliwiający rozpoznanie szczegółów.

Źródło: Cultural Heritage Administration, Republika Korei

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy realistycznie planować czas potrzebny na przygotowanie wniosku.

Harmonogram przygotowywania i składania wniosku

Sporządzanie wniosku zazwyczaj zajmuje więcej czasu, niż planowano. Chociaż wiadomo, że kiedy zapadnie decyzja o składaniu nominacji, wszyscy zaangażowani w jej przygotowanie chcą osiągnąć ten cel jak najszybciej, harmonogram musi być jednak realistyczny. Jak wyżej wykazano, należy przeznaczyć odpowiedni czas na przeprowadzenie wstępnych procesów przed rozpoczęciem sporządzania dokumentacji. W trakcie procesu sporządzania dokumentacji należy również zarezerwować czas na odpowiednie konsultacje i weryfikacje, a także na zgromadzenie odpowiednich map i ilustracji.

Należy wziąć pod uwagę fakt, że często zapewnienie odpowiedniej ochrony, konserwacji i zarządzania wymaga dodatkowego czasu. Podobnie często brakuje łatwo dostępnych danych do analizy porównawczej, szczególnie na temat porównywalnych dóbr w innych państwach. Ich zebranie także często zajmuje dodatkowy czas.

W ramach procesu należy również przewidzieć rozsądny zapas czasowy na poprawienie kwestii, które poszły źle.

Organizacje Doradcze często zauważają, że wydaje się, że dokumentacje były tworzone w pośpiechu, że nie przepracowano wszystkich elementów przed złożeniem wniosku. Jest to częsty powód, dla którego ICOMOS i IUCN rekomendują odroczenie nominacji lub jej odesłanie z powrotem do Państwa-Strony w celu dopracowania. W takich przypadkach pośpiech przy składaniu wniosku może w rzeczywistości wydłużyć czas wpisania dobra na Listę.

Celem powinno być wysłanie wszystkiego jednocześnie, a nie partiami. Chociaż materiały uzupełniające mogą zostać złożone po przyjęciu głównej dokumentacji, powinno to mieć miejsce w odpowiedzi na prośbę ze strony Organizacji Doradczych lub innych nieprzewidzianych lub wyjątkowo planowanych okoliczności.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Nie należy spieszyć się ze składaniem nominacji przed jej ukończeniem.

Nie jest pożądane wysyłanie wniosków na ostatnią chwilę przed terminem składania dokumentacji. Termin składania wniosków jest bezwzględny. Wnioski można składać w dowolnym czasie na długo przed jego upłynięciem.

W *Wytycznych operacyjnych* przewidziano, że Państwa-Strony do 30 września każdego roku mogą dobrowolnie złożyć projekt wniosku do Centrum Światowego Dziedzictwa w celu uzyskania uwag na temat jej kompletności (par. 127). To bardzo dobra okazja dla Państw-Stron, aby sprawdzić wniosek przed jego ostatecznym złożeniem. Dobrze zaplanowany proces nominacji powinien zawierać ten etap. Należy jednak zauważyć, że ocena Centrum Światowego Dziedzictwa ma charakter konsultacyjny i dotyczy tylko kompletności dokumentacji. Nie odnosi się do ewentualnej siły argumentów użytych na poparcie potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, która jest oceniana wyłącznie przez IUCN oraz/lub ICOMOS po zaakceptowaniu kompletnego wniosku.

4.2 Format wniosku

Komitet Światowego Dziedzictwa przyjął oficjalny format nominacji dóbr do wpisania na Listę światowego dziedzictwa – przy składaniu wniosku należy zawsze przestrzegać ostatniej wersji (zob. *Wytyczne operacyjne*, Aneks 5). Format został zaprojektowany z myślą o zapewnieniu Komitetowi Światowego Dziedzictwa spójnej informacji na temat nominowanych dóbr według określonego standardu. Oficjalny format zawiera komentarz dotyczący tego, co jest wymagane w każdej sekcji.

Należy zauważyć, że Komitet Światowego Dziedzictwa rozpatrzy wyłącznie wnioski, które są uważane za kompletne w terminie składania nominacji. Dlatego tylko takie wnioski są przekazywane do oceny IUCN oraz/lub ICOMOS. Niekompletne wnioski są odsyłane do Państwa-Strony bez dalszego rozpatrywania, muszą zostać uzupełnione i ponownie złożone, a rozpatrywane będą co najmniej rok później. Paragraf 132 oraz Aneks 5 do *Wytycznych operacyjnych* określają, co stanowi o kompletności wniosku.

Niniejsza sekcja poradnika przedstawia bieżący format nominacji dobra do wpisania na Listę światowego dziedzictwa wraz z dodatkowymi poradami lub wskazówkami dotyczącymi kluczowych sekcji.

Aktualną wersję oficjalnego formularza nominacji można uzyskać na stronie internetowej Centrum Światowego Dziedzictwa (whc.unesco.org) lub kontaktując się z nim.

Streszczenie

Te informacje, przekazywane przez Państwo-Stronę, zostaną zaktualizowane przez Sekretariat po decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa. Następnie zostaną zwrótnie przekazane Państwu-Stronie w ramach potwierdzenia podstaw wpisu na Listę światowego dziedzictwa.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Należy uważnie przeczytać adnotacje wyjaśniające oraz dodatkowe porady.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Ważne jest, aby wszystkie sekcje formularza wniosku zostały wypełnione.

Aktualny formularz wniosku NAGŁÓWEK INFORMACYJNY	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
		<ul style="list-style-type: none"> • Informacje zawarte w streszczeniu powinny być takie same jak w głównej części wniosku. • Streszczenie powinno stanowić jasny i zwięzły zarys przedmiotu i powodów nominacji. • Powinno być krótkie i zwięzłe, od jednej do trzech stron, oraz nie powinno zawierać długich opisowych tekstów. • Nie należy tworzyć nowego tekstu na potrzeby streszczenia. Na przykład Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości powinna być taka sama jak w sekcji 3b nominacji. Jeżeli sekcje te są dobrze napisane we wniosku, nie powinny wymagać skracania w streszczeniu.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku NAGŁÓWEK INFORMACYJNY	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
Państwo-Strona		
Województwo lub region		
Nazwa dobra		
Współrzędne geograficzne z dokładnością do sekundy		
Tekstowy opis granic(y) zgłaszanego dobra		<p>Mapy dostarczone wraz z wnioskiem i opis tekstowy powinny razem jednoznacznie wskazywać umiejscowienie granic(y) dobra oraz wszelkich ewentualnych stref buforowych. Nie zawsze trzeba opisywać całe granice, ale przedstawić ogólny sposób ich definicji. Na przykład:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Granice nominowanego dobra pokrywają się z <nazwa dobra>-granicami Parku Narodowego / miejsca kulturowego. Nominowane dobro jest otoczone strefą buforową przebiegającą wzdłuż elementów przyrodniczych, w tym rzeki <nazwa> na południu i południowym wschodzie, granicy rezerwatu leśnego <nazwa> na północy oraz linii brzegowej do linii odpływu na zachodzie i południu. • Granice seryjnego nominowanego dobra wielokrajowego pokrywają się z granicami <nazwa> Parku Narodowego (państwo A), Obszaru Ochrony <nazwa> (państwo A) oraz Ścisłego Rezerwatu Przyrody <nazwa> (państwo B). • Nominowane dobro obejmuje cztery wyspy archipelagu <nazwa> oraz otaczające wody w odległości 12 mil morskich od linii odpływu każdej wyspy.

Aktualny formularz wniosku NAGŁÓWEK INFORMACYJNY	Aktualny Formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>Mapa kandydującego dobra w formacie A4 (lub „letter”), przedstawiająca granice i strefę buforową (jeśli istnieje)</p>	<p>Należy załączyć mapę w formacie A4 (lub „letter”)</p>	<p>Jest to mapa, która zostanie wykorzystana w sprawozdaniu ewaluacyjnym Organizacji Doradczej, w prezentacji dla Komitetu Światowego Dziedzictwa. Dlatego powinna być poprawna i czytelna. Należy zapamiętać, że mapa powinna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • być w formacie A4 (lub „letter”), co ma na celu ułatwienie jej wykorzystania zgodnie z opisem powyżej; • stanowić fragment mapy topograficznej; • wyraźnie pokazywać całe nominowane dobro oraz jego strefę buforową za pomocą różnokolorowych, wyraźnie widocznych linii nominowanego dobra i strefy buforowej (stref buforowych); • mieć jasną legendę w języku angielskim lub francuskim (w zależności od języka wniosku) odnoszącą się konkretnie do „nominowanego dobra” oraz nazywającą komponenty w przypadku dóbr seryjnych oraz • mieć jasno zaznaczoną skalę wskazującą wielkość i odległość. <p>Pomocne może być umieszczenie małej ramki (mapy ogólnej lokalizacji) w rogu głównej mapy pokazującej ogólną lokalizację w danym kraju (krajach).</p> <p>W przypadku dóbr seryjnych, które nie mieszczą się na jednej stronie A4, należy dostarczyć kilka map A4 zawierających:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jedną mapę ukazującą całe dobro, lokalizację i odległość pomiędzy każdym komponentem; oraz • co najmniej jedną mapę ukazującą każdy indywidualny komponent i jego strefę buforową. <p>Mapę (mapy) należy umieścić w streszczeniu. Nie należy umieszczać odsyłaczy do niej w dalszej części dokumentu ani załączać jej jako aneksu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bardziej szczegółowe mapy topograficzne i inne należy umieścić w innych sekcjach dokumentacji wniosku.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku NAGŁÓWEK INFORMACYJNY	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>Kryteria, na podstawie których zgłaszane jest dobro (wymienić kryteria) (zob. par. 77 <i>Wytycznych operacyjnych</i>)</p>		<ul style="list-style-type: none"> Należy po prostu wymienić kryteria, na podstawie których dane dobro jest nominowane, wraz z krótkim uzasadnieniem nie dłuższym niż 100 słów przy każdym kryterium.
<p>Projekt Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości (tekst powinien określać, co uważa się za wyjątkową uniwersalną wartość reprezentowaną przez kandydujące dobro, ok. 1–2 strony tekstu)</p>	<p>Zgodnie z par. 155, Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości powinna składać się z:</p> <ol style="list-style-type: none"> Krótkiego opisu Uzasadnienia kryteriów Orzeczenia integralności (w przypadku wszystkich dóbr) Orzeczenia autentyczności w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryteriów (i) do (vi) Wymogów dotyczących ochrony i zarządzania <p>Zob. formularz w Aneksie 10</p>	<ul style="list-style-type: none"> Deklaracja ta powinna być taka sama jak w sekcji 3.3 dokumentacji wniosku. Deklaracja powinna być zwięzła i przekazywać wystarczające informacje na temat najważniejszych atrybutów dobra. Więcej szczegółów można zamieścić w sekcjach 3.1.a–3.1.e.
<p>Nazwa i informacje kontaktowe oficjalnej instytucji / podmiotu miejscowego</p>	<p>Instytucja: Adres: Telefon: Faks: E-mail: Adres strony internetowej:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy podać co najmniej dane punktu kontaktowego głównej agencji zajmującej się nominacją w Państwie-Stronie. Można umieścić również dane punktów kontaktowych w Państwie-Stronie na innych poziomach (np. władz prowincji / województwa lub lokalnych). W przypadku seryjnych dóbr znajdujących się w jednym kraju należy podać jedną główną agencję. W przypadku dóbr wielokrajowych, należy podać główne agencje wszystkich krajów.

Dobra do wpisania na Listę światowego dziedzictwa

Uwaga: Podczas przygotowywania nominacji Państwa-Strony powinny korzystać z tego formularza, usuwając tylko adnotacje wyjaśniające.

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>1. Identyfikacja (określenie) dobra</p>	<p>Ta część wraz z Sekcją 2 jest najważniejszą częścią wniosku. Musi ona precyzyjnie przedstawić Komitetowi, gdzie dane dobro jest zlokalizowane i jakie są jego granice geograficznie. W przypadku dóbr seryjnych należy wstawić tabelę, która zawiera nazwę komponentu, region (jeśli różny dla różnych komponentów), współrzędne geograficzne, powierzchnię i strefę buforową. Można dodać również inne pola (numer strony lub mapy itp.), które różnicują poszczególne komponenty dobra.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ta sekcja dokumentacji wniosku dostarcza informacji faktycznych na temat lokalizacji i wielkości dobra. Powinna być krótka i zwięzła. Szczególną uwagę należy zwrócić na dostarczone mapy.
<p>1.a Kraj (i Państwo-Strona, jeśli inne)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Należy po prostu podać nazwę państwa (lub państw w przypadku dóbr transgranicznych lub wielokrajowych), które nominuje dobro. Nie są wymagane żadne informacje na temat takiego państwa.
<p>1.b Państwo, województwo lub region</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Należy podać nazwę jednego lub kilku stanów / krajów związkowych, prowincji / województw lub regionów, w których nominowane dobro jest położone. W przypadku dóbr transgranicznych lub wielokrajowych, należy podać państwo obok każdego wymienionego stanu / kraju związkowego, prowincji / województwa lub regionu.
<p>1.c Nazwa dobra</p>	<p>Jest to oficjalna nazwa dobra, która będzie pojawiać się w publikowanych materiałach dotyczących światowego dziedzictwa. Powinna ona być zwięzła. Nie należy przekraczać 200 znaków, w tym spacji i znaków interpunkcyjnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nazwa dobra powinna mieć sens pod względem istniejącej nazwy lokalnej lub krajowej dobra oraz jego charakteru / wartości. Lepsze może być wykorzystanie uznanej nazwy niż stworzonej od nowa. • Należy pamiętać, że nazwa ta będzie wykorzystywana na potrzeby promocji dobra w przyszłości.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>W przypadku wniosków o wpis dóbr wieloczęściowych (seryjnych) (zob. par. 137–140 <i>Wytycznych operacyjnych</i>), należy podać nazwę zespołu (całości) (np. Barokowe Kościoły Filipin). Nie należy podawać nazw komponentów dobra seryjnego – należy je umieścić w tabeli w ramach części 1.d i 1.f.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nazwa dobra powinna być zwięzła i nie przekraczać 200 znaków, w tym spacji i znaków interpunkcyjnych. Potrzebne mogą być konsultacje na poziomie państwowym i lokalnym, aby zapewnić uwzględnienie lokalnego języka, kultury i tradycji. W niektórych przypadkach wybierane są nazwy podwójne (np. Te Wahipounamu – South West New Zealand czy uKhahlamba / Drakensberg Park). W przypadku dóbr seryjnych należy wybrać jedną nazwę ogólną (np. Strefy chronione trzech równoległych rzek, Zasoby tropikalnych lasów deszczowych na Sumatrze, Parki kanadyjskich Gór Skalistych).
<p>1.d Współrzędne geograficzne w zaokrągleniu do najbliższej sekundy</p>	<p>W tym miejscu należy podać szerokość i długość geograficzną (w zaokrągleniu do najbliższej sekundy) lub współrzędne w układzie UTM (do najbliższych 10 metrów) punktu znajdującego się mniej więcej w centrum nominowanego dobra. Nie należy stosować innych systemów układu współrzędnych. W razie wątpliwości należy skonsultować się z Sekretariatem.</p> <p>W przypadku nominacji seryjnych, należy zamieścić tabelę zawierającą nazwę każdego komponentu, region, w którym się znajduje (lub, jeśli to stosowne, najbliższe miasto) oraz współrzędne jego centralnego punktu. Przykład formatu współrzędnych:</p> <p>N 45° 06' 05" W 15° 37' 56" lub Strefa UTM 18 kierunek wschodni: 545670 kierunek północny: 4586750</p>	

Nr id.	Nazwa komponentu	Region(y) / Rejon(y)	Współrzędne centralnego punktu	Obszar nominowanego komponentu dobra (ha)	Obszar strefy buforowej (ha)	Nr mapy
001						
002						
003						
itd.						
Całkowita powierzchnia (w ha)				ha	ha	

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>1.e Mapy i plany prezentujące granice nominowanego dobra i strefy buforowej</p>	<p>Należy dołączyć do wniosku w formie aneksu i wymienić poniżej wraz ze skalami i datami każdej z map:</p> <p>(i) Oryginał mapy topograficznej przedstawiającej całe kandydujące dobro, w największej możliwej skali. Należy wyraźnie zaznaczyć granice nominowanego dobra i strefy buforowej. Na tej samej lub towarzyszącej mapie należy zaznaczyć granice stref szczególnej ochrony prawnej, z jakiej korzysta dobro. W przypadku dóbr seryjnych koniecznych może być wiele map (zob. tabela w pkt 5.1.d). Dostarczone mapy powinny być w największej dostępnej i praktycznej skali, pozwalającej na identyfikację elementów topograficznych takich jak sąsiadujące siedliska, budynki i drogi w celu dokonania jednoznacznej oceny wpływu inwestycji w granicach kandydującego dobra, na obszarach przyległych lub w linii granicy.</p> <p>Należy zwrócić uwagę na grubość linii granic rysowanych na mapach. Grube linie mogą sprawić, że rzeczywiste granice dobra będą nieczytelne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mapy i plany (rysunki) wymagane w odniesieniu do dóbr dziedzictwa kulturowego zależą od rodzaju dobra i jego historii. Muszą w pełen sposób odzwierciedlać aspekty potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości. • Skala, szczegółowość i rozdzielczość map i planów powinna być wystarczająca, aby możliwe było powiązanie granic z właściwościami i atrybutami oraz łatwo można było zrozumieć kontekst dobra. • Stylizowane mapy z minimalnymi informacjami schematycznymi nie spełniają wymogów. Idealne są zazwyczaj mapy topograficzne w dużej skali lub plany katastralne (dla dóbr kulturowych), nawet jeśli są one stosowane jako baza do naniesionych na nie informacji. • Tam, gdzie na mapach / planach lub w tekście wskazano atrybuty dobra, należy stosować spójne nazewnictwo lub kod w celu umożliwienia łatwego odniesienia pomiędzy mapą / planem a tekstem. Innymi słowy nazwa atrybutu zastosowana na mapie powinna być taka sama jak ta stosowana w tekście. Napisy na mapach lub planach powinny być w języku angielskim lub francuskim.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI

Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE

Dodatkowe uwagi

Mapy można pobrać z adresów zamieszczonych na poniższej stronie internetowej <http://whc.unesco.org/en/mapagencies>

Jeżeli mapy topograficzne nie są dostępne w odpowiedniej skali, można je zastąpić innymi. Wszystkie mapy powinny zawierać dane georeferencyjne – co najmniej trzy punkty na przeciwległych krańcach map z kompletem współrzędnych. Mapy, nieprzycięte, powinny zawierać skalę, orientację, rzut, układ odniesienia, nazwę dobra i datę. Jeśli to możliwe, mapy powinny być wysyłane zrolowane, a nie złożone.

Jeśli to możliwe zachęca się do przedstawiania informacji geograficznych w formie cyfrowej, odpowiedniej do włączenia do GIS (Systemu Informacji Geograficznej). W takim przypadku zarys granic (nominowanego dobra i strefy buforowej) powinien zostać przedstawiony w formie wektorowej, przygotowanej w największej możliwej skali. Więcej informacji na temat tej możliwości można uzyskać w Sekretariacie.

(ii) Mapa lokalizacji pokazująca położenie dobra w granicach administracyjnych Państwa -Strony,

(iii) Plany i specjalnie przygotowane mapy dobra przedstawiające poszczególne cechy indywidualne dobra są pomocne i mogą zostać załączone.

Aby ułatwić kopiowanie i przedstawianie dokumentacji Organizacjom Doradczym i Komitetowi Światowego Dziedzictwa, jeśli to możliwe, należy przestrzegać ograniczenia formatu do wielkości A4 (lub „letter”) oraz dołączyć plik z ich wersją cyfrową.

- Zaleca się, aby zawarta została mapawska lokalizacja w kraju (format maks. A4 lub „letter”).
- Zaleca się, aby mapa lokalizacji dobra w kraju miała format maks. A4 lub „letter”.
- Dodatkowo zaleca się dostarczenie mapy topograficznej lub planu katastralnego (w przypadku dóbr kulturowych) przedstawiającej / przedstawiającego całe nominowane dobro, jego granice i strefę buforową (format maks. A4 lub „letter”). Jest to ta sama mapa, która ma być użyta w streszczeniu.
- Ważne jest, aby dostarczona została mapa topograficzna lub plan katastralny (w przypadku dobra kulturowego) przedstawiająca / przedstawiający nominowane dobro, jego granice i strefę buforową w jak największej skali.
- Ważne atrybuty wspomniane w tekście powinny zostać zaznaczone na mapie lub planie w odpowiedniej skali, jednak nie na głównej mapie przedstawiającej proponowane granice.
- Jeżeli oryginalne mapy / plany bazowe są w kolorze, wtedy należy również dostarczyć wersje w kolorze.
- Bardzo ważne jest przygotowanie dobrej legendy do mapy przedstawiającej granice. Legenda powinna wskazywać nominowane dobro oraz jego ewentualną strefę buforową za pomocą terminologii zawartej w *Wytycznych operacyjnych*. Granice te powinny być jasne i nie powinny wprowadzać w błąd, np. w związku z innymi liniami na mapie.
- W przypadku dóbr seryjnych należy dostarczyć plan lokalizacji przedstawiający wszystkie komponenty nominacji, a także indywidualne plany lokalizacji dla komponentów, umożliwiające odniesienie komponentów do otaczającego ich regionu. W przypadku dóbr seryjnych, które nie mieszczą się na jednej stronie A4, należy dostarczyć kilka map A4 obejmujących: (i) jedną mapę ukazującą całe dobro, lokalizację i odległość pomiędzy każdym komponentem oraz

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>Jeśli nie proponuje się ustanowienia strefy buforowej, wniosek powinien zawierać oświadczenie wyjaśniające, dlaczego nie ma potrzeby ustanawiania strefy buforowej w celu właściwej ochrony kandydującego dobra.</p>	<p>(ii) co najmniej jedną mapę ukazującą każdy indywidualny komponent i jego strefę buforową.</p> <ul style="list-style-type: none"> • W przypadku seryjnych dóbr krajowych i wielokrajowych należy dostarczyć oryginalną mapę topograficzną z wyraźnie zaznaczonymi granicami w odniesieniu do każdego komponentu dobra. • W przypadku nominacji, w ramach których proponowane jest rozszerzenie istniejącego dobra, przydatna jest mapa porównująca lokalizację oryginalnego dobra z lokalizacją proponowanego rozszerzenia. • W innych sekcjach, nie sekcji identyfikacyjnej, mogą zostać umieszczone dodatkowe mapy ilustrujące określone wartości, cechy lub kwestie, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - mapa geologiczna – w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryterium (viii); - mapa roślinności – w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryterium (ix) oraz (x); - mapa rozmieszczenia gatunków – w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryterium (ix) oraz (x); - infrastruktura lub propozycje infrastruktury (np. drogi i budowa dróg, tamy, przyszłe budowle itp.); oraz - mapa dojazdu – przedstawiająca główne trasy dojazdu w ramach dobra lub w jego najbliższej okolicy. • Podstawowe mapy w formacie A4 wskazujące lokalizację i granice dobra powinny znaleźć się w głównym dokumencie. Dodatkowe mapy powinny zazwyczaj być umieszczane w aneksach, jednoznacznie oznaczane, a tekst powinien zawierać odwołania do nich. Listę map oraz informacje na temat ich lokalizacji należy zawrzeć w punkcie 1.e. • Dobrym sposobem przedstawienia map jest format A3 złożony do wielkości dokumentu A4. • Mapy powinny zawsze znaleźć się w formie elektronicznej na załączonej płycie CD.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
		<ul style="list-style-type: none"> W przypadku dóbr spoza obszaru miejskiego bardzo ważne dla kompletności wniosku są mapy topograficzne. Na tej samej zasadzie istotne są plany katastralne w przypadku dóbr miejskich. Wnioski, które zawierają wyłącznie rysunki, w tym sporządzone komputerowo mapy, będą uważane za niekompletne. Na stosownej mapie (stosownych mapach) należy wskazać również otoczenie dobra (poza strefą buforową). Zob. strony 90–91 niniejszej instrukcji.
<p>1.f Powierzchnia nominowanego dobra (ha) oraz proponowanej strefy buforowej (ha)</p> <p>Powierzchnia nominowanego dobra: _____ ha</p> <p>Strefa buforowa _____ ha</p> <p>Całkowita powierzchnia _____ ha</p>	<p>W przypadku wniosków seryjnych (zob. par. 137–140 <i>Wytycznych operacyjnych</i>) należy wstawić tabelę zawierającą nazwę komponentu, region (jeśli różny dla różnych części), współrzędne, powierzchnię i strefę buforową.</p> <p>Tabelę nominacji seryjnej należy również użyć w celu ukazania wielkości poszczególnych nominowanych obszarów oraz strefy buforowej (stref buforowych).</p>	
<p>2. Opis</p>		<ul style="list-style-type: none"> Zaleca się, aby ta część wniosku została wypełniona po ukończeniu sekcji 3 – uzasadnieniu wpisu. Opis powinien rozwijać uzasadnienie wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa oraz zawierać informacje i dowody potwierdzające wnioski, które powinny zostać podsumowane w uzasadnieniu, a także inne informacje, które uzupełniają całościowy obraz nominowanego dobra. Należy jednak uważać, aby opis trzymał się tematu i nie był zbyt długi.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>2.a Opis dobra</p>	<p>Sekcja ta powinna zaczynać się od opisu nominowanego dobra w dniu zgłaszania kandydatury. Powinien on odnosić się do wszystkich cech dobra mających istotne znaczenie.</p> <p>W przypadku dobra kulturowego sekcja ta będzie zawierać opis wszelkich elementów, które sprawiają, że dobro to ma znaczenie kulturowe. Może obejmować opis budynku lub budynków i ich stylu architektonicznego, daty budowy, materiałów itp. W sekcji tej należy opisać również ważne aspekty otoczenia, takie jak ogrody, parki itp. Przykładowo, w przypadku malowideł naskalnych opis powinien odnosić się zarówno do sztuki naskalnej, jak i otaczających krajobrazów.</p> <p>Natomiast w przypadku zabytkowego miasta lub dzielnicy nie ma konieczności opisywania każdego budynku osobno, ale należy opisać ważne budynki publiczne oraz podać informacje na temat planu i układu przestrzennego tego obszaru, układu ulic i tak dalej.</p> <p>W przypadku dóbr przyrodniczych w opisie należy uwzględnić ważne atrybuty fizyczne, geologię, siedliska, gatunki i wielkość populacji oraz inne ważne cechy i procesy ekologiczne. Tam, gdzie to wykonalne, należy zamieścić listę gatunków; należy podkreślić obecność zagrożonych lub endemicznych gatunków. Należy opisać zakres i metody wykorzystania zasobów naturalnych.</p> <p>W przypadku krajobrazów kulturowych konieczne będzie stworzenie opisu dotyczącego wszystkich wyżej wspomnianych kwestii. Specjalną uwagę należy zwrócić na interakcję człowiek-przyroda.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W opisie należy skupić się na tych rzeczach, które są związane z potencjalną wyjątkową uniwersalną wartością dobra, a także przedstawić ogólny zarys dobra. • Opis powinien być wystarczający, aby zrozumieć, co ma potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość i jakie są jej ważne cechy. • Obszerny, zbyt długi opis wszystkiego na temat dobra nie jest konieczny. • Jeżeli opis jest skomplikowany i bardzo drobiazgowy, pożądane może być umieszczenie podsumowania oraz załączenie szczegółowego opisu w formie aneksu. • W opisie należy skoncentrować się na nominowanym dobru, którego granice zostały ustalone w poprzedniej sekcji. Można zamieścić opis elementów spoza dobra, jeżeli ma on jakiegokolwiek znaczenie, jednak najlepiej przedstawić go oddzielnie (np. wydzielając go podtytułem „Opis istotnych elementów poza dobrem”). • W sekcji tej należy omówić szersze otoczenie dobra (poza strefą buforową). Zob. strony 90–91 niniejszej instrukcji.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>Należy opisać całe nominowane dobro zidentyfikowane w sekcji 1 (Identyfikacja dobra). W przypadku nominacji seryjnych (zob. ustęp 137–140 <i>Wytycznych operacyjnych</i>) należy oddzielnie opisać każdy komponent.</p>	
<p>2.b Historia i rozwój</p>	<p>Należy opisać, jak dobro uzyskało obecną formę i stan, a także istotne zmiany, które przeszło, w tym ostatnie konserwacje.</p> <p>Dane te powinny zawierać pewnego rodzaju opis etapów budowy w przypadku zabytków, miejsc, budynków lub grup budynków. Jeżeli miejsce miały większe zmiany, rozbiórki lub przebudowy od czasu ukończenia budowy, należy je również opisać.</p> <p>W przypadku dóbr przyrodniczych opis powinien obejmować ważne wydarzenia w historii lub prehistorii, które wpłynęły na ewolucję dobra, a także przedstawiać informacje na temat jego interakcji z człowiekiem. Będzie to obejmować zmiany w wykorzystaniu dobra oraz jego zasobów naturalnych na potrzeby myślistwa, rybołówstwa lub rolnictwa, a także zmiany spowodowane zmianami klimatycznymi, powodziami, trzęsieniem ziemi lub innymi przyczynami naturalnymi.</p> <p>Informacje takie będą również wymagane w przypadku krajozobrazów kulturowych, gdzie poruszyć trzeba wszystkie aspekty historii działalności ludzkiej na danym obszarze.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podobnie jak w przypadku opisu, w historii należy się skupić na kwestiach istotnych z perspektywy potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra oraz przedstawieniu ogólnego kontekstu historycznego dobra. • Obszerna, zbyt drobiazgowa historia całego dobra nie jest potrzebna. Jeśli takie informacje są niezbędne, mogą zostać zawarte w aneksie lub można do nich po prostu nawiązać. • Ważne może być umiejscowienie historii dobra w kontekście historii świata, w którym to przypadku należy przedstawić pewne informacje. Można posłużyć się wtedy podsumowaniem zamiast przedstawiać obszernie szczegóły. • Nawiązanie do historii jest często bardzo ważne, ponieważ argumenty mogą opierać się na innych źródłach informacji, do których należy umieścić poprawne odwołania i które powinny być dopuszczalne. • W przypadku historii rozwoju dobra często bardzo pomocne jest umieszczenie diagramów ilustrujących poszczególne etapy. Na przykład w przypadku miast, w którym znajdują się budynki z różnego okresu, pomocne jest zamieszczenie ilustracji przedstawiających, które budynki dotyczą którego okresu historycznego zgodnie z informacjami zawartymi w tekście. • W tekście można wykorzystać inne ilustracje takie jak mapy, grafiki lub fotografie historyczne. Najlepiej byłoby, gdyby ilustracje te stanowiły pomoc w wyjaśnieniu niektórych aspektów historii dotyczących potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>3. Uzasadnienie wpisu⁴</p>	<p>La justificación se debe enunciar. Uzasadnienie należy przedstawić w niżej wymienionych sekcjach.</p> <p>W sekcji tej należy wyjaśnić, dlaczego uważa się, że dobro ma „wyjątkową uniwersalną wartość”.</p> <p>Całą tę sekcję nominacji należy sporządzić, uważnie odnosząc się do wymogów <i>Wytycznych operacyjnych</i>. Nie powinna zawierać ona szczegółowych, opisowych materiałów na temat dobra lub zarządzania nim, ponieważ kwestie te omówiono w innych sekcjach, ale należy przekazać w niej najważniejsze aspekty, które są istotne z perspektywy określenia wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra.</p>	<p>Tekst w następujących sekcjach 3.1.a–3.1.e powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje, aby poprzeć tekst projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.</p>
<p>3.1.a Krótki opis</p>	<p>Krótki opis powinien obejmować: (i) podsumowanie informacji rzeczowych oraz (ii) podsumowanie wartości. Streszczenie informacji rzeczowych przedstawia kontekst geograficzny i historyczny oraz główne jego elementy i cechy. Podsumowanie wartości powinno prezentować decydom i ogółowi społeczeństwa potencjalną <i>wyjątkową uniwersalną</i> wartość dobra, która musi być zachowana oraz potrzebę ochrony, zarządzania i monitorowania. Streszczenie powinno się odnosić do wszystkich kryteriów użytych w celu uzasadnienia kandydatury. Krótki opis ujmuje zwięźle całość uzasadnienia wyboru kandydatury i propozycji wpisu.</p>	<p>Tekst ten powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje, aby wzmocnić tekst projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.</p>

⁴ Zob. również paragrafy 132 i 133.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>3.1.b Kryteria, na podstawie których proponowany jest wpis (oraz uzasadnienie wpisu na podstawie tych kryteriów)</p>	<p>Zob. par. 77 <i>Wytycznych operacyjnych</i>.</p> <p>Należy przedstawić oddzielne uzasadnienie dla każdego wybranego kryterium.</p> <p>Należy krótko przedstawić, w jaki sposób dobro spełnia kryteria, na podstawie których jest nominowane (gdzie to konieczne, należy odwołać się do sekcji „opisu” i „analizy porównawczej”, ale nie należy powtarzać tekstu tych sekcji), a także opisać atrybuty istotne dla każdego kryterium.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 63–64 niniejszego poradnika. • Uzasadnienie przygotowane w odniesieniu do każdego kryterium powinno być przydatne podczas przygotowywania poniższej Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości. • Uzasadnienie jest argumentem, dlaczego dane dobro spełnia dane kryterium. • Tekst ten powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje potwierdzające treść projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.
<p>3.1.c Orzeczenie integralności</p>	<p>Orzeczenie integralności powinno wykazać, że dobro spełnia warunki integralności określone w sekcji II.D <i>Wytycznych operacyjnych</i>, gdzie warunki te opisuje się bardziej szczegółowo.</p> <p><i>Wytyczne operacyjne</i> przewidują potrzebę oceny zakresu, w jakim dobro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posiada wszystkie elementy niezbędne do wyrażenia wyjątkowej uniwersalnej wartości; • jest właściwego rozmiaru, aby zapewnić pełną reprezentację cech i procesów, świadczących o jego znaczeniu; • narażone jest na niekorzystne skutki rozwoju i/lub zaniedbania (zob. par. 88 WO). <p><i>Wytyczne operacyjne</i> zawierają szczegółowe wskazówki dotyczące różnych kryteriów światowego dziedzictwa, z którymi należy się zapoznać (par. 89–95).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 64–70 niniejszego poradnika. • W sekcji tej należy przedstawić uzasadnienie granic dobra. • Tekst ten powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje potwierdzające treść projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.
<p>3.1.d Orzeczenie autentyczności (dla wniosków na podstawie kryteriów (i) do (vi))</p>	<p>W Orzeczeniu autentyczności należy wykazać, że dobro spełnia warunki autentyczności określone w sekcji II.D <i>Wytycznych operacyjnych</i>, które bardziej szczegółowo opisują te warunki.</p> <p>W sekcji tej należy podsumować informacje, które należy bardziej szczegółowo przedstawić w sekcji 4 dokumentacji (i ewentualnie w innych sekcjach);</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 64–70 niniejszego poradnika. • Tekst ten powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje potwierdzające treść projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>nie należy powtarzać poziomu szczegółowości danych zawartych w tych sekcjach. Warunek autentyzmu dotyczy wyłącznie dóbr kulturowych oraz aspektów kulturowych dóbr „mieszanych”.</p> <p><i>Wytyczne operacyjne</i> wskazują, że „można uznać, że dobra spełniają warunki autentyczności, jeżeli ich wartości kulturowe (w kontekście kryteriów proponowanych we wniosku) są prawdziwie i wiarygodnie wyrażone przez szereg atrybutów” (zob. par. 82).</p> <p>W <i>Wytycznych operacyjnych</i> sugeruje się, że następujące typy atrybutów mogą zostać uznane za niosące lub wyrażające wyjątkową uniwersalną wartość:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forma i projekt; • materiały i substancja; • użytkowanie i funkcja; • tradycje, sposoby i systemy zarządzania; • lokalizacja i otoczenie; • język oraz inne formy dziedzictwa niematerialnego; • atmosfera i odczucia; a także • inne czynniki wewnętrzne / zewnętrzne. 	
<p>3.1.e Wymagania dotyczące ochrony i zarządzania</p>	<p>W sekcji tej należy przedstawić, w jaki sposób zostaną spełnione wymagania dotyczące ochrony i zarządzania, aby zagwarantować, że wyjątkowa uniwersalna wartość dobra zostanie zachowana pomimo upływu czasu. Należy zawrzeć zarówno szczegóły ogólnych ram ochrony i zarządzania, jak i identyfikację określonych długoterminowych oczekiwań względem ochrony dobra.</p> <p>W sekcji tej należy podsumować informacje, które mogą być przedstawione bardziej szczegółowo w sekcji 5 wniosku (i ewentualnie w sekcji 4 i 6), nie należy jednak powtarzać stopnia szczegółowości informacji zawartych w tych sekcjach.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tekst ten powinien zawierać bardziej szczegółowe informacje, potwierdzające treść projektu Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>Należy w pierwszej kolejności przedstawić zarys podstaw ochrony i zarządzania. Sekcja ta powinna zawierać informacje na temat koniecznych mechanizmów ochrony, planów lub systemów zarządzania (istniejących lub koniecznych do ustanowienia), które służą ochronie i zachowaniu atrybutów niosących <i>wyjątkową uniwersalną wartość</i> oraz odnosić się do zagrożeń i słabości dobra. Mogą to być: istniejąca restrykcyjna i efektywna ochrona, przejrzyste udokumentowany system zarządzania, w tym relacje między kluczowymi interesariuszami i grupami użytkowników, adekwatne zasoby ludzkie i finansowe, główne wymogi prezentacji (jeżeli dotyczy) oraz efektywny monitoring.</p> <p>Po drugie, w sekcji tej należy wskazać długofalowe wyzwania w zakresie ochrony dobra i zarządzania nim, a także określić, w jaki sposób będą one rozwiązane w długoterminowej strategii.</p> <p>Istotne będzie odniesienie się do najważniejszych zagrożeń słabości i niekorzystnych zmian grożących autentyczności i/lub integralności dobra, które zostały wcześniej wymienione, a także ustalenie, w jaki sposób ochrona i zarządzanie odnie się do tych słabości i zagrożeń oraz złagodzi niekorzystne zmiany.</p> <p>Jako oficjalna deklaracja uznana przez Komitet Światowego Dziedzictwa ta sekcja Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości powinna zawierać najważniejsze zobowiązania Państwa-Strony w zakresie długofalowej ochrony i zarządzania dobrem.</p>	
<p>3.2 Analiza porównawcza</p>	<p>Dobro należy porównać z podobnymi obiektami, bez względu na to, czy zostały one wpisane na Listę światowego dziedzictwa, czy nie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 70–76 niniejszego poradnika.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>W analizie porównawczej należy przedstawić w skrócie podobieństwa pomiędzy nominowanym dobrem a innymi dobrami oraz powody, dla których nominowane dobro się wyróżnia. Analiza porównawcza powinna dążyć do wyjaśnienia znaczenia nominowanego dobra zarówno w kontekście krajowym, jak i międzynarodowym (zob. par. 132 <i>Wytycznych operacyjnych</i>).</p> <p>Celem analizy porównawczej jest wykazanie, z pomocą studiów tematycznych, że istnieje miejsce na Liście dla kandydującego dobra. W przypadku dóbr wieloczęściowych celem analizy porównawczej jest również uzasadnienie wyboru części składowych.</p>	
<p>3.3 Proponowana Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości</p>	<p>Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości jest oficjalną deklaracją przyjętą przez Komitet Światowego Dziedzictwa w chwili wpisania danego dobra na Listę światowego dziedzictwa. Jeśli Komitet Światowego Dziedzictwa zatwierdzi wpisanie dobra na Listę światowego dziedzictwa, zatwierdzi również Deklarację wyjątkowej uniwersalnej wartości, która zwięźle ujmuje, dlaczego uważa się, że dane dobro ma wyjątkową uniwersalną wartość, jak spełnia stosowne kryteria, warunki integralności oraz (w odniesieniu do dóbr kulturowych) autentyczności oraz w jaki sposób spełnia wymagania w zakresie ochrony i zarządzania, aby zachować wyjątkową uniwersalną wartość w długiej perspektywie.</p> <p>Deklaracje wyjątkowej uniwersalnej wartości powinny być zwięzłe i przedstawione w standardowym formacie. Powinny pomóc w podnoszeniu świadomości na temat wartości danego dobra, stanowić wytyczne w zakresie oceny jego stanu zachowania oraz stanowić źródło informacji odnośnie do ochrony i zarządzania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 77–80 niniejszego poradnika.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>Po przyjęciu przez Komitet Deklaracja wyjątkowej uniwersalnej wartości jest publikowana na terenie dobra oraz na stronie internetowej Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO.</p> <p>Główne sekcje Deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości to:</p> <ol style="list-style-type: none"> Krótki opis Uzasadnienie kryteriów Orzeczenie integralności (w przypadku wszystkich dóbr) Orzeczenie autentyczności (w przypadku dóbr nominowanych na podstawie kryteriów i do vi) Wymogi dotyczące ochrony i zarządzania 	
<p>4. Stan zachowania i czynniki oddziałujące na dobro</p>		
<p>4.a Obecny stan zachowania</p>	<p>Informacje przedstawione w tej sekcji stanowią dane referencyjne niezbędne do monitorowania stanu zachowania nominowanego dobra w przyszłości. W sekcji tej należy zawrzeć informacje dotyczące stanu fizycznego dobra, wszelkich zagrożeń względem WUW dobra oraz środków konserwatorskich podejmowanych względem dobra (zob. par. 132 <i>Wytycznych operacyjnych</i>). Na przykład w mieście lub obszarze historycznym należy wskazać budynki, pomniki / monumenty lub inne konstrukcje wymagające większych lub mniejszych napraw, a także skalę i czas trwania wszelkich ostatnich lub nadchodzących większych projektów renowacyjnych. W przypadku dobra przyrodniczego należy przedstawić dane na temat tendencji gatunkowych lub integralności ekosystemu. Jest to ważne, ponieważ nominacja będzie wykorzystywana w nadchodzących latach na potrzeby porównań dokonywanych w celu ustalenia zmian w stanie dobra. Wskaźniki i statystyczne wartości referencyjne zastosowane w monitoringu stanu zachowania znajdują się w Sekcji 6 poniżej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Informacje na temat stanu zachowania powinny być realistyczne, nieprzesadzone w żadną stronę. Należy pamiętać, że misja ewaluacyjna odwiedzi dobro i sprawdzi te aspekty. Aby zachować integralność wszystkich stosownych atrybutów, środki ochrony stanu dobra muszą odnosić się nie tylko do cech, ale również dynamicznych procesów, które przyczyniają się do ewolucji dobra. Jeżeli stan zachowania jest złożony, do przekazania tych informacji przydać mogą się diagramy lub mapy / plany z adnotacjami. Na przykład w mieście stan budynków może bardzo się różnić. Podobnie mapy / plany z adnotacjami mogą najlepiej odzwierciedlać zakres zagrożeń lub środków konserwacji. Sekcja ta powinna dotyczyć bieżącej sytuacji dobra. Potencjalne lub przyszłe zagrożenia należy omówić w sekcji 4.b.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>4.b Czynniki oddziałujące na dobro</p>	<p>W sekcji tej należy przedstawić informacje na temat wszystkich czynników, które mogą wpłynąć na WUW dobra bądź jej zagrozić. Należy w niej również opisać wszelkie trudności, które można napotkać przy rozwiązywaniu takich problemów. Nie wszystkie czynniki sugerowane w tej są odpowiednie dla wszystkich dóbr. Mają one jedynie charakter wskazujący i mają pomóc Państwu-Stronie ustalić czynniki, które są istotne dla każdego konkretnego dobra.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy zwrócić szczególną uwagę na notki wyjaśniające, które wskazują, że nie wszystkie czynniki są istotne z punktu widzenia wszystkich dóbr. Jeśli czynniki są nie związane z danym dobrem, należy po prostu to wyjaśnić, nie podejmując próby szczegółowego przeanalizowania danego czynnika. W sekcji tej należy odnieść się do potencjalnych lub przyszłych zagrożeń w zakresie wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Bieżące zagrożenia należy omówić w punkcie 4.a. Wymienić należy tylko te zagrożenia, które można rozsądnie przewidzieć, czy których można się spodziewać w odniesieniu do określonego dobra, albo które były już wcześniej zgłaszane. Niemniej jednak należy przedstawić dokładne i szczerze informacje na temat takich zagrożeń.
<p>(i) Presje związane z rozwojem (np. ingerencja, adaptacja, rolnictwo, górnictwo)</p>	<p>Należy wymienić rodzaje zagrożeń związanych z rozwojem mające wpływ na dobro, np. dążenie do rozbiórki, odbudowy lub nowej zabudowy, adaptacje istniejących budynków do nowych funkcji naruszające jego autentyczność i integralność, modyfikacje siedlisk lub ich niszczenie wynikające z ingerencji rolnictwa, leśnictwa lub z wypasania zwierząt lub przez złe zarządzany ruch turystyczny oraz inne użytkowanie, nieodpowiednia lub niezrównoważona eksploatacja zasobów naturalnych, szkody spowodowane przez górnictwo, wprowadzenie egzotycznych gatunków mogących zakłócić naturalne procesy ekologiczne, tworzenie nowych ośrodków populacji na terenie dobra lub w jego pobliżu, powodujące szkodę dla dobra lub jego otoczenia.</p>	
<p>(ii) Presje środowiskowe (np. zanieczyszczenie, zmiany klimatyczne, pustynnienie)</p>	<p>Należy wymienić i podsumować najważniejsze źródła negatywnych czynników środowiskowych mających wpływ na stan fizyczny budynków, florę i faunę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Źródła negatywnych czynników należy wymienić tylko wtedy, gdy są one rzeczywiście obecne i mają istotny wpływ na dobro.
<p>(iii) Katastrofy naturalne i przygotowanie na wypadek ryzyka ich wystąpienia (trzęsienia ziemi, powodzie, pożary itp.)</p>	<p>Należy wymienić te katastrofy, które stanowią dające się przewidzieć zagrożenie dobra oraz środki podjęte w celu przygotowania planów awaryjnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy wskazać szacowaną częstotliwość takich katastrof oraz prawdopodobną skalę wpływu.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>w przypadku ich wystąpienia, zarówno środki ochrony fizycznej, jak i szkolenia personelu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy opracować plan przygotowania na zagrożenia oraz zapewnić środki na poradzenie sobie z określoną częstotliwością i skalą oddziaływania. Plan przygotowania na zagrożenia powinien obejmować działania wyprzedzające wystąpienie katastrofy oraz środki reakcji w trakcie katastrofy i po niej. Potrzebne informacje należy podsumować, zbierając w takim podsumowaniu odwołania do innych dokumentów (np. planów awaryjnych / planów reagowania w razie katastrofy).
<p>(iv) Odpowiedzialne odwiedzanie dóbr światowego dziedzictwa</p>	<p>Należy przedstawić status odwiedzin dobra (w szczególności dostępne dane referencyjne, schematy odwiedzania, w tym koncentrację aktywności w poszczególnych częściach dobra oraz działania planowane w przyszłości).</p> <p>Należy opisać planowane poziomy odwiedzin wynikające z wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa lub innych czynników.</p> <p>Należy określić pojemność dobra oraz możliwość poprawy jego zarządzania w celu sprostania bieżącej lub spodziewanej liczbie odwiedzających oraz powiązanym oddziaływaniom rozwojowym bez niekorzystnych skutków.</p> <p>Należy wziąć pod uwagę możliwe formy degradacji dobra wynikające z oddziaływania i zachowania odwiedzających, w tym tego mającego wpływ na jego atrybuty niematerialne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy krótko opisać metodę określania pojemności dobra. Należy przedstawić w skrócie, na jakiej podstawie przygotowano prognozy dotyczące liczby odwiedzających. Przyszłą liczbę odwiedzających należy oszacować na realistycznym poziomie, zwracając szczególną uwagę na wpływ wpisu dobra na Listę światowego dziedzictwa. Wpis dobra na Listę może często skutkować istotnym zwiększeniem liczby odwiedzających. Należy przedstawić dowody na poparcie wniosków dotyczących możliwości przyjęcia bieżącej lub przewidywanej liczby odwiedzających bez powodowania niekorzystnych skutków, albo należy umieścić odwołania do takich dowodów. Zwykłe stwierdzenie nie jest wystarczające. Czy w przypadku bieżącej liczby prowadzono jakikolwiek monitoring wpływu, do którego można się odwołać? Czy istnieje plan zarządzania odwiedzającymi / ruchem turystycznym dla dobra? Czy jest on odpowiedni i skuteczny? Wśród warunków dla odwiedzających / ruchu turystycznego, które należy opisać, znajdują się komunikaty, techniki, charakter doświadczeń oraz dostępne udogodnienia. Informację tę można zazwyczaj znaleźć w planie zarządzania odwiedzającymi / ruchem turystycznym. Podsumowanie kluczowych punktów tego planu może być zawarte w dokumentacji nominacyjnej, a sam plan do niej dołączony.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
		<ul style="list-style-type: none"> • Jako liczbę odwiedzających / turystów należy podać liczbę za ostatni rok. • Dobro nie może mieć różnych obszarów czy stref, wobec czego liczba odwiedzających / turystów powinna dotyczyć całego dobra.
<p>(v) Liczba mieszkańców na terenie dobra i w obrębie strefy buforowej</p> <p>Szacowana liczba mieszkańców:</p> <p>Obszaru nominowanego dobra _____</p> <p>Strefy buforowej _____</p> <p>Razem _____</p> <p>Rok _____</p>	<p>Należy przedstawić najdokładniejsze dostępne dane statystyczne lub szacunkowe na temat liczby mieszkańców nominowanego dobra i wszelkich stref buforowych. Należy podać rok, którego dotyczą dane szacunkowe lub faktyczne.</p>	
<p>5. Ochrona dobra i zarządzanie nim</p>	<p>Ta sekcja wniosku ma dać jasny obraz środków legislacyjnych, regulacyjnych, umownych, planistycznych, instytucjonalnych oraz/lub tradycyjnych (zob. par. 132 <i>Wytucznych operacyjnych</i>) oraz planu lub innego systemu zarządzania (par. 108–118 <i>Wytucznych operacyjnych</i>), które wprowadzono w celu ochrony dobra i zarządzania nim zgodnie z wymogami Konwencji światowego dziedzictwa. Należy tu poruszyć kwestie polityki, status prawny oraz środki ochronne oraz praktyczną stronę codziennej administracji i zarządzania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 92–97 niniejszego poradnika. • Skuteczna ochrona jest konieczna w przypadku dóbr światowego dziedzictwa, a wniosek musi wskazywać, jak jest ona zapewniana i realizowana w praktyce. • Oczekuje się, że w chwili nominacji będzie istniał skuteczny plan zarządzania lub udokumentowany system. • Zasady zrównoważonego zarządzania ruchem turystycznym można znaleźć w <i>Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers, World Heritage Manuals 1</i> (Pedersen, 2002).
<p>5.a Własność</p>	<p>Należy wskazać główne kategorie struktury własności gruntów (w tym grunty należące do kraju związkowego / stanu, prowincji / województwa, podmiotów prywatnych, wspólnoty, własność tradycyjna, zwyczajowa i niepaństwowa itp.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W przypadku złożonych dóbr informacje te można najlepiej przedstawić w tabeli i w formie mapy / planu z adnotacjami.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>5.b Formy ochrony</p>	<p>Należy przedstawić stosowny status prawny, regulacyjny, umowny, planistyczny, instytucjonalny oraz/lub tradycyjny dobra: na przykład park narodowy lub prowincjonalny / wojewódzki, zabytek wpisany do rejestru zabytków, obszar ochrony na mocy prawa krajowego lub zwyczaju albo inny status.</p> <p>Należy podać rok przyznania danego statusu i akt(y) prawny / prawne, na podstawie którego / których go nadano.</p> <p>Jeżeli dokument nie może zostać dostarczony w języku angielskim lub francuskim, należy przedstawić angielskie lub francuskie streszczenie przedstawiające jego kluczowe zapisy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oprócz listy w przypadku złożonych dóbr informacje te można przedstawić w formie mapy / planu z adnotacjami. • W sekcji tej należy przedstawić uzasadnienie granic strefy buforowej.
<p>5.c Sposoby realizacji środków ochronnych</p>	<p>Należy opisać, w jaki sposób funkcjonuje ochrona dobra zagwarantowana jego statusem prawnym, regulacyjnym, umownym, planistycznym, instytucjonalnym oraz/lub tradycyjnym, wskazanym w sekcji 5.b.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Między teoretycznie dostępną ochroną a ochroną rzeczywiście osiągniętą może być istotna różnica. Informacja o faktycznej sytuacji jest najważniejsza i należy ją przedstawić. • Należy również umieścić odwołania do dowodów na poparcie wszelkich argumentów.
<p>5.d Istniejące plany dotyczące okręgu i regionu, w którym dane proponowane dobro jest zlokalizowane (np. plan regionalny lub lokalny, plan konserwacji, plan rozwoju turystyki)</p>	<p>Należy wymienić przyjęte plany wraz z datą i podmiotem odpowiedzialnym za ich przygotowanie. W niniejszej sekcji należy podsumować stosowne zapisy. Kopię planu należy dołączyć zgodnie z sekcją 7.b.</p> <p>Jeżeli plany istnieją tylko w języku innym niż angielski czy francuski, należy przedstawić angielskie lub francuskie streszczenie przedstawiające ich kluczowe zapisy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Należy również wskazać status planów wraz z oceną ich skuteczności. • Dodatkowo należy przedstawić informacje na temat tego, czy plany takie są spójne z ochroną i konserwacją dobra oraz zarządzaniem nim. • Należy wskazać zakres geograficzny lub inny planów (np. czy plan obejmuje całe dobro czy tylko określoną część?).
<p>5.e Plan zarządzania dobrem lub inny system zarządzania</p>	<p>Jak zauważono w paragrafie 132 <i>Wytycznych operacyjnych</i>, odpowiedni plan zarządzania lub inny system zarządzania jest niezbędny i należy go wskazać we wniosku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zob. strony 93–97 niniejszego poradnika. • Należy przedstawić dowody na skuteczność planu / systemu zarządzania, a nie tylko przedstawić zapewnienia i twierdzenia.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>Oczekuje się również zapewnienia, że plan lub inny system zarządzania zostanie skutecznie wprowadzony w życie. Do systemu zarządzania powinny być wprowadzone zasady zrównoważonego rozwoju.</p> <p>Kopia planu zarządzania lub dokumentacja systemu zarządzania powinna być dołączona do wniosku w formie aneksu w języku angielskim lub francuskim zgodnie z sekcją 7.b.</p> <p>Jeśli plan istnieje wyłącznie w języku innym niż angielski lub francuski, należy dołączyć szczegółowy opis jego ustaleń w jednym z tych dwóch języków. Należy podać tytuł, datę oraz autora planów zarządzania dołączonych do nominacji.</p> <p>Należy przedstawić szczegółową analizę lub objaśnienie planu zarządzania lub udokumentowanego systemu zarządzania.</p> <p>Rekomendowane jest przygotowanie harmonogramu realizacji planu zarządzania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Plan / system zarządzania musi przede wszystkim służyć ochronie i konserwacji potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości. Plan / system zarządzania musi dotyczyć rzeczywistych okoliczności dobra, w szczególności problemów. W przypadku dóbr seryjnych lub wielokrajowych albo złożonych dóbr z wieloma planami / systemami, należy wykazać kompletność planów / systemów. Należy udokumentować skoordynowane zarządzanie poszczególnymi komponentami.
<p>5.f Źródła i szczeble finansowania</p>	<p>Należy przedstawić źródła i szczeble finansowania, które są dostępne dla dobra każdego roku. Można również określić potrzeby lub odwrotnie – dostępność środków, w szczególności określić wszystkie braki lub niedobory, albo wszystkie obszary, w których może być potrzebne wsparcie.</p>	
<p>5.g Źródła specjalistycznej wiedzy i kształcenie w zakresie technik konserwacji i zarządzania</p>	<p>Należy wskazać źródła specjalistycznej wiedzy i możliwości kształcenia, jakie zostaną zapewnione dobru przez władze krajowe lub inne organizacje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy wskazać faktyczną wiedzę ekspercką i przeszkolenie wykorzystywane przez dobro ponad to, co jest być dostępne. Wiedza ekspercka i przeszkolenie może istnieć w ramach dedykowanej agencji zarządzającej, a także być pozyskiwana/e ze strony innych organizacji. Należy oszacować odpowiedniość i potencjał specjalistycznej wiedzy i kształcenia w zakresie spełnienia określonych potrzeb dobra.

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>5.h Obiekty i infrastruktura turystyczna</p>	<p>W tej sekcji należy opisać wszystkie obiekty dostępne w danym miejscu dla wszystkich odwiedzających, wykazać czy są one odpowiednie w stosunku do wymogów w zakresie ochrony i zarządzania dobrem. Należy w niej opisać, jak obiekty i usługi zapewnią skuteczną i pełną prezentację dobra odpowiadającą na potrzeby wszystkich grup odwiedzających, w tym bezpieczny i odpowiedni dostęp do dobra. W sekcji tej należy rozpatrzyć obiekty turystyczne, które mogą obejmować interpretację / objaśnienie (oznakowanie, szlaki, tablice lub publikacje, przewodniki); muzeum / wystawę poświęconą dobru, centrum dla odwiedzających lub centrum interpretacji; oraz/ lub potencjalne wykorzystanie technologii i usług cyfrowych (zakwaterowanie, restauracja, parking samochodowy, toalety, punkty pomocy itp.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Należy oszacować stosowność i potencjał tych obiektów w zakresie spełnienia określonych potrzeb dobra. Należy odnotować wszelkie konflikty pomiędzy obiektami oraz ochroną i konserwacją dobra.
<p>5.i Polityka i programy związane z prezentacją i promocją dobra</p>	<p>Sekcja ta odnosi się do art. 4 i 5 Konwencji światowego dziedzictwa dotyczących prezentacji i przekazywania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Zachęca się Państwa-Strony do przedstawiania informacji na temat polityki i programów dotyczących prezentacji i promocji dobra zgłaszanego do wpisu na Listę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wymagane jest wyłącznie podsumowanie informacji. Takie polityki i programy mogą być włączone w plan interpretacji lub podobny. Należy przedstawić informacje na temat zasobów programów oraz skuteczności polityk i programów. Czy programy są faktycznie prowadzone i promują potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość? Czy istnieją konflikty pomiędzy prezentacją / promocją a ochroną / konserwacją?
<p>5.j Personel oraz umiejętności i wiedza specjalistyczna (profesjonalna, techniczna, dotycząca bieżącego utrzymania)</p>	<p>Należy wskazać posiadane umiejętności i kwalifikacje niezbędne do dobrego zarządzania dobrem, w tym w odniesieniu do ruchu turystycznego i przyszłych potrzeb szkoleniowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Czy poziom zatrudnienia jest odpowiedni? Czy te umiejętności i szkolenie odpowiadają wartościom dobra?
<p>6. Monitoring</p>	<p>Ta sekcja wniosku ma na celu dostarczenie dowodów dotyczących stanu zachowania dobra, które może być weryfikowane i raportowane regularnie w celu ukazania rozwijających się tendencji.</p>	

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>6.a Kluczowe wskaźniki pomiaru stanu zachowania</p>	<p>Należy przedstawić listę w formie tabeli kluczowych wskaźników, które zostały wybrane jako miary stanu zachowania całego dobra (zob. sekcję 4.a powyżej). Należy wskazać częstotliwość pomiaru i przeglądu tych wskaźników oraz miejsce przechowywania rejestrów. Wskaźniki mogą prezentować ważny aspekt dobra i być jak najściślej związane z Deklaracją wyjątkowej uniwersalnej wartości (zob. sekcję 2.b powyżej). Tam, gdzie to możliwe, powinny być wyrażone w postaci liczbowej, a tam, gdzie nie jest to możliwe, powinny mieć powtarzalną formę, na przykład poprzez robienie fotografii z tego samego punktu. Przykładami dobrych wskaźników są:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. liczba gatunków lub populacja kluczowego gatunku na obszarze dobra przyrodniczego; ii. udział procentowy budynków wymagających istotnej renowacji w mieście lub dzielnicy historycznej; iii. szacowana liczba lat do prawdopodobnego zakończenia większego programu konserwacji; iv. stabilność lub stopień odkształceń w określonym budynku lub elemencie budynku; v. poziom wzrostu lub obniżenia każdego rodzaju ingerencji na terenie dobra. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wskaźniki muszą odnosić się do potencjalnej wyjątkowej uniwersalnej wartości, a nie być po prostu czymś, co można zmierzyć.

Aktualny formularz wniosku			Dodatkowe uwagi
Wskaźnik	Częstotliwość	Lokalizacja rejestru	

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>6.b Kwestie administracyjne monitoringu dobra</p>	<p>Należy podać nazwę i dane kontaktowe agencji odpowiedzialnej / odpowiedzialnych za monitoring określony w pkt. 6.a.</p>	
<p>6.c Wyniki sprawozdań składanych w przeszłości</p>	<p>Należy wymienić i krótko podsumować wcześniejsze sprawozdania na temat konserwacji dobra oraz dostarczyć wyciągi i umieścić odwołania do opublikowanych źródeł (np. raportów przedłożonych zgodnie z międzynarodowymi umowami i programami, np. Ramsar, MAB).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W przypadku odnotowanych problemów lub złego stanu zachowania należy krótko omówić bieżącą sytuację i działania korygujące. • Jeżeli nadal utrzymują się problemy lub zły stan zachowania, należy zgłosić je w sekcji 4 powyżej.
<p>7. Dokumentacja</p>	<p>Ta sekcja wniosku to lista kontrolna dokumentacji, którą należy dostarczyć, w ramach kompletnego wniosku.</p>	
<p>7.a Lista fotografii i materiałów audiowizualnych oraz formularz zezwolenia na ich wykorzystanie</p>	<p>Państwa-Strony powinny dostarczyć wystarczającą liczbę aktualnych ilustracji (odbitki zdjęć, slajdy oraz, jeśli to możliwe, pliki cyfrowe, filmy i zdjęcia lotnicze) dających dobry ogólny obraz dobra.</p> <p>Slajdy powinny mieć format 35 mm, a zdjęcia cyfrowe w formacie jpg o minimalnej rozdzielczości 300 dpi (ang. <i>dots per inch</i>). Jeżeli dostarczany jest materiał filmowy, dla zapewnienia jakości rekomendowany jest format Beta SP.</p> <p>Materiałowi powinna towarzyszyć lista oraz formularz zezwolenia na wykorzystanie ilustracji i fotografii oraz materiałów audiowizualnych przedstawionych poniżej.</p> <p>Należy zawrzeć co najmniej jedną fotografię prezentującą dobro, którą będzie można umieścić na ogólnodostępnej stronie internetowej.</p> <p>Zachęca się Państwa-Strony do dokonania na rzecz UNESCO pisemnej, bezpłatnej i niewyłącznej cesji praw do rozpowszechniania, publicznego prezentowania, publikowania, reprodukcji, wykorzystywania w dowolnej formie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazy powinny przedstawiać potencjalną wyjątkową uniwersalną wartość dobra oraz jej kontekst.

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
	<p>i w dowolnym formacie, w tym cyfrowym, dostarczonych zdjęć w części lub w całości oraz prawa do przekazywania tych praw osobom trzecim.</p> <p>Niewyłączna cesja praw nie narusza praw własności intelektualnej (praw fotografa / reżysera filmu lub właściciela praw autorskich). Gdy UNESCO rozpowszechnia obrazy, zawsze podaje nazwisko fotografa / reżysera filmu, jeśli zostało ono wyraźnie podane w formularzu.</p> <p>Wszelkie dochody pochodzące z cesji praw zostaną przekazane na rzecz Funduszu Światowego Dziedzictwa.</p>	

Aktualny formularz wniosku							Dodatkowe uwagi
Nr id.	Rodzaj (slajd, wydruk, film, wideo)	Tytuł	Data wykonania fotografii (m-c/rok)	Fotograf / reżyser filmu	Właściciel praw autorskich (jeśli inny niż fotograf / reżyser)	Dane kontaktowe właściciela praw autorskich (nazwa / nazwisko, adres, tel./faks i e-mail)	Niewyłączna cesja praw

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
<p>7.b Teksty odnoszące się do statusu ochrony, kopie planów zarządzania dobrem lub udokumentowanych systemów zarządzania oraz wyciągi z innych planów istotnych z perspektywy dobra</p>	<p>Należy załączyć teksty wskazane w sekcjach 5.b, 5.d i 5.e powyżej.</p>	
<p>7.c Forma i data najnowszych rejestrów lub ewidencji dobra</p>	<p>Należy umieścić informacje na temat formy i datę ostatniej dokumentacji lub inwentaryzacji dobra. Należy opisać tylko rejestry, które są nadal dostępne.</p>	

4 Sporządzanie i przygotowanie dokumentacji wniosku

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
7.d Adres przechowywania ewidencji, rejestrów i archiwów	Należy podać nazwę i adres podmiotów przechowujących dokumenty inwentaryzacyjne (budynek, zabytki, gatunki fauny i flory).	
7.e Bibliografia	Należy wymienić główne publikowane źródła, stosując zstandardyzowany format bibliograficzny.	
8. Dane kontaktowe władz odpowiedzialnych za dobro	Ta część wniosku pozwoli Sekretariatowi dostarczać aktualne informacje na temat nowości i innych kwestii związanych ze światowym dziedzictwem.	
8.a Przygotowujący Imię i nazwisko: Stanowisko: Adres: Miasto, prowincja / województwo / kraj związkowy / stan, państwo: Tel.: Faks: E-mail:	Należy podać imię i nazwisko, adres i inne dane kontaktowe osoby odpowiedzialnej za przygotowanie dokumentacji. Jeżeli nie można podać adresu e-mail, informacje muszą zawierać numer faksu.	
8.b Oficjalna lokalna instytucja / podmiot	Należy podać nazwę podmiotu, muzeum, instytucji, społeczności lub zarządcy odpowiedzialnej / odpowiedzialnego lokalnie za zarządzanie dobrem. Jeżeli standardową instytucją sprawozdawczą jest podmiot krajowy, należy przedstawić jego dane kontaktowe.	
8.c Inne lokalne instytucje	Należy podać pełną nazwę, adres, telefon, faks oraz adresy e-mail wszystkich muzeów, centrów odwiedzających oraz oficjalnych biur informacji turystycznej, które powinny otrzymywać bezpłatny <i>World Heritage Newsletter</i> dotyczący wydarzeń i kwestii związanych ze światowym dziedzictwem.	
8.d Oficjalny adres strony internetowej http:// Osoba kontaktowa: E-mail:	Należy przedstawić wszelkie istniejące oficjalne adresy internetowe nominowanego dobra, wskazać, czy takie adresy są planowane w przyszłości, oraz podać osobę kontaktową i adres e-mail.	

Aktualny Formularz wniosku FORMAT NOMINACJI	Aktualny formularz wniosku ADNOTACJE WYJAŚNIAJĄCE	Dodatkowe uwagi
9. Podpis w imieniu Państwa-Strony	Na końcu nominacji powinien znaleźć się podpis urzędnika uprawnionego do podpisania jej w imieniu Państwa-Strony.	

4.3 Dodatkowe wskazówki

Weryfikacja i korekta

Po ukończeniu wniosku można wykonać kilka przydatnych kroków, które pomogą zapewnić dobrą jakość dokumentacji:

- należy dokonać weryfikacji oraz, w razie potrzeby, skorygować Streszczenie, aby było spójne z głównym tekstem wniosku;
- należy sprawdzić cały wniosek, aby upewnić się, czy zawarto w nim kluczowe informacje i czy są one jasne;
- należy poddać wniosek redakcji pod kątem spójności i stylu, szczególnie jeśli różne części dokumentacji zostały przygotowane przez różnych autorów. Należy jednak się upewnić, że ważna treść nie zostanie utracona lub zniekształcona;
- należy poddać projekt wniosku weryfikacji, w tym przez kogoś niezwiązanego z dobrem oraz kogoś, kto nie wie nic na temat danego państwa lub jego dziedzictwa. Należy zareagować na wszelkie kwestie wskazane w otrzymanych recenzjach; oraz
- należy sprawdzić kompletność wniosku zgodnie z paragrafem 132 *Wytycznych operacyjnych*.

KLUCZOWE PRZESŁANIE

Wniosek powinien zostać poddany weryfikacji.

Wnioski seryjne

W przypadku wniosków seryjnych ilość informacji, które należy przedstawić, może być dość duża, ponieważ należy pomnożyć ją razy liczbę komponentów będących częścią serii (np. opisy każdego komponentu). Zawarcie zbyt dużej ilości informacji może sprawić, że trudno będzie przeczytać lub zrozumieć wniosek.

Podanie odpowiedniej ilości kluczowych informacji na temat każdego komponentu to wyzwanie.

Jedną z opcji jest przedstawienie wyłącznie podsumowania informacji w podstawowej części wniosku i umieszczenie bardziej szczegółowych informacji w załącznikach wspomnianych w tekście głównym.

5 Proces oceny

5.1 Ogólne

Proces oceny wniosku rozpoczyna się po złożeniu dokumentacji nominacyjnej wraz ze wszystkimi wymaganymi egzemplarzami dokumentów.

W pierwszym etapie wniosek trafia do Centrum Światowego Dziedzictwa, które sprawdza jego kompletność. Niekompletnych wniosków nie przekazuje się do oceny Organizacjom Doradczym. Takie wnioski muszą zostać uzupełnione i przedłożone w przyszłym roku lub latach kolejnych.

Kompletne wnioski przekazuje się do oceny Organizacjom Doradczym. Na tym etapie Organizacje Doradcze oceniają, czy dobra objęte wnioskiem posiadają wyjątkową uniwersalną wartość, spełniają warunki integralności i/lub autentyczności oraz czy spełniają wymagania dotyczące ochrony i zarządzania. Szczegółowy opis procesu oceny prowadzonego przez ICOMOS i IUCN zawarto w Aneksie 6 *Wytycznych operacyjnych* oraz przedstawiono poniżej.

Po ocenie wniosku, ale przed przedłożeniem go Komitetowi Światowego Dziedzictwa, Organizacje Doradcze mogą zwrócić się do Państw-Stron z pytaniami lub prośbą o udzielenie informacji w terminie do 31 stycznia roku, w którym wniosek ma być rozpatrywany przez Komitet (*Wytyczne operacyjne*, paragraf 149).

Aby Organizacje Doradcze mogły wziąć pod uwagę informacje, o których mowa powyżej, należy przestać je w terminie do 28 lutego. W *Wytycznych operacyjnych* znajduje się zapis, według którego zabrania się Organizacjom Doradczym uwzględniania informacji dostarczanych po upływie powyższego terminu.

Państwa-Strony mogą również wystosować pisma do przewodniczącego Komitetu, w którym wskażą wszelkie błędy rzeczowe znalezione w ocenie Organizacji Doradczych, przy czym muszą to zrobić zanim odbędzie się spotkanie Komitetu (*Wytyczne operacyjne*, paragraf 150).

Ważne, aby na etapie oceny Państwa-Strony informowały Centrum Światowego Dziedzictwa o wszelkich zdarzeniach mających wpływ na dobro objęte wnioskiem. Takie informacje mogą okazać się kluczowe z punktu widzenia oceny.

Komitet Światowego Dziedzictwa podejmuje decyzję w kwestii wpisania danego dobra na Listę światowego dziedzictwa. Na decyzję duży wpływ mają zalecenia odnośnych Organizacji Doradczych.

5.2 Proces oceny IUCN

Poddając wnioski ocenie technicznej IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody), kieruje się *Wytycznymi operacyjnymi* Konwencji. Cały proces oceny trwa ponad rok i rozpoczyna się w kwietniu wraz z otrzymaniem wniosków przez IUCN, a kończy w maju kolejnego roku, po tym jak IUCN przedkłada Centrum Światowego Dziedzictwa sprawozdanie z oceny wniosku. Proces składa się z następujących etapów

- 1. Zbieranie danych.** Na podstawie wniosku, Światowej Bazy Obszarów Chronionych oraz innych dostępnych źródeł tworzy się znormalizowany arkusz danych.
- 2. Ocena zewnętrzna.** Wniosek przesyła się niezależnym ekspertom posiadającym wiedzę o dobrze i jego walorach przyrodniczych, w tym członkom WCPA, innych komisji specjalistów z ramienia IUCN oraz sieci naukowych lub organizacji pozarządowych, działa-

jących w danym regionie (zazwyczaj co roku w procesie bierze udział 100–150 niezależnych recenzentów).

3. *Misja terenowa.* Misje prowadzone są przez jednego lub więcej ekspertów z ramienia IUCN lub z zewnątrz. Ich zadaniem jest udanie się do miejsca, w którym znajduje się dobro objęte wnioskiem, a następnie dokonanie oceny dobra oraz omówienie wniosku z właściwymi przedstawicielami władz lokalnych i krajowych, lokalnymi społecznościami, organizacjami pozarządowymi i pozostałymi interesariuszami. Misje zwykle przeprowadza się w okresie między majem a listopadem. W przypadku dóbr mieszanych i niektórych krajobrazów kulturowych misja organizowana jest wspólnie z ICOMOS.
4. *Ocena Panelu światowego dziedzictwa IUCN.* Co najmniej raz do roku, zwykle w grudniu, Panel światowego dziedzictwa IUCN spotyka się, aby przeanalizować wszystkie przedłożone wnioski. Spotkania odbywają w siedzibie IUCN w Szwajcarii. Drugie spotkanie lub telekonferencję organizuje się obowiązkowo, najczęściej w marcu kolejnego roku. Panel dokonuje gruntownego przeglądu dokumentacji nominacyjnych, sprawozdań z misji terenowych, uwag zewnętrznych ekspertów, arkusza danych o dobrze i pozostałych odnośnych materiałach referencyjnych, po czym przekazuje IUCN wskazówki techniczne oraz zalecenia w zakresie każdego z wniosków. W maju Centrum Światowego Dziedzictwa otrzymuje raport końcowy, który następnie rozprowadza wśród członków Komitetu Światowego Dziedzictwa.
5. *Ostateczne zalecenia.* Co roku w czerwcu lub lipcu odbywa się posiedzenie, podczas którego IUCN z wykorzystaniem map i pomocy wizualnych przedstawia Komitetowi Światowego Dziedzictwa wyniki oceny oraz zalecenia, a także odpowiada na wszelkie pytania. Ostateczną decyzję w kwestii wpisania danego dobra na Listę światowego dziedzictwa podejmuje Komitet Światowego Dziedzictwa.

Należy zauważyć, że podczas przeprowadzania procesu oceny IUCN dąży do nawiązania i podtrzymania dialogu z Państwem-Stroną, dzięki czemu Państwo-Strona ma wiele możliwości przekazania wszelkich niezbędnych informacji oraz wyjaśnienia problematycznych kwestii lub wątpliwości, jakie mogą się pojawić. Z tego względu IUCN może zwracać się do Państwa-Strony z prośbą o przekazanie dalszych informacji przy trzech następujących okazjach:

- *Przed misją terenową* – IUCN przekazuje Państwu-Stronie, czyli przeważnie bezpośrednio organizatorowi misji w kraju gospodarza, instrukcje związane z misją, wielu przypadkach zawierające konkretne pytania i wątpliwości do omówienia w trakcie prowadzenia misji. Dzięki temu Państwo-Strona może właściwie przygotować się do misji.
- *Bezpośrednio po misji terenowej* – na podstawie rozmów prowadzonych w trakcie misji, IUCN może przestać oficjalne pismo wzywające Państwo-Stronę do przekazania dodatkowych informacji przed grudniowym spotkaniem Panelu światowego dziedzictwa IUCN. Robiąc to, IUCN dba, aby Panel był w posiadaniu wszelkich informacji koniecznych w celu sformułowania zaleceń w zakresie dobra objętego wnioskiem.
- *Po spotkaniu Panelu Światowego Dziedzictwa IUCN* – W przypadku gdy Panel uzna, że niektóre z kwestii wciąż pozostają niewyjaśnione, przesyła Państwu-Stronie ostateczne pismo, w którym prosi o dostarczenie brakujących informacji w konkretnym terminie. Należy bezwzględnie dostosować się do wyznaczonego terminu, gdyż w przeciwnym wypadku IUCN nie będzie w stanie dokończyć procesu oceny.

Uwaga: IUCN nie wymaga dodatkowych informacji, jeżeli informacje dostarczone przez Państwo-Stronę w trakcie składania wniosku lub w czasie trwania misji terenowej są odpowiednie. Należy oczekiwać, że informacje dodatkowe dotyczyć będą konkretnych pytań i wątpliwości, z tego względu nie powinny zawierać gruntownie zmienionego wniosku, ani przekazywać znacznych ilości zupełnie nowych informacji.

5 Proces oceny

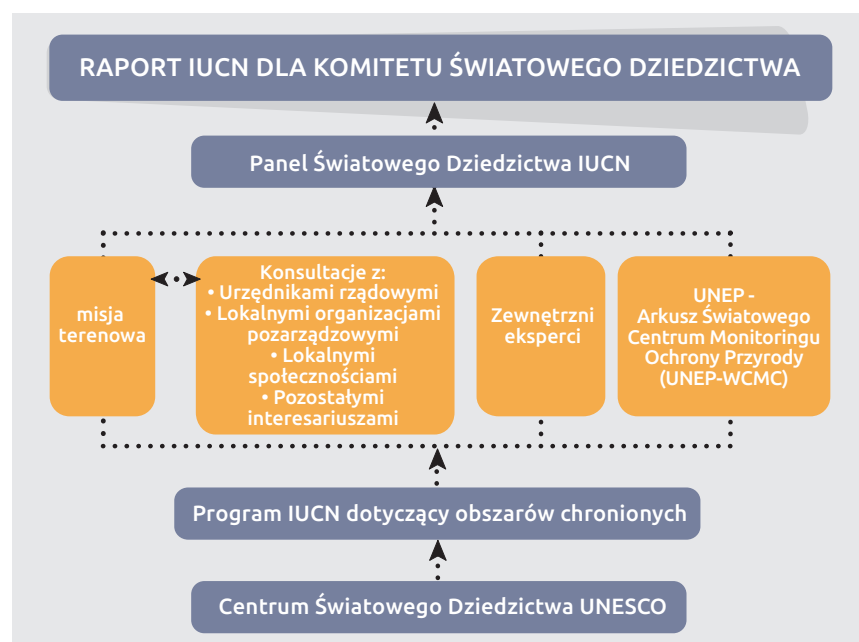
W celu porównania dóbr, których pozostałe cechy są zbliżone, dokonuje się oceny technicznej w oparciu o koncepcję regionów biogeograficznych opracowaną przez profesora Udvardy'ego. Dzięki tej metodzie proces porównywania przyrodniczych właściwości dóbr staje się bardziej obiektywny i możliwe jest praktyczne weryfikowanie podobieństw dóbr w ujęciu globalnym. Jednocześnie oczekuje się, że dobra wpisane na Listę światowego dziedzictwa będą posiadać specyficzne cechy i obejmować reprezentatywne siedliska naturalne oraz charakterystyczne elementy świata roślin i zwierząt, które pozwolą na ich porównywanie na większą skalę w oparciu o biomy.

Należy podkreślić, że koncepcję regionów biogeograficznych wykorzystuje się wyłącznie w celach porównawczych, a dóbr wpisywanych na Listę światowego dziedzictwa nie wybiera się wyłącznie w oparciu o to kryterium. Ponadto do wyznaczania dóbr o kluczowym znaczeniu globalnym służą specjalne narzędzia i systemy identyfikacyjne takie, jak Obszary Bioróżnorodności Conservation International, Ekoregiony WWF, Obszary zamieszkiwane przez endemiczne gatunki ptaków BirdLife International, Ośrodki różnorodności roślin IUCN/WWF, Klasyfikacja siedlisk IUCN/SSC oraz publikacja IUCN/UNEP-WCMC zatytułowana Review of the World Heritage Network z 2004 r. Podstawowa zasada brzmi, że na Listę światowego dziedzictwa wpisuje się wyłącznie dobra o wyjątkowej uniwersalnej wartości.

Proces oceny wspomagają również opracowania źródłowe w liczbie ok. 20 sztuk, dotyczące obszarów chronionych na całym świecie i publikowane przez IUCN, UNEP-WCMC oraz kilku innych wydawców. Wśród nich można wyróżnić:

- przegląd Protected Area Systems in Africa, Asia and Oceania;
- czterotomowy katalog Protected Areas of the World;
- sześciotomową serię światowych atlasów bioróżnorodności Global Biodiversity Atlas;
- trzytomowy katalog Centres of Plant Diversity;
- trzytomowy katalog Coral Reefs of the World;
- czterotomową syntezę A Global Representative System of Marine Protected Areas.

Dokumenty te dostarczają ogólnosystemowych przeglądów umożliwiających porównanie pilności ochrony poszczególnych obszarów chronionych na całym świecie.

5.3 Proces oceny ICOMOS

Prowadząc ocenę wniosków o wpis dóbr kulturowych ICOMOS (Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych), kieruje się Wytycznymi operacyjnymi (zob. par. 148).

Proces oceny (zob. rys. na stronie 140) obejmuje korzystanie z pomocy ekspertów specjalizujących się w szerokiej gamie dziedzin i będących członkami ICOMOS oraz podlegającym jej Komitetom Narodowym i Międzynarodowym, a także z pomocy sieci specjalistów powiązanych z daną dziedziną.

Członkowie ICOMOS przeprowadzają również misje eksperckie, które polegają na poufnej ocenie dobra w terenie. W wyniku tych rozległych konsultacji powstają szczegółowe zalecenia, które przedkłada się Komitetowi Światowego Dziedzictwa podczas corocznych obrad.

Wybór ekspertów

Wnioski o wpisanie dóbr na Listę światowego dziedzictwa składa się według specjalnej, jasno określonej dorocznej procedury. Po sprawdzeniu nowych wniosków pod kątem kompletności przez Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, dokumentacja nominacyjna jest przekazywana ICOMOS, gdzie następnie zajmuje się nią Sekretariat ds. Światowego Dziedzictwa ICOMOS. Na samym początku Sekretariat wybiera ekspertów, z którymi należy się konsultować. Eksperci dzielą się na dwie grupy. Pierwszą z nich stanowią specjaliści, którzy mogą udzielić wskazówek w zakresie wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra objętego wnioskiem. W gruncie rzeczy miejsce ma swego rodzaju „przeгляд literatury tematu”, którym zajmują się pracownicy naukowcy specjalizujący się w danej tematyce. W przypadku, gdy wśród członków ICOMOS brakuje odpowiednich specjalistów, można zaangażować doradców spoza ICOMOS. Taka sytuacja ma miejsce np. w momencie gdy wnioskiem o wpisanie na Listę objęty jest obszar, na którym znajdują się skamieniałości związane z człowiekowatymi, i wymagana jest pomoc ze strony specjalisty w dziedzinie paleontologii.

Drugą grupę stanowią eksperci posiadający praktyczne doświadczenie w aspektach związanych z zarządzaniem, zachowaniem i autentyzmem poszczególnych dóbr, których zadaniem jest przeprowadzenie misji terenowych. Proces doboru ekspertów przewiduje pełne korzystanie z sieci ICOMOS. Zasięga się rady Międzynarodowych Komitetów Naukowych oraz poszczególnych członków, podobnie jak specjalistycznych organów, z którymi ICOMOS ma podpisane umowy o partnerstwie, takich jak Międzynarodowy Komitet ds. Konserwacji Dziedzictwa Przemysłowego (TICCIH), Międzynarodowa Federacja Architektów Krajobrazu (IFLA) oraz Międzynarodowy Komitet na rzecz Dokumentacji i Konserwacji Architektury Modernizmu (Docomomo).

Misje terenowe

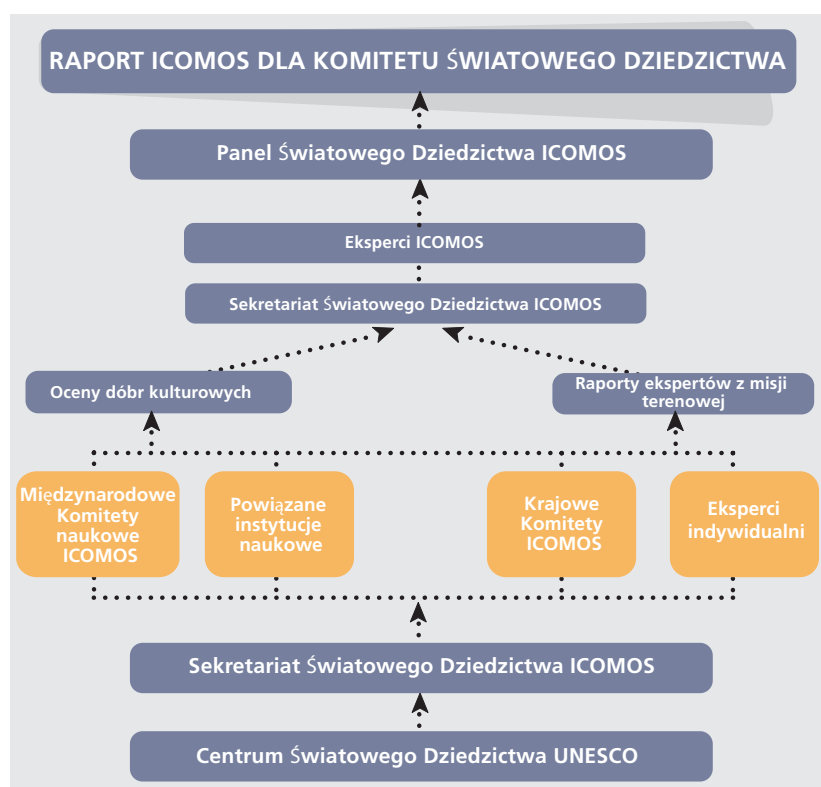
W wyborze ekspertów do przeprowadzenia misji terenowych, zasadą ICOMOS jest wybieranie w miarę możliwości kogoś z regionu, w którym położone jest dobro objęte wnioskiem. Konieczne, aby tacy eksperci mieli doświadczenie w zarządzaniu dziedzictwem i konserwacji danego rodzaju dóbr; nie muszą to być wysokiej rangi eksperci akademicki specjalizujący się w dziedzinie powiązanej z dobrem. Oczekuje się, że eksperci będą w stanie prowadzić rozmowy z zarządcami miejsca na takim samym poziomie profesjonalizmu oraz cenić plany zarządzania, praktykę konserwatorską, obchodzenie się z odwiedzającymi itp., a także dobrze uzasadnić swoje stanowisko. Eksperci otrzymują szczegółowe instrukcje wraz z kopiami odpowiednich informacji z dokumentacji nominacyjnej. Daty i programy ich wizyt są uzgadniane w konsultacji z Państwami-Stronami, które są proszone

o nienagłaśnianie misji ewaluacyjnej ICOMOS w mediach. Eksperti ICOMOS sporządzają sprawozdania dotyczące praktycznych aspektów związanych z dobrami objętymi wnioskiem i przekazują je Komitetowi Wykonawczemu z zachowaniem poufności. Przedwczesne upublicznienie wyników sprawozdań mogą zaszkodzić ICOMOS, Państwom-Stronom oraz Komitetowi Światowego Dziedzictwa.

Panel Światowego Dziedzictwa

Do Sekretariatu ICOMOS w Paryżu wpływają dwa rodzaje sprawozdań opracowane na podstawie konsultacji z ekspertami (ocena wartości kulturowej oraz sprawozdanie z misji terenowej), które wykorzystuje się do przygotowania projektu oceny. Projekt oceny obejmuje krótki opis dobra i jego rys historyczny, a także podsumowanie przepisów prawnych w zakresie ochrony, kwestie zarządzania dobrem i jego stanu zachowania, uwagi dotyczące wszystkich powyższych aspektów oraz wstępne zalecenia dla Komitetu Światowego Dziedzictwa. Projekt oceny przedstawia się podczas dwu lub trzydniowego posiedzenia członków Panelu Światowego Dziedzictwa ICOMOS. W skład Panelu wchodzi członkowie Komitetu Wykonawczego, którymi są osoby z całego świata o bogatej wiedzy, umiejętnościach i doświadczeniu.

Jeżeli wśród członków Komitetu brakuje ekspertów powiązanych z kategoriami dóbr, które widnieją na tworzonej co roku liście wniosków, jego szeregi zasilają eksperci spoza Komitetu. ICOMOS może również zaprosić do zasiadania w Panelu przedstawicieli TICCIH i DoComomo, w zależności od cech charakterystycznych dóbr objętych wnioskami o wpisanie. Panel działa z zachowaniem warunków poufności określonych w Dokumencie dotyczącym polityki ICOMOS (dostępnym w witrynie ICOMOS). Przedstawiciele ICOMOS przygotowują 10–15 minutowe prezentacje wzbogacone zdjęciami i innymi pomocami wizualnymi, które są następnie prezentowane i omawiane. Po obiektywnym i gruntownym rozpatrzeniu wniosków ICOMOS opracowuje zbiorcze zalecenia, a oceny są korygowane i drukowane w celu przedłożenia Komitetowi Światowego Dziedzictwa.

Bibliografia

Ogólne

Badman, T., Bomhard, B. i Dingwall, P. 2008. *World Heritage Nominations for Natural Properties: A Resource Manual for Practitioners*. Gland, Szwajcaria, IUCN.

Cameron, C. 2005. *Background Paper for the Special Expert Meeting of the World Heritage Convention: The Concept of Outstanding Universal Value*. Kazan, Republika Tatarstanu, Federacja Rosyjska. cmsdata.iucn.org/downloads/kazan_abs_english.pdf

de Merode, E., Smeets, R. i Westrik, C. 2004. *Linking Universal and Local Values: Managing a Sustainable Future for World Heritage*. Paryż, Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. (Artykuły dotyczące światowego dziedzictwa – World Heritage Papers 13)
<http://whc.unesco.org/en/series/> (angielska wersja strony)
<http://whc.unesco.org/fr/series/> (francuska wersja strony)

Dingwall, P., Weighell, T. i Badman, T. 2005. *Geological World Heritage: A Global Framework*. Gland, Szwajcaria, IUCN.

Engels, B., Ohnesorge, B. i Burmester, A. (eds). 2009. *Nominations and Management of Serial Natural World Heritage Properties – Present Situation, Challenges and Opportunities*. Materiały z warsztatów organizowanych przez Niemiecką Agencję Federalną ds. Ochrony Przyrody (BfN) we współpracy z Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz IUCN, listopad 26–30 2008.

Hockings, M., James, R., Stolton, S., Dudley, N., Mathur, V., Makombo, J., Courrau, J. i Parish, J. 2008. *Enhancing Our Heritage Toolkit, Assessing Management Effectiveness of Natural World Heritage Sites*. Paryż, Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. (Artykuły dotyczące światowego dziedzictwa – World Heritage Papers 23).
<http://whc.unesco.org/en/series/> (angielska wersja strony)
<http://whc.unesco.org/fr/series/> (francuska wersja strony)

ICOMOS. 1965. *Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Obszarów Zabytkowych* (Karta Wenecka 1964). Paryż, ICOMOS.
http://www.icomos.org/venice_charter.html

ICOMOS. 2005a. *The World Heritage List: Filling the Gaps – An Action Plan for the Future*. Paryż, ICOMOS.
http://www.international.icomos.org/world_heritage/gaps.pdf (angielska wersja strony)
http://www.international.icomos.org/world_heritage_fre/whlgaps.htm (francuska wersja strony)

ICOMOS. 2005b. *Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas*.
<http://www.international.icomos.org/charters/xian-declaration.pdf>

ICOMOS. 2008. *Compendium on Standards for the Inscription of Cultural Properties to the World Heritage List*.
whc.unesco.org/en/sessions/32COM/documents/

IUCN 2000. *World Heritage and Mining*.
http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001231/1231_12e.pdf

Bibliografia

IUCN. 2003. *World Heritage in the Boreal Zone*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2004. *Review of the World Heritage Network: Biogeography, Habitats and Biodiversity: A Contribution to the Global Strategy for World Heritage Natural Sites*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2005a. *Enhancing the IUCN Evaluation Process of World Heritage Nominations: A Contribution to Achieving a Credible and Balanced World Heritage List*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2005b. *World Heritage Thematic Study for Central Asia: A Regional Overview*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2006. *The World Heritage List: Guidance and Future Priorities for Identifying Natural Heritage of Potential Outstanding Universal Value*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2007. *Harmonisation of Tentative Lists in Central, Eastern and South-Eastern Europe*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN 2008a. *Management Planning for Natural World Heritage Properties, A Resource Manual for Practitioners*, wersja tymczasowa. Program IUCN dotyczący obszarów chronionych. (Opracowania IUCN dotyczące światowego dziedzictwa 5.) Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2008b. *Outstanding Universal Value – Standards for Natural World Heritage, A Compendium on Standards for Inscriptions of Natural Properties on the World Heritage List*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN 2008c. *World Heritage and Protected Areas*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2008d. *World Heritage Caves and Karst*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

IUCN. 2009. *Serial Natural World Heritage Properties*. Publikacja dostępna w witrynie IUCN.

Jokilehto, J. 2008. *The World Heritage List. What is OUV? Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties*. Paryż, ICOMOS. (Monuments and Sites XVI.) <http://www.international.icomos.org/publications/index.html>

Magin, C. i Chape, S. 2004. *Review of the World Heritage Network: Biogeography, Habitats and Biodiversity*. IUCN/UNEP-WCMC.

Martin, O. i Piatti, G. (red.). 2009. *World Heritage and Buffer Zones, International Expert Meeting on World Heritage and Buffer Zones*, Davos, Szwajcaria 11–14 marzec 2008. Paryż, Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. (Artykuły dotyczące światowego dziedzictwa – World Heritage Papers 25.)

<http://whc.unesco.org/en/series/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/series/> (francuska wersja strony)

Pedersen, A. 2002. *Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers*. Paryż, Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. (Poradniki dotyczące światowego dziedzictwa – World Heritage Manuals 1)

<http://whc.unesco.org/en/series/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/series/> (francuska wersja strony)

Bibliografia

UNESCO. 1972. *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego*. (Konwencja światowego dziedzictwa).

<http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/conventiontexte/> (francuska wersja strony)

UNESCO. 2003. *Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage*.

<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00022> (angielska wersja strony)

<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=fr&pg=00022> (francuska wersja strony)

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. Tentative Lists (Listy informacyjne).

<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/listesindicatives/> (francuska wersja strony)

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. World Heritage List (Lista światowego dziedzictwa).

<http://whc.unesco.org/en/list/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/list/> (francuska wersja strony)

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. 1994. *Dokument z Nara dotyczący autentyczności*.

http://www.international.icomos.org/charters/nara_e.htm

(Powielany również w formie Aneksu 4 *Wytycznych operacyjnych*.)

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. 2005. *Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape*.

whc.unesco.org/archive/2005/whc05-1_5ga-inf7e.doc

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. 2011. *Wytyczne operacyjne do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa*.

<http://whc.unesco.org/en/guidelines/> (angielska wersja strony)

<http://whc.unesco.org/fr/> (francuska wersja strony)

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO / Rząd Niderlandów. 1998. *Report of the World Heritage Global Strategy Natural and Cultural Heritage Expert Meeting, 25–29 marzec 1998 r., Amsterdam, Holandia*.

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO / ICCROM. 2004. *Monitoring World Heritage*. (Artykuły dotyczące światowego dziedzictwa – World Heritage Papers 10)

http://www.international.icomos.org/world_heritage/gaps.pdf (angielska wersja strony)

http://www.international.icomos.org/world_heritage_fre/whlgaps.htm (francuska wersja strony)

Dodatkowe źródła informacji w zakresie globalnej analizy porównawczej dóbr przyrodniczych oraz analizy i aktualizacje List informacyjnych

Badania techniczne i studia tematyczne IUCN

Badania techniczne i studia tematyczne IUCN

- *The World's Greatest Natural Areas: an indicative inventory of natural sites of World Heritage Quality* (1982).
- *Earth's Geological History: a contextual framework for assessment of World Heritage fossil site nominations* (1994).

Bibliografia

- *A Global Overview of Wetland and Marine Protected Areas on the World Heritage List* (1997).
- *A Global Overview of Forest Protected Areas on the World Heritage List* (1997).
- *A Global Overview of Human Use of World Heritage Natural Sites* (1997).
- *A Global Overview of Protected Areas on the World Heritage List of Particular Importance for Biodiversity* (2000).
- *Which Oceanic Islands Merit World Heritage Status?* (1991).
- *Report of the Working Group on Application of the World Heritage Convention to Islands of the Southern Ocean* (1992).
- *Future Directions for Natural World Heritage Sites in East and Southeast Asia. Filling the Biome Gaps: a thematic approach to achieving biodiversity conservation through World Heritage*, Les Molloy (2000).
- *Potential Natural World Heritage Sites in Europe*, Lars-Erik Esping (1998).
- *A Global Representative System of Marine Protected Areas*, World Bank / IUCN, 4 vols (1995).

Sprawozdania z wybranych regionalnych posiedzeń oraz spotkań inicjatyw światowego dziedzictwa UNESCO w sprawie identyfikowania potencjalnych dóbr przyrodniczych do wpisania na Listę światowego dziedzictwa

- Task force to select a global inventory of fossil sites (1991).
- Nordic World Heritage – proposals for new areas for the UNESCO World Heritage List (1996).
- Identification of potential World Heritage sites in Arab countries (1999).
- Tropical forests (Berastagi meeting report, 1998).
- Identification of World Heritage properties in the Pacific (1999).
- Regional workshop on the nomination of World Heritage sites, Mozambique (2000).
- Seminar on natural heritage in the Caribbean, Suriname (2000).
- Central Asian meeting (2000).
- Karst sites in East and South East Asia (2001).
- Alpine Arc meetings (2000–2001).
- Tropical marine and coastal sites (Viet Nam workshop, 2002).
- Boreal forest protected areas (Russian Federation, October 2003).

Źródła

BirdLife International. 1998. *Endemic Bird Areas of the World: Priorities for Biodiversity Conservation*. Cambridge, UK, BirdLife International.

BirdLife International. 2000. *Threatened Birds of the World*. Barcelona / Cambridge, Lynx Edicions/BirdLife International.

Hillary, A., Kokkonen, M. i Max, L. (eds). 2003. *Proceedings of the World Heritage Marine Biodiversity Workshop*. Paryż, Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. (Artykuły dotyczące światowego dziedzictwa – *World Heritage Papers 4*)

ICOMOS. 2004. *ICOMOS Analysis of the World Heritage List and Tentative Lists and Follow-Up Action Plan*. Paryż, ICOMOS.

IUCN. 1997. *World Heritage Special Issue*. PARKS, Vol. 7, No. 2.

Bibliografia

IUCN. 2004. *The World Heritage List: Future Priorities for a Credible and Complete List of Natural and Mixed Sites*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący obszarów chronionych.

Miklos, D. F. i Udvardy, M. 1975. *A Classification of the Biogeographical Provinces of the World – przygotowany w ramach programu UNESCO dotyczącego człowieka i biosfery (Man and the Biosphere Programme)*. Morges, Szwajcaria, IUCN. (okolicznościowa publikacja nr 18)

Smith, G. i Jakubowska, J. 2000. *A Global Overview of Protected Areas on the World Heritage List of Particular Importance for Biodiversity*. Cambridge, UK, UNEP Światowe Centrum Monitoringu Ochrony Przyrody.

Thorsell, J., Ferster Levy, R. i Sigaty, T. 1997. *A Global Overview of Wetland and Marine Protected Areas on the World Heritage List*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący dziedzictwa przyrodniczego.

Thorsell, J. i Hamilton, L. 2002. *A Global Overview of Mountain Protected Areas on the World Heritage List*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący obszarów chronionych.

Thorsell, J. i Sigaty, T. 1997a. *A Global Overview of Forest Protected Areas on the World Heritage List*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący dziedzictwa przyrodniczego.

Thorsell, J. i Sigaty, T. 1997b. *Human Use of World Heritage Natural Sites: A Global Overview*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący dziedzictwa przyrodniczego.

UNEP-WCMC. 1992. *Global Biodiversity: Status of the Earth's Living Resources*. London, Chapman & Hall / Światowe Centrum Monitoringu Ochrony Przyrody.

UNEP-WCMC. 2004. *Review of the World Heritage Network: Biogeography, Habitats and Biodiversity*. Cambridge, UK, UNEP Światowe Centrum Monitoringu Ochrony Przyrody.

Wells, R. T. 1996. *Earth's Geological History: A Contextual Framework for Assessment of World Heritage Fossil Site Nominations*. Gland, Szwajcaria, Program IUCN dotyczący dziedzictwa przyrodniczego.

WWF / IUCN. 1994. *Centres of Plant Diversity: A Guide and Strategy for their Conservation – Volume 1*. 3 vols. Cambridge, UK, Dział publikacji IUCN.

Informacje kontaktowe

Nazwa i adres	Krótka charakterystyka	Obowiązki przewidziane w Konwencji
<p>ICCROM Via di S. Michele 13 I-00153 Rzym Włochy Tel: +39 06 585-531 Faks: +39 06 5855-3349 E-mail: iccrom@iccrom.org http://www.iccrom.org</p>	<p>ICCROM (Międzynarodowy Ośrodek Studiów nad Ochroną i Konserwacją Dziedzictwa Kulturowego) to organizacja międzynarodowa z siedzibą w Rzymie we Włoszech, która została utworzona przez UNESCO w 1956 r. Jej funkcje ustawowe to realizacja badań, prowadzenie dokumentacji, pomoc techniczna, szkolenie i programy świadomości publicznej mające na celu usprawnienie konserwacji ruchomego i nieruchomego dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Rola ICCROM związana z Konwencją obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działanie w charakterze priorytetowego partnera w szkoleniach związanych z dziedzictwem kulturowym, • monitorowanie stanu zachowania kulturowych dóbr światowego dziedzictwa, • przegląd wniosków o wsparcie międzynarodowe, przedkładanych przez Państwa-Strony oraz • dostarczanie wkładu wejściowego i wsparcia na rzecz działań w zakresie rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej.
<p>ICOMOS 11 Rue du Séminaire de Conflans 94220 Charenton-le-Pont Francja Tel: +33 (0)1 41 94 17 59 Faks: +33 (0)1 48 93 19 16 E-mail: secretariat@icomos.org http://www.icomos.org</p>	<p>ICOMOS (Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków) to organizacja pozarządowa z siedzibą w Charenton-le-Pont, na przedmieściach Paryża, we Francji, która została założona w 1965 r. Jej rolą jest propagowanie stosowania teorii, metodologii i naukowych technik konserwacji dziedzictwa architektonicznego i archeologicznego. Funkcjonuje ona w oparciu o zasady zawarte w Międzynarodowej Karcie Konserwacji i Restauracji Zabytków i Obszarów Zabytkowych (Karcie We-neckiej).</p>	<p>Rola ICOMOS związana z Konwencją obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenę dóbr objętych wnioskiem o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa, • monitorowanie stanu zachowania dóbr światowego dziedzictwa kulturowego, • przegląd wniosków o wsparcie międzynarodowe, przedkładanych przez Państwa-Strony oraz • dostarczanie wkładu wejściowego i wsparcia na rzecz działań w zakresie rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej.
<p>IUCN Rue Mauverney 28 CH-1196 Gland Szwajcaria Tel: +41 22 999-0000 Faks: +41 22 999-0002 E-mail: worldheritage@iucn.org http://www.iucn.org</p>	<p>IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody) została utworzona w 1948 r. i zrzesza rządy państwowe, organizacje pozarządowe i badaczy w ramach światowego partnerstwa. Jej misją jest wpływanie na społeczeństwa na całym świecie, zachęcanie ich i pomaganie im w zachowaniu integralności i różnorodności przyrody oraz dbaniu o korzystanie z zasobów naturalnych w sprawiedliwy i zrównoważony ekologicznie sposób. Siedziba IUCN mieści się w Gland w Szwajcarii.</p>	<p>Rola IUCN związana z Konwencją obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenę dóbr objętych wnioskiem o wpisanie na Listę światowego dziedzictwa, • monitorowanie stanu zachowania dóbr światowego dziedzictwa przyrodniczego, • przegląd wniosków o wsparcie międzynarodowe, przedkładanych przez Państwa-Strony, oraz • dostarczanie wkładu wejściowego i wsparcia na rzecz działań w zakresie rozwijania kompetencji i wiedzy eksperckiej.

Informacje kontaktowe

Nazwa i adres	Krótka charakterystyka
<p>Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO 7, place de Fontenoy 75352 Paryż 07 SP Francja Tel: +33 (0)1 45 68 18 76 Faks: +33 (0)1 45 68 55 70 E-mail: wh-info@unesco.org http://whc.unesco.org</p>	<p>Założone w 1992 r Centrum Światowego Dziedzictwa stanowi punkt kontaktowy i jednostkę koordynującą w ramach UNESCO, w zakresie wszystkich spraw związanych ze światowym dziedzictwem. W ramach codziennych działań składających się na zarządzanie Konwencją światowego dziedzictwa, Centrum organizuje doroczne posiedzenia Komitetu Światowego Dziedzictwa, doradza Państwom-Stronom w zakresie przygotowania nominacji miejsc, organizuje międzynarodową pomoc z Funduszu Światowego Dziedzictwa w odpowiedzi na wnioski i koordynuje sprawozdawczość w zakresie stanu dóbr oraz działania ratownicze podejmowane, gdy jakiegokolwiek miejsce dziedzictwa jest zagrożone. Centrum organizuje również seminaria techniczne i warsztaty, aktualizuje Listę Światowego dziedzictwa i bazę danych światowego dziedzictwa, przygotowuje materiały edukacyjne, których celem jest budowanie świadomości wśród młodych ludzi, związanej z potrzebą ochrony dziedzictwa oraz informuje opinię publiczną o kwestiach związanych ze światowym dziedzictwem.</p>

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Convention

**Więcej informacji można uzyskać
pod następującym adresem:**

Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO

7, place de Fontenoy
75352 Paryż 07 SP Francja
Tel: +33 (0)1 45 68 43 78
<http://whc.unesco.org>

ISBN 978-83-63260-71-2